RŪTA
OGINSKAITĖ

Jausmų repeticijos

Metai su aktoriumi Vladu Bagdonu

TYTO ALBA

Vaidindamas Otelą pirmą sykį suvokiau, kad galima gana nemaloniai išsidraskyti. Gerokai anksčiau per pasisėdėjimus po kūrybinių vakarų gerbėjai ar rengėjai manęs vis klausdavo, kaip po spektaklio sugrįžtu į normalų gyvenimą. Stengdavausi neironizuoti, rimtai ir švelniai atsakyti, neparodyti, kad man tas klausimas juokingas, kad jo nesuprantu...

Vaidindamas Otelą, pirmą sykį supratau, kad tai nėra juokingas klausimas. Būna atvejų, kai jis turi prasmę. Norėtųsi, kad „Otele" tai išliktų kuo ilgiau. O kokia to kaina, pamatysime vėliau, kada nors.

« „Otelas" (2001).

RŪTA
OGINSKAITĖ

Jausmų repeticijos

Metai su aktoriumi Vladu Bagdonu

Vilnius · 2011

UDK 792.071(474.5)(092)
Og-13

Knyga išleista Lietuvos Respublikos
kultūros rėmimo fondui parėmus

© Rūta Oginskaitė, Vladas Bagdonas, 2011
© Tomas Mrazauskas, dizainas, 2011
© „Tyto alba“, 2011

ISBN 978-9986-16-857-7

Turinys

Pratarmė, kurioje skaitytojui turėtų paaiškėti, kodėl autorė siūlo nesipriešinti aktoriaus Vlado Bagdono vyriškam žavesiui ir jo išmiklintai fantazijai · 9

1 skirsnis, kuriame Bagdonas pajunta, kad likimas jį įsuko į žiaurų valsą, užuot saugiai apgyvendinęs namelyje prie ežero · 13

2 skirsnis, kuriame Bagdonas grįžta į skurdžią, bet aprašymo vertą vaikystę, kai dar nekalbėjo lietuviškai, bet jau rizikavo dėl pirmos meilės · 17

3 skirsnis, kuriame Bagdonas didžiuojasi savo piemeniškom vasarom, perka paršą su tėvu ir pardavinėja braškes su mama · 27

4 skirsnis, kuriame Bagdonas sutinka Naujuosius metus ir neria į ledinį vandenį, visai nenujausdamas, kad tai pranašiška · 37

5 skirsnis, kuriame Bagdonas stengiasi prilygti artistui Vysockiui ir bėgimo čempionui Pipynei · 43

6 skirsnis, kuriame Bagdonas yra laikomas žmogumi be perspektyvos ir, patyręs kelis gėdingus nuotykius, atsiduria prie bedugnės · 53

7 skirsnis, kuriame Bagdonas teatre palieka pirmojo vaidmens grandines ir vos neišvyksta ieškoti teisybės prie Sueco kanalo · 65

8 skirsnis, kuriame Bagdonas šventai tiki, kad scenoje vaidina save, ir nustoja rašyti vidinius monologus, o pats tapęs žiūrovu džiaugiasi, kad nesinešioja durklo · 71

9 skirsnis, kuriame Bagdonas kaip ryški ir perspektyvi kūrybinė individualybė su visu jaunimo teatro žiedu vežė meno ugnį į provinciją, o toje ugnyje aiškiausiai švietė alkoholio aura, bet gal ne vien ji · 81

10 skirsnis, kuriame Bagdonas, pripratęs prie švelnių murmelių, išgirsta griežtą Tamulevičiūtės balsą · 91

11 skirsnis, kuriame Bagdonas ne iš karto supranta, kad prieš Nekrošių nereikia užtrenkti durų · 105

12 skirsnis, kuriame Bagdonas, paklusdamas neįtikėtinam pareigos jausmui, nepaiso varvančios nosies ir sugrįžta į rugius prie bedugnės · 123

13 skirsnis, kuriame Bagdonas elgiasi ne kaip pasaulinio lygio tragikas ir atvirai paaiškina tokio elgesio priežastis, todėl skaitytojui, nesusidūrusiam su pasaulinio lygio tragikais, gali būti baisu · 133

14 skirsnis, kuriame Bagdonas ieško kaltės jausmo ir Faustą supranta kaip vyrą, bet nesupranta kaip filosofo · 141

15 skirsnis, kuriame Daukantas – Bagdonas nusiskuta Pirosmanio barzdą ir suranda tinkamiausią artistui poilsio būdą · 149

16 skirsnis, kuriame Bagdonas dainuoja kaip niekas kitas, o jo gitarą palengva nusėda dulkės · 159

17 skirsnis, kuriame Bagdonas patiria, kad gyvenimą tvarko stichijos, vadinas, jos ir kaltos, kad jis neskrajoja kaip laisvas menininkas, o blaškosi ir liūdi it studentas · 167

18 skirsnis, kuriame Bagdonas bene pirmasis Lietuvos teatre parodo vyrišką striptizą, gundo Dapkūnaitę savo literatūriniais gabumais ir griūva kaip Pizos bokštas · 173

19 skirsnis, kuriame Bagdonas keliauja po tikrą užsienį ir šiurpina kultūringus tautiečius, bet išlieka taurus · 187

20 skirsnis, kuriame Bagdonas plūkiasi su skirtingais režisieriais ir nerimastingai žvelgia pro uždangos plyšį: gal pamatys bent trisdešimt žmonių, pasirinkusių teatrą, o ne mitingą · 195

21 skirsnis, kuriame Bagdonas įsitaiso profesoriaus kėdėje, bet nujaučia, kad ši labiau skirta vienuoliui ar kamikadzei, ir gal dėl to jo studentų trupė liūdi · 205

22 skirsnis, kuriame Bagdonas filmuojasi, kai jo studentai vaidina diplominius spektaklius, o juos vertina griežta komisija · 213

23 skirsnis, kuriame Bagdonas vėl užsimoja kirsti Nekrošiaus šaką, ant kurios sėdi, nes jaučiasi reikalingas ir laukiamas ant kitų šakų · 217

24 skirsnis, kuriame Bagdonas nuo Otelo vienatvės bėga iki pat Venecijos, o autorė nebegali į šitą tragediją žiūrėti iš šalies, todėl pasigirsta skundai ir pagalbos šauksmai · 231

25 skirsnis, kuriame Bagdonas patenka į riksmo diktatūrą ir stengiasi elgtis atsargiai · 245

26 skirsnis, kuriame Bagdonas skausmingai grįžta prie Otelo ir pagaliau iškeliauja iš Maskvos į Petuškus, o paskui ir dar toliau · 251

27 skirsnis, kuriame Bagdonas pradeda nebesuprasti, iš kur ir į kur jis keliauja, o grįžęs namo gauna stulbinamą gimtadienio dovaną · 265

28 skirsnis, kuriame Bagdonas nustoja bijoti kino kameros, ir ši pagaliau įsižiūri į jo veidą · 273

29 skirsnis, finalinis, kuriame aktorius Vladas Bagdonas po spektaklio šypsosi it laimingiausias žmogus · 285

Vlado Bagdono biografija · 289

Pratarmė,

kurioje skaitytojui turėtų paaiškėti, kodėl autorė siūlo nesipriešinti aktoriaus Vlado Bagdono vyriškam žavesiui ir jo išmiklintai fantazijai

Vladas Bagdonas, kaip ne kartą rašyta ir sakyta įvairiomis kalbomis, „didis šiuolaikinis lietuvių aktorius“, „Rytų Europos teatro simbolis“, „vienas ryškiausių pasaulio tragikų“.

Verta žinoti tokius Bagdono apibūdinimus. Tačiau ar etiketės mus veikia, kai ateiname į teatrą? Čia galią turi aktorius. Jis ir vėliau skleidžia šviesą, neduoda ramybės, viešpatauja. Ir, pavyzdžiui, poeto Aido Marčėno paauglystės įspūdžiuose atsiranda „taurė, nugvelbta „Cukrainėje“, mat iš jos ką tik išgėrė susimąstęs Vladas Bagdonas“.

„Aidai, – rašau jam, tikslinuosi, – kur ta „Cukrainė“?“

Atrašo: „ Ji buvo pakilus Gorkio (dabar Pilies) gatve, Rotušės aikštės dešinėje, tarp „Laumės“ ir „Amatininkų“. Vladas Bagdonas sėdėjo vienišas ir susimąstęs, taurė buvo geltona ir į viršų platėjanti, ilgas ir kvailas mano gyvenimas buvo dar prieš akis.“

Taip, taip, to ir reikia – kad ilgas ir kvailas gyvenimas būtų dar prieš akis, kad aktoriaus paliesta taurė virstų brangenybe. Kad viskas vėl prasidėtų iš pradžių ir galima būtų pasikartoti, peržiūrėti lyg senų spektaklių įrašus Vilniaus Adomo Mickevičiaus bibliotekoje. Pavyzdžiui, Eimunto Nekrošiaus „Pirosmani, Pirosmani...“, kuriame Vido Petkevičiaus nebylys Sargas iš nebūties iškviečia Vlado Bagdono Pirosmanį. Ir jis pareina į savo šaltą ir skurdų būstą – sumuštas turgaus aikštėje. Menininkas, viešai spardytas už kūrybą. Tai paskutinė jo gyvenimo diena. Sauliaus Šaltenio parašyti, Bagdono lėtai ir iškilmingai sakomi Pirosmanio tekstai skamba kaip liūdni

„Pirosmani, Pirosmani...“ Pirosmanis – Vladas Bagdonas ir Sargas – Vidas Petkevičius. 1985

lietuviškai gruziniški tostai. Iš tiesų Pirosmanis nerimastingai žvelgia ne į Sargą, o į salės tamsą. Ar į ateitį? Kalba mums: „Ateis visi, kurie man geri buvo arba bent piktai nežiūrėjo. Ateis visi visi, kuriuos aš galėjau mylėti, bet kažkodėl... (*Bagdono pauzė*) ...kažkodėl nemylėjau.“

Išsikviesti daugiau vaidmenų. Eimunto Nekrošiaus, Dalios Tamulevičiūtės, kitų režisierių spektakliuose. Prisiminti ir įsižiūrėti – kas tai buvo, kodėl taip veikė. Kodėl nemylėjo? Bagdono vienišieji, atstumtieji ir nepritapusieji.

Kitos šalys atrado Bagdoną kartu su Eimunto Nekrošiaus spektakliu „Pirosmani, Pirosmani...“, kuris dar 1984-aisiais iš uždaros Lietuvos išsiveržė į užsienio gastroles. Lietuvių žiūrovai kur kas anksčiau įvertino aktorių, vaidinusį Jaunimo teatre nuo 1972-ųjų. Bagdono vaidmenų iš karto buvo nemažai, ir visi skirtingi. Svarbiausia – jokio grimo. Tas pats Vladas Bagdonas, niekuo nekeisdamas savo išvaizdos, kuria visiškai kitą sielą ir

likimą. Per keturis dešimtmečius scenoje jų būta apie šešiasdešimt. Groteskiškų, tragiškų.

Kai 2000 metais Bagdonas pelnė Nacionalinę premiją, teatrologė Ramunė Marcinkevičiūtė parašė, kad šitas artistas jau seniai simbolizuoja aukštos klasės aktorystę. Skaitai ir supranti, kad Bagdonas – turbūt tobulas, nes jis „yra puikiai įvaldęs tradicinius profesijos sandus – scenos kalbos kultūrą, dikciją, sugeba atskleisti personažų psichologiją, preciziškai sujungia fizinį veiksmą, kūno, gesto raišką ir tekstą. Esminis ir išskirtinis jo aktorystės bruožas – drąsus naujoviškumo ir akademinės kultūros derinys. Vladas Bagdonas pasižymi tuo, kas būdinga visų laikų talentingiems aktoriams: jis ne tik vaidina, jis traktuoja“[1]. Tai gal pagal Bagdono kūrybą galima rašyti aktorystės vadovėlį?

Bet ši knyga – joks vadovėlis. Ir net ne kūrybinės biografijos studija. Ne kokios nors sukaktys ją rašyti paskatino, o nostalgija. Aktoriaus ilgesys. Pavydas Meksikai, Pietų Korėjai, Brazilijai, Italijai, Rusijai, Paryžiui ar Tbilisiui, kurių žiūrovai mato Bagdono Otelą ir Faustą, kai „Meno fortas“ vaidina juos tarptautiniuose festivaliuose. Pasaulis grobsto geriausią Lietuvos teatrą ir Bagdoną – kaip jo brangakmenį.

Pakviestas vaidinti į Torunę, penkiasdešimt penkerių metų artistas nustebo: „Ar jūs ten, Lenkijoje, neturit savo diedų tokių, kaip aš?“ Lenkų kritikas Jacekas Sieradzkis atsakė: „Taigi, kad neturim, mieli lietuviai, neturim aktorių, taip skaniai jungiančių brandą su gyvybingumu, vyrišką žavesį su savo vertės suvokimu, realistinį amato tikslumą su virpančia fantazija, išmiklinta patrakusių Eimunto Nekrošiaus teatro vizijų.“[2]

1 „...Ten, kur daug beprasmybės, ir įvyksta tragedijos“, Vladą Bagdoną kalbina Ramunė Marcinkevičiūtė, *Kultūros barai*, 2000, nr. 12, p. 37.

2 Jacek Sieradzki, „Subiektywny spis aktorów teatralnych“, *Polityka*, 2005 08 20, nr. 33, p. 60 (*čia ir toliau vertimas autorės*).

1 skirsnis, kuriame Bagdonas pajunta, kad likimas jį įsuko į žiaurų valsą, užuot saugiai apgyvendinęs namelyje prie ežero

2009 M. GRUODŽIO 9 D., TREČIADIENIS

Siauroje kavinukėje Vladas Bagdonas pasistato kėdę beveik ant tako. Visi, kas eina baro link, kliūva už jo. Galvoju, ar tie jauni žmonės žino, kas jis toks. Klausiu Bagdono, gal vertėtų patraukti kėdę. „Ai, – sako, – tiek to." Jo stiprus balsas aidi per visą erdvę. Artistas!

Bagdonas parvažiavo po vaidinimo Sankt Peterburge. Kartą per mėnesį teatre „Baltijskij dom" jis vaidina škoto Davido Harrowerio pjesę, kuri angliškai vadinasi „Blackbird", lietuviškai – „Juodvarnis", rusiškai – „Drozd čiornyj" („Juodasis strazdas"). Pjesė dviem: kažkokiame užkampyje pusamžį Rėjų susiranda jo kadaise mylėta Una ir jie nervingai aiškinasi, kas įvyko prieš du dešimtmečius. Kuris kurį sugundė? Kuris iš jų buvo auka? Keturiasdešimtmetis ar dvylikametė? Ką kiekvienas išgyveno, kai jų istoriją nutraukė policija? Pakviestas režisieriaus Jono Vaitkaus, Bagdonas šitą pjesę vaidina trijuose teatruose: iš pradžių pastatytas lietuviškas „Juodvarnis", paskui rusiškas „Juodasis strazdas" Rusų dramos teatre, o 2009 metų sezoną – dar ir Peterburge.

Britų spaudoje dramaturgas aiškino, kad „Blackbird" parašęs, kai perskaitė laikraštyje žinutę apie skandalą. Pjesė išgarsėjo Edinburgo festivalyje, ji reklamuojama kaip kontroversiška XXI amžiaus Lolitos istorija. Lietuvoje „Juodvarnis" atsirado kaip vertingos šiuolaikinės dramaturgijos pavyzdys.

Venecijoje prieš „Otelo“ premjerą. 2001 kovas

Viename interviu Rusijoje Bagdonas pasakojo, kad į lietuvišką „Juodvarnio“ premjerą Vilniuje 2007 metais buvo pasikvietęs Eimuntą Nekrošių. Iš savo režisieriaus išgirdo, kad pjesės tema – paistalai, niekai (*jerunda*), kad to iš viso nereikia vaidinti. Bet Bagdonas vaidina. Trečius metus ir su trimis partnerėmis. „Juodvarnį“ – su Aldona Vilutyte, „Juodąjį strazdą“ Vilniuje – su Liuda Gnatenko, o Peterburge – su Daša Stepanova. Ar neįkyru tą patį personažą vaidinti trim variantais? Spaudai Bagdonas santūriai atsako, kad tai įdomi patirtis, vargu ar kas turėjo tokią. Kaip yra iš tiesų, kas žino.

Prieš kokį mėnesį buvo gavęs kvietimą vaidinti pagrindinį vaidmenį bulgarų filme. Jautėsi pakiliai. Nes ką gi jis dabar turi? Pusę etato Muzikos ir teatro akademijoje ir studentų diplomantų kursą. Rėjų, kurį suvaidinęs ką tik parvažiavo. Filmuojasi rusų filmų epizoduose, kai kurie tų filmų Lietuvą pasiekia kompaktinių plokštelių pavidalu. „Zorbą“ Kauno muzikiniame teatre vaidino jau senokai, retkarčiais ten parodo ir „Kabaretą“, jame

turi epizodinį Šulco vaidmenį. Eimunto Nekrošiaus „Otelas“ ir „Faustas“ – reti „Meno forto“ spektakliai per retas gastroles užsienyje. Vaidmenys juose kainuoja tiek daug jėgų, kad planuojantiems „Meno forto“ repertuarą Bagdonas jau yra pareiškęs: „Otelo negaliu ir nenoriu, Faustą galiu, bet nenoriu.“ Nors visi, gal ir jis pats, puikiausiai supranta, kad Otelas ir Faustas – gražiausia, ką šiuo metu vaidina.

Nežinai, kas dedasi žmogaus širdyje, kai jis vaidina Otelą, kodėl ima vengti šito vaidmens. Paprasčiausias paaiškinimas turbūt būtų – skausmas. Fizinis skausmas, kai Jagas pradeda regzti savo intrigą ir ropščiasi Otelui ant pečių; kai Otelas įsuka Dezdemoną į žiaurų valsą, kuris taip visiems gniaužia kvapą. Šito šokio žingsniai improvizuojami, kaskart viskas kitaip. Kartojasi tik skausmas. Scenoje ir gyvenime.

Fausto Bagdonas vengia dėl kitų priežasčių. Faustui priešinasi pati aktoriaus natūra. Kai „Meno fortas“ gegužę vaidino dešimt „Faustų“ Paryžiuje, pirmą vakarą prie teatro budėjo greitoji – Bagdonui spaudimas, širdis... „Tai buvo baimė, kad neištversiu tokio ilgo turo“, – vėliau aiškino jis, bet vaidino visus spektaklius. Prieš dešimtmetį Italijoje per dvidešimt penkias dienas suvaidino dvidešimt „Otelų“. Ir nieko?

Jam šešiasdešimt metų. Kūnas kaskart nuožmiau primena, kad artistas jo netausojo. Sielos taip pat. Bet tas vaidmuo bulgarų filme – naujiena, kažkas nepatirta. Pagaliau tai darbas, patvirtinimas, kad esi įdomus ir reikalingas. Didelis vaidmuo!

Tačiau prodiuseriai pareiškė pageidavimą, kad pagrindinį vaidmenį bulgarų filme vaidintų bulgaras. Režisierius atsiprašinėja Bagdono, teisinasi net ašarodamas. Istorija su bulgarų filmu nutrūko. Tuščia.

O dar baigėsi trejų metų sutartis su telekomunikacijų bendrove, kuriai Bagdonas skaitydavo reklamas, – jiems reikią jauno balso, pasakė. Negana to, studentai, kiek jų turėjo per keliolika metų, vis tampa laisvais menininkais. Jų nepriima į teatrus, nes Bagdonas neįkiša, o pats teatro neturi. Tiek priežasčių graužtis.

Ne, vėl ir vėl prisiekinėja Bagdonas, jis nesugalvojo tyčia, kad negali vaidinti Otelo. Ne, jis nenori pakenkti „Meno fortui“ – jis iš tikrųjų negali. Galbūt tas negalėjimas yra tik fizinis skausmas, o galbūt tai išsekimas ar noras pailsėti nuo visko. Dabar trokšta ramiai gyventi namelyje prie ežero. Ir filmuotis rinktiniuose filmuose it koks Marlonas Brando, sulaukęs tam tikro amžiaus. Bet vietoj to skuba iš vieno rusų ar baltarusių filmo į kitą, vaidina Peterburge ir Kauno muzikiniame teatre, sutinka repetuoti epizodą savo buvusių mokinių spektaklyje. Per tuos darbus vis sunkiau randa laiko dabartiniams studentams, jau ketvirtakursiams, nors yra jų kurso vadovas.

Ir keleri metai nemiega, nemiega, nemiega.

Knyga apie jį? Jam didelė garbė! Ne, klausykit, jam gėda, nes jis gyvas, vaikšto, vaidina... Ir apskritai jo gyvenimas neįdomus, be skandalų... Bet jau pasakoja. Kalba sklandžiai, tiesiog novelėmis, lyg ne prisiminimus dėstytų, o skaitytų jau parašytą knygą. Ir tų novelių jo galvoje pilna.

Gerai, sako, rašykim. Tu turėsi ką veikti, aš turėsiu kam pasakoti.

„Otelas“. Šokis su Dezdemona – Egle Špokaite. 2001

2 skirsnis, kuriame Bagdonas grįžta į skurdžią, bet aprašymo vertą vaikystę, kai dar nekalbėjo lietuviškai, bet jau rizikavo dėl pirmos meilės

2009 M. GRUODŽIO 17 D., KETVIRTADIENIS

Iš kur šitas aktorius atėjo? Gal iš titanų epochos, kaip vienoje iš recenzijų apibūdintas jo Otelas?

Epocha patikslinta dokumentuose: gimimo data – 1949 metų sausio 16-oji. Ketvirti metai po karo. O kokia aplinka, išauginusi scenai Bagdoną? Menininkų? Inteligentų? Ar, kaip sakoma, paprastų žmonių, nepažinusių meno? Miestas ar kaimas?

Joks vaidmuo neišduoda. Jie pernelyg įvairūs. Rašiusiems apie Bagdoną ne kartą yra kilęs noras suprasti jo kilmę. Skaitau maskviečio kritiko Romano Dolžanskio ištarmę: Bagdono Faustas „gali kiek nori deklamuoti Goethe's žodžius apie perskaitytų knygų tonas, tačiau į pažinimo troškulio išsekintą intelektualą jis panašus ne daugiau nei į tvirtai surėstą kaimietį, staiga susimąsčiusį apie aukščiausią būties prasmę ir netekusį ramybės“[3]. Tai vis dėlto – intelektualas ar kaimietis?

„Kas jūs, aktoriau Bagdonai?“ – 1983 metais klausė teatro kritikė Dana Rutkutė. Rašydama kūrybinį portretą, ji ne tik bandė iššvalgyti Bagdono vaidmenų gelmes, bet ir apčiuopti jo talento krantus. Nejaugi jis gali viską? Vieną vakarą išeiti į sceną kaip tragiškas Pirosmanis, kitą – groteskiškai įžirglioti kaip veiklusis „Katės už durų“ Ramelis, savininko bučiniais antspauduoti žmoną kaip restorano direktorius Žarėnas „Jasone“, romiai kentėti kaip

3 Роман Должанский, „Фауст“ по черному“, *Коммерсантъ*, 2006 11 17, nr. 215.

Teatro kritikė Dana Rutkutė. 1983

„Medaus skonio“ nelaimėlis Džefris, kraipyti klubus ir improvizuoti maudynių striptizą kaip „Šokių mokytojo“ Vandalinas? O grakštus ir žavingas aristokratas Merkucijus spektaklyje „Meilė ir mirtis Veronoje“, o drovus ir nerangus proletaras Martas „Vakarienėje penkiems“, o žandariškos prigimties dėdė Kolia iš „O vis dėlto ji sukasi?!“ ar maišto pritvinkęs „Lenktynių aitvaro“ paauglys Rokas... Tai tik keletas Bagdono jaunystės vaidmenų. Ir Rutkutės, atidžiausios aktorių meno tyrinėtojos, išvada: „Kuo ilgiau galvoju apie Vladą Bagdoną, kuo daugiau jo personažų prisišaukiu prie savo darbo stalo, tuo įkyresnė šventvagiška mintis: aktorius atėjo į teatrą meistras...“[4] Niekas iš vėliau rašiusių ar kalbėjusių apie Bagdoną neapsiėjo be šitos ištarmės.

Ten, iš kur atėjo Bagdonas, turbūt gyveno ir tie simpatiški ar komiški, veiklūs, kenčiantys personažai. Turbūt ten buvo ir savas Merkucijus, Vandalinas, gal net ir Pirosmanis, o Martas ir dėdė Kolia – tai tikrai. Buvo miestas ir kaimas su spalvinga savo visuomene.

Bagdono vaikystės namai – Vilniuje, netoli Savanorių prospekto, kur gatvės turi medžių vardus: Eglių, Klevų, Skroblų. Dabar ten riogso sovietinė Chruščiovo laikų architektūra, o anuo metu buvo pušynas ir trobos su daržais. Kaimiškas

4 Dana Rutkutė, „Kas jūs, aktoriau Bagdonai?“, *Literatūra ir menas*, 1983 03 26. Ir kitos knygoje pateikiamos Rutkutės citatos – iš šio straipsnio.

Vilniaus pakraštys. Prospektas vadinosi Raudonosios armijos, o visas rajonas, kuriame netrūko rusakalbių (rusakeiksmių!), buvo pramintas Krasnuvke, arba Krasnucha.

Pirmi treji mano metai – Gerosios Vilties gatvėje, namelyje, kurio nebėra. Mažutis butukas. Tėvai jame gyveno gal nuo 1946 metų. 1949-aisiais ir aš ten apsigyvenau. Aplinka, kiek atmintis leidžia suprasti, buvo niūri, tamsi ir slogi. Labai susispaudę gyvenom, vargingai.

Ką atsimenu? Kad mūsų kaimynas buvo žydas, kuris pardavinėjo silkes. Jis tas silkes nešiodavo kuprinėje. Kuprinė purvina ir jis pats visas purvinas. Silkės būdavo su visom galvom. Traukdavo jas ir pardavinėdavo. Tą vaizdą gana ryškiai pamenu. Daugiau iš to laiko – nieko.

Vėliau išsikėlėm į jau didesnį namą. Jame gyveno šešios ar septynios šeimos. Tai buvo mūrinis namukas Eglių gatvėje. Dabar, atrodo, ten tik viena šeima tegyvena.

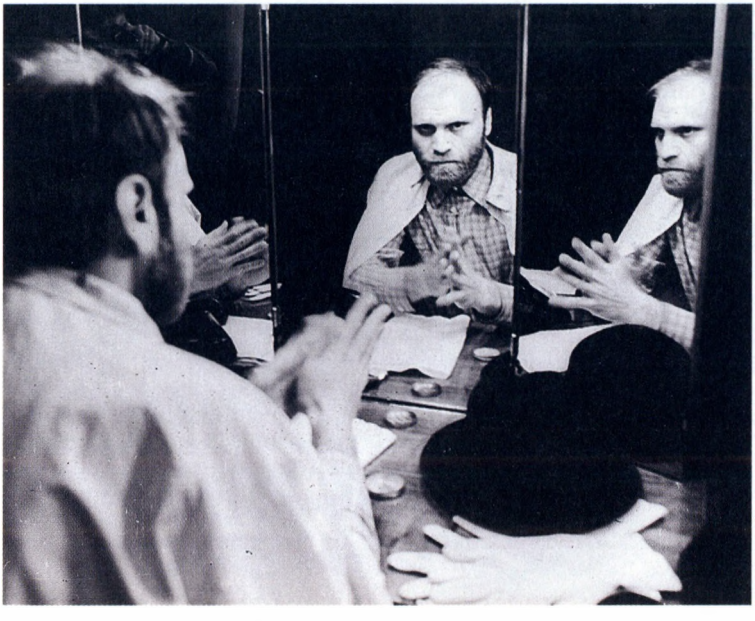

Jaunimo teatro grimo kambaryje. Apie 1986

Buvau nuėjus ir nesunkiai radau. Eglių gatvė tokia rangyta, tarp Žemaitės ir Gerosios Vilties gatvių. Nežinojau adreso, bet senų mažų namukų ten gal tik pora. Tas, kuriame gyvenai, arčiau Gerosios Vilties?

Taip. Keistas namas. Įeini iš kiemo į pirmą aukštą, o atsiduri antrame – namas lyg pakabintas nuokalnėje. Iš gatvės pusės du aukštai, iš kiemo – vienas. Mūsų virtuvėlė buvo pirmam aukšte, o kambarys antram. Kambarys su nepaprastai gražia kokline krosnimi. Iki šiol galvoju, kaip ją išsinešti. O šiaip – nieko ypatingo.

Gana ryškiai atsimenu, kaip tėvas kartą grįžo iš darbo, metė laikraštį ant stalo ir pasakė: „Pizdiec." Šitaip apie Stalino mirtį pranešė. Man atrodo, jo intonacija sakė, kad tai gerai. 1953 metai, kovas.

Dar atsimenu, kad mūsų namuose iki kokių 1954 ar 1955 metų šviesa buvo nelegali. Mes labai silpnas lemputes degindavome. Mama pasiuvo sunkias užuolaidas, kad nebūtų matyt, jog viduje šviesu. Vis dėlto tas ilgai netruko, atėjo kažkas ir įstatė skaitiklį.

Ten, kur dabar Skroblų gatvelė su dideliais pastatais, stovėjo maži namukai, namukai, namukai. Prasti mediniai nameliai, suklypę. Norint pakilti į Skroblų gatvę, juos reikėjo apeiti takeliais, vos ne šunkeliais. Nes visi namai turėjo daržus ir sodus. Ir mes turėjom. Mama augino bulves ir braškes, aš jai padėdavau. Rudenį reikėdavo skinti obuolius arba vyšnias. Tada dar nebuvo namų bendrijų, bet visi dalindavomės tuo, kas užaugdavo. Dalinimasis – su gana dideliais barniais: kad tam ne tiek, o tam turėtų būt tiek... Tais barniais daugiau suaugusieji užsiimdavo, mes dirbom savo darbą: laipiojom po medžius, skynėm obuolius. Turėjom didelę kriaušę, kurios vaisiai labai skanūs. Su dabartinėm kriaušėm negali net lygint. Į ją buvo gana sunku įlipti – spygliuota. Žodžiu, likdavo pusė kriaušių ant medžio, tekdavo purtyt. O purtymas buvo baisus darbas: kriaušės krisdavo, duždavo, tas duženas reikėdavo išsidalinti. Ir visi nepatenkinti, kad gavo per daug sudužusių. Toks komunos gyvenimas.

Kai buvau mažas, atrodė, kad mūsų namų sodas didžiulis. Baisus, tankus. Mes ten eidavom slėpynių su vaikais. Augo visokių vaiskrūmių, daug už ko galėjai pasislėpt. Į vyšnias lipti, kad niekas nepamatytų. Dabar liko kokie trys keturi medeliai.

Mūsų name gyveno tokia lenkė. Ji skusdavo barzdą skustuvu ir lakuodavosi nagus juodai. Vis iškišdavo galvą ir demonstruodavo savo... Mes, vaikai, žiūrėjome į ją kaip į pamišėlę, smagu buvo pasijuokt. Galimas daiktas, kad ji buvo ankstesnė to namo šeimininkė – rodė labai didelį neprielankumą ne tik valdžiai, bet ir apskritai visiems tame name. Ji pati nemažą plotą turėjo – du ar tris kambarius, o gyveno viena. Namas statytas 1913 metais.

Virš mūsų gyveno dvi lietuvių šeimos. Vieną iš tų kaimynų aš ir dabar sutinku Kalvarijų turgaus rajone – rimtas vyras, turėjęs, man atrodo, bent jau pistoletą. Sykį mes matėm, kaip jis šovė į žvirblį. Ir žvirblis nukrito. Krasnuvkė garsėjo gaujom, jis, ko gero, kuriai nors priklausė. Turėjo gražuolę seserį. Nepaprasto grožio moteris. Visa išpuoselėta. Kulniukai!

Vienas iš mūsų gatvės kaimynų – Eicher-Lorka, gėlininkas. Jis buvo vadinamas Ispanijos karo didvyriu, turėjo daug apdovanojimų. Jų namas stovėjo šalimais, kitoje Eglių gatvės pusėje.

Antrokai. Vladas Bagdonas – trečioje eilėje pirmas iš kairės. 1958

Svečiuose pas klasės draugą Rimantą Štarą. Apie 1960

Eicher-Lorkos šeima turėjo didelį sodą, jie gal pirmieji Lietuvoje ėmė auginti kardelius, tulpes. Selekciją ypatingą darydavo, labai ten buvo rimta – susirašinėjo su įvairiais pasaulio kraštais. Verslas buvo kaip reikiant, bet viską darė tyliai. Rugsėjo pirmąją eidavom pas juos prašyti gėlių.

Dabar priešais tavo namelį ne gėlynai, bet XXI amžiaus šešiaaukštis su požeminiu garažu. O Eicher-Lorka – garsios gėlininkų dinastijos pavardė. Vladimiras Eicher-Lorka ir jo „Floralita dizainas" – jau nebe kiemas Krasnuchoj, o tikras augalijos rojus netoli Neries.

Eicher-Lorkos kaimynystėje gyveno Tarybų Sąjungos didvyris Petrovas. Petrovas buvo entuziastingas sporto mėgėjas. Tiesiai prieš mūsų namą (kaip tik ten, kur dabar tas šešiaaukštis) augo didžiulis storas topolis. Petrovas prie jo pririšdavo tinklą ir visus bachūrus versdavo tinklinį žaisti. Ir mes valandų valandas žaisdavom tinklinį. Jis irgi su mumis žaisdavo. Paskui kartais paspardydavom kamuolį.

Jo sūnus Jura Petrovas buvo mano draugas. Kažkada jo sode, rūkydami vyšnių lapus, mes prisiekėme amžiną draugystę. Suvyniojom tuos lapus, užsidegėm ir rūkėm. Man tada buvo gal devyneri, jam gal vienuolika. Apie kokius 1964 metus Petrovas su

šeima išsikėlė į Novosibirską. Po dvidešimties metų, kai jau dirbau Jaunimo teatre ir gyvenau kitur, Jurka atvažiavo į Vilnių, surado mane, mes šiek tiek pasėdėjom. Atvažiavo pusdieniui, o aš vakare turėjau vaidinti. Bet susitikti buvo smagu.

O mergaičių tavo „kaime" buvo?

Žinoma, mes varžėmės dėl mergaičių savo Eglių gatvėj. Aš, kaip ir daugelis, buvau įsimylėjęs tokią Liudką. Graži mergaitė. Jų visa šeimyna buvo labai graži. Kad įrodytume savo meilę Liudkai, turėjome imtis žygdarbių. Sakykim, priešais stadioną (kuris tada dar nebuvo stadionas) buvo nemažas kalnas, ten stovėjo daug namukų, jų nė vieno nėra likę. Žiemą užliedavom to kalno takelį vandeniu ir nuo pat viršaus leisdavomės su pačiūžom. Papėdėj, kaip tik priešais mūsų užlietą takelį, stovėjo namas, aptvertas tvora, ir buvo varteliai. Kas pro tuos vartelius įčiuoš ir nesuduš į šipulius, tas jau bus vertas Liudkos meilės.

Ar ji matė, kaip čiuožiat?

Taip, Liudka žinojo, ji buvo žiūrovė. Aš nesugebėjau įčiuožt. Nebuvau vertas meilės. Ir niekas nesugebėjo. Nes kalnas status, greitis didžiulis. Vienas atsitrenkė į tvorą ir vos sprando nenusisuko. Ilgai gulėjo nejudėdamas. Arba reikėdavo slidėmis nusileist nuo kito kalno, kuris į Gerosios Vilties gatvę atsisukęs, – ir taip išvairuot, kad neatsidurtum gatvėj. Visokių varžybų prigalvodavom. Ir tada Liudka įvertindavo.

Įdomu, kaip?

Liudkos meilės man taip ir neteko pajusti, užtat ir nežinau, ką tas reikštų: ar pasėdėti greta jos, ar ranką palaikyt, nes bučiniams buvo dar per anksti. Liudką irgi sutikau po trisdešimties ar keturiasdešimties metų. Pasikeitusi, kaip ir aš. Bet atpažinome vienas kitą. Pašnekėjome.

Niekaip nesuprantu, kurioje vietoje galima leistis slidėmis į Gerosios Vilties gatvę.

Dabar ten garažų pristatyta. Anksčiau buvo gana didelis skardis į Gerosios Vilties gatvę. Ta gatve ėjo ir gelžkelis nuo prekių stoties – per Vingio parką iki upės. Vienas iš mūsų, bachūrų, nykių žaidimų buvo skaičiuot mašinas, kurios Gerosios Vilties gatve

Lietuvių kalbos tartį ištobulins dalyvaudamas literatūros vakaruose. 1987

pravažiuoja per dieną. Susėsdavom ant kalnelio, skaičiuodavom. Suskaičiuodavom iki dešimt.

Kai Gerosios Vilties gatvėje pastatė statybininkų bendrabutį, ten įrengė Raudonąjį kampelį, kaip anksčiau vadindavo, su televizorium. Vienas iš mūsų pomėgių buvo užsikarti ant langų ir spoksoti, ką tas televizorius rodo. Lietuvos televizija pradėjo veikti kokiais 1957 metais, ar ne? Programos trukdavo dvi ar tris valandas, ekraniukas kaip delnas. Ką mes ten matydavom pro tą langą... Bet tada tai buvo vaizdas, kuriuo patikėt negali – iš kur sklinda?

Vasarą mūsų žaidimai – žvejyba ir maudymasis ŠEC'e. Maudynių sezoną pradėdavome kovo mėnesį. Toks kanalas buvo – tuoj už dabartinio Savanorių žiedo. Į jį buvo nuleidžiamas šiluminės elektrinės naudotas vanduo. Nežinau, ar jis buvo ekologiškas, bet nutekėdavo į upę. Kanalas gana gilus, mes ten ir nardėme.

Kur dabar blokiniai penkiaaukščiai šalia Eglių gatvės, tada buvo pušynas, didžiulė tvora, o už jos – karinė amunicijos bazė. Iš kareivių kaulydavom ženkliukų, o jiems duodavom papirosų. Kariuomenė ten buvo įsikūrus iki kokių 1960 metų. Kai kareiviai išsikraustė, pušyną iškirto ir pastatė blokinį namą. Kelios pušaitės tebeauga ir vadinamajame stadione, jo irgi jau beveik nebeliko.

O kur tu mokeisi? Ar Eglių gatvėj jau buvo mokykla, ar tekdavo eiti į miestą?

Pirmas klases lankiau pradinėje mokykloje prie Raudonosios Armijos ir Gerosios Vilties gatvių kampo. Man atrodo, tas namelis ten tebestovi. Paskui atsirado 21-oji vidurinė[5]. Mokėmės ten kartu su lenkais. Mūsų uždavinys – su lenkais susimušti. Pliekdavomės diržais, vaikydavome vieni kitus. Lenkai mus, mes juos. Pliekėmės dėl to, kad taip reikėjo. Taip buvo nuspręsta. Bet tikrai ne dėl Vilniaus, o šiaip, iš principo. Gal metus. Ilgainiui jie išsikraustė kažkur kitur.

Kai atėjau į mokyklą, pats dar nemokėjau lietuviškai. Namuose su tėvais mes kalbėjom lenkiškai, o gatvėj – rusiškai.

Tai kaip galėjai mokytis lietuviškoje mokykloje?

Lietuviškai supratau, o kokios ten pamokos pirmoje klasėje: pasakyti raidę A, pasakyti žodį, kuris parašytas vadovėlyje. Pirmoj, antroj klasėj vien tiktai raidėmis žaisdavom, ne sakiniais, ne pasakojimais. O į kokią mokyklą reikėjo eit, jeigu ne į lietuvišką? Mes vis tiek save lietuviais laikėm. Mamos pase buvo užrašyta, kad ji lenkė, o tėvo pase – lietuvis. Aš irgi laikiau save lietuviu. Lenkiškai kalbėjom todėl, kad toks įprotis. Lietuviškai – nebent su kaimynu lietuviu iš viršaus. Mama mokėjo lietuviškai, tėvas gerai mokėjo, skaitė ir lenkiškai, ir lietuviškai. Tėvas ypač gerai kalbėjo lietuviškai. Bet taip jau susiklostė.

Lietuvių kalba mano vaikystės laikais dar buvo tiktai brandinama, tobulinama, vis ieškoma džiaugsmo joje. Dabar jau lyg ir susitvarkė, bet viskas kinta. Paklausykit, kokiais slengais šneka jaunas žmogus, kokie žodžiai vartojami.

5 Vilniaus 21-oji vidurinė mokykla įsteigta 1956 m., dabar tai Simono Konarskio vidurinė mokykla Statybininkų gatvėje, už dabartinio prekybos centro Savanorių prospekte.

Mokykloje lietuvių kalbos aš tikrai gerai neišmokau. Nelabai išmokau ir Konservatorijoj. Lietuvių kalba pradėjau remtis, važinėdamas po literatūros vakarus. Pradėjau ją labai tobulinti. Ne tiek klausyti, kiek galvoti apie balsius. Ėmiau mokytis taisyklingos kalbos.

Kažkokioj kavinėj kartą viena mergina, šiek tiek pagėrusi, į mane taip ilgai žiūrėjo ir pasakė: „Kaip aš jūsų nekenčiu už tą jūsų taisyklingą tartį.“ Gal ir persistengiau.

„Sutuoktuvės“ Torunėje. Vladas Bagdonas su Jolanta Teska ir Sławomiru Maciejewskiu. 2004

3 skirsnis, kuriame Bagdonas didžiuojasi savo piemeniškom vasarom, perka paršą su tėvu ir pardavinėja braškes su mama

2009 M. GRUODŽIO 21 D., PIRMADIENIS

Lenkų teatro žurnale „Foyer" 2004-aisiais prie Bagdono portreto radau tokį parašą: „Vladas Bagdonas, vilnietis, gimęs 1949. Motina kalbėjo su juo lenkiškai, šiuos įgūdžius aktorius puikiai panaudoja Torunės Wilamo Horzycos teatro spektaklyje „Sutuoktuvės". Jeigu kam nors sunku įsivaizduoti pasienio lenkų kalbą (*kresową polszczyznę*), tegu važiuoja į Torunę ir pasiklauso."[6] Taip buvo reklamuojamas spektaklis pagal Witoldo Gombrowicziaus pjesę, kurią Torunės teatre režisavo estas Elmo Nüganenas, o Bagdonas buvo pakviestas vaidinti Tėvą Karalių. Ir važinėdavo į Torunę vaidinti spektaklių savo vaikystės kalba. Tada jis buvo vienintelis iš Lietuvos dramos aktorių, vaidinantis ne tik Lietuvos scenoje. Už Tėvą Karalių Bagdoną apdovanojo net keletas Lenkijos teatro festivalių, o jo lenkų kalbą teatro kritikas Jacekas Sieradzkis vadino „nuostabia senųjų pakraščių progiesme"[7].

Kai „Sutuoktuvės" buvo parodytos Sankt Peterburgo festivalyje „Baltijskij dom", Elmo Nüganenas per interviu televizijai pareiškė, kad Europos teatruose tokio lygio aktorių kaip Bagdonas yra nedaug, o jo archajiška lenkų kalba leidžia lenkams išgirsti savo protėvius.

Štai kokia kalba Bagdonų šeima kalbėjosi Eglių gatvėje. Kraštas, iš kurio kilę Bagdono tėvai, nelabai toli nuo Czesławo

6 „Czerwoną nitką przez spektakl", rozmawiała Hanna Baltyn, *Foyer*, 2004 12 29, nr. 6.

7 Jacek Sieradzki, „Subiektywny spis aktorów teatralnych", *Polityka*, 2005 08 20, nr. 33, p. 60.

Miłoszo vaikystės vietų. Jo „Isos slėnį" Bagdonas ketina kada nors pastatyti su savo studentais.

Tėvas buvo vardu Lionginas, o mama Aurelija. Santykiai tarp jų gana įtempti. Tėvas girtavo labai smarkiai. Geležinkely, man atrodo, negerti nebuvo galima. Darbas purvinas, šalta. Tėvas dirbo vagonų apžiūrėtoju. Vaikščiodavo su plaktuku ir daužydavo per ratus. Tikrino, ar vagonų ratai nesutrūkę. Tokiam darbui reikėdavo ausies. O tėvas ėmė vis blogiau girdėti, kai jam artėjo penkiasdešimt. Pabaltijo geležinkelio administracija ir ligoninė tada buvo Rygoj. Tėvas pirkdavo butelius ir kiekvienais metais važiuodavo į Rygą pas daktarus gauti pažymos, kad jis tinkamas dirbti. Kitokio darbo net įsivaizduoti negalėjo, bijojo prarasti. Ir vis kažkaip susikombinuodavo leidimą dirbti. Iki pat pensijos pradirbo.

Jis buvo nagingas. Ir stiprus. Jeigu reikėdavo jėgos namų darbuose, kaimynai prašydavo pagalbos. Tėvas ir kalviaudavo, nuvažiavęs į kaimą. Dažnai pakeisdavo „etatinį" kaimo kalvį. Didelės pagarbos verta profesija. Kiek pamenu, kaime stovėdavo eilės prie to kalvio. Aš pats dažnai žiūrėdavau į dumples, į kalvio darbą, galvodamas, kad ir aš galėčiau vieną kitą kartą mostelėt. Gal ir leido man sykį taukštelt plaktuku per karštą geležį. Tai buvo labai romantiškas vaizdas, taip dabar regisi.

O dar tėvas darydavo grandines. Jis buvo sumeistravęs tokias stakles, nusipirkdavo vielos ar parsinešdavo iš darbo, paskui važiuodavo į Baltarusiją arba į Vievį pardavinėti savo grandinių. Pusę pinigų pragerdavo, o pusę vis dėlto parnešdavo namo. Solidžiai uždirbdavo – dešimt grandinių, ir jau turi šiek tiek pinigų. Tais laikais vienas rublis buvo mūsų šimto litų vertės.

Prisimenu sapną. Supratau, kad kažkas labai negero atsitiko, nes sapnavau, kaip aš maudausi ŠEC'o kanale ir išsibaladoju visus dantis į grotas, armatūras. Kruvina burna. Susapnavau tada, kai jau labai seniai nebesimaudžiau tame ŠEC'e. Ir gavau žinią, kad mirė tėvas. 1980-ieji. Mama gyveno iki 1994 metų kovo, ir visą

Aurelija ir Lionginas Bagdonai. Apie 1947

laiką Eglių gatvėje, tik paskutiniais mėnesiais buvau parsivežęs ją į Fabijoniškes, į mūsų šeimos butą. Mama mirė ant mano rankų kovo 6 dieną, sekmadienį lygiai 12 valandą. Tą valandą ji melsdavosi. Kovo 8 dieną ją laidojom.

Mano tėvai – iš lenkiško Mačionių kaimo, jis netoli Žeimių, nuo Jonavos kokia penkiolika kilometrų. Ten jie ir palaidoti.

Tėvas, geležinkelininkas, turėjo teisę vieną sykį per metus su šeima nemokamai važiuoti nors ir į Novosibirską ar kitą patį tolimiausią miestą, bet jis visada rinkdavosi savo kaimą. Niekada nebuvo nukakęs toliau. Svajojo pamatyti Ukrainos juodžemius,

bet taip ir nepamatė. Ir Sibirą svajojo pamatyti. Gal bijojo tos kelionės. Vis tiek Sibiras visiems atrodė gūdus dalykas.

Naktimis Žeimiuose sustodavo traukinys, važiuojantis į Klaipėdą. Antrą valandą nakties sustodavo, ir mes pėdindavome. Tėvas mane ant pečių nešdavo. Septynis kilometrus eidavom į kaimą. Pro Žeimių miestelį, paskui miškeliais, miškais. Ir važiuodavom nebūtinai šiltu metų laiku. Vieną kovo mėnesio naktį nepastebėjom ežero, o jis nebuvo visai užšalęs, ir tėvas su manim įsmuko. Negiliai, išsikapstėm.

Tose vietose tekėjo ganėtinai plati, didelė, graži upė gražiu pavadinimu – Lankesa. Kai Lankesa patvindavo, užliedavo visas pievas. Ir jeigu atvažiuodavom į kaimą pavasarį, sunkiai rasdavom brastą. Bet vaizdas buvo gražus. Kvapnus, sveikas lietuviškas vaizdas. Dabar likęs tiktai griovys. Vyko visuotinė melioracija, penkiasdešimt šeštais ar septintais metais. Prieš melioraciją visiems leido išgaudyti žuvis. Dieve, kokių ten pasitaikydavo žuvų! Vienas bernas, jau iš didesnių, kai jam iš tinklo iškrito kokio pusantro metro ilgio lydeka, nėrė paskui ją!

Tėvo sesers Jadvygos (sėdi) vestuvės Žeimiuose. Lionginas Bagdonas stovi dešinėje, jo brolis Henrikas – kairėje. Apie 1960

Abu tėvai iš to paties kaimo?

Mačionių kaime, kuris buvo nemažas, gyveno mamos giminės, o truputėlį tolėliau – tėvo sesuo su motina. Tai mama su manim – pas savo gimines, o tėvas eidavo pas saviškius pasibūt. Kai klausiau mamos apie savo giminės medį, ji man nieko negalėjo pasakyt. Sakė, visi dokumentai sudegė, kai degė Žeimių bažnyčia.[8]

Senelių aš neprisimenu, nes jie jau buvo mirę. Abu, ir tėvo, ir mamos. Močiutes atsimenu. Mamos buvo sulinkusi, kuprota, darželiuose kapstydavosi. Mažutė visiškai. Tėčio irgi. Bet močiutės ir buvo močiutės, pamalonindavo kokiu pyragu. O svarbiausia – su vaikais duotis. Visokių žaidimų kaime būdavo. Vaikiškų, su pagaliukais. Aš turėjau bendraamžių pusbrolių, mes su jais ir žvejodavom, ir ganydavom, ir beganydami žaisdavom tais pagaliukais.

Tai tavo vaikystės vasaros – kaime?

Mane kaime palikdavo, kai buvau vaikas ir dar nėjau į mokyklą. Nuo pat kovo mėnesio vos ne iki žiemos. Ten ir vaikų buvo, ir maisto daugiau nei mieste. Leisdavau dienas, kartu uždirbdamas darbadienius kaimiečiams, nes jie buvo verčiami daug dirbti ir mažai uždirbti. Mums, vaikams, didžiausias uždavinys – trečią sykį sugrėbti šieną. Po vieną šiaudą grėbdavom ir sunešdavom tą trečiąjį šieną. Šieno mynimas daržinėj būdavo vaikų ir moteriškių darbas. Reikėdavo sutrypti, kad būtų labiau suslėgta.

Kaime buvo nemažai trobų, ir kiekvienas turėjo po vieną karvę, avių. Kai kada išeidavau su vyresniais kaimo vaikais naktigonėn. Vyresni – šešiolikmečiai, septyniolikmečiai, o aš – gal kokios vienuolikos. Jie į mane žiūrėjo kaip į miesčioniuką, bet po kelių sėkmingų mano ganymų pasakė, kad visai neblogai dirbu ir kaime, šį tą moku. Nes karves ir avis vis dėlto parvarydavau.

Visas gegužines puikiai atsimenu. Kažkodėl gegužinėse daugiausia buvo dainuojama lietuviškai, nors visi kalbėjo lenkiškai. Panos labai balsingos. Bernai tas panas įsimylėję už balsus. Atrodo, buvo toks vienas ir akordeoną šiek tiek įvaldęs. Ir tie šokiai man tokie keisti... Aš vis kampe su vaikais sėdėdavau ir žiūrėdavau.

8 Žeimių bažnyčia sudegė 1893 m. Atstatyta po Pirmojo pasaulinio karo.

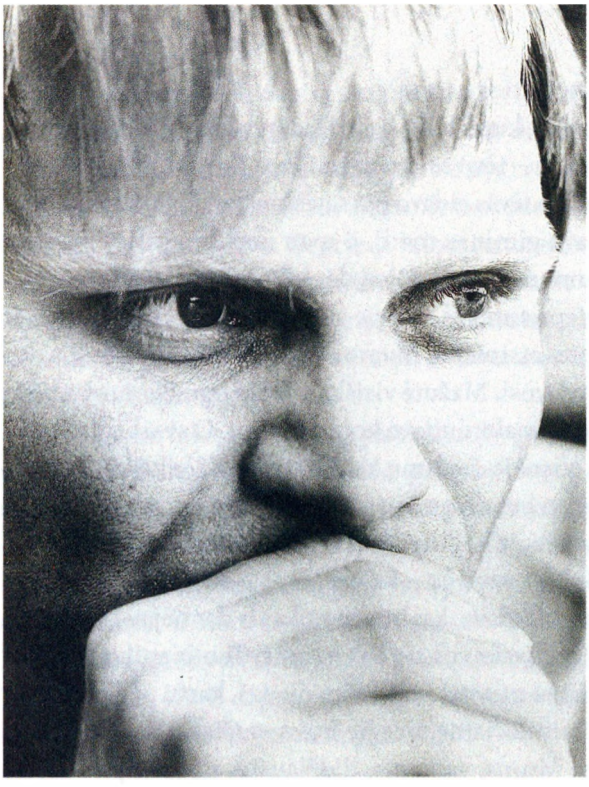

Jaunas, daug vaidinantis, dainuojantis, pastebėtas ir įvertintas ilgaplaukis aktorius. Apie 1975

Arba ne kampe, o už... Gegužinė juk – berželiais aptvertos teritorijos, suolai sustatyti, lempos kabančios – gražus tas naktinis vaizdas. Šeštadieniai.

O Vilniuje šeštadieniais su tėvu vaikščiodavom į pirtį Pševalskio gatvėje (dabar Vivulskio). Atsimenu balėjas, karo invalidus be rankų, be kojų. Nuogalių kūnai, strampai... Pokariu invalidų buvo tikrai daug. Pirčių kalba buvo rusiška. Vyriausiasis pirtininkas – komandierius, jis ten komanduodavo, kiek reikia pilt vandens ant akmenų, kiek kaitintis... Viskas surikiuota: dabar eina tie ir niekas daugiau, kiti turi palaukti. Būdelės drabužiams sukabinti, tokios dėžės. Ir tie visi maudymaisi – tėvas mane prausia, aš jam nugarą trinu. Tokia labai vyriška atmosfera, griežta. Pirtyje veikė nedidelis barelis, kur tėvas alaus išgerdavo. Aš palaukdavau, kol jis bokalą išmauks. Kiekvieno šeštadienio pareiga – nueiti į pirtį.

Prašydavau tėvo, kad eitume praustis vakarais, tada tamsoj grįžtume, nes po pirties mano plaukai stovėdavo piestu ir man būdavo labai gėda. Sliūkindavau, kad niekas nepamatytų styrančių plaukų, ir atsidusdavau, kai pasiekdavom namus. Paauglys. Turbūt nuo vienuolikos metų pradėjau galvot apie savo išvaizdą, jeigu gėdijausi styrančių plaukų. O kepurės niekada nesidėdavau. Mama liepdavo, bet ir žiemą nesidėdavau, nes niekas kepurių nenešiojo tais laikais. Su kepure vaikščiot žiemą?! Labai jau prastas lygis. Ne, turi atrodyti kaip žmogus.

Ne visi turbūt ir turėjo kepures, o jeigu turėjo, tai vieną visam gyvenimui. Tais laikais gi visko trūko.

Tais laikais parduotuvėse nebūdavo duonos. Raudonosios armijos prospekte ties kampu į Gerosios Vilties gatvę ir dabar veikia parduotuvė. Iš kiemo pusės tada pardavinėdavo miltus ir laukdavo didžiulės eilės. Tėvas buvo stambus vyras, toks gana rimto charakterio, jis visada eidavo eilės tvarkyti. Pašūkaudavo, pastumdydavo moteris ir vyrus, kurie netvarkingai lįsdavo... O dėl miltų kova kaip reikiant, nes ne visiems užtekdavo. Tėvas visada gaudavo, nes jis, nustūmęs kelis, eidavo prie langelio. Bet toks gyvenimas buvo. Sunkus, vargingas gyvenimas. O miltai – svarbiausias maistas.

Mama kepdavo duoną?

Mėgino. Ne visada jai išeidavo. Bet dažniausiai miltai buvo skiriami blynams ir panašiam maistui.

Kartą su tėvu važiavom į Baltarusiją, į Benekainis, paršo pirkt. Nes mes laikėm kiaulių. Kiaulę, gal tiksliau būtų pasakyti. Važiuodavom tik prekiniais traukiniais, ten gale traukinio būdavo tokia vieta stovėti žmogui, taip ir nuvažiuodavom. Tėvas gerai pagerdavo, ir kartą nusipirkę paršą įsėdom ne į tą traukinį. Tas, į kurį įsėdome su paršu, nestojo Vilniuje. Jis lėtai važiavo pro prekių stotį, ir mums teko mesti paršą iš vagono. Paršas buvo maiše. Metėm jį nuo skardžio, jis nuriedėjo. Tada patys šokom ir nuriedėjom. Tėvas stambus, jis riedėjo sunkiai, o aš taip – strykt pastrykt. Paršas liko sveikas gyvas. Ir mes sveiki gyvi. O traukinys nuvažiavo. Tėvas paskui keikėsi: kaip aš taip neapsižiūrėjau... Važiuodavom ir bulvių į Baltarusiją. Baltarusijos turgūs buvo pigūs, pigesni nei Lietuvos.

Kartais mes visi, ir su kaimynais, susirinkdavom geležinkelio stotyj ir važiuodavom sunkvežimiais į kolūkius bulvių kasti. Dešimt maišų nukasi kolūkiui – ir maišas tau. Grįždavom su keliais maišais bulvių. Keletą metų iš eilės tą darėm. Netgi laukėm tokios galimybės prisikasti.

Maistas buvo ir grybai. Su mama daug išvaikščioję esam Lazdynų apylinkes. Dar yra senasis tiltas, kuris jau nebenaudojamas. Mes juo eidavom į mišką grybaut. Už upės miškai buvo gana gražūs ir dideli. Juose dygo nemažai grybų. Paprasti, daugiausia kazlėkai, bet vis tiek grybai.

O sodas ar daržas prie namų irgi jus maitino?

1961 metais visiems ėmė dalinti žemes sodams už miesto. Tėvas gavo dvylika arų Salininkuose. Prisimenu pirmą dieną, kai mes pradėjom kasti tą žemę. Tėvas keikėsi, mama irgi liūdnai žiūrėjo – vertėm akmenį po akmens. Vos ne Sizifo darbas – kiek mes tų akmenų ir akmeniukų išvertėm, kol prisikasėm iki tikros žemės. Viskas rankom, kastuvu. Dvylika arų – tai nemažas plotas.

Tėvas savo rankom surentė namelį. Būdelę. Jau tada mama lyg ir numojo ranka į tą daržą, kuris buvo prie namų, ir ėmėsi daržininkystės Salininkuose. Pas mus augo aguonos, ir kažkas nuolatos ištrypdavo tą daržą. Sakau, mama, kas čia yra: visų aguonų galvytės apipjaustytos, o svogūnų, bulvių lysvės išmindžiotos. Neauginom tų aguonų, jos savaime pasisėdavo. Sakydavau: raunam. Mama neleisdavo. Mamai aguonos buvo reikalingos – Kūčioms aguonų pieną darydavo, į sližikus pridėdavo. Sykį paliko mane sode nakvoti, ir užtikau, kas mums išmindo daržą. Penktą ryto – vaikinas su mergina. Buvau gal vienuoliktokas. Aš užsimojau su kastuvu, o jie taip iš lėto sako: „Ko tu čia kimbi, mes tau nieko bloga nedarom."

Iš to daržininkystės verslo mama labiausiai džiaugėsi braškėm. Derlių nešdavo prie parduotuvės pardavinėti. Nes turguje reikėdavo už vietą mokėti, o prie parduotuvės buvo ir greičiau, ir arčiau. Parduotuvė „Kaunas" – giliau nuo prospekto, arčiau mūsų namų. Kartą aš mamai padėjau pardavinėti. Jau gana žinomas artistas buvau, ir per televizorių pasirodęs. Labai greit išpirko tada mūsų

braškes. Dirbo tik tėvas, tad kai parsinešdavo pinigų už braškes, mamai būdavo labai smagu pačiai.

Duktė Monika jau pradinukė. 1982

Tariamės, kad toliau kalbėsimės sausį, nes artėja Kalėdos. „Toks laikas“, – sako. Be to, Kalėdoms iš Vokietijos atvažiuos Monika, Bagdono ir Dalios Bagdonienės duktė. Jai trisdešimt penkeri, ji muzikantė Sarbriukene. Bagdonui patinka, kad Monikai sekasi, tik labai nepatinka, kad daugėja lietuvių, kuriems sekasi ne Lietuvoje. Prisimena, kad vos dvejų sulaukusią Moniką vežiodavo vežimėlyje ir dainuodavo:

Kur lygūs laukai,
snaudžia tamsūs miškai,
lietuviai barzdočiai dūmoja.

Galanda kirvius,
kalavijus aštrius
ir juodbėrį žirgą balnoja.

Po savaitės Monika jau pati dainavo vežimėlyje. Žmonės net atsisukdavo pažiūrėti, iš kur ta daina sklinda. Šešerių metų Moniką tėvai nuvedė į Čiurlionio meno mokyklą Antąkalnyje. Gyveno tuo metu Karoliniškėse. Nuveždavo, parveždavo. Dažniausiai, žinoma, Dalia Bagdonienė. Ji filologė, bet mokėsi groti smuiku Šakių vaikų muzikos mokykloje, todėl pati padėdavo Monikai. Bagdonas sako: „Monika atkakli." Dabar ji profesionali altininkė, Vokietijoje liko po to, kai išvažiavo tęsti studijų.

Mums besikalbant – skambutis iš Sankt Peterburgo teatro „Baltijskij dom". Direktorius Sergejus Šubas siūlo Bagdonui pagrindinį vaidmenį spektaklyje pagal Venedikto Jerofejevo poemą „Maskva–Petuškai". Režisuos ukrainietis Andrejus Žoldakas. Prašo sausio pradžioje atvažiuoti į Peterburgą susipažinti su režisieriumi ir aptarti sąlygų. Bagdonui įdomu! Nors sausio viduryje jis Peterburge vaidins „Juodąjį strazdą", iškart sutinka atvažiuoti ir sausio pradžioje.

Altininkė Monika Bagdonaitė. 2010

4 skirsnis, kuriame Bagdonas sutinka Naujuosius metus ir neria į ledinį vandenį, visai nenujausdamas, kad tai pranašiška

2010 M. SAUSIO 1 D., PENKTADIENIS

Naujus metus Bagdonas pasakojo sutikęs pajūryj. Buvęs pirtyje ant jūros kranto. Kai pasikaitino, jaunimo pamokytas šoko žemyn galva į jūrą. „Aišku, išlėkiau iš vandens kaip kamštis“, – sakė.

Gal čia būsimų metų ženklas? Drąsiai šokti žemyn galva į ledinę jūrą.

2010 M. SAUSIO 6 D., TREČIADIENIS

Jau po Peterburgo. Teatro meno vadovė Marina Beliajeva seniai nori, kad būtų pastatytas spektaklis pagal „Maskva–Petuškai“ ir parodytas festivalio „Baltijskij dom“ programoje. Ne pirmus metus ir ne vienam režisieriui siūlyta. Sutiko Žoldakas. Jis Bagdoną matė vaidinantį tik „Otele“. Bagdonas matė tik Žoldako nuotrauką Sergejaus Šubo kabinete, žino, kad šis ne tik garsus režisierius, bet ir skandalistas, kad yra vaikščiojęs po miestą lapkričio mėnesį basas, o po pasaulį važinėja su paskaitų ciklu „Kaip užmušti blogą artistą“. Dabar susipažino ir susitarė – dirbs.

Kadangi nuo 2009-ųjų Peterburge vaidina nuolat, Bagdonas ten turi ir kur gyventi – trečiame teatro aukšte virš grimo kambarių įrengtas savotiškas viešbutis: „Galiu, atsiprašant, su šlepetėm ateiti vaidinti. To viešbučio – keli kambariai, o man sudarytos liukso sąlygos. Turiu savo miegamąjį, savo saloną

su televizorium, turiu virtuvėlę su šaldytuvu ir su arbatiniu. Turiu krūvą šaukštų, peilių, šakučių, puodų, kuriuose nežinau ką virti ir ant ko."

O dabar – dar vienas vaidmuo tame pačiame teatre. Venička. Ir nepažįstamas režisierius. Naujas gyvenimo skonis?

2010 M. SAUSIO 14 D., KETVIRTADIENIS

Bagdonas pasakoja apie kelionę į Piterį. Žoldakas jam parodė savo 2008-ųjų spektaklio „Lenin Love. Stalin Love" įrašą. Spektaklis apie 1932–1933 metų holodomorą, Ukrainos marinimą badu. Padarė įspūdį. Paskui prisikirto žvėrienos restorane „Zver'" netoli teatro. Režisierius su vyno buteliu užėjo į aktoriaus „liuksą".

Bagdono sąlygos: jis nenusirengs nuogas (tai Žoldako spektakliuose įprasta) ir nerūkys scenoje. Žoldakas: „O jeigu tave režisierius gražiai, švelniai paprašys nusirengti?" Bagdonas pasigyrė atsakęs: „Kad ir kokiu gailiu balseliu paprašytum, vis tiek nenusirengsiu."

Vienas iš Žoldako reikalavimų: kad „Baltijskij dom" direktoriai patys atvažiuotų ir Bagdoną atvežtų į Turku miestą Suomijoje, kur vasario 5 dieną vyks jo „Anos Kareninos" premjera. Balandį kita premjera – Vokietijoje. Žoldakui reikia, kad Bagdonas pamatytų, kaip jo spektalyje vaidina vokiečių aktorius. Repeticijos Peterburge prasidės gegužę. Tai bus bendrų idėjų aptarimas su tarptautine komanda. Premjera numatyta spalio pradžioje. Rugsėjį – mėnuo prieš premjerą Peterburge – Žoldako laukia dar kažkokia premjera kitur. Keturios premjeros per vienus metus.

Juokavome tardamiesi: Jerofejevas parašė poemą apie rusą, kurią vaidins lietuvis, režisuos ukrainietis, o prodiuseriai – žydai. Kol kas mūsų su Žoldaku nuomonė apie būsimą spektaklį sutampa:

aš nežinau, kaip įmanoma suvaidinti, jis nežino, kaip režisuoti. Net intriguoja – kaip tas kūrinys gali atrodyti scenoje.

Kodėl poema „Maskva–Petuškai“ tau pasirodė verta vaidinti?

Šita poema apie visišką žmogaus vienatvę, kiek aš suvokiu. Nes iš tikrųjų, jeigu tavęs niekas nepasitinka stotyje, tai būtinai suranda keturi vyrukai „šūdo spalvos akimis“ – taip ten parašyta. Ir tie vyrukai turi ne kokį suomišką peilį ar pistoletą, o atsuktuvą.

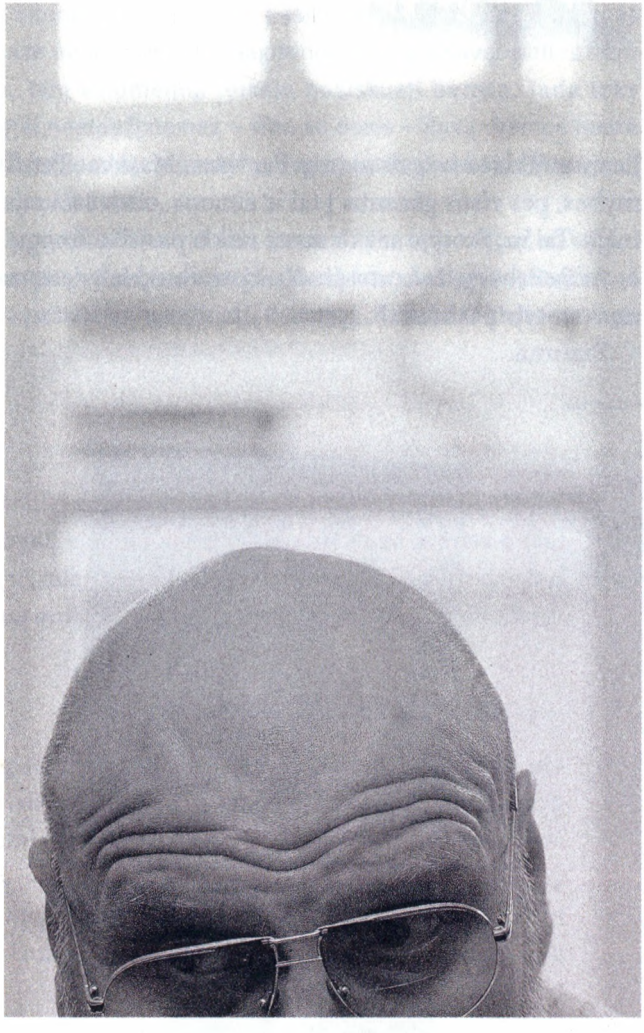

Naujas vaidmuo pas nepažįstamą režisierių? 2010

Venedikto Jerofejevo poemos „Maskva–Petuškai“ viršelis. 1990

Jie nutraukia tavo egzistavimą. Per visas „Maskva–Petuškai“ linksmybes, per visus gėrimus į tai ir einama, nors važiuoja pas mylimąją. Tai va. Stotyje ar oro uoste reikia pasitikt žmogų.

Ar Peterburge tave, atvažiuojantį vaidinti kiekvieną mėnesį, kas nors stotyje pasitinka?

Žinoma.

Peterburge kviestinį „Baltijskij dom“ artistą pasitinka ir palydi teatro atstovė su teatro automobiliu. Vilniuje Bagdonas geležinkelio stotyje lipa į troleibusą. Penkios stotelės, ir jis jau prie Vienuolio gatvės, kur nuomojasi vieno kambario butą.

2010 M. SAUSIO 23 D., ŠEŠTADIENIS

Aną šeštadienį, sausio 16-ąją, per šešiasdešimt pirmą savo gimtadienį, Bagdonas vėl važiavo traukiniu į Piterį, kad sekmadienio vakarą suvaidintų „Juodąjį strazdą“. Antradienio rytą grįžęs į Vilnių, iškart prie vairo ir – į Kauno muzikinį teatrą repetuoti miuziklo „Zorba“. Spektaklis rodomas dešimt metų, bet jau senokai vaidintas, nes dėl išvykų su „Faustu“ Bagdonas

vis nerasdavo laiko. Savaitgalį Kaune – ne tik „Zorba“, bet ir „Kabaretas“, kuriame jis vaidina Šulcą.

Pernai per savo šešiasdešimtmetį irgi buvo išvažiavęs, filmavosi prie Peterburgo Aleksejaus Učitelio filme „Kraštas“. Su filmavimo grupe ir atšventė jubiliejų. Niekam nieko nesakė, bet grupės administratorė tvarkydama dokumentus pamatė gimimo datą ir suskaičiavo.

Učitelio filme vaidino lietuvį garvežio mašinistą, scenarijuje buvo parašyta, kad personažo pavardė Bagdonas. Stalino laikai, Sibiras. Filme pavardė pasikeitė – Butkus, nes Bagdonas pasakė nenorįs vaidinti Bagdono, t. y. lyg ir savęs paties tremtyje. Tam vaidmeniui reikėjo nusiskusti barzdą. Tada toks keistai neatpažįstamas – vien su ūsais – Rusų dramos teatre vaidino „Juodojo strazdo“ premjeroje. Paskui Rėjus Piteryje. Ir taip be atokvėpio.

Pernykštis filmavimasis gerokai iškankino. Ypač naktiniai filmavimai, trukę savaitėmis. Vieną kovo šeštadienį Bagdonas buvo pažadėjęs nuvažiuoti į Palangą, „Ramybės“ klube surengti

„Otelo“ gastrolių Seule lankstinukas. 2002

autorinį vakarą – gitara ir poezija. Nuovargis tą kartą trenkė tokiu stipriu galvos skausmu, kad koncertas galėjo ir neįvykti. Normalus šešiasdešimtmetis būtų verčiau pailsėjęs, juk turėjo vienintelį laisvą savaitgalį. Bagdonas ne tik koncertavo, bet ir po koncerto su gerbėjomis pasėdėjo. Grįžęs į Vilnių, su „Meno fortu“ išskrido į Seulą vaidinti „Fausto“. Kitą mėnesį – dešimt „Fausto“ vaidinimų Paryžiaus teatre. Ko stebėtis, kad prie teatro tuomet budėjo greitoji pagalba.

O šiemet vėl panašiai. Negalvoja apie poilsį, sutinka dirbti, neskaičiuodamas nei fizinių jėgų, nei psichinių galių. Lyg kiekvieną kartą nertų žemyn galva į ledinį vandenį.

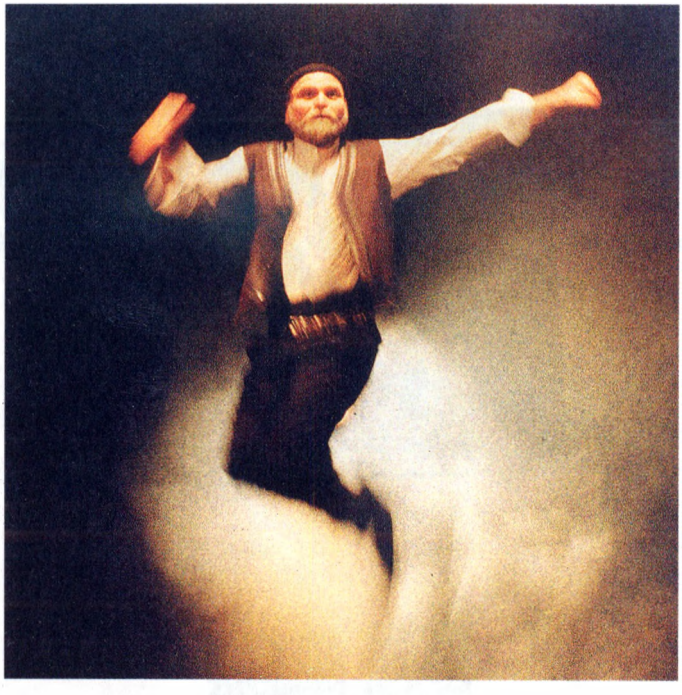

Premjerinis Zorbos sirtakis. 1999

5 skirsnis, kuriame Bagdonas stengiasi prilygti artistui Vysockiui ir bėgimo čempionui Pipynei

2010 M. SAUSIO 26 D., ANTRADIENIS

„Tai kaip tas Kauno „Zorba“ po ilgo nevaidinimo?“ – klausiu.

„Gerai. Pilnutėlė salė, ką tu! Stovėjo, šūkavo visaip. Šimtas aštuntas spektaklis. Pasenau, apsunkau. Kitas „Zorba“ vasario 7 dieną. Nesakyk, kad sekmadienis! Na taip, šūds. Sekmadieniais mes su draugu tenisui salę veltui gaunam ir nenaudojam. Kai negaliu, sūnų siunčiu, nes mano draugas – kaip treneris, visaip jį stramužija, daug ko išmoko, ir Juozapas labai patenkintas. Bet draugui norisi rimčiau pažaist, kad pabėgioti tektų. Mūsų ir tikslas ne tiek laimėti, kiek paprakaituoti, pajudėti. O dabar – baigsis sezonas ir būsim nuėję tik kokius tris kartus.“

Juozapas – Bagdono ir Rūtos Vanagaitės vaikas. Antroji šeima. Bagdonas gyvena priešais Operos ir baleto teatrą, Juozapas su mama – kitur. Duodamas interviu spaudai, Bagdonas kartais pareiškia, jog svarbiausia jo užduotis – užauginti sūnų, kad šis būtų sveikas, protingas, išmintingas ir laimingas. Aštuntokas Juozapas domisi tėčio vaidmenimis ir dainomis. Vertina teigiamai, bet santūriai. Kreipiasi „tėvai“. Vaikšto į teniso treniruotes Žemaitės gatvėje, visai netoli Eglių gatvės, tik jo tėvo paauglystės pušynai seniai išnykę.

Eglių gatvės vidury dabar tuščias plotas, kuris kažkada, nušlavus trobeles, buvo virtęs Krasnuchos apylinkių stadionu. Iš jo likusi tik ovali laukymė. Kiek toliau, kitoje Gerosios Vilties gatvės pusėje – Vilniaus Dievo Apvaizdos bažnyčia. Tose

platumose niekada nebuvo jokio teatro ar koncertų salės. „Vingio“ kino teatras pastatytas tik septintajame dešimtmetyje, kai Vladas Bagdonas jau mokėsi aktorystės. Žmonės čia gyveno be kino, be muzikos, be teatro?

Kartą tėvas sako: einam, sūnau, į kiną. Mes nuėjom į kino teatrą „Maskva“, senamiestyje. Jis buvo greta to pastato, kur dabar „Radisson“ viešbutis. Ne priešais Rotušę, o už jos. Ėjom nuo namų pėsti, nors važinėjo autobusai. Tėvas mane nuvedė į filmą, kuris vadinosi „Skrenda gervės“. Nuvedė ir tuoj pat užknarkė. Man buvo taip gėda. Knarkė gana garsiai. Kai tik tamsu, jis iš karto užmigdavo. Man taip gera buvo žiūrėti tą filmą, toks jis liūdnas, graudus, o tėvas knarkia. Supykau. Grįžom nesikalbėdami.

Jeigu su klasės draugais bėgdavom iš pamokų, tai turbūt į „Pionieriaus“ kino teatrą Partizanų gatvėje (dabar Naugarduko). Bilietas į kiną kainavo 10 kapeikų. Prieš kiekvieną filmą rodė kronikos žurnalą „Tarybų Lietuva“, iki šiol gerai prisimenu diktoriaus balsą. Konkrečių filmų negaliu prisiminti. Bėgdavom į kiną vien tik tam, kad pabėgtume. Kad nesusitiktume su fizikos ar su chemijos mokytoja. Nekultūringi buvom mokiniai.

O ką mes žiūrėdavom? Gal „Baladę apie kareivį“. Irgi buvo geras filmas, kiek pamenu. Aš tada turbūt neskirdavau aktorių. Nors aktoriai man darė įspūdį. Darė, darė. Bet daugiau – siužetai. Nevaikiški. Paskui jau pradėjau skirti filmus. Labiausiai prancūziškus. Ypatingas buvo „Fantomasas“ su Louis de Funèsu. Čia jau buvo mūsų kinas. Tuos „Fantomasus“ žiūrėjom išsižioję, pasakodavom vienas kitam, ką ten įspūdingo darė. Dar buvo Yves'as Montand'as, André Bourvilis („Ne pagautas – ne vagis“?). Jeanas Gabinas, be abejo, buvo pats didžiausias aktorius. Iš tarybinių labai patikdavo Markas Bernesas su savo dainelėmis, įdomi jo išvaizda. Čia jau karinės temos.

Nesakau, kad tie filmai ugdė ar formavo norą filmuotis, norą vaidinti, bet ten buvo herojai, o jų poelgiai galbūt skatino kitaip

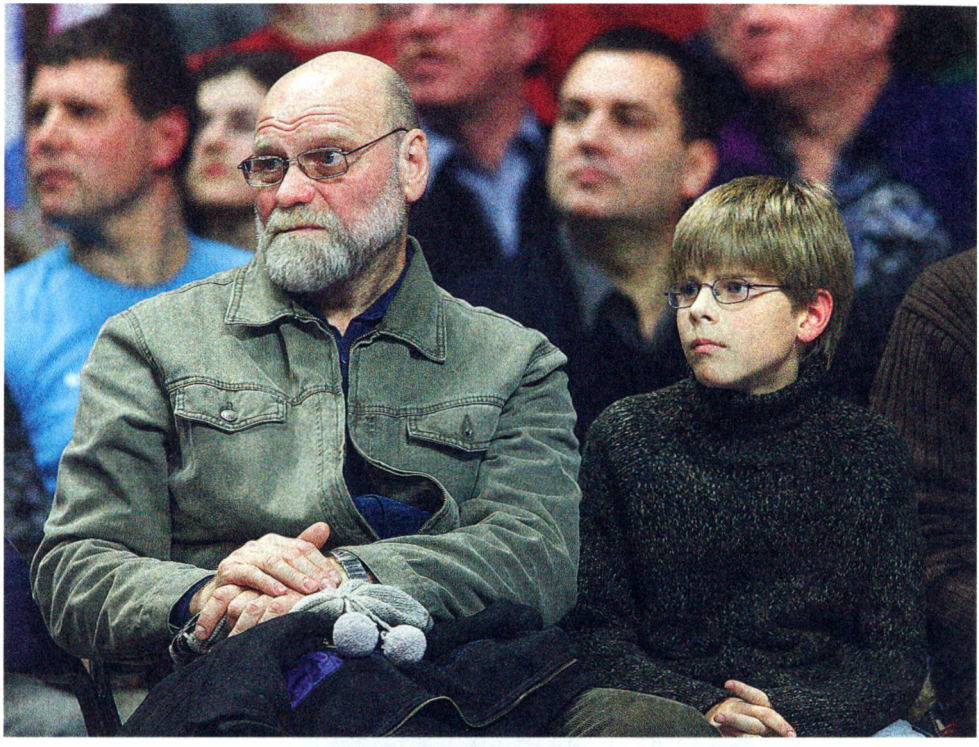

Krepšinio varžybose su vienuolikmečiu sūnumi Juozapu. 2006

žiūrėti į pasaulį. Bet kaip tu žiūrėsi? Jie skatino į viską žvelgti didvyrio akimis, o mama liepdavo eit į bažnyčią.

Ir ėjai?

Mama buvo labai tikinti. Į bažnyčią Gerosios Vilties gatvėje su mama eidavom kas sekmadienį. Tėtis tik kartais užsukdavo. Atlikdavome visas apeigas, eidavome išpažinties. Aš sykį komuniją be išpažinties paėmiau. Pasakiau apie tai mamai... Dieve, kaip ji ant manęs šaukė. „Greitai nueik, klaupkis ant kelių priešais kunigą, prašyk atleidimo." Ir kunigas ant manęs šaukė. Man buvo gal dvylika metų, gal net mažiau. Aš ir verkiau, ir visaip prašiau atleisti. Jis taip kunigiškai liepė: dešimt „Sveika Marijų", „Tėve mūsų" kažkiek. Nepamiršiu tų emocijų – kaip aš nusidėjau.

Dabar retai bevaikštau į bažnyčią. Nežinau kodėl. Gal pats save laikau dideliu nusidėjėliu. Bet bažnyčios poreikis liko. Kai nuvažiuoju prie tėvų kapų, nueinu į Žeimių bažnyčią. Neapeinu aš

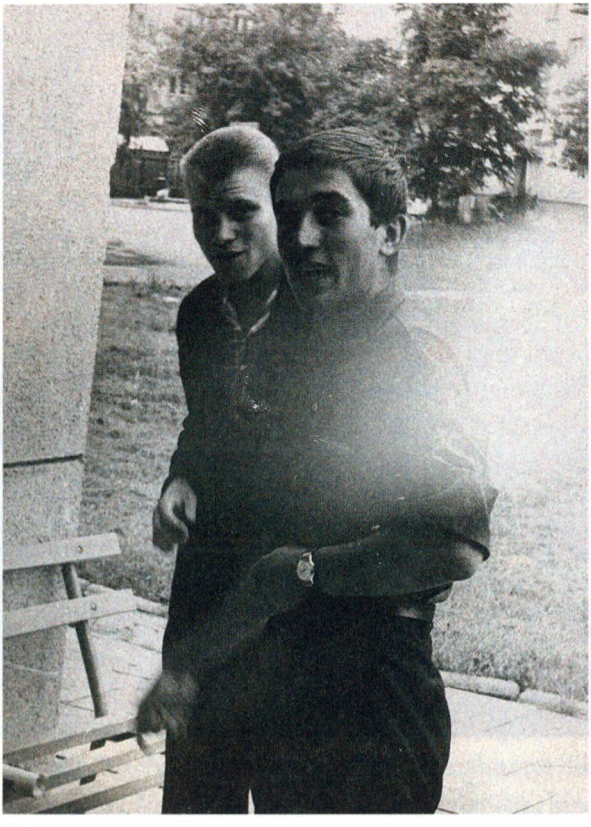

Dešimtokai Rimantas Štaras ir Vladas Bagdonas eina vaidinti. Apie 1965

jos. Kartais nueinu ir į Bernardinų, bet ne taip dažnai. Ir pabūti, ir pasimelst, kiek aš moku tų maldų. Su maldaknyge nevaikštau, bet tai, ką esu išmokęs vaikystėj, atsimenu. Pagaliau juk buvo laikas, kai dirbau Katalikų radijo „Mažojoj studijoj". Man atrodo, nuo 1990-ųjų iki 1994-ųjų, jeigu ne anksčiau. Daug ten išmokau. Ne tiek išmokau, kiek daug perskaičiau. Šventojo Rašto teko nemažai įskaityti. Dalyvaudamas literatūrinėje veikloje vis ieškodavau dalykų, susijusių su krikščioniškais reikalais, kad galėčiau tuos kūrinius įskaityti ar inscenizuoti.

Bet juk turėjai ir kitų pomėgių? Kaip visi berniūkščiai, ar ne?

Eglių gatvėje mus, rusiškai šnekančius kiemo vaikus, labai domino Vladimiras Vysockis. Kažkuriam iš mano bendraamžių tėvai nupirko nedidelį magnetofoną. Ir pasigirdo Vysockio įrašai.

Ir bitlai turbūt?

Krasnuvkėj mes apie bitlus nežinojom. Tik Vysockį. O septintoj klasėj mano gyvenime atsirado gitara. Tėvai leido nusipirkti už vienuolika rublių. Nepamenu, kur buvo parduotuvė, bet pirkau pats. Mano draugai gitarų nepirko, o man kažkodėl padarė įspūdį Vysockio brązginimas. Viskas taip nesustyguota. Sakau, gal aš irgi pasimokysiu, jeigu taip paprasta. Tada jau visokiais būdais – nepamenu, kaip – mėginau užsidirbti pinigų, kol visokius gitaros *samoučitelius*[9] nusipirkau. Sėdėdavau namuose ir spausdavau pirštais stygas: cyp cyp – vis akordų gaidelių ieškodamas. Toks pirmas mano muzikinis lavinimasis.

Nors ne, ne pirmas! Buvau vienas rimčiausių dainininkų mokyklos chore. Turėjau gana aukštą balsą, tai mane statydavo prie diskantų. 21-oji vidurinė mokykla visada garsėdavo chorais. Vienintelė patikima užklasinė veikla – choras. Jau penktoje, šeštoje klasėje stovėdavau chore ir spiegdavau. Ir man patiko.

Paskui gitarą kokiam pusmečiui užmečiau. Sportas atėjo į galvą. Gal kokį mėnesį lankiau bokso treniruotes. Kai grįžau sugurinta nosimi, tėvai kategoriškai uždraudė, sakė: tavo galva nesveika, tavo širdis silpna... Daužta mano galva vaikystėje. Randas likęs – nuo slėpynių. Turbūt pastebėjai.

Niekada nepastebėjau.

Gal šešerių metų tuomet buvau. Palindau po šulinio rentiniu, o kažkas sėmė vandenį ir paleido rankeną, kad kibiras nusileistų. Rankena man į galvą... Gana stipriai susižeidžiau. Dar pamenu mamos riksmą. Sunku tada buvo prisišaukti greitąją: gyveni miesto krašte, nei telefono namie, nei telefono būdelių prie kiekvieno kampo. Kažkaip nugabeno pas daktarus.

Net ne devintoj klasėj, o anksčiau mes su tėvu liejom ledą Vingio parko čiuožykloje priešais estradą. Dirbdavau, kai čiuožyklą uždarydavo, vienuoliktą ar pusę dvyliktos nakties. Mane įdarbino padieniu darbininku, galėdavau užsidirbti ar ne keturiasdešimt rublių. Gal vieną sezoną ten su tėčiu pasidarbavom.

9 Vadovėlius savamoksliams (*rus.*).

Ledo liejimas buvo didelė atrakcija, labai mėgau. Tada ir išmokau gerai čiuožti. Ateidavau anksčiau, gaudavau nemokamai pačiūžas. Anksčiau, vaikystėje čiuožinėdavau tik riestom pačiūžom, sniegurkėm vadinome, o Vingio parke jau buvo ledo ritulio pačiūžos su batais. Mokėdavau padaryti kelis vingius, apsisukimus. Arba kaip dideli čiuožėjai – sukdavau ratus ir rodydavau meistriškumą. Nes buvo tokių, kurie nemokėjo čiuožti, o kiti demonstruodavo sugebėjimus. Mėgindavau prie demonstruojančių prisitaikyti – ir aš ne ką prastesnis.

Paskui labai rimtai pradėjau užsiiminėti lengvąja atletika. „Dinamo" sporto salėje Vilniaus centre, netoli Salomėjos Nėries mokyklos. Eidavau vos ne kasdien, užduotis visokias atlikinėdavau.

Tėvai tuo metu jau gal buvo nusipirkę televizorių. Žiūrėjom olimpines žaidynes: kaip bėga Kęstutis Orentas (bėgo 5000 metrų). Jis buvo vienas iš medalininkų. O dar legendinis Jonas Pipynė... Kai išgriovė karinės bazės tvorą ir, prieš statydami blokinius namus, iškirto medžius, pastatė sandėlį. Ir pradėjau aš lakstyti aplink tą sandėlį, visus juokindamas. Ištisom valandom. Norėjau ugdyti ištvermę, norėjau būti Pipynė. Visi žaidžia futbolą ar eina žvejoti, o aš bėgu ir bėgu, ir bėgu, ir bėgu. Mama šaukia: „Eik valgyt!" Aš sakau: „Ne, palauk dar, turiu bėgt."

Kai pasakoji, matau tavo bėgantį Otelą. Kaip rašė Ramunė Marcinkevičiūtė – tai „generolo *joggingas* jūros pakrantėje"[10]... Pasirodo, to „joggingo" šaknys – paauglystėje, kai žmogus nori būti ypatingas ir iš paskutiniųjų stengiasi toks tapti.

Visokių kvailiojimų buvo vaikystėj. Dabar ir graudu, ir juokas ima.

Gal kokioj dešimtoj klasėj kai mokiausi, buvau įsimylėjęs tokią mergaitę iš Kauno. Ją pamačiau kaimo šokiuose. Man ji buvo gražuolių gražuolė, vardu Irma. Ir aš ją šokdinau.

Sykį pasikviečiau savo bendraklasį ir sakau: važiuojam į šokius, į kaimą. Iš Vilniaus – į Jonavos rajoną dviračiais. Kokią ketvirtą ryto sėdom ant dviračių ir išvažiavom į tuos šokius. Kaimą pasiekėm trečią valandą. Vis dėlto daugiau kaip šimtas kilometrų. Bet

10 Ramunė Marcinkevičiūtė, „Kodėl „Otelo" negalima vaidinti Nacionalinio teatro scenoje", *Kultūros barai*, 2001, nr. 2, p. 25.

Artistų futbolas. Vladas Bagdonas su kamuoliu. Apie 1980

prie dviračio buvau pratęs, važinėdavau meškerioti į Rykantus tokiam tvenkiny, tai sunkumo didelio nejutau. Kelias tada buvo prastas, grįstas akmenim. Kelias Vilnius–Kaunas, po to pasukom Jonavos link. Prisigėrėm samagono su raugintais agurkais pas kažkokį vietinį rusą. Dviračius padėję į sunkvežimį, nuvažiavom į šokius. Irmos neradau. Tuoj pat atsijungėm šieno vežime. Pabudom – siaubingos pagirios, o reikia grįžt namo. Nežinau, kuris pirmas grįžo, pasimetėm su draugu.

Keista istorija – važiuoti į šokius tiek kilometrų.

O dar mokykloje dalindavo abonementus į Filharmoniją. Ir aš įnikau. Sėdėdavau Filharmonijoj, vaizduodavau tokį suprantantį rimtą muziką. Sėdėdavau balkone, kantriai klausydavau – kokį pusmetį kiekvieną savaitę. Jau tada su panom galėjau šnekėtis apie orkestrus ir apie kūrinius.

Ir tau tikrai buvo įdomu?

Nežinau, kas ten traukė. Muzika gal. Per radiją ją girdėdavau, bet kai gyvai matai grojančius žmones... Aš jiems labai pavydėjau, kad jie moka groti. Gal tada vėl prie gitaros prisėdau. Vėl ėmiau ieškoti gaidų, akordų. Bet jau galvojau: velnias, reikia man kokiu kitu instrumentu groti. Pasiguodžiau, atrodo, tėvui. Tėvas nupirko

akordeoną. Ne „Weltmeister“, mažesnį. Ir pradėjau tą akordeoną tąsyti. Tampiau, tampiau, bet išmokau tiktai bosais groti. Niekaip negalėjau suderinti rankų. Bosai umpa čia, umpa čia dar išeidavo, o ką daryt, kad dešinė ranka atsipalaiduotų ir spaudytų klavišus? Niekaip. Arba vien klavišais py py py, do re mi, mi re do... Arba um pačia, um pačia.

Tėvas grįžęs iš darbo vis klausdavo: „Na, kaip? Išmokai ką nors?“ Ai, neišeina man. Po kokių dviejų savaičių kankinimosi tėvas sako: „Duok tu man jį.“ Ir per kelias dienas išmoko groti akordeonu, paskui kiemo vestuvėse grodavo. Jokių instrukcijų. Truputį pagėręs suprato, kaip tuos pirštus derinti. Pavydėjau jam muzikinių gabumų.

Tada vėl grįžau prie gitaros. Turbūt ir į Statybininkų kultūros rūmus buvau ją atsinešęs, kai nuėjau į dramos būrelį. Gal dešimtokas buvau.

Jau žinojai, kas yra teatras? Ar buvai matęs nors vieną spektaklį?

Vaikystėje buvau su klase nuėjęs į Dramos teatrą. Atrodo, į „Raudonkepuraitę“. Labai spalvingas vaidinimas, žaliais kilimais nuklota, medžiai beveik tikri. Gal tas vaidinimas manęs taip smarkiai nepaveikė, kad aš daugiau nenorėjau į teatrą. Mokykloj turbūt irgi kažką liepė vaidinti, bet tikrai neprisimenu ką. Gal zuikį, gal vilką.

O klasės draugas Rimas Štaras papasakojo man apie Statybininkų rūmų dramos būrelį: „Ten įdomu, ten jie kažkaip kitaip kalba, ateik.“ Nuėjau ir supratau, kad ten tikrai galima įdomiai leisti laiką.

Pedagogė Irena Vaišytė. Apie 1968

Režisierius Vladislovas Blinstrubas (centre) ir jo artistai švenčia premjerą. Vladas Bagdonas – palinkęs prie režisieriaus, Rimantas Štaras – antras iš dešinės. 1966

Vladislovas Blinstrubas, būrelio vadovas, buvo originali asmenybė. Surinko apie save būrį gražių žmonių. Pats gražuolis buvo, juodaplaukis žemaitis. Pradėjom mes statyti spektaklį, kuris vadinosi „Valanda po vidurnakčio". Nepamenu autoriaus. Kažkoks detektyvas. Gavau vieną pagrindinių vaidmenų. Jau vienuoliktokas buvau.

Tuo pačiu metu išgirdau, kaip Statybininkų rūmuose groja Jono Cijūnėlio orkestras. Prisistačiau Cijūnėliui ir sakau: norėčiau pas jus padainuot. Jis patikrino mano klausą ir davė man Franko Sinatros dainos „Strangers in the Night" žodžius. Ilgai kaliau tuos žodžius, nieko nesuprasdamas, nes mokykloje mokiaus vokiečių kalbos. Ir mėginau repetuoti. Iš pradžių prie fortepijono, paskui lyg ir orkestras prisidėjo.

Nežinau, ar sudainavau tą dainą, koncerte tikrai ne. Karjera pas Cijūnėlį baigėsi labai greitai, ir toliau tęsiau pas Blinstrubą. Gal dėl to, kad negalėjau suderinti laiko. O gal Blinstrubas draudė – juk repeticijos vyko panašiu laiku. „Valandą po vidurnakčio" pastatėme gana greitai. Atėjo į tą vaidinimą Irena Vaišytė[11]. Ji buvo

11 1958–1989 m. I. Vaišytė vadovavo Aktoriaus meistriškumo katedrai.

komisijos narė, įvertino mūsų darbą kaip labai vykusį (mėgėjų vaidinimus taip pat turėjo tikrinti komisijos, vykdavo festivaliai). Po vaidinimo vyko baliukas, aš šokdinau Vaišytę.

Kai ėmėm vaidinti „Valandą po vidurnakčio“, mūsų būrelis labai greitai gavo liaudies teatro vardą. Į mūsų vaidinimus ėjo ir publika, ne vien giminaičiai. Statybininkų rūmų salė buvo didelė, vos ne pusė jos prisirinkdavo.

Tada mama pirmą kartą pamatė mane scenoje. Daugiau nėra mačiusi manęs vaidinančio. Mama nedrįsdavo eiti į teatrą, sakydavo: „Neturiu kuo apsirengti, apsiauti, nežinau, kaip elgtis teatre.“ Nei tėtis, nei mama manęs nematė jokiam teatro vaidinime, tiktai per televiziją.

Abiturientas. 1966

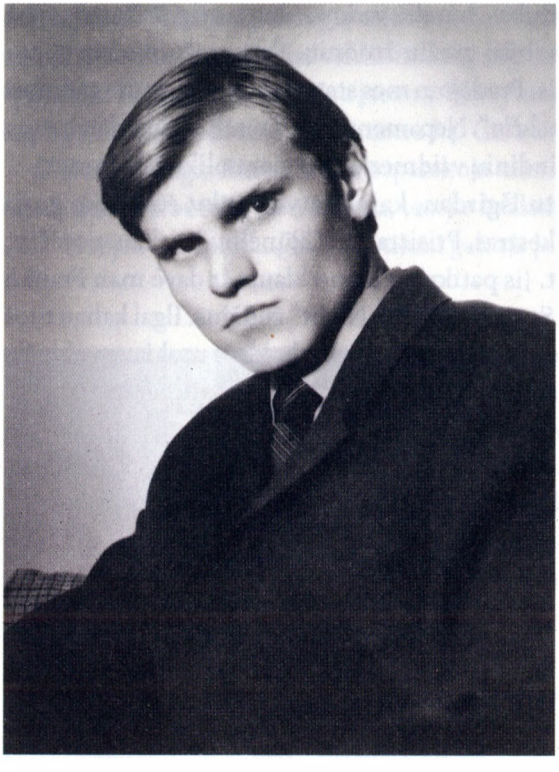

6 skirsnis, kuriame Bagdonas yra laikomas žmogumi be perspektyvos ir, patyręs į kelis gėdingus nuotykius, atsiduria prie bedugnės

2010 M. SAUSIO 27 D., TREČIADIENIS

Kai vienuoliktokas Vladas Bagdonas Statybininkų kultūros rūmuose Vytenio gatvėje vaidino detektyvą, Vilniaus centre atidarymui rengėsi naujas teatras. Jo vadovė režisierė Aurelija Ragauskaitė su aktoriais, surinktais iš kitų teatrų, repetavo Williamo Shakespeare'o „Romeo ir Džuljetą" – šia premjera prisistatė valstybės įkurtas Jaunimo teatras. 1966 metų gegužės pabaiga. Tuo laiku vienuoliktokai ruošiasi brandos egzaminams ir Bagdono, savaime aišku, tarp premjeros žiūrovų nebuvo. Greičiausiai jis iš viso nepastebėjo naujo teatro, kuris po kelerių metų jo gyvenime taps toks svarbus.

Netikrinsime, kaip jis tuos brandos egzaminus laikė. Sako mokyklą baigęs su fizikos dvejetu, nors kalė „smarkiai labai". Po kokio mėnesio ėjo perlaikyti. Mokytojas teikėsi parašyti trejetą, bet pagrasino: jeigu šitas fizikos dėsnių nesuvokiantis tipas sumanys stoti į Politechnikos institutą, jis nepatingės nueiti pas rektorių ir perspės, kad nepriimtų.

Galėjo ir negrasinti. Bagdonas tuo metu troško tapti operos solistu. Sako, kad porą mėnesių lankė privačias dainavimo pamokas pas choro dirigentą, kurio pavardės neatsimena ir nesupranta, kodėl tas žmogus su juo dirbo, nes pinigų tikrai nemokėjo. Pasimokęs ėjo belstis į Konservatorijos solinio dainavimo katedrą – „bet tik pakėliau krumplius". Išsigando ne mokslų, o kariuomenės, nes ruošėsi stoti į Parengiamąjį skyrių,

Aktorius ir pedagogas Juozas Rudzinskas. Apie 1970

iš jo gal šaukia į armiją... O gal ne? Tiksliai nežinojo, bet dėl visa ko nepasibeldė, kad neįkliūtų.

Tačiau kur nors studijuoti reikėjo, kad iš tiesų nepaimtų kariauti. Pasirinko istoriją Universitete. Neįstojo. O klasės draugas Rimantas Štaras, baigęs mokyklą aukso medaliu, jau priimtas studijuoti aktorystės Konservatorijoje (ten stojamieji liepos pradžioje). Iš nenuilstančio bičiulio Bagdonas sužinojo, kad rugpjūčio pabaigoje Konservatorija skelbia papildomus egzaminus.

Ačiū, Rimantai Štarai. Jūs pats, baigęs tuos mokslus, tapote idealiu Kaunos dramos teatro administratoriumi, teatro veidu. Turbūt jau nuo mokyklos laikų esate grynakraujis teatro žmogus, jeigu parodėte sceną žmogui, besiblaškančiam tarp gitaros ir akordeono, bėgimo ir čiuožimo, gražaus dainavimo operoje ar estradoje ir kitokių fantazijų.

Kai jau žinai aktorių ir režisierių biografijas, kartais atrodo, jog tie papildomi stojamieji egzaminai tam ir skirti, kad Konservatorija, paskui ir teatras sulauktų: Juozo Rudzinsko kursas – Vlado Bagdono, po kelerių metų Dalios Tamulevičiūtės kursas – Eimunto Nekrošiaus.

1966-aisiais aktorių kursą rinkęs Juozas Rudzinskas buvo vienas garsiausių to laiko aktorių, ir kine vaidinęs, ir

režisavęs. Tuomet Rudzinskui buvo šešiasdešimt vieni, kaip Bagdonui dabar, kai kalbamės. Tik Rudzinsko kaip aktoriaus biografija tada jau buvo baigta, teatras paliktas, vienintelis užsiėmimas – pedagogika.

Jam buvo šešiasdešimt vieni? Ne septyniasdešimt?

Taip, kai apsisprendei stoti į aktorystę, Rudzinskui buvo šešiasdešimt vieni. Iki septyniasdešimties jis net ir neišgyveno, pritrūko lygiai savaitės.

Prisimink stojamuosius. Egzaminuoja Juozas Rudzinskas, scenos kalbos dėstytoja Eugenija Jankutė, Aktoriaus meistriškumo katedros vedėja Irena Vaišytė... Prieš juos – bachūras iš Krasnuchos...

Atėjau aš į tuos stojamuosius... Žvilgt, šypt Vaišytei. Ji galvą nuleido. „Ko čia vaipais?“ – paklausė Rudzinskas. Sakau, įtikt noriu jums. „Pamėgink įtikti.“

Pradėjau kvailus etiudus rodyti. Važiuodamas automobiliu žmogų užmušiau, nors nė nežinojau, kaip tą automobilį vairuoti. Bet ėjau prie telefono būdelės, sakiau: „Milicija, alio, milicija, čia aš užmušiau...“ Paskui buvau medžiotojas ir nušoviau žvirblį, užkasinėjau jį, kryžiuką stačiau, vos neverkiau iš gailesčio. Gražiai dainavau griausmingu balsu. „Atskrend' sakalėlis“ ir kitas lietuviškas.

Rimantas Štaras, Kauno dramos teatro vyriausiasis administratorius. 2010

(Už mane griausmingesnio balso buvo tik Egidijus Paulauskas. Jis Rudzinskui padarė labai didelį įspūdį.)

Tris turus kažkaip įveikiau. Didžiausiai nepatenkinta buvo dėstytoja Eugenija Jankutė, kuri pasakė: „Tavo žandikaulis labai atsikišęs, vaikščiok visą laiką ranka jį spausdamas atgal." Ir vaikščiojau po Konservatoriją, spausdamas žandikaulį taip, kad smakras visas buvo raudonas. Stengiausi, kad jis nebūtų atsikišęs. Jankutė peikė labai blogą mano šneką. Ir teisingai darė.

Studijavau manydamas, kad įstojau per Vaišytės protekciją.

Koks tau tada atrodė Juozas Rudzinskas?

Rudzinskas buvo ką tik palaidojęs žmoną, vienišas ir labai liūdnas. Su „Skirgaila"[12], atrodo, atsisveikino su Akademiniu teatru. Nemačiau to spektaklio. Sakė, galingai vaidino. Jis iš viso buvo galingas artistas. Mačiau jį kine. Ten, žinoma, buvo daug visokios ideologijos, jis ideologinius vadus ir vaidindavo filmuose.

Aktorystę jis mums demonstravo Mokomajame teatre. Pirmadienį nelabai norėdavo žiūrėti. Visą laiką prakaitą šluostydavo nuo plikės, o mes etiudus vaidindavom. Per savaitgalį ką nors sugalvojam – ir pavaidinam Rudzinskui. Ypač jo ambicijas užgaudavo vyro ir moters istorijos, vyro ir žmonos. Sakykim, Egidijus Paulauskas su Vaiva Mainelyte pavaidina kokį etiudą. Rudzinskas persibraukia plikę: „Leiskit man." Ir jis su Vaiva vaidina, ašaras lieja. Mes spoksom išsižioję, netikėdami, kad taip galima. O jis demonstruoja, kaip reikia. Toks ir buvo mokslas. Jis mus mokydavo parodydamas. Dažniausiai dramatinius etiudus rodydavo, jie būdavo labai smagūs.

O senojo teatro etika? Juk legendos sklando apie jų kartos etiką: teatras – šventovė; žengdamas į teatrą palik visus kasdienybės rūpesčius už durų; per sceną nevaikščiok kaip per kokį koridorių, nes ji skirta tik vaidinti; vaidmeniui susikaupk anksčiau, gerokai prieš repeticiją ar spektaklį; nesirodyk teatre išgėręs... Ką jis apie tai kalbėdavo?

Pirmąją paskaitą Rudzinskas pradėjo kaip tik nuo etikos. Bet ne teatro. Išrikiavo mus vienon eilėn. Vieną paskyrė lyg karalium, lyg

12 J. Rudzinskas Vinco Krėvės „Skirgailą" LTSR valstybiniame akademiniame dramos teatre pastatė 1966 m., pats vaidino ir pagrindinį vaidmenį.

Juozo Rudzinsko paskaita išvykoje. Apie 1967

prezidentu. „Pasisveikinkit“, – sako. Prieina karalius prie kiekvieno iš mūsų, mes jam kyšt ranką. Rudzinskas tykšt per tą atkištą ranką: „Ką darot! Niekada negalima pirmam paduoti rankos nei vyresniam, nei luomu aukštesniam – jis turi tau paduoti.“ Tokie pamokslai.

Apie teatro etiką jeigu ir pasakodavo, tai mano atmintis jau labai netobula. Arba neįkrito tie etiniai pamokslai, arba mano galvoj dar buvo Blinstrubo posakis: „Nevaikščiokit į profesionalų teatrą, nes ten nieko profesionalaus nėra. Visa, kas geriausia, yra mėgėjų teatre, ypač liaudies ir ypač pas mus.“ Gal tai ir blokuodavo visus Rudzinsko pasakojimus.

Nelabai rimtai žiūrėjau į tuos mokslus. Visas kursas turbūt taip žiūrėjo, – juk buvom laikomi prasčiausiais studentais Konservatorijos istorijoje. Nesakau, kad buvom sutrikę, tiesiog rimties gal mums neįskiepijo. Nors nebuvo taip, kad Rudzinskas neateitų, paliktų mus vienus per specialybės paskaitas. Gal jis metodikos neturėjo... Nors prieš tai jau buvo išleidęs kursą.

Ir vis dėlto laikau save Rudzinsko mokiniu, nes jis įskiepijo daug neaktorinių dalykų. Vyriškų. Jis pats buvo Vyras. Jam patikdavo

emociškai nepastovūs žmonės, bet tvarkingos galvos. Nemėgo rėkiančių ant moterų. Išgirsta etiuduose kokį negerą toną, jei kas iš mūsų vaidina plevėsą ir šaukia ant moters, iš karto stabdo ir ima dėstyti gyvenimo etikos pamokas: „Argi galima šitaip su moterim šnekėtis? Jei taip kalbi su savo mergina, ji tave pames." Kažkas panašaus. Negražių dalykų neleisdavo vaidinti.

Ką vaidinai studijuodamas? Kokio tipo vaidmenis?

Mums dėstė ir Zenonas Buožis. Jis nelabai kišosi. Jam tik rūpėjo, kad mes ką nors veiktume. Režisūros, kiek pamenu, buvo nedaug. Buožis pasirinko rusišką pjesę – Levo Ustinovo „Miestas be meilės", tokia pusiau pasaka. Sigitas Navickas vaidino Karalių, o aš ten šiaip tryniausi, nelabai turėjau ką veikti. Lyg ir su alebarda.

Buožis su mūsų kursu statė ir Jacko Londono „Jūrų vilką". Aš ten turėjau brązgint gitara užkulisyj ir pašmėžuoti scenoje. Šmėžavau tarp jūreivių ir fone grojau gitara. Pagrindinis buvo Egidijus Paulauskas. Ir Rimantas Štaras visada buvo vienas pagrindinių, visada priekyje.

Iš viso kurso susidraugavau su Bronium Bušma. Buvom aistringi meškeriotojai. Važinėdavau dviračiu karosų gaudyti Rykantų tvenkinyj. „Jūrų vilko" peržiūros dieną nusprendžiau pažvejoti. Prigaudžiau iš ryto tų karosėlių gal dvidešimt, grįžtu iš Rykantų... Pavasario saulė šviečia, o plente Vilnius–Kaunas daug visokio asfaltinio kvapo – ir naftos, ir mašinų. Susijaukė smegenys. Už Grigiškių kapinaičių – ten iki šiol auga pušys – nusprendžiau snustelt. Pabudau ir supratau, kad į peržiūrą aštuonioliktą valandą jau tikrai nespėsiu. Vis dėlto sėdau ant dviračio ir su meškere, su žuvim atvažiavau į Konservatoriją. Nežinau, kur aš tas žuvis ir meškerę padėjau, bet tokia kalta veido išraiška pasirodžiau Buožiui. „Kur buvai?" Žvejojau. Buožis kad įsiuto: „Ką? Mes čia visi laukiam... Ką tu sau galvoji? Ar turi sąžinės? Ar tu turi proto? Spektaklio dieną – žvejoti?" Vis dėlto spektaklis įvyko, ir vėliau jis buvo vienas mūsų diplominių darbų.

Mūsų mokslai man atrodė keisti. Gal medžiaga manęs nedomino – nei Ustinovas, nei „Jūrų vilkas" (ten laivą vaidinom: lingavom, siūbavom). Vieninteliai dalykai buvo malonūs – kaip ir

dabar – dažnam studentui labai patinka dainavimo paskaitos. Atvirai pasakius, aš prastai mokiausi. Vis trejetus gaudavau, nelabai kas tikėjo manim kaip aktorium. Trys, trys, na, vieną semestrą buvo keturi. Rimčiau mokiausi tik scenos kalbos – atrodė, kad labai smarkiai atsilieku. Buvau visiškai nusiminęs, žinojau, kad į jokį teatrą nebūsiu pakviestas, nes tiesiog neturiu ką rodyti – negaunu rimtų vaidmenų.

Kelis sykius net mėginau išeiti iš Konservatorijos. Bet grynai dėl asmeninių priežasčių. Mūsų šeima gana sunkiai gyveno. Ne visada gaudavau stipendiją. Tada atrodė, kad vis dėlto reikia pradėt galvoti apie darbą, ne apie studijas. Našta tėvui būt nenorėjau. Kartą padaviau pareiškimą į staklių gamyklą, mane priėmė trečios ar ketvirtos kategorijos šaltkalviu. Tėvas sužinojęs ėmė rėkti: „Kodėl taip darai, su manim nepasitaręs? Eik, klaupkis ant kelių prieš Rudzinską, atsiprašyk ir mokykis toliau!“

Tėvas žinojo, kas yra Rudzinskas?

Tėvas į teatrą nevaikščiojo ir Rudzinsko pavardė jam nieko nesakė, bet jis žinojo, pas ką mokausi. O aš buvau pasakęs Rudzinskui,

Muzikantas ir trys kurso draugai – Vladas Bagdonas, Vaclovas Žebrauskas, Jonas Naujokas. Apie 1968

Du reiklūs pedagogai Irena Vaišytė ir Akademinio dramos teatro aktorius Vladas Jurkūnas. Apie 1969

kad nebegaliu toliau mokytis. „Gerai, Vladziune, negali – tai ką, suprantu." Kai grįžau ir pasiprašiau atgal – irgi suprato.

Nutariau kitaip užsidirbti. Mane priėmė režisieriumi į Kirtimų kultūros namus, kurie tada vadinosi „Kalinka". Suradau moldavų pjesę penkiems aktoriams, greit išsiverčiau ją iš rusų kalbos. O trupės ten nebuvo, tik viena mergina. Direktorius sako: „Pakabink skelbimą, kad „Kalinka" ieško artistų, ir dirbk." Pakabinau skelbimą. Niekas neatėjo. Tada pasikviečiau bendrakursius: Bronių Bušmą, Egidijų Paulauską, Vacį Žebrauską. Repetuojam. Po savaitės mergina dingo. Išbraukiau jos vaidmenį. Sakau, darysim vyrišką vaidinimą. Dar po savaitės ir Bronius Bušma sako: „Nebeturiu laiko." Išbraukiau jo vaidmenį. Paskui ir Egidijus Paulauskas nebeturėjo laiko, ir Vacys Žebrauskas. Darysiu monospektaklį. Direktorius klausia: „Kaip sekasi?" Nieko, sakau, repetuojam. Bet kai viską išbraukiau, nebeliko ką vaidinti. „Kažkaip neišeina", – pasakiau direktoriui. Po tos nesėkmės ilgai nenorėjau žiūrėti į režisūros pusę.

Bandžiau užsidirbti ir vasarą pionierių stovykloje Užutrakyje. Su Bronium Bušma nuvažiavom dirbti vadovais. Daug kvailysčių esu gyvenime padaręs, bet šitoje stovykloje... Gavau pirmą būrį. Penkiolikmečiai, šešiolikmečiai. Man dvidešimt. Beveik bendraamžiai. Pamainai baigiantis, tradiciškai einama į žygį su nakvyne. Pasiimi palapines, kruopų, indų, primusą košei virti ir iškeliauji. Viskas gerai. Negirtuokliavom. Bet kruopų per mažai pasiėmėm, košės mums pritrūko. Iš ryto viskas jau suvalgyta, o grįžt dar nesinori, ir stovykloje mūsų laukia tik vakarop. Tai sugalvojau kiaulę pavogt. Patraukėm su vyrais bulvių laukais prie tokio namelio, pasiėmę didelį peilį. Jau buvome atidarę vartelius. Šeimininko nesimatė. Bet man pakaušyje turbūt trečia akis atsivėrė, – pasukau galvą dešinėn ir matau toli namą, vos ne už pusės kilometro. Kitas vienkiemis. Matau, kaip tame tolimame vienkiemyje užuolaidėlė prasiskleidė. Sakau: „Vaikinai, nieko nebus, mus susekė, reikia dingti." Mes tais pačiais bulvių laukais nurėpliojom atgal.

Pakeliui aptikome putpelių. Pamenu, kaip šauniai mėginom nusmeigti putpelę – peilis skrieja, o putpelė tr tr tr ir nuskrenda. Mes vėl peilį kaip ietį metam, ir vėl putpelė tr tr tr... Taip visas būrys alkanas paržygiavo. Šitas įvykis stovykloje nebuvo sureikšmintas, bet jį prisimenu kaip vieną didžiausių gėdų.

Vėliau tų gėdų buvo ir dar daugiau.

Ką laikai gėda?

Trečiame kurse studentams duodavo pinigėlių važiuoti į Maskvą spektaklių žiūrėti. „Taganka", „Sovremennikas"... Mes išvažiavom, nuėjom į „Taganką", pradėjom blaškytis prie langelių – kasos, administratoriaus. Visur eilės. Mes blaškomės, blaškomės, niekaip negalim prisiblaškyti. Ir numojom ranka. Vis tiek nepakliūsim. Nuėjom į *chakiejų*[13]. Vaišytė sužinojo, kad mes buvom ledo ritulyj, o ne teatre, kad nežiūrėjom menų... „Kaip jūs galėjot? Mes jums dienpinigius skyrėm... Jūs niekam tikę! Netalentingi! Jums niekas neįdomu! Niekada jūs nepakliūsit į teatrą nė vienas!" Prarijom šitą

13 Ledo ritulio rungtynes (*rus.*).

Režisierė Irena Bučienė pirmoji pastebėjo, kad Vladui Bagdonui skirta ne epizodus vaidinti. Apie 1970

piliulę. Teks eiti į televiziją, o tada dirbti televizijos artistu buvo didžiausia gėda.

Kitą kartą Universiteto bendrabutyje vyko literatūros vakaras, ir mūsų kursas buvo paprašytas perskaityti Vinco Mykolaičio-Putino „Priešus“. Yra toks didelis ilgas eilėraštis. Pasidalinom posmus ir dalyvavom tiesioginėje transliacijoje. Tame vakare, kiek pamenu, Algimantas Baltakis buvo, Vytautas Rudokas, didelė kompanija gražių jaunų poetų. Mes repetavom dieną prieš. Ir tada supratom, kad tekstą moka tik Rimas Štaras, o visi kiti vyrai švebeldžiuoja. Nepamenu, kuris mūsų jau literatūros vakare pradėjo tuos „Priešus“. Gal Rimas Štaras, jis gana sėkmingai suskaitė. Toliau, man regis, deklamavau aš. Turėjau knygelę, joje buvau susirašęs savo ištrauką. Prasižiojau sakyti sakinį, pasakiau ir supratau, kad daugiau nieko nepamenu. Tada ėmiau ieškoti knygelės. Per tiesioginę transliaciją! Ir čia čiupinėju, ir čia... Radau. Pradėjau ieškot žodžių... Publika pašiurpus. Kas po manęs deklamavo, irgi klydo. Tą klaikų vaizdą per televiziją žiūrėjo gal pusė Lietuvos

inteligentijos. Ir kai kitą dieną atėjom į Konservatoriją... Žodžiais net negaliu nusakyti, kaip reagavo mūsų dėstytoja Eugenija Jankutė. Ir niekam nebereikėjo kartoti, kad esam pats negabiausias kursas per visą Konservatorijos istoriją.

Gal dėl to, kad nelabai mums sekėsi per specialybės egzaminus, įpusėjus trečiam kursui Vaišytė susipyko su Rudzinsku, ir jis išėjo iš mūsų į Operos klasę. Iš trečio kurso išėjo ir Vaiva Mainelytė. Ji ištekėjo už Gintauto Ūzo ir išvažiavo į Šiaulius. Mes likom su viena panele – Julija Kavaliauskaite. Julė visus moterų vaidmenis vaidino.

Rudzinską pakeitė trisdešimtmetė Irena Bučienė, ką tik baigusi režisūros studijas Maskvoje?

Taip, atėjo Irena Bučienė ir pasakė, kad statys Jarome'o Salingerio „Rugiuose prie bedugnės". Ir man, vienam iš negabiausių, davė pagrindinį vaidmenį. Per visus studijų metus tik „Rugiuose prie bedugnės" vaidmenį ir turėjau.

Iš sporto salės į Mokomojo teatro sceną buvo atnešta pora buomų, ir Bučienė pradėjo lipdyti tą spektaklį. Atsimenu ją tupinčią ant kėdės, susirietusią – gražią, smulkutę, mažutę, sportišką. Mes neturėjom laiko didelėm kalbom. Bet padedamas Bučienės aš supratau buvimo scenoje prasmę. Ne dėl to, kad gavau pagrindinį vaidmenį, o tiesiog supratau. Suvokiau, ką reiškia teisingai būti, teisingai jausti. Kažkokie virsmai įvyko mano sąmonėje, ir prasidėjo sceniniai virsmai.

Negaliu tiksliai apibūdinti, apibrėžti ar nupasakoti, kas atsitiko. Kažkoks emocinis lūžis įvyko, aš supratau tą bernioką Houldeną, pašalintą iš mokyklos, visų atstumiamą. Pajutau jo širdgėlą, nesuvokiamą ateities perspektyvą, beviltišką paauglystės aurą, kai beveik kiekvienas pūstelėjimas tave gali į bet kurią pusę nupūsti. Įsijaučiau į jo kailį. Tiksliau – įlindau. Bučienė turbūt leido suprasti Houldeno būseną. Iki tol ar pats užsispaudęs buvau, ar aktorystės nesuvokiau. Tik tame spektaklyje man pavyko ir įsijausti, ir įdomiai padirbėti. Pirmąkart aš smagiai pasijutau scenoje.

Tuo labiau buvo gaila, kad tą diplominį mes tik parodėm – ir viskas, jo neliko. Taip būdavo. Tik vėliau, kai baigė Dalios

Tamulevičiūtės kursas, diplominiai spektakliai perėjo į teatrą. Iki tol visu kursu neimdavo į teatro trupes.

Kad iš to kurso tu vienas ir buvai įdomiausias aktorius... Atsiprašau, man likęs toks prisiminimas.

Po „Rugiuose prie bedugnės" pasikeitė viso mūsų kurso padėtis. Jau nebeatrodėm tokie negabūs. Po diplominio spektaklio prie mūsų priėjo Vytautas Čibiras: „Nori į Jaunimo teatrą?" Noriu! Tada Čibiras buvo Jaunimo teatro vyriausiasis režisierius. Paskui priėjo Juozas Rudzinskas su Klaipėdos teatro direktorium Baliu Juškevičium. Rudzinskas glosto plikę ir su tokiu pasitenkinimu sako: „Nu, Vladziune, gerai pasirodei, tai kviečia tave Klaipėda." Tuo laiku Klaipėda garsėjo Povilo Gaidžio spektakliais, tom visom ukrainiečių komedijom. Sakau, negaliu į Klaipėdą, aš jau Čibirui pažadėjau. O Rudzinskas Čibiro labai nemėgo. Kai pasakiau, kad jau pažadėjau Čibirui eiti į Jaunimo teatrą, Rudzinskas tik suraukė kaktą: „Durnius. Durnius!" Ir nuėjo. Aš susigėdau, žinoma, durnium pavadintas.

Gavęs diplomą, 1970 metais uždariau Konservatorijos duris ir neatidariau jų iki 1993 metų, kol pats atėjau dėstyti. Nežinau kodėl. Ir neliko jokių didelių sentimentų.

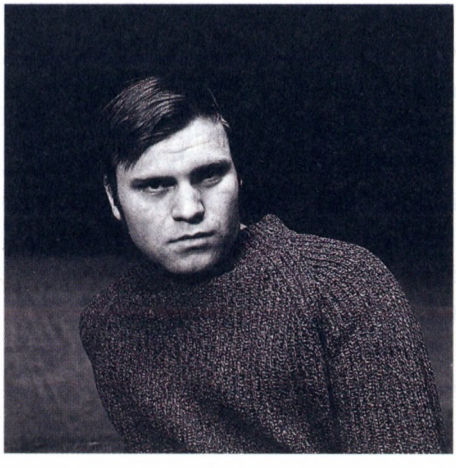

Jaunimo teatro trupės aktorius. 1972

7 skirsnis, kuriame Bagdonas teatre palieka pirmojo vaidmens grandines ir vos neišvyksta ieškoti teisybės prie Sueco kanalo

2010 M. SAUSIO 28 D., KETVIRTADIENIS

Pavarčiau senus laikraščius. Gal tikėjausi rasti ten pranešimą: „Vladas Bagdonas gavo aktoriaus diplomą ir atėjo į Jaunimo teatro trupę"?

To laiko repertuaro skiltyse skelbiama, kad spektaklius „Pepė Ilgakojinė" ar „Atsigręžk rūstybėje"[14] rodo ne Jaunimo teatras, o Profsąjungų kultūros rūmai. Penktą sezoną veikiantis teatras vis dar buvo pusiau benamis, tik repeticijoms ir administracijai Vilniaus gatvėje turėjo dalį tų patalpų, kuriose dabar įsikūręs Lietuvos teatro, muzikos ir kino muziejus. Tada gatvė vadinosi Liudo Giros, o pastatas buvo aptriušęs. Ten mažoje antro aukšto salytėje surepetavę, vaidindavo Profsąjungų kultūros rūmuose ant Tauro kalno. Bet žiūrovai juos surasdavo, nes ir pasiklysti nebuvo kur – Vilniuje tada veikė tik trys dramos teatrai: Akademinis, Jaunimo ir Rusų.

Akademinis vaidino Lenino prospekte, dar senuosiuose rūmuose. Ten pat jis ir dabar, tik rūmai nauji, o prospektas – Gedimino. Tame pastate 1970 metų birželį Bagdono kursas rodė diplominius spektaklius, nes teatrui baigus sezoną ten prisistatydavo visi diplomantai. Rusų dramos teatras, galima sakyti, irgi buvo beveik prospekte. Tereikėjo pasukti į Kapsuko

14 Astridos Lindgren „Pepę Ilgakojinę" (1971) ir Johno Osborne'o „Atsigręžk rūstybėje" (1967) režisavo V. Čibiras.

Režisierius Vytautas Čibiras. Apie 1980

gatvę (dabar Jogailos), ir iškart pamatai – ne Verslo centrą, o seną teatrą, jo fasadą žymėjo kaukės. Tos pačios, kurios neseniai atsidūrė „Skalvijos“ kino centro salėje ant galinės sienos. Tuometį Rusų dramos teatrą lietuvių publika mėgo ir lankė.

Operos ir baleto teatras dainavo ir šoko vieninteliame iki šiol išlikusiame sename Vilniaus teatre Basanavičiaus gatvėje. Dabar ten įsikūręs Rusų dramos teatras. Naujieji rūmai tuomet tik kilo – kaip tik 1970 metais lėtas statybas paslėpė tvora, ant jos imta kabinti reklaminius skydus su artistų nuotraukomis. Praeis vos dešimtmetis, ir iš Basanavičiaus gatvės teatro jau bus išsikraustę ne tik Opera su baletu, bet ir Akademinis, vaidinęs ten, kol prospekte vyko jų pastato rekonstrukcija. Tuomet į tuos rūmus vienam sezonui įsikraustys Jaunimo teatras, o trisdešimt dvejų metų Vladas Bagdonas į sceną įžengs kaip penkiasdešimt šešerių Pirosmanis.

Bet 1970-aisiais jis – tik jaunas aktorius, priimtas į jauną teatrą, kurio repertuarą, kaip sakė, net pats nelabai žinojo. Studijuodamas dažniau užeidavo į Akademinį, atsimena Regimantą Adomaitį Jeano-Paulio Sartre'o „Altonos atsiskyrėliuose“[15]. O Jaunimo teatro aktorius? Taip, buvo matęs Antaną Šurną, Eugeniją Pleškytę, Nijolę Gelžinytę, Rimgaudą Karvelį.

15 Režisierius H. Vancevičius, 1968 m.

Taigi – Vladas Bagdonas, tik per diplominį spektaklį pajutęs aktorystės skonį, pateko į teatrą, kuriuo nei domėjosi, nei žavėjosi. Bet kad ten atėjo, jam patiko. Patiko Čibiro spektaklis „Atsigręžk rūstybėje“, Šurnos, Pleškytės, Žebertavičiūtės vaidmenys. Negi pamatė tik dirbdamas teatre? Juk premjera įvyko jam studijuojant antrame kurse, 1967 metais? Ar jis, antrakursis, nestovėjo su alebarda Igorio Ivanovo spektaklyje „Žana“, vaidindamas anglų kareivį? Tai pirmas vaidmuo, įrašytas Bagdono kūrybinėje anketoje. Bet jis tepasako: „Gal tikrai buvau užėjęs?“

Užtat darbo pradžią 1970-aisiais atsimena gerai.

Čibiras mane gražiai pristatė trupei. Susirinkimas vyko rudenį, atidarant sezoną. Iškart gavau vaidmenį pas Leoną Ciunį. Jis statė Raimundo Samulevičiaus pjesę, nebepamenu kokią, ji taip ir nepasirodė scenoje. Pasigyriau tėvui, kad gavau vaidinti senį ūkininką... Tėvas tuoj pat man padarė grandinę, kokios dešimties metrų, kad būčiau panašus į tikrą ūkininką. Mes jau repetavom Profsąjungų rūmuose. Pastatė didžiules dekoracijas. Antanas Šurna vaidino pagrindinį vaidmenį. Ir užsiplieskė ant režisieriaus. Kol Šurna plieskėsi, aš gavau šaukimą į kariuomenę. Mane taip pamokė: eik pas direktorių, tave ištrauks, atidės. Ėjau pas tuometinį teatro direktorių. Bet nesutvarkė direktorius reikalų, paėmė mane į kariuomenę. Grandinės liko teatre.

Kareivių surinkimo punktas – Totorių gatvėje, kur dabar Krašto apsaugos ministerija. Tada – klaikus tamsus pastatas, pilnas girtų žmonių. Jaunimas, imamas į kariuomenę, būtinai turėdavo prisigerti. Iš principo, nes čia – paskutinis atsisveikinimas su laisve.

Mus susodino į vagoną ir nuvežė į Brestą. Tame tamsiame vagone laikė dvi paras. Tuo metu tarp Egipto ir Izraelio vyko kažkoks konfliktas dėl Sueco kanalo, rusai turėjo padėti ar pasipriešinti Egiptui. Jau galvojom, kad mus veš kariauti į Egiptą. Bet po dviejų parų vagonas staiga pajudėjo priešinga kryptim, ir atsidūrėm Minske, Ščiutino rajone, Žaludko miestelyje.

Penktas kareivis iš kairės – Vladas Bagdonas. 1971

Tarnavau priešraketinės gynybos bazėje. Ten buvo keletas galingų tarybinių raketų. Tarnavo ir ukrainiečiai, ir vyrai iš Vidurinės Azijos. Aš ir dar vienas lietuvis buvome pirmieji su aukštuoju mokslu per visą to diviziono istoriją. Staršina[16] toks Duginas buvo, pagyvenęs žmogus. Jis užsiėmė ūkiu, kiaules augino, tomis kiaulėmis mus šėrė, lašiniais ir kruopom. Jis sakydavo: „Kodėl jūs be rombų? Jeigu aš turėčiau rombą, nežinau, ką atiduočiau." Tais laikais baigus aukštąjį mokslą su diplomu įteikdavo ir rombo formos ženkliuką. Iš kažkur pasiskolinau tokį rombelį. Duginas pamatė: „O, visai kitas reikalas."

Politrukas[17] buvo žydas Kapilevičius, jis mokėjo groti akordeonu. Subūrė ansambliuką – gitara, būgnai, kontrabosas. Kontrabosu grojau aš. Kadangi grot nemokėjau, tai tiktai vieną stygą tampiau ir vis sukaliojau kontrabosą. Ir pataikydavau. Toks ten ir grojimas. Šalia buvo medicinos seserų mokykla. Tarp kareivių ir tų seselių

16 Viršila (*rus.*).

17 Politinis vadovas (*rus.*).

būdavo visokių meilės istorijų. O mes, ansamblis, jiems grodavom per šokius šeštadieniais.

Mane, kaip inteligentą, paskyrė dirbti paštininku. Eidavau į miestelį už kokių trijų kilometrų nuo to dvaro, kur buvo įsikūręs divizionas, nešdavau siuntinius, laiškus. Dėl to buvau labai gerbiamas. Kai pats gaudavau siuntinį – cigarečių kokių ar pyrago, dar kažko – reikėdavo dalintis.

O pagrindinis mano užsiėmimas – telefonistas. Turėjau geležinę būdą. Ją dalinomės su tokiu ukrainiečiu. Jis buvo velniškai pavydus, nes aš turėjau rombą, o jis ne. Bet aš visai nieko nesupratau apie techniką. Technika veikė taip: kai tik gaunam signalą iš centro, atšoksta sklendelė ir ima zvimbti. Reikėjo žinoti, ką su kuo sujungti. Ukrainietis man niekada neparodė. Sakė: „Pats suprask." Naktim sėdėti ir laukti, kol kas nors suzvimbs, būdavo kančia. Būdelėje šilta, ir jau pirmą valandą nulūždavau.

Sykį taip nulūžęs kokią šeštą ryto girdžiu: tk tk tk tk... Alio? Pasirodo, buvo *gotovnost nomer odin*[18] – paskelbta prieš valandą. Visi divizionai su visom raketom jau pozicijose. Paskambinau vienam tokiam iš Vidurinės Azijos, o jis nieko nesupranta, ką aš sakau. Mūsų divizionas užėmė paskutinę vietą, gavo didžiulius papeikimus dėl to, kad buvom nepasiruošę. Juk *gotovnost nomer odin* – beveik karo padėtis. Taigi aš per tą ukrainietį, per tą rombelį... Bet kadangi Kapilevičius mane mėgo, su juo galėjome intelektualiai pašnekėti, jis man atleido šitą nuodėmę ir visą atsakomybę užkrovė tam iš Vidurinės Azijos, kuris nesuprato.

Nelengva buvo toj tarnyboj. Reikėdavo į sunkius žygius eiti: tai su slidėmis, tai šiaip pėsčiomis. O aš, telefonistas, turėdavau ritę tąsyti ir tiesti laidus kelis kilometrus.

Kapilevičius vos ne kiekvieną šeštadienį sakydavo: „Nori važiuoti namo?" Noriu. O per Žaludką iš Ščiutino ėjo autobuso maršrutas tiesiai į Vilnių. Kapilevičius: „Aš tau nieko neleidau. Jeigu pavyks – važiuok, bet kad pirmadienį iš ryto jau būtum." Tai buvo vadinama *samovolke*. Kokias keturias valandas kelionė

18 Parengtis numeris vienas (*rus.*).

trukdavo. Taigi šeštadieniais, kai negroju šokiams, sėdu į autobusą ir, pasilenkęs, pasislėpęs – nes ir Vilniuj punktai būdavo, ir visokiuose kitokiuose miestuose, – važiuoju su uniforma. Ne pas draugus, ne pas panelę kokią. Man rūpėjo į namus grįžt. Ir šiaip, jeigu galima... Namo važiuot man patiko labiau, nei groti seselių šokiuose.

Kareivis inteligentas. 1971

8

skirsnis, kuriame Bagdonas šventai tiki, kad scenoje vaidina save, ir nustoja rašyti vidinius monologus, o pats tapęs žiūrovu džiaugiasi, kad nesinešioja durklo

2010 M. SAUSIO 29 D., PENKTADIENIS

Lietuvos teatro, muzikos ir kino muziejuje saugomi kadaise čia veikusio Jaunimo teatro dokumentai. Yra ir Vladui Bagdonui skirtas stalčiukas. Su nuotraukomis ir jau minėta kūrybine teatro darbuotojo anketa, kurioje surašyti jo vaidmenys – špargalas mūsų pokalbiams.

Aktoriai tarnaudavo armijoje vienus metus, todėl 1971-ųjų rudenį Bagdonas jau grįžo į Jaunimo teatro trupę. Iškart gavo daug darbo, vaidino beveik visuose spektakliuose. Anketa rodo, kad dažniausiai tai būdavo „įvedimai“ į jau rodomus spektaklius (Moksleivis Dalios Tamulevičiūtės „Mergaitėje ir pavasaryje“, Kmynas vaikiškame Aurelijos Ragauskaitės vaidinime „Aš vejuos vasarą“ arba Rodė vaidmenukas Ginto Žilio „Trijose seseryse“). Daug vaidinti teko ir apie Naujuosius metus – teatras ištisą savaitę po triskart per dieną rodė trumpus spektaklius vaikams, susirenkantiems į Profsąjungų kultūros rūmų eglutes. Gal jaunas aktorius taip ir plūksis minioje? Ar jis iš viso reikalingas? Juk Vytautas Čibiras per tuos metus, kol Bagdonas kariavo, išleido savo kursą, iš jo į trupę atsivedė Sigitą Ramelį, Vytautą Taukinaitį, Elžbietą Laucevičiūtę, Janiną Matekonytę. Šito ketverto nuotraukos mirga to meto laikraščiuose, griežčiausias kritikas Egmontas Jansonas „Literatūroje ir mene“ pakiliai rašo,

Rolando Rastausko knygos „Lenktynių aitvaras. Talmantas Žuvėdra“ viršelis. Dailininkas Vincas Kisarauskas. 1989

„Lenktynių aitvaro“ muštynių scena. Ją stebi Magnas – Rolandas Butkevičius. 1972

kad ir jų atėjimas, ir jauna režisierė Dalia Tamulevičiūtė „žada trupei kūrybinį pagyvėjimą“[19].

Tačiau to sezono pagyvėjimas buvo susijęs su visai kitomis asmenybėmis. Režisierius Gintas Žilys pradėjo Rolando Rastausko dramos „Lenktynių aitvaras“ repeticijas, o Vladas Bagdonas gavo pirmą didelį vaidmenį. Dramaturgas tuomet mokėsi vienuoliktoje Palangos vidurinės mokyklos klasėje. Dalyvaudavo respublikiniuose jaunųjų literatų konkursuose, 1970-aisiais, dar devintokas, laimėjo pirmąją premiją. Po poros metų, kovo pabaigoje, nuo Jaunimo teatro scenos suskambo Rastausko dramos tekstas, sakomas šešiolikmečių vardu. Nebūtas dalykas: profesionalus teatras stato moksleivio parašytą pjesę! Ir nebūta energija, ruošiantis premjerai – ir teatre,

19 Egmontas Jansonas, „Jauni apie jaunus“, *Literatūra ir menas*, 1972 02 19.

ir aplink teatrą. Kiek paauglių pasijuto galį būti dramaturgais vien nuo žinios, kad Jaunimo teatras vaidina jų bendraamžio pjesę! Ir ne kokią tvarkingai sudėliotą realistinę, o psichodelinę – šituo burtažodžiu anais laikais apibūdindavo jaunos ir karštos sielos kūrybą, tegu painią, bet nerimastingą.

Bagdono vaidmuo – Rokas, vienas iš keturių „Lenktynių aitvaro" šešiolikmečių. Roko tostas: „Kad niekada nesiskirtume. Mes reikalingi vienas kitam. Su savo riksmu ir ašarom. Su savo nuodėmėm." Dar iš Roko teksto: „Pažvelk į tave supančius žmogėnus – jie niekada nesijuokia, visada kažkam skolingi... Lankstosi prieš didesnius ir nori, kad mažesni lenktųsi jiems. Daužo veidrodžius, o kitą dieną perka naujus. Jie negali niekur ištrūkti. Jų vaizduotė pasmerkta. Ji užgriozdinta dvokiančiais ramybės rakandais, konservatyviais konservais ir nuolankumo vadovėliais. Apie drąsą nėra kalbos!" Ir toliau: „Aš gimiau balagane. Ir aš vaidinsiu tik save. Mano spektaklis – hepeningas ir improvizacija. O režisierius – širdis!"[20]

Kadangi Rokas – pirmas didesnis mano vaidmuo, pats spektaklio darymo procesas man buvo įdomus. Buvome tokio entuziazmo pagauti. Nežinau, ką mes supratome iš tos medžiagos, bet atrodė, kad viskas parašyta apie mane. Toks įspūdis, kad aš čia esu, Rokas – tai aš. Man maištingumas irgi nebuvo svetimas, tuo labiau ką tik iš kariuomenės grįžęs, tai žinai... Kariuomenėje buvau gavęs į snukį, norėjau atsikeršyti.

Apie ką pjesė, nelabai ir suprasi. Jausmų balaganas, bet gražus balaganas. Gediminas Girdvainis visada labai karštai imdavosi vaidmens. Tomas „Lenktynių aitvare", atrodo, irgi buvo vienas pirmų jo didelių vaidmenų. Ferdinandas Jakšys buvo truputį vyresnis, jis vaidino Algį, Saulius Sipaitis – Ovidijų. Nijolė Gelžinytė – Saulę, mūsų mūzą. Mergaitę, kurią visi buvom įsimylėję.

20 Rolandas Rastauskas, *Lenktynių aitvaras. Talmantas Žuvėdra*, Vilnius: Vyturys, 1989, p. 13, 15, 17.

Rolandas Rastauskas, septyniolikmetis dramaturgas. 1972

Rolando Butkevičiaus „bosas“ Magnas ir visa jo „salamandrų“ komanda – blogiukai, o mes – jauni žmonės, nepritapę prie visuomenės. Anie – truputį zombiai. Nors Magno aplinkoj irgi buvo dramatizmo, jo paskutiniai tekstai – apie mirtį, gyvenimo beprasmybę. Toks blogasis Jėzus.

„Asketiškos išvaizdos jaunuolis“, pagal Rastauską. Rūkančio Magno tekstas: „Mes vieninteliai, pas kuriuos įdomu. Kitur – nuobodybė.“[21]

Mindaugas Urbaitis, dar studentas, parašė muziką. Zongus. (Vėliau Saulius Sipaitis vis prašydavo, kad aš per Teatro dieną kokį nors zongą atlikčiau.) Vinco Kisarausko dekoracijos – kokios pajėgos! Jis irgi ateidavo į repeticijas. Dar turiu tuomet jo dovanotą raižinį.

21 Ten pat, p. 54.

Gintas Žilys turbūt iš karto įsivaizdavo, kad vaidinimas turėtų būti energingas, jaunatviškas. Pakvietė vieną imtynių ar bokso sporto meistrą, ir mes kas dieną sportavome, versdavome vienas kitą per galvą, mokėmės daužytis scenoje. Nepamenu, ar liko to daužymosi. Atrodo, liko vienas kitas šešiolikmečių persimetimas su „salamandromis".

Repeticijų laikas buvo labai ryškus, net nesinorėjo, kad baigtųsi. Mes visi jutome, kad darome bombą. Kostiumai vos ne lenktyniniai – juk „Lenktynių aitvaras". Dabar tokiais kostiumais apsirengę su britvom važinėja. O dar tas visas mūsų spektaklio anturažas – padangos, niekada nebuvusios scenoje, „salamandros" ant tokios pakylos... Visi laikraščiai, kiek jų tada buvo, rašė, visi dėjo spektaklio nuotraukas.

Rolandą Rastauską atsimeni iš „Lenktynių aitvaro" laiko?

Rastauską bernioką atsimenu, jis atrodė kaip jaunų žmonių lyderis. Nors mažai su juo bendraudavau. Gal ir buvome keliuose susitikimuose po spektaklio. Jis laikėsi oriai, tvarkingai kalbėdavo. Pabrėžtas santūrumas. Apsiskaitęs, kultūringas. Gražuoliukas toks.

Ažiotažas buvo susijęs ir su jauno autoriaus pasirodymu. Aušra Sluckaitė, tuo metu Jaunimo teatro literatūrinės dalies vedėja, daug dirbo su pjese ir su pačiu Rolandu Rastausku. Smagu buvo žiūrėti: berniokas, visiškai pacanas, bet jau pjesę parašęs. Unikalus atvejis tais laikais.

Bilietų žmonės klausinėdavo iki pat prospekto. Ir ne dėl to, kad septyniolikmetis pjesę parašė, – kvapas ėjo naujas. Kas tada buvo vaidinama jauniems žmonėms? Tokie pusiniai vaidinimai. Lyg su kažkuo ginčijamasi, lyg prieš kažką... Kada Akademiniame teatre Irena Bučienė režisavo Mykolo Sluckio „Ar tavo šuo nepasiutęs"?

Po pusantrų metų, 1973-iųjų gruodį. Dalios Tamulevičiūtės dešimtukas vaidino, dar studentai (Bučienė jiems irgi dėstė). Dainavo Dešimt Dievo įsakymų pagal Giedriaus Kuprevičiaus muziką. O šiaip – arba pasakos vaikams, arba vaidinimai suaugusiesiems. Dar paaugliams – Dalios Tamulevičiūtės „Mergaitė ir pavasaris" pagal Tamaros Jan pjesę, saikingai maištingą. Premjera 1970 metų žiemą.

Mes su „Lenktynių aitvaru“ buvom lyg koks ledlaužis. Atėjom prakirsti tradicinio teatro rėmo, įsilaužti į sąmonę su nauju žodžiu, naujais judesiais, naujom emocijom – tikrom, pagrįstom. Protestas – prieš veidmainių visuomenę. Mes neapsimetinėsim, mes būsim tikri!

Su „Lenktynių aitvaru“ nemažai gastroliavome, važinėjom po Lietuvą. Visuose didžiuosiuose miestuose vaidinom. Ir Palangoj buvom.

Tu vis kalbi apie spektaklį. O tavo Rokas? Antras šešiolikmetis po Houldeno „Rugiuose prie bedugnės“?

Prieš kiekvieną spektaklį aš kurdavau personažo vidinį monologą – ir prieš „Rugiuose prie bedugnės“, ir prieš „Lenktynių aitvarą“. Ir vaidmens tekstą išmokdavau, ir tuos vidinius monologus. O kadangi spektaklių nebuvo daug („Rugiuose...“ kokius du suvaidinom), tai tiek tų monologų ir sukūriau. Prieš „Lenktynių aitvarą“ rašiau kiekvieną kartą. Gal Bučienė buvo taip patarusi? „Tu turi visą laiką gyventi vaidmeniu, kalbėtis su savim kaip Houldenas.“

Ar aš aptingau, ar pagalvojau – gal apsieisiu šįkart? Ir žiūriu, kad tą vidinį monologą lyg ir sakau, bet tokį lyg kompiliaciją iš senų, jau buvusių. Ir pastebiu, kad jie man nelabai padeda. Kad imu neteisingai veikti. Surašytas vidinis monologas man iš pradžių buvo kaip postūmis teisingam veiksmui, paskiau jis tapo... Nesakau, kad svetimkūnis, bet kaip kūnas, vandeny besivartantis, – neaišku, kaip prie jo prieiti. Dar vėliau monologas ėmė kliudyt – išankstinis žinojimas, kaip tu jausies, kai vaidinsi. Ir atmečiau kaip neteisingą metodą. Bent man jis nepatiko.

Kartą vaidinom „Lenktynių aitvarą“ išvykoje. Atrodo, pirmo veiksmo pabaigoj aš atsisėdu avanscenoje ir sakau tokį tekstą – kad man „tik šešiolika fejerverkiškų metų“.

Tu sakai: „Plečiasi mūsų jaunystė tarytum žaizda, ką bekalbėt apie vaistus – juk neišgydysi slogos ar abejingumo... Jeigu žmogui garantuota teisė į juoką, tai kodėl aš negaliu juoktis, nors man tik šešiolika fejerverkiškų metų?“[22]

22 Ten pat, p. 38.

Režisierius Gintas Žilys. Apie 1972

Salė „ha ha ha“. Ir supratom, kad mums jau ne šešiolika. Mes rimtai save pateikiame kaip šešiolikmečius, o jaunimas nebetiki. Mato, kad diedai. Ir čia suklupom. Buvau vienas iš pirmų, pradėjęs galvoti, kad „Lenktynių aitvaro“ nebereikia vaidinti. Atrodo, neilgai ir vaidinom – premjera kovą, tą sezoną pabaigėm ir dar vienus metus pavaidinom.

Egmontas Jansonas pakvietė mus į susitikimą su studentais. Buvau ryškiai suspindėjusi figūra tame spektaklyje, gavau iš jo dovanų knygą – apie knygas, visokių įdomių, keistų, neįtikėtinų istorijų. Tokių susitikimų po spektaklio – ne vienas. Gal tada buvo net ir madinga pabendrauti su žiūrovais, likdavo tikrai nemažai žmonių.

Man Roko vaidmuo leido šiek tiek ūgtelėti – iš prasčiausios kategorijos aktorių, kurių alga 70 rublių, šoktelėjau į aukštesnę ir gaudavau dešimčia rublių daugiau. Ginto Žilio autoritetas po „Lenktynių aitvaro“ irgi labai išaugo. „Lenktynių aitvaras“ buvo visiškai naujas žodis teatre. Gaila, kad tas žodis neilgai truko. Maištavimas mūsų po keliasdešimties spektaklių ėmė ir išblėso.

Gal tiek ir užtenka. Pasako savo – ir viskas.

Janina Matekonytė, Gediminas Girdvainis, Saulius Sipaitis, Vladas Bagdonas ir Ferdinandas Jakšys „Lenktynių aitvare“. 1972

2010 M. SAUSIO 30 D., ŠEŠTADIENIS

Ir laikraščiuose randu, ir prisimenu, kad „Lenktynių aitvaras“ buvo dosniai aptarinėjamas. Tą darė ne vien dramaturgo ar jo personažų bendraamžiai – teatro ir literatūros tyrinėtojai irgi čiupinėjo pjesę. Teatrologas Markas Petuchauskas per radiją pasakė maždaug tokią vaizdingą mintį: kad režisierius paskendo žaliame pjesės vandenyje. Literatūros mokslininkas Vytautas Kubilius įžvelgė, kad jaunas autorius „formuoja besidaužančių paradoksų konstrukciją“[23]. Teatro kritikės Audronės Girdzijauskaitės sezono apžvalgoje „Lenktynių aitvaras“ pateko į sąrašą spektaklių, vertų „įdėmesnio žiūrovų dėmesio“[24].

23 Vytautas Kubilius, *Žanrų kaita ir sintezė*, Vilnius: Vaga, 1986, p. 184.

24 Audronė Girdzijauskaitė, „Teatrinė raida ir vienas sezonas“, *Literatūra ir menas*, 1972 08 05.

Aktorių vaidyba irgi pasirodė verta dėmesio. Kino kritikas Saulius Macaitis rašė, kad „debiutantas V. Bagdonas (Rokas) arba G. Girdvainis (Tomas) paprasčiausiai gyvena šiame spektaklyje. Kiekvienai jų ištartai frazei – tegul banaliai ar manieringai – tiki, kaip čia pat užgimusiai“[25].

Taip žiūrovai ir pradeda būti kartu su aktoriumi Vladu Bagdonu – tikėdami, kad jis „paprasčiausiai gyvena šiame spektaklyje“. Kaip tikslu.

2010 M. SAUSIO 31 D., SEKMADIENIS

Netrukus Bagdonas pradės vaidinti Eimunto Nekrošiaus spektakliuose, kuriuose kiti geri aktoriai svajos nors kilimėliais būti. Ar jis pats yra turėjęs tokių svajonių? Ar teatras jį būrė? Ar aktoriai atrodė dievai?

Turbūt viskas paprasčiau. Bagdonas pažino teatrą ir aktorių darbą ne iš pagarbaus atstumo, o jau dirbdamas. Tai ir vertina kolegas kaip profesionalas.

Antanas Šurna man darė įspūdį. Kai pradėjau dirbt. Rusų dramos teatre man labai patikdavo Artiomas Inozemcevas. Akademiniame – Arnas Rosenas patiko, jo balsas. Audris Chadaravičius įdomus artistas, bet jis toks lyg neprieinamas atrodė. Henrikas Kurauskas – labai emocionalus aktorius ir truputėlį mėgstantis pridėt, pripliusuot artistiškumo. Turiu omeny – gyvenime. Dar kas čia galėjo man patikti? Stepo Juknos povyza. Iš viso tuos senus Akademinio artistus kai sutikdavai teatre, dar senajam... Į užkulisius nueini ar kavinėj – sėdi Kernagis, Zulonas, Nakas, Zalanskas... Pro šalį praeini, pasisveikini. Jau buvau artistas. Kaip studentas aš ten nedrįsdavau eit. Vos grįžęs po armijos, jau kokį antrą vakarą nuėjau į Akademinį. Davė man vietą prie pat scenos. Rodė Henriko

25 Saulius Macaitis, „Kas gi jie, mūsų dienų berniūkščiai?“, *Literatūra ir menas*, 1972 04 22.

Vancevičiaus „Stepančikovo dvarą ir jo gyventojus“. Kurauskas vaidino Fomą Fomičių Opiskiną. Aš taip patikėjau, taip nekenčiau to Fomos Fomičiaus, kad, maniau, lipsiu į sceną ir nudursiu jį. Ir būčiau nudūręs, tik neturėjau su kuo.

Vėliau Rusdramy – Romano Viktiuko spektakliai su jaunu Vladimiru Jefremovu, Valentina Motovilova, Viačeslavu Guninu, Michailu Jevdokimovu – „Valentinas ir Valentina“, „Lietaus pardavėjas“, „Marija Stiuart“, „Su mylimaisiais nesiskirkite“... Įspūdingi buvo vaidinimai!

„Lenktynių aitvaro“
Rokas. 1972

9 skirsnis, kuriame Bagdonas kaip ryški ir perspektyvi kūrybinė individualybė su visu Jaunimo teatro žiedu vežė meno ugnį į provinciją, o toje ugnyje aiškiausiai švietė alkoholio aura, bet gal ne vien ji

2010 M. VASARIO 1 D., PIRMADIENIS

Profsąjungų kultūros rūmai ant Tauro kalno dabar mažai kam rūpi. Apleisti. O 1966–1980 metais, kai ten vaidino Jaunimo teatras, didžiojoje salėje tilpdavo ar ne 1000 žiūrovų. Ji nebuvo pritaikyta profesionaliems vaidinimams – garso ir apšvietimo technika primityvi, užkulisiai maži, grimo kambariai tik du, pati scena per aukšta. Tačiau tai, kas vyko toje scenoje, darė Profsąjungų rūmus viena patraukliausių vietų Vilniuje. Jaunimo teatras!

Ir ne vien jis. Rūmuose veikė daugybė įvairiataučio miesto mėgėjiškų kolektyvų: vaikų ir suaugusiųjų liaudies teatrai, šokių rateliai ir ansambliai, lenkų ir žydų saviveikla. Visiems reikėjo scenos pasirodymams, ir kiekvienas turėjo ištikimą publiką.

O dar čia atvažiuodavo gastrolierių. Profsąjungų kultūros rūmuose vaidino garsieji Maskvos teatrai – Olego Jefremovo „Sovremennik“, Jurijaus Liubimovo „Na Taganke“, Anatolijaus Efroso „Na Maloj Bronnoj“. Pasitaikydavo ir užsieniečių – mimas iš Anglijos, trys trubadūrais pasivadinę dainininkai iš Prancūzijos... Tada salė atrodydavo per maža.

Taigi, Jaunimo teatras, tik vienas iš rūmų klientų, salę gaudavo vos devynis kartus per mėnesį. Spektaklių metu amžinai aidėdavo muzika iš šokių salės antrame fojė aukšte, kur anuomet rengti vakarai „Kam per 30“.

Teatras buvo tiesiog pasmerktas daug vaidinti gastrolėse.

Jaunimo teatro trupė važiuoja į gastroles. Sėdi kairėje: Birutė Didžgalvytė, Nijolė Gelžinytė, Apolonija Matkevičiūtė, teatro administratorė, Ferdinandas Jakšys, Regina Kazlauskaitė, Eduardas Rupšys, Algis Mažuolis, Juozas Jaruševičius; dešinėje: Marija Dičpetrytė, režisierius Vytautas Čibiras, Vilhelmas Vaičekauskas, Algirdas Grašys, Rolandas Butkevičius, dailininkė Viktorija Mykolaitytė. Apie 1970

Mūsų Profsąjungų rūmai buvo gana nejaukūs. Didelė scena ir kokie penki prožektoriai. Garso kolonėlė gal kokia kabo. Šalta. Jau kokioj vienuoliktoj eilėj nieko nesigirdi, reikia rėkauti. Tik į „Lenktynių aitvarą" prisirinkdavo žmonių. O šiaip – visą laiką pustuštė salė.

Teatrui labiau apsimokėjo mus siuntinėti po išvykas ar gastroles. Daug jų būdavo. Dienpinigiai du ar du su puse rublio, benzinas beveik nekainavo, o pinigų per gastroles teatras surinkdavo visada, nes žiūrovų nuolat būdavo pilna. Teatras ant ratų. Ir sukinėjamės kad ir po Žemaitiją. Pagyvenam kurį laiką Klaipėdoj, paskui Kelmėj ar Plungėj. Ir grįžtam po mėnesio. Kokie – priklauso nuo spektaklio kompanijos. Pagerdavom, preferansą lošdami naktim. Gimtadienius švęsdavom. Visi žinojo, kada kieno vardadieniai – kada Aldoninės, kada Antaninės...

Ilgųjų gastrolių paprastai vykdavom pavasarį ir rudeniop. O išvykos, kai veža vienam vaidinimui, – ištisai. Tai buvo vadinama „kultūriniu provincijos aptarnavimu". Ne su pačiais geriausiais spektakliais važiuodavom, specialiai būdavo parenkamos pjesės,

kurios tinka gastrolėms. Geriausias tuo metu buvo Dalios Tamulevičiūtės pastatytas „Trešnių skonis“ – jo į gastroles neveždavo. Nebent į Kauną, Klaipėdą, Šiaulius. O Dalios „Vakarienę penkiems“ vežiodavo.

Nuostabus dalykas – tų miestelių ir kaimų žiūrovai. Vaidinom kartą „Vakarienę penkiems“, o kažkoks pagėręs vyras labai įsijautė. Jis burbėjo, burbėjo, burbėjo... Nijolė Gelžinytė nustojo vaidint ir sako: „Sutramdykit šitą girtuoklį!“ O jis: „Eikit šikt, jūs manęs nesuagituosit.“ Mat mes vaidinam apie alkoholio žalą. Pamenu, kaip moterėlės dūsauja, replikuoja: „Va va, žinojau, kad taip ir atsitiks.“ Kaimo atsivėrimas, neabejingumas per spektaklius būdavo pasigėrėtinas. Jie taip dalyvaudavo, tarsi tai, kas vyksta scenoje, būtų tikra. Labai išgyvendavo.

Tame spektaklyje vaidinau tokį Martą, paprastą darbininką, įsimylėjusį Nijolės Gelžinytės vaidinamą Kadrę, o Gediminas Girdvainis – konfliktišką jos sutuoktinį Ilmarą. Viršininkas į pabaigą dar ateidavo. Toks vyresnio amžiaus aktorius jį vaidino. Kartais Viršininkas įeina, laikosi sienos ir tyli. Tada jam padedi: „Tai jūs norėjot pasakyti...“ Viršininkas: „Taip.“ Tada sakai savo repliką. Ir vėl jis tyli. Vėl jam primeni, ką jis „norėjo pasakyti“. Jis vėl sutinka. Pasišnekam šitaip, ir Viršininkas išeina. Bet tai buvo gana dažnas reiškinys ne tik Jaunimo teatre. Visuose teatruose būdavo tokių figūrų, kurios nori ką nors pasakyt, bet nelabai išeina. Ką darysi, degtinė buvo pigi, gyvenimas jaunesniems – gal įdomus, o jau pagyvenusiems turbūt nuobodus.

Kodėl tavo vaidmenų sąraše parašyta, kad vaidinai ir Ilmarą?

Todėl, kad vaidinau ir aš, ne vien Girdvainis. Visi norėjom pagrindinių vaidmenų. Gastrolės būdavo gana ilgos, Gediminas dažnai filmuodavosi, tai jis neprieštaravo, kad nugriebčiau jo vaidmenį ir leisčiau jam truputėlį laisvų dienų turėt. Nijolė Gelžinytė irgi kažką intensyviai repetavo tuo laiku. Kadangi tuo metu buvau įsimylėjęs Poliną Matkevičiūtę, tai ji vaidindavo Kadrę, o aš Ilmarą. O kas tada būdavo Martas? Ar ne Aurimas Babkauskas? Turbūt susitarėm su Tamulevičiūte. Ji visaip skatino tokius kūrybinius žingsnius, bet su mumis nedirbo. Mes savarankiškai.

Dažnai į gastroles vežiodavo ir spektaklį „Mes, džiazas ir vaiduokliai“, Šitą Edmundo Niziurskio pjesę Romanas Viktiukas buvo pastatęs Rusų dramos teatre, paskui, 1974-aisiais, perstatė ir Jaunimo teatre. 1970–1974 metais Viktiukas buvo įdomiausias Rusų dramos teatro režisierius. Kiti teatrai režisūros, įtaigumo požiūriu tada buvo daug silpnesni už Rusų. Viktiukas ten visus pakėlė lyg ant sparnų, ir jo spektaklius dažniausiai žiūrėdavo lietuvių publika.

Vladimiras Jefremovas yra pasakojęs, kad Viktiukas baisiausiai šaukdavo ant aktorių, tie siaubingai įsižeisdavo, bet tas riksmas pasimiršdavo po penkių minučių, nes... turbūt iš tiesų jie jautėsi ant sparnų?

Kai Viktiukas repetavo Jaunimo teatre, matėm, kaip laksto, kaip šūkauja, rėkauja, ypač ant moteriškių. Tos vos nepravirkdavo, net gaila būdavo. Kartais norėdavosi pasakyt, kad gal nereikia taip. Neseniai žiūrėjau Aleksejaus Učitelio filmą apie Viktiuką. Jis vis dar taip pat laksto ir šūkauja, ypač ant moteriškių. Nė kiek nepasikeitęs, o jam tuoj aštuoniasdešimt. Tada buvo vos daugiau nei keturiasdešimt.

„Mes, džiazas ir vaiduokliai“. Sėdi (iš kairės) Gediminas Girdvainis ir Sigitas Ramelis, stovi Jonas Pakulis, Janina Matekonytė, Vladas Bagdonas ir Antanas Šurna. 1974

„Mes, džiazas ir vaiduokliai". Valerkos šokis. 1974

Tame spektaklyje „Mes, džiazas ir vaiduokliai" aš turėjau vaidinti vieną banditėlių – Valerką. Mane aprengė rūbais iš sidabrinio brokato, uždėjo ilgų plaukų peruką, pakvietė Borką Moisejevą, kad šokį pastatytų.

Tą patį Borisą Moisejevą, kuris vėliau tapo Rusijos popžvaigžde?

Tą patį. Aš visaip klubus varčiau, labai energingai šokinėjau į kairę, į dešinę – atseit šiuolaikiškas, modernus šokis. Plaukai draikėsi, Borka buvo patenkintas, Viktiukas irgi.

Pirmame veiksme trys vaikinai pakliūva į teritoriją, kurioje karaliauja vaiduokliai. O Valerka turi pasirodyt po pertraukos. Pasirodydavau kokią penkioliktą antro veiksmo minutę.

Kartą vaidinome kaimuose aplink Šiaulius. Žmona iš Vilniaus pranešė, kad turiu parvažiuoti sutvarkyti dokumentų, tada galėsim pirkti dviejų kambarių kooperatinį butą, kurį man buvo paskyręs teatras. Staigiai nulėkiau į Vilnių, susitvarkiau popierius ir antrą valandą jau sėdau į Šiaulių traukinį. Tą vakarą irgi vaidinome ne pačiuose Šiauliuose, o rajone. Bet aš taip apsidžiaugiau, kad man skiria butą, jog išvažiuodamas nepasižiūrėjau, kur vaidiname. Užbėgau į Šiaulių teatrą pasitikrinti – vaidiname Aukštelkėje. Kur ta Aukštelkė?

Man atrodo, su taksi ten nuvažiavau – Aukštelkė buvo maždaug dešimt kilometrų nuo Šiaulių. Išlipau, o ten – senelių prieglauda. Iškart suabejojau: senelių prieglaudoj „Mes, džiazas ir

vaiduokliai"? Dėl visa pikta paklausiau, ar čia teatras. Močiutė tokia sėdi, sako: „Praeitą sekmadienį cirkas buvo, o šiandien – nieko." Tai kur, klausiu, ta Aukštelkė? Čia Aukštelkė. O kitos nėra? Ne. Ir kultūrnamio nėra? Ne. O lyja smarkiausias lietus.

Aukštelkė netoli plento. Išeinu į plentą visas peršlapęs, sustabdau sunkvežimį, prašau nuvežt mane į Šiaulius, iki teatro. Sunkvežimis vos darda, o aš žiūriu į laikrodį – spektaklis jau prasidėjo. Nuvažiavau iki teatro, pasirodo – ne Aukštelkė, o Aukštelkai Radviliškio rajone. Aš vėl į taksi ir į Aukštelkus. Pagal laikrodį jau viskas, pertrauka baigėsi.

Pagaliau privažiuojam. Atidarau salės duris ir girdžiu, kaip nuo scenos Vytautas Taukinaitis sako: „Valerka turbūt neatvažiuos." O aš prie durų, salės gale, tarp žiūrovų atsakau: „Atvažiuos, atvažiuos!" Ir su visu šlapiu lietpalčiu, su portfeliu per sceną į užkulisius nueinu... Nes jie jau viską suvaidino, daugiau žodžių nebėra, tik Valerkos įėjimas gali išgelbėti. Persirengti nėra kada – ir vaidinau, ir šokau su tuo šlapiu lietpalčiu, be brokato ir be peruko. Taip tą dieną sutvarkiau buto klausimus ir spektaklį atvaidinau.

Dar tavo vaidmenų sąraše – Chomutovas Aleksandro Vampilovo „Provincijos anekdotuose".

Su tuo Ginto Žilio spektakliu tai mes prisivažinėjom. Ai, kaip būdavo juokinga. Mano vaidmuo, žinoma, vėl dramatinis. Prilipo jau prie manęs šita etiketė.

Pirmoji dalis vadinosi „Metrampažas". Antanas Šurna vaidino viešbučio administratorių ar direktorių, kuris išgirdo, kad į tą viešbutį atvyksta iš Maskvos kažkas, besivadinantis metrampažu. Ir prasidėjo baisios kančios, nes jis niekaip negalėjo sužinot, kas yra metrampažas. Vampilovas buvo susukęs labai linksmą istoriją, iki pat infarkto. Nes tas Šurnos viršininkas galvojo, kad metrampažas bus koks nors kontrolierius, o po visų stresų paaiškėjo, kad tai spaustuvės raidžių rinkėjas.

Antroje dalyje „Valandėlė su angelu" atsikelia du pijokai (juos vaidino Juozas Jaruševičius su Aurimu Babkausku) ir suskaičiuoja, kad jiems trūksta vienos kapeikos alaus buteliui. O išgerti būtina. Jie atvykę į komandiruotę, gyvena viešbutyje. Butelių scenoje

stovėjo labai daug. Už sienos tame viešbutyje gyvena tokia komjaunuoliška porelė. Pijokai beldžiasi, prašo – pinigų neduoda. Už kitos sienos – smuikininkas, atvykęs į tą provinciją koncertuoti, jį vaidino Jonas Pakulis. Ir jis neskolina pinigų. Niekas neskolina. Kažkuriam, tam, kurį vaidino Juozas Jaruševičius, šauna į galvą idėja šūktelt pro langą: „Ei, gal kas turit paskolinti šimtą rublių?“ Babkauskas Jaruševičių dar durnium išvadina. Ateina toks personažas ir atneša jiems šimtą rublių. Čia buvau aš. Jie sukrėsti, nežino, ką daryti. Tą personažą suriša. Juk taip negali būti, tai provokacija. Tuoj pat pakviečiamas ir smuikininkas, ir komjaunuoliai, visi patvirtina: ne, taip būti negali. Kad kas paprašius pro langą padėtų tau ant stalo šimtą rublių?

Ir pradeda aiškintis. Vos ne muša mano personažą, pririštą prie kėdės. O jis su širdgėla sako, kad važiavo pas mamą, mama mirė, paliko tą šimtinę, bet kadangi jaučiasi kaltas, šimtinę privalo atiduoti tam, kas pirmas paprašys. Istorija baigiasi tyla. Visi sutrikę: kaip taip gali būti?

„Provincijos anekdotai“. Aurimas Babkauskas, Vladas Bagdonas, Juozas Jaruševičius. 1975

Šaunuolis Aldas spektaklyje „Ugnis užantyje“. 1972

Ilgai ir daug gastroliuodavom, po visokius kaimelius. Juk situacijos atpažįstamos. Kai apie girtuoklius prasidėdavo kalba – oi, kiek kikenimo.

O tau pačiam buvo įdomu?

Man buvo įdomu vaidinti. Man pats Vampilovas įdomus. Gal smagiau būtų buvę girtuoklį vaidinti, bet kažkodėl man atrodė, kad galiu padėti tam spektakliui.

Visiškai gastrolinis vaidinimas buvo „Ugnis užantyje“ pagal Grigorijaus Kanovičiaus pjesę. Iš anksto buvo numatyta, kad statome vaidinimą gastrolėms, nors rodėme ir Vilniuje. Ir rodėme jį labai ilgai, gal kokį šimtą kartų. Vaidino ten Genutė Pleškytė, Regina Kazlauskaitė, Saulius Sipaitis – tarp jų personažų vyko kažkoks konfliktas. Aš ten tokį plaukuotą chuliganą vaidinau. Pamenu stalą, prie jo sėdinčią Pleškytę, sieną su durim, pro kurias įeinu. Kažko mes bardavomės su Pleškyte, gal ji kokią tardytoją vaidino.

Važiavome su šita pjese į Alytaus rajoną. Sugedo mūsų autobusas. Kažkas su kažkuo susiskambino ir atvažiavo kolūkio pirmininkas su „viliuku“ mūsų nuvežti. Sunkvežimis su darbininkais ir spektaklio dekoracijomis turėjo atvažiuoti šiek tiek vėliau. Bet sunkvežimis irgi sugedo. Laukiam. Spektaklis turėjo prasidėti devintą valandą vakaro, nes moteriškės kol karves pamelžia, kol kokią skarelę užsimeta... Devintą nepradėjom. Mašiną su mūsų dekoracijomis dar tempė. O kultūros namų direktorė beveik verkia:

„Praeitą sekmadienį čigonų ansamblis turėjo atvažiuoti – neatvažiavo. Užpraeitą cirkas turėjo atvažiuoti – neatvažiavo. Mane išmes iš darbo, jeigu jūs nesuvaidinsit." Ji mus pradėjo kalbinti, kad mes vaidintumėm be dekoracijų. Sako, papasakokit nors. Nes jau vienuolika, o sunkvežimio dar nėra.

Dekoracijos atsirado apie dvyliktą nakties. Spektaklį pradėjome pirmą valandą. O žmonės visą laiką laukė salėje. Laukė kantriai. Ir mes laukėm.

Kai maždaug trečią ar pusę keturių ryto pabaigėm vaidinti, kilo tokie audringi plojimai, kokių turbūt gyvenime nesu girdėjęs.

PS Bagdono karjeros pradžią teatre įamžino direktorių raštai, kuriuose vis kartojosi du motyvai. Kad „nuo pirmų darbo teatre dienų teatro meno vadovybei tapo aišku, jog akt. V. Bagdonas yra ryški, perspektyvi kūrybinė individualybė". Ir kad „akt. V. Bagdonas (...) ir toliau pažeidinėja darbo drausmę, įžūliai elgiasi", t. y. vėluoja arba visai neateina į repeticijas, atsisako vaidinti gastrolėse „dėl ligos". Greta įsakymų apie nuobaudas ar papeikimus – padėkos raštai ir premijos „už nepriekaištingą, kokybišką darbą". Teatro direktoriai keitėsi, o Bagdono apibūdinimai kartojosi.

Vienas 1974 metų raštas itin iškalbingas: „Š. m. lapkričio mėn. 3 d. išvykos metu Kaune sumušė grupės vadovą aktorių (...). Sekančią dieną savavališkai iš Kauno išvyko į Vilnių. Kolektyvas pasimetė. Pradėti vaidinti spektaklį Kaune ar ne? Bus Bagdonas V. Ar ne? Ir tik antro veiksmo pradžioje atsirado akt. Bagdonas. Analoginių reiškinių buvo ir anksčiau. Už įžūlų, chuliganišką veiksmą, už nuolatinius darbo drausmės pažeidimus aktoriui V. BAGDONUI pareikšti griežtą papeikimą su įspėjimu, kad ateityje už panašius nusižengimus bus taikoma griežčiausia administracinė nuobauda – atleidimas iš darbo."[26]

26 Lietuvos literatūros ir meno archyvas, f. 636, ap. 7, b. 6, p. 14, 17, 28.

Niekada nebuvau angelas, ir dabar nesu. Iš tikrųjų esu sudavęs tam aktoriui, ir man labai nesmagu tai prisiminti. O visa kita? Įžūlus chuliganas? Gal čia prikurta. Negi buvau sužvaigždėjęs? Man nebūdingas toks elgesys. Aš gi... melancholikas.

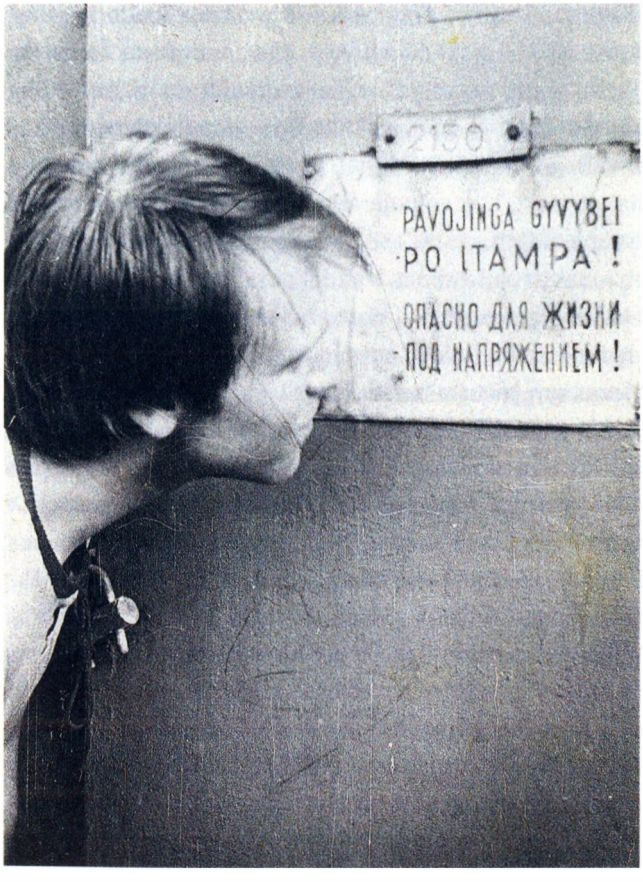

„Ryški, perspektyvi kūrybinė individualybė (...) ir toliau pažeidinėja darbo drausmę.“ Apie 1974

10 skirsnis, kuriame Bagdonas, pripratęs prie švelnių murmelių, išgirsta griežtą Tamulevičiūtės balsą

2010 M. VASARIO 2 D., ANTRADIENIS

Įdomu dėlioti pasjansą – kas kur anuomet vyko tuo pačiu metu. Kai studentas Bagdonas Konservatorijoje repetavo diplominį Houldeno vaidmenį, GITIS'o studentė Dalia Tamulevičiūtė Jaunimo teatre pastatė spektaklį „Mergaitė ir pavasaris" – savo kursinį darbą. Kai 1971 metų rudenį Bagdonas grįžo iš armijos, teatro repertuare buvo jau du Tamulevičiūtės spektakliai. Jos diplominis „Trešnių skonis" su Eugenija Pleškyte ir Antanu Šurna tapo lankomiausiu Jaunimo teatro spektakliu, režisierės kūrybiškumas – ir trupės, ir publikos, ir kritikos pripažintas. Tą patį 1971 metų rudenį Konservatorijoje studijas pradėjo būsimasis Tamulevičiūtės dešimtukas. Dešimtukas dar formuojasi, bręsta, bet ironija ir improvizacija – ačiū Tamulevičiūtei, – jau scenoje.

Aktorinę Bagdono biografiją tą sezoną kuria Gintas Žilys, Jaunimo teatro aktorius, tuo metu jau turintis ir režisieriaus diplomą. Po Roko „Lenktynių aitvare" jis pasiūlė vaidinti kitą šaunų berną – tą įžūlų traktorininką Aldą Grigorijaus Kanovičiaus pjesėje „Ugnis užantyje". Teatro vadovas Vytautas Čibiras Bagdonui viso labo patikėjo Karuselės žaislo vaidmenį spektaklyje vaikams pagal Violetos Palčinskaitės pjesę „Geležinės princesės diena". Gal tai buvo senoviškas požiūris į trupės naujoką: atseit, pabūk, apsitrink, pavaidink fone. Nors, grįžus Bagdonui, Čibiras tik tą vaikišką spektaklį ir pastatė,

Režisierė Dalia Tamulevičiūtė. Apie 1975

o 1974 metais, palikęs Jaunimo teatrą Tamulevičiūtei, išėjo vadovauti Kauno dramos teatrui.

Kaip su ilgaplaukiu dainuojančiu jaunu aktoriumi, šauniai vaidinančiu šaunius bernus, elgsis jauna režisierė?

Atėjo moteris, jauna moteris į teatrą ir ėmė režisuoti. Kitokiais metodais. Bet man tie metodai išsiskyrė tik tuo, kad ji gana garsiai režisuodavo. Tai reiškia, gana piktai ir gana agresyviai. Nesu gerbėjas tokios režisūros: „Ką darai! Kodėl!“ Griausmingi, sakykim, režisūros metodai. Autoritariniai. Artistai bijodavo jos. Iš karto. Bet Tamulevičiūtė labai kūrybinga ir darbšti.

O mūsų artistai dažnai pasišiaušdavo. Pamenu, kartą Kazys Saja buvo atėjęs su pjese apie zimagorus – žmones, kurie ieško vietos šuliniams.

Vėliau, 1974-aisiais, Gytis Lukšas Centrinės televizijos užsakymu pastatė telefilmą „Žvangutis" pagal Kazio Sajos scenarijų apie zimagorus, vaidino Juozas Kisielius ir Viktoras Šinkariukas.

Tada Saja nusprendė, kad jis geriausiai žino, kaip režisuoti, nes visi režisieriai gadina jo pjeses. Atsinešė į repeticiją šakeles – virgules? – ir ėmė teatre vandens ieškot. Kažkurioj vietoj tos šakelės ar nulinko, ar susikryžiavo – rado Saja vandenį. Mes nustėrom. Stebuklai! Jis ėmė pasakoti visokias istorijas apie vandens paieškas, apie tuos zimagorus. Taip viena repeticija praėjo. Antroj repeticijoj jis vėl išsitraukė šakeles. Mes jau šypsomės. Ir trečioj repeticijoj vėl jis išsitraukia... Tada mes jo paprašėm: gal paskaitom pjesę? Praėjo kokia savaitė nesėkmingų repeticijų. Mūsų režisierius nestokojo iniciatyvos, bet kaip atlikti darbą, jis nežinojo. Kažkuris iš artistų dar burbtelėjo ant jo, gal Antanas Šurna. Ir baigėsi visas tas mūsų menas.

Antanas Šurna pasišiaušdavo prieš režisierius, kurie nelabai žino, ko nori iš aktorių. Šurna dažnai kartodavo kažkurio iš rusų teatro korifėjų mėgstamą frazę: jeigu dekoracijos blogos, kaltas režisierius; jeigu muzika bloga, kaltas režisierius; jeigu aktorius blogai vaidina, kaltas režisierius; o jeigu spektaklis geras – režisierius mažai dėtas, tik artistai geri.

O prieš Dalią Tamulevičiūtę niekas nesišiaušė, jos privengė. Su ja pagarbiai ir net nuolankiai visi elgėsi. Mes supratome, kad ji išmano savo darbą ir amatą.

Per „Vakarienės penkiems" repeticijas aš irgi jos griežtą balsą girdėjau. Man rodos, iš pat pradžių Dalia nelabai mane mėgo. Ji jau mokė savo dešimtuką. Visi jie buvo dainingi, smagūs. O aš čia jaunas, su nuskeltu dančiu žvaigždukas... Ji stengėsi man vis pakirpti sparnelius. Pastatyti mane į vietą. Yra tokie santykiai. „Ne taip darai! Neteisingai!" Ką turiu daryti, netgi neklausdavau. Kažką mėgindavau. „Kodėl tu taip darai?!" Kažką veblendavau. Man dvidešimt treji. Jai trisdešimt dveji. Dalia labai skyrėsi nuo Irenos Bučienės. Bučienė balso niekada nekeldavo: švelniai murmėdavo savo murmeles, kažką tau į ausį šnabždėdama. O Dalia buvo labai kategoriška. Ne, ir viskas.

Bet Dalia besąlygiškai stojo už artisto diktatą scenoje. Visos teatro tarnybos – aktoriams. Jei tik koks nors darbininkas, įgarsintojas ar apšvietėjas ko nors nepadaro, niekada nepraleis nepastebėjusi: „Žinokit, kad jūs visi čia dirbat aktoriams."

Už aktorius ji tiesiog kovojo. Bet ir su aktoriais kovojo. Bent jau aš ją prisimenu kaip reiklią režisierę ir dėstytoją. Jos metodo vertę patyriau jau vėliau, kai mes ėmėm dirbti kartu Akademijoj. Lazdos ir pyrago principą iš karto suvokiau. Ji iš tiesų atnešdavo studentams pyrago, obuolių, paskui, kai tik koks etiudas nesiseka, iškart: „Ne! Stop! Daryt iš naujo!" Mane tai veikdavo savotiškai. Nemėgdavau, kai ant manęs rėkia. Turiu omeny, jei būčiau studentas, man labai nepatiktų. Bet studentus tas veikė, man atrodo, pozityviai. Žinau, kad griežtas tonas pedagogikoje tegu ir ne pranašumas, bet tam tikra kokybė. O gal ir būtinybė.

Martas „Vakarienėje penkiems" man ne iškart pasidavė. Gavau pylos ne sykį. Bet per tą Martą Dalia tarsi pasiėmė mane prie savo artimesnių bendražygių. Nesu iš tų žmonių, kurie iš karto lenda prie peties atsistoti ar jau tiesia ranką. Visada būdavau gana nuošalyj nuo visų. Su Dalia Tamulevičiūte irgi nesistengiau taip jau... tapti jos favoritu, bet Marto vaidmuo leido man paskui vaidinti Rolandą „Ugnies medžioklėje su varovais". Mano Rolandas toks lyg su neigiamu atspalviu. Meilė vyko tarp Sauliaus Sipaičio – Juliaus ir Dalios Storyk – Monikos, o aš pavyduolis buvau. Tokius vaidmenis miuzikle nelabai patogu vaidint – nei kokį charakterį sukursi, nei ką. Tiesiog reikia sudainuoti. Per spektaklį buvo leidžiama fonograma su įrašytais Vytauto Kernagio, Gintarės Jautakaitės balsais. Kaip buvo sudainuota Kernagio, taip reikėjo ir dainuoti. Bet aš dažnai prašydavau, kad vieną zongą – „Gatvę pernai išasfaltavo, / provincija daros nebe provincija", – man leistų gyvai padainuoti. Tada leisdavo tik fonogramą.

„Pragmatikas Rolandas"[27], – taip tavo vaidmenį apibūdino Valdas Vasiliauskas žurnale „Švyturys". Ant žurnalo viršelio – scena iš „Ugnies medžioklės": Dalia Storyk – Monika ir vos įžiūrimas

27 Valdas Vasiliauskas, „Miuziklas: gražu, smagu ir rimta", *Švyturys*, 1976, nr. 10.

„Ugnies medžioklė su varovais“.
Monika – Dalia Storyk, Rolandas –
Vladas Bagdonas. 1976

Vladas Bagdonas – Rolandas fone. Kitąkart ant žurnalo viršelio tavo nuotrauka pateks tik po dešimties metų, 1986-aisiais, kai suvaidinsi Daukantą, – tada jau ryški.

„Ugnies medžioklė...“ buvo pirmas miuziklas, jis buvo populiarus. Jaunimas ėjo, klausėsi. Gintarės Jautakaitės gražus balsas, tada jos žvaigždė kilo. Vytautas dar nebuvo toks žinomas, kad dėl jo eitų. Ir Monikos zongai gražūs, o vyrų – gražūs, bet ne išskirtiniai.

Bet – Dalia Tamulevičiūtė buvo maskviškės profesorės Marijos Knebel mokinė. Knebel globojo Dalią, atvažiuodavo į Vilnių žiūrėti spektaklių. Žiūrėjo ir „Ugnies medžioklę su varovais“, turėjo man priekaištų, gana didelių ir daug. Kad aš piktas, kad nėra žaismės. Dalia man juos perpasakojo.

Pasaulio pabaiga jaunam aktoriui?

Kodėl negali sulaukti priekaištų iš pagyvenusios moteriškės? Kiek pamenu, „Ugnies medžioklės...“ dialogai buvo gana skysti. Daugiausia akcentuotas dainavimas ir kiti muzikiniai numeriai. O kadangi Knebel nesuprato nei tų dialogų, nei tų dainavimų, gal jai ir pabodo žiūrėti.

Jaunimo teatro gastrolės Maskvoje. Remigijus Vilkaitis, Saulius Šaltenis, Nijolė Gelžinytė, Algirdas Latėnas. 1979

Vėliau Tamulevičiūtė pastatė dar vieną miuziklą – „Komunarų gatvė". Ir kam atėjo į galvą traukti į sceną medžiagą apie komunarus? Gal tai buvo ministerijos užsakymas, kuris, ačiū Dievui, laikėsi labai neilgai. Gana moderni Osvaldo Balakausko muzika. Pagrindinį vaidmenį vaidino Algis Latėnas. Perlinės mintys išdainuojamos: „O, kaip sunku numirti nemylėjus..." Arba: „Penkios minutės, ponai bolševikai."

Gal libreto autoriai Sigitas Geda ir Saulius Šaltenis taip linksminosi, padėdami teatrui minėti raudonąją sukaktį? 1977-aisiais visi Sovietų Sąjungoje privalėjo džiaugtis Spalio revoliucijos 60-mečiu, o poetai teškia: „Penkios minutės..."

Gerų, gerų ten buvo momentų. Scenoje – pakyla, kaip visada to laiko spektakliuose. Ant pakylos, kaip ant postamento, imdavo dainuoti būsimi numirėliai. Vienas po kito pokšėdavo šūviai, vienas po kito mes griūdavom po vadinamuoju „poloviku", kuris didelę scenos dalį dengdavo. Ir, kaip iš kokio amerikoniško filmo apie artistus, vaidindami negyvėlius po stalu ar po scena, pasakojomės anekdotus. Kas ten vyko viršuj – nežinau, niekas man nepasakojo.

Et, nemačiau to meno. O „Lietuvių teatro istorijoje", išleistoje jau 2006 metais, rašoma, kad „Komunarų gatvė", kaip ir visi Dalios Tamulevičiūtės spektakliai, buvo priešprieša „planinei" teatro inercijai. Ir kad „Komunarų gatvėje" – turbūt nepatikėsi – „ryški etinė Jaunimo teatro kryptis: dvasinis maksimalizmas, gėrio įkvėpti žygdarbiai"[28] ir taip toliau. Todėl tas spektaklis, pasak teatro istorikų, stoja į vieną gretą net ir su „Jasonu".

O „Jasonas" tuo metu buvo kaip Jaunimo teatro vėliava, po kuria norėjosi burtis ir kartu gintis, nes Dalia Tamulevičiūtė ir Saulius Šaltenis jau antrą kartą – po „Škac, mirtie, visados škac" – atvedė į sceną labai švarios, šviesios sielos jauną žmogų. Ironišką ir tvirtą žmogų. Tas žmogus nesidrovėjo savo kilnumo, savo meilės, rūpinosi nuskriaustais ir vienišais. Žinai, ką prisiminiau: Jaunimo teatro gastroles Maskvoje, kai vaidinote Sauliaus Šaltenio pjeses, o jauni maskviečiai sakė, kad tokie tyri herojai – visiška senovė, kad

28 *Lietuvių teatro istorija*, 3 knyga: 1970–1980, Vilnius: Kultūros, filosofijos ir meno institutas, 2006, p. 117.

naivuolių nebebūna, nes gyvenimas verčia atsipeikėti ir prisitaikyti. O aš ginčijausi, kad būna, tik jie slepia savo jausmus. Toks privatus pokalbis ne su teatro kritikais. Bet skaisčiajam herojui įkūnyti ne tu buvai reikalingas, nes tavo Pranas Žarėnas – kaip tik tas prisitaikiusios visuomenės stulpas, kurio Jasonas atvyko išgriauti.

Mums labai patiko Sauliaus Šaltenio „Jasonas“. Originalios situacijos, paprasta kalba, išmintim dvelkianti, sceniška. Tai buvo vos ne pirmoji ironiška pjesė. Šviesi ir ironiška, persmelkta skaudulio. Algio Latėno Jasonas – ateivis iš toli, kuris bando sugriauti nusistovėjusią kaimo tvarką. Tai buvo tarsi sovietinė tvarka: valdininkai, įpročiai.

„Mūsų sistema“, kaip sakė tavo personažas Pranas Žarėnas.

Slapta rezistencinė pjesė. Žarėno vaidmuo man irgi patiko. Jis toks varganas miestelio inteligentėlis. Restorano direktorius. Kojas mirkė bliūde, druskos reikėdavo vis daugiau, ir vargšė jo žmona vis ateidavo tos druskos įberti. Tas jai prikaišiodavo dėl nemeilumo.

„Jasonas“. Rūta – Dalia Storyk ir Jasonas – Algirdas Latėnas. 1978

„Trešnių skonis“. Antanas Šurna ir Eugenija Pleškytė. 1971

Varganas tipas, bet aš stengiausi jį sužmoginti, ir kartais Dalia net plodavo man, sakydama: „Šaunuolis, Vladai.“ Šaltenio ironijos buvo pakankamai. Jeigu tą ironiją spusteldavai savom priemonėm, būdavo gan juokinga ir graudu žiūrėti į tą pilietį.

„Ir jeigu išnyktų ta ironiška distancija, pavyzdžiui, tarp aktoriaus V. Bagdono ir jo kuriamo Jasonėlių restorano direktoriaus Prano Žarėno, scenoje vaikščiotų menkas melodramatiškas niekšelis.“[29] Čia iš Gražinos Urbonaitės recenzijos.

Gal, gal taip ir buvo. Iš paties spektaklio labai gerai prisimenu spindinčius Algio Latėno – Jasono kailinius, jie taip tiko prie jo ilgų plaukų. Jis buvo dieviškas, žinoma, puikiai atrodė. Šaunūs Algio gestai – tie platūs mostai, išraiškingi. Lyg ateivis iš kažkur į tą miestelio plytų fabrikėlį. Rūtos Žarėnienės nubėgimai į plytų fabrikėlį keldavo Žarėno galvoje audrą. Dar atsimenu Žarėno ginčą – konfliktą su Jasonu, kai Dalios Storyk Rūta tai į vieno pusę, tai į kito...

Dana Rutkutė rašė apie Žarėno bučinius, kuriais jis „svečio akivaizdoje „antspauduoja“ žmoną, lyg primindamas nuosavybės teisę“.

Kaip nors reikia įtvirtinti savo turėjimą. Žmona – jau turtas. Ir restoranas yra turtas, bet valstybinis, o žmona – privati nuosavybė. Jis privačios nuosavybės nenorėjo atiduoti veltui. O Žarėnienė nenorėjo būti privati nuosavybė, ji norėjo meilės. Jasonas ir paskelbia

29 Gražina Urbonaitė, „Sakinys, kuriam nereikia taško“, *Literatūra ir menas*, 1978 03 04.

„Vakarienė penkiems“. Ilmaras – Gediminas Girdvainis ir Martas – Vladas Bagdonas. 1973

kovą prieš tą privatizaciją, atveria akis. Dalia Storyk scenoje neatrodė užguita, ji niekada taip neatrodo – kiek tu nori daryk iš jos užguitą, nelabai išeis. Bet vaidindama Rūtą Dalia turbūt demonstravo kažkokias priblėsusias akis.

„Man tik dvidešimt treji metai, ir jau trys vaikai“[30]...

Taip, taip.

Tamulevičiūtė tau vis blogiukus vaidinti duodavo. Tuos, kuriuos atstumia, tarytum nubaudžia už jų bjaurius poelgius ar nemalonų būdą.

Tas blogiukas, kuris nebuvo iš tiesų blogiukas, – Martas „Vakarienėje penkiems“. Mes su Tamulevičiūte mėginome jį šiek tiek išteisinti, padaryt iš jo tokį nelabai vykusį vyriškį, kuris atsidūrė

30 Saulius Šaltenis, *Kalės vaikai*, Vilnius: Žaltvykslė, 2006, p. 238.

ne tuo laiku ne toje vietoje. Jis tarsi ir nelaimingas, kad taip atsitiko – kad Gelžinytės Kadrė atsiduoda jam iš nevilties.

Atsimenu jausmą, kai žiūrėdamas spektaklį supranti, po kokio nakties įvykio čia veiksmas tęsiasi.

Matai, tu atsimeni daugiau negu aš.

Taip, tą jūsų rytą aš labai gerai atsimenu. „Pilvo broliai" – buvo tokia frazė „Vakarienėje penkiems". Savo vyro Ilmaro įžeista Kadrė permiegojo su jų svečiu Martu, ir nevykėlis Martas su šauniu Ilmaru tapo „pilvo broliais". Žiūri į Martą ir galvoji: et, su juo... Dėl to ryšio su Martu Kadrės moteriška kokybė, jos ryžtas iškart netenka vertės.

Mes kalbame apie Martą kaip apie nelabai vykusį vyriškį, nederantį inteligentiškai Kadrei į porą. O, pavyzdžiui, Jūratė Visockaitė apie šitą tavo vaidmenį rašė kaip apie šviesulį „niūriame, supainiotame šeimos labirinte". Ji įsiminė, kad po tos nakties Martas staiga pasikeičia, ateina nebe su buteliu, o su puokšte Kadrei. Pasirodo, Bagdono interpretacijoje netikėtas ryšys su Kadre atskleidžia Marto esmę, slėptą „po grubiu kevalu", o toji esmė: „su milžinišku poreikiu kažką mylėti ir būti mylimu, su vaikiškumu, nedrąsa ir ryžtu"[31]. Gal tai pirma vienatvė, kurią tu suvaidinai?

Galvoju ir apie sceninę tavo vienatvę. Nepriklausei jokiam aktorių sambūriui. Greta Tamulevičiūtės dešimtuko tu – lyg iš kitos planetos. Ar to linksmo kurso atėjimas nekėlė baimės tau ir kitiems, jau esantiems teatre?

Nežinau, man ne. Turėdavau darbų. Net nepagalvodavau apie tai. Iš manęs tikrai jie nieko neatėmė. Tai, kad jie atnešė iš karto daug spektaklių ir kitą vaidybos stilių, labai smarkiai pasijuto. Labai smarkiai. Aš nekalbu apie „Bebenčiuką", kuris buvo labai populiarus, – ne tik vaikai, bet ir solidūs žmonės po kelis kartus žiūrėdavo; „Nuogi karaliai"[32] irgi labai šaunus vaidinimas – jų etiudų rinkinys, ir Irenos Bučienės „Televizijos trukdymai"[33].

Tas dešimtukas buvo labai skirtingus. Tragišką gaidą savyj nešiojo Irena Kriauzaitė, dramatišką – Kostas Smoriginas, bet kartu

31 Jūratė Visockaitė, „Suvaidinsi taip, kaip niekas kitas", *Literatūra ir menas*, 1979 09 29.

32 Režisierė D. Tamulevičiūtė, 1975 m.

33 K. Sakonio pjesė, pastatyta 1975 m.

Jau SSRS valstybinės premijos laureatai: Kostas Smoriginas, Vidas Petkevičius, Vladas Bagdonas ir Algirdas Latėnas. Po spektaklio „Auksinis raktelis“. Apie 1986

jis mokėjo ir paironizuoti. Bet ironiškiausias iš jų buvo Arūnas Storpirštis. Jis į mūsų amatą žiūrėjo su labai atlaidžia šypsenėle. Gražus berniokas, sceniškas, man atrodo, jis niekada per daug nesistengė, bet visada gerai atrodydavo scenoje. Ir apskritai visas kursas labai skirtingas. Vėliau, jau Nekrošiaus spektakliuose, kiekvienas iš jų išsiskleidė savom spalvom, savais ir labai savitais žiedeliais pasipuošė. Smagu, kad jie buvo ir kaip kumštis.

Abejoju, ar mes turėjom kokių nors, kaip būna, bohemiškų pasisėdėjimų ir aiškinimųsi, kas čia gabesnis, kas talentingesnis ir ką jūs čia atėję ketinate daryti, ar čia mus norite nuvaryt nuo scenos. Nebuvo tokių pokalbių.

Antanas Šurna, Rolandas Butkevičius turėjo užsikariavę savo vietą, buvo unikalūs aktoriai. Algirdas Grašys, Juozas Jaruševičius – kitokio amžiaus. Saulius Sipaitis apskritai paslankus bet kuriems darbams, jam ir menai rūpėjo, ir sportai, jis galėjo ir dekoracijas tampyti, ir automobilį (turiu omeny sunkvežimį) vairuoti – nevengė jokių darbų. Buvo keletas žmonių, kurie dirbo juodą,

vadinkim, darbą, neturėdami ypatingų pretenzijų. Gal dėl kai kurių savybių, kurių nenorėjo demonstruoti, bet vis tiek jautė: na, ką čia... Yra aktoriai, kurie vaidina pagrindinius vaidmenis, o kitas supranta: aš galiu būti aktorius, kuris vaidina nepagrindinius, bet aš vis tiek reikalingas. Tai va, man atrodo, visi gana gerai žinojo savo vietą.

Gal aš nežinojau savos vietos, bet nemanau, kad buvau pasipūtęs. Tiesiog turėjau daug darbo. Dešimtukas visiškai manęs nesutrikdė ir buvo visai smagu su jais pabrązgint gitara „Bebenčiuke", visai smagu būdavo prabėgt „Prisilietime", apsirengus nacių uniformą. Ir tikrai nesakydavau sau: Dieve tu mano, ką čia keliais šliaužiot po sceną patamsy, kai nemato nei tavo veido... Reikia tai reikia, ir tiek.

Kas dar iš to laiko Tamulevičiūtės? Ko gero, Majakovskio „Blakė". Mano ten tik epizodas buvo, o turėjau didelių rūpesčių, nes visiškai nesupratau, kaip reikia vaidint. Tamulevičiūtės dešimtukas lengvai tekstais žarstėsi, daug improvizacijos buvo, o aš neapibrėžęs, matyt, buvau arba nesugebėjau apibrėžti savo charakterio. Ką aš ten vaidinau?

Davidą Osipovičių, jei tau tai ką nors sako.

Man buvo sunku verst liežuvį ir improvizuoti, ir aš gal pirmą sykį per „Blakę" pavydžiai į juos pasižiūrėjau – atrodė, nesugebu padaryt kaip jie. O jie žaisdavo, pliaukšdavo, ramstydamiesi į Majakovskio tekstą. Kai grojau „Bebenčiuke", man būdavo linksma

Radijuje su aktorium Rolandu Butkevičium. Apie 1980

žiūrėti, kaip jie niekus tauškia, bet tie niekai motyvuoti. O „Blakėj" irgi – tekstas konkretus, Majakovskio, bet vis tiek jie sugeba įsukti išmoktų, išaustų ar išaugintų dalykų, kurie būdingi tik jiems, tik jų bendravimui.

Improvizacijos metodas Tamulevičiūtei visada labai patikdavo, ji juo labai dažnai ir grindė spektaklius, mokymus. Dėl to prisimenu jos griežtą toną per pamokas. Dažniausiai tas griežtas tonas girdėjosi per etiudus. Tamulevičiūtei labai būdavo pikta, kai artistai sustoja: na, kaip galima sustot ir nevystyti temos! Sustojai ir mekeni, ir nežinai, ką daryti, neveiki. Aktyvios, atakuojančios vaidybos stygius jai atrodė neįmanomas.

Neturi aktoriui stigti iniciatyvos. Negalima sau to leisti.

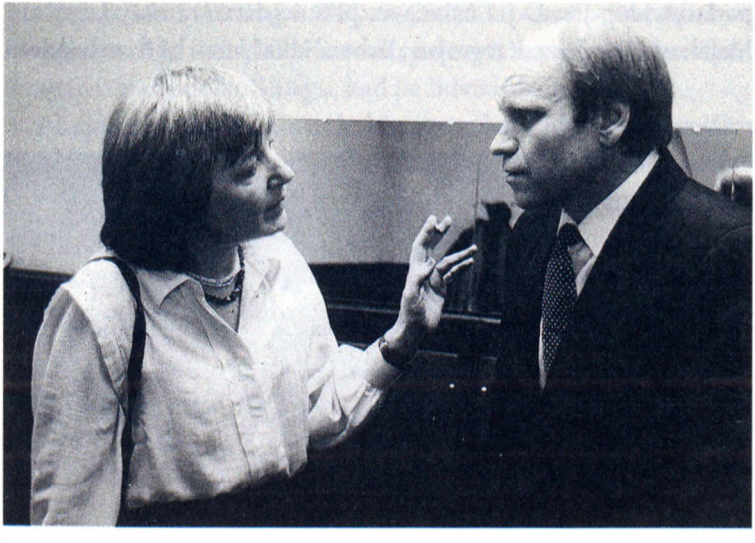

Su režisiere Dalia Tamulevičiūte „Daukanto" laikais. Apie 1985

11 skirsnis, kuriame Bagdonas ne iš karto supranta, kad prieš Nekrošių nereikia užtrenkti durų

2010 M. VASARIO 3 D., TREČIADIENIS

Skaičiuoju Bagdono gyvenimo faktus iki Nekrošiaus. Penkis sezonus dirba teatre, suvaidina gal dešimt rimtų vaidmenų ir kelis epizodinius, nuolat kviečiamas į vienintelės Lietuvos televizijos spektaklius – taigi yra gerai pažįstamas ir mėgstamas jaunas aktorius. Hipnotizuojanti asmenybė! Maždaug tada, apie 1976 metus, Aidas Marčėnas ir nugvelbė taurę „Cukrainėje".

„Aidai, – vėl rašau, – koks spektaklis galėjo tave taip paveikti? Juk Pirosmanis pasirodys tik po penkerių metų, o tada kas – „Vakarienė penkiems"?, „Provincijos anekdotai"?, „Ugnies medžioklė su varovais"?"

„Žinoma, žinoma, „Ugnies medžioklė..."! – atsako Aidas. – Beje, tuo laiku rimtesni aktoriai ir be teatro buvo matomos figūros."

Ir tada, baigiantis 1976-iesiems, Jaunimo teatro repeticijų patalpose tuometėje Liudo Giros gatvėje pasirodė GITIS'o režisūros diplomantas Eimuntas Nekrošius. Nebus Bagdono gyvenime kito režisieriaus, labiau ar įvairiau jo atskleidusio, neleidusio kartotis. Darbas Nekrošiaus spektakliuose – tik koks šeštadalis visko, ką Bagdonas yra vaidinęs scenoje. Išvardyti šie vaidmenys begėdiškai sutelpa į kelias eilutes: pradeda Džefris diplominiame Nekrošiaus „Medaus skonyje", tęsia Ramelis („Katė už durų"), Pirosmanis („Pirosmani, Pirosmani..."), Merkucijus („Meilė ir mirtis Veronoje"), Serebriakovas („Dėdė Vania"), ketvirta kupranugario koja („Ilga kaip šimtmečiai diena")

„Medaus skonis“. Džo – Dalia Overaitė ir Džefris – Vladas Bagdonas. 1976

ir Kovaliovas („Nosis“) – tiek Jaunimo teatre; tada Saljeris („Mocartas ir Saljeris. Don Chuanas. Maras“), Tuzenbachas („Trys seserys“) ir Hamleto tėvo šmėkla („Hamletas“) LIFE spektakliuose, Otelas ir Faustas „Meno forte“. Tačiau aktorius Vladas Bagdonas – Nekrošiaus teatro reiškinys, vertinamas teatro pakerėtoje Lietuvoje, teatrą ir aktorius dievinančioje Rusijoje, teatro talentų nepamesti besistengiančioje Europoje – visur, kur nusitiesė Nekrošiaus spektaklių maršrutai. Azijoje, Šiaurės ir Pietų Amerikoje, Australijoje.

Bagdonui ne kartą teko atsakinėti į klausimus apie darbą su Nekrošiumi. Lyg būtų koks patikėtinis. Lyg iš jo lauktų paslapčių, kurių neištraukė iš paties režisieriaus. Ką sužinodavo? Kad Bagdonas pats sau pavydi tokio likimo. Kad dirbti buvo labai sunku. Arba lengva. Kad „Nekrošius sako monologą, o mes visi klausome“. Arba kad Nekrošius nieko nesako. Kad Nekrošius mėgsta, jog aktorius jo spektakliuose „išsikrautų“. Kad ir pats visa tai išgyvena, išvaidina – „išsikrauna“. Kad tai labiausiai nacionalinis režisierius iš visų Lietuvos talentingųjų. Tikras primityvistas, nes ieško žemiškų detalių.

Vladas Bagdonas kartais apibūdinamas kaip Eimunto Nekrošiaus *alter ego*. „Jeigu žmonėms patinka, tegu taip vadina“, –

sakė Bagdonas Baltarusijos televizijai per „Baltijskij dom" festivalį, skirtą visai Nekrošiaus kūrybai. Ir pridūrė (visada tą pabrėžia), kad Bagdonas su Nekrošiumi nėra nei draugai, nei kaimynai, nevaikšto kartu nei į kiną, nei į pirtį.

Galbūt gražiausias aktoriaus pastebėjimas – kad jie su režisieriumi kartu mokėsi. Ne studijavo, o mokėsi dirbti. Nors kai Nekrošius pradėjo, Bagdonas jau buvo „kokius penktus metus vaidinantis aktoriūkštis" (kokia artistiška panieka sau). Jie kartu augo. Teatro mene.

Nekrošius atsirado 1976-aisiais? Jis atėjo į Jaunimo teatrą diplominio spektaklio statyti. Shelagh Delaney „Medaus skonio" Mažojoje salėje. Atsimenu tokį labai jau liauną, liesą vaikiną. Perskaitėm pjesę, man paskyrė Džefrio vaidmenį. Atvirai pasakius, tuo metu nežinojau, kas yra homoseksualai. Vyrų santykiai man buvo ne šiaip paslaptis – visiškas tabu. Ir aš neišskaičiau, kad pjesės medžiagoj yra tokios temos užuominų. Galvojau, kad Džefris – nuskriaustas vaikinas, nepritampantis, bet norintis kažkokio jausmo.

Dabar, lyginant visus Eimio[34] darbus, „Medaus skonis" atrodo eilinis spektaklis. Kai kurie motyvai – cigarečių ugnelės tamsoj – gal ir geri, bet aš tuose dalykuose nedalyvavau, o scenoje su Dalia Overaite mes plasnojom, atsitūpę už stalo, ir aš nelabai supratau, kodėl turiu plasnoti. Ar čia džiaugiamės, ar čia liūdim.

Tame spektaklyje daug ašarų buvo, ypač moteriškų, ir skausmo buvo, bet man atrodė, kad po ironiškų Šaltenio dalykų „Medaus skonis" – toks svetimkūnis, ištraukimas hiperdramatizuotų personažų, kažkokių girtuoklių, šeimynėlės nei šiokios, nei tokios...

34 Ramunė Marcinkevičiūtė patikslina: „Eimis – tai tarsi teatrinis Eimunto Nekrošiaus vardas. Ir tai ne familiarumas, bet artimų ryšių tarp režisieriaus ir aktorių išraiška, jų priklausomybės tai pačiai kartai ir anuomet išskirtinei – jaunimiečių – „kastai" įrodymas." (Žr. Ramunė Marcinkevičiūtė, *Eimuntas Nekrošius: erdvė už žodžių*, Vilnius: Scena, Kultūros barai, 2002, p. 48.)

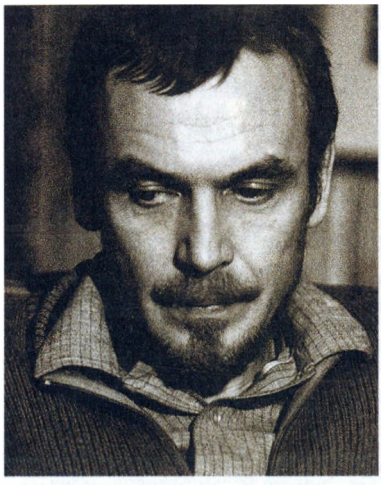

Režisierius Eimuntas Nekrošius. Apie 1982

Vis dar priešiniesi „Medaus skoniui“, nors tai jau teatro istorija. O gal ne? Žiūrėk, ką sako Ramunė Marcinkevičiūtė: kad iki susitikimo su Nekrošiumi tu buvai „susikūręs žavaus ir įžūlaus, sveiko kūno ir sveikos sielos herojaus amplua...“

O dabar aš nesveiko kūno ir nesveikos sielos?

(*Juokiamės.*)

„...tad kompleksuotas homoseksualas, jautrus ir švelnus Džefris „Medaus skonyje“ buvo netikėtas vaidmuo ir aktoriui, ir žiūrovams.“ Ramunė rašo, kad „šio vaidmens gijos nusities į Pirosmanį, o vėliau bus kontrastingai iškreiptos džeržgiančiame Serebriakovo egoizme ir groteskiškoje majoro Kovaliovo kaukėje“[35]. Nepritampančio herojaus gijos išliks visam laikui.

Didelės meilės aš tam savo Džefriui niekada nejutau. Stengiausi kaip nors dramatizuoti jį, bet man nepavykdavo, turbūt nelabai įsijausdavau į charakterį, kurio nesupratau. Gal po kiek laiko jau buvo galima įžiūrėti tam tikrų savybių, apie kurias čia šnekėjau. Bet mes jų neaktualizavom. Nežinau, ar išvis kalbėjom ta tema. Gal kalbėjom ir atmetėm kaip nereikalingą mūsų spektakliui daiktą. Arba gal tiesiog nenorėjau to vaidinti. Apie ką spektaklis, Eimis irgi nesakė, apskritai jis niekada nesako, ko siekia.

35 Ramunė Marcinkevičiūtė, *Eimuntas Nekrošius: erdvė už žodžių*, Vilnius: Scena, Kultūros barai, 2002, p. 54–55.

Mes Eimio režisavimo klausėm, bet tikrai nesupratau, apie ką jis kalba. „Nu... Nu...“ Paskui jau ėmėm suprasti, kas yra „nu“. Tuo metu dar nebuvo aišku. Per „Medaus skonio“ repeticijas galvojau – atėjo jaunas vaikinas, studijuojantis režisūrą Maskvoj... Bet aš pamenu ir Bučienę, baigusią režisūrą Maskvoj, atėjusią iškart į Konservatoriją, ir man atrodė, kad jų nė lygint negalima. Pagaliau – Tamulevičiūtė, su ja irgi nesulyginsi. Taigi į Eimį aš jokiais būdais nežiūrėjau kaip į genijų, kuris bus pripažintas visame pasaulyje. Atėjo jaunas režisierius, ir tiek. Kadangi jis buvo dešimtuko kurso draugas, tai jų santykiai, man atrodo, buvo daug šiltesni negu tarp manęs ir jo.

Mūsų su Eimiu santykiai niekada nebuvo panibratski. Mes gal tik vieną sykį esam gerai pašnekėję. Neseniai, Milano gastrolėse. Man atrodo, per „Faustą“. Kokias tris ar keturias valandas ant suoliuko praplepėjom. Jos neprailgo, tos valandos, bet apie ką mes kalbėjom, negaliu pasakyti. Apie viską. Bet ne apie meną.

Jau baigęs studijas ir atitarnavęs armijoje, Nekrošius pastatė Grigorijaus Kanovičiaus ir Sauliaus Šaltenio pjesę „Katė už durų“, vaidino daug jo kurso draugų. Tu buvai Ramelis. Mano atmintyj

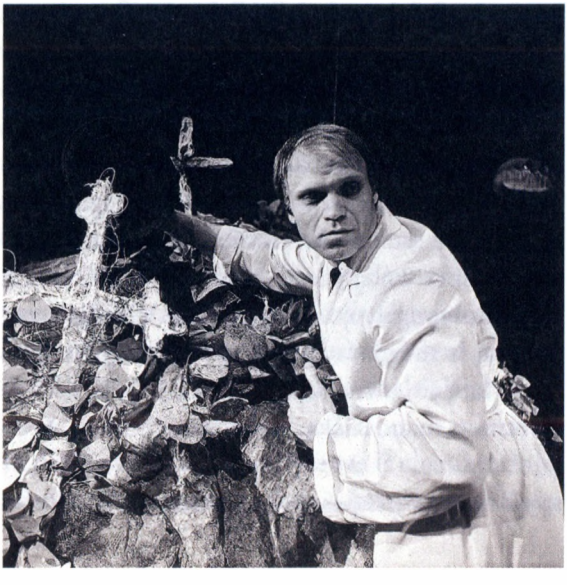

„Katė už durų“. Ramelis. 1980

Ramelis liejasi su Tamulevičiūtės „Jasono" Prunce Žarėnu, nes ir laikas panašus („Jasonas" – 1978 metai, „Katė..." – 1980-ieji), ir abu personažai suvaidinti groteskiškai. Bet Danos Rutkutės straipsnis padeda tuos abu Bagdono groteskus atskirti: „Bagdono personažo plastiką formuoja jo vidus, charakteris, vaidmens idėja, žanrinė spektaklio nuostata. Kai Ramelis žirglioja ilgiausiais žingsniais, kokiais gyvenime nevaikštoma, tarsi karpydamas sceną, kai energingai tūtuoja ir pukši, „važiuodamas automobiliu", suvokiame iš karto: veiklus tipas, kuris noriai apkėstų visą žemę ir jau tikrai kažką joje išsyk statytų, veistų, organizuotų... Paradoksas: uošvio namų balkono nesutaisė – iškrito ir žuvo mažametis jų su Milda sūnus. Užslėptas skausmas, savigrauža, neišmylėta meilė buvusiai žmonai šio atstumiančio „praktiko" šaržą sušildo žmogiškais niuansais. Pro utriruotą personažo luobą prasišviečia vienatvė, nykiai sugriuvęs likimas..." Matai, vėl vienatvė, vėl atstumtas žmogus.

Aš atradau ir pasiūliau to personažo bruožą – fobija. Ten yra tekstas, nuo kurio atsispyriau: griūva namelis, kur jie su žmona gyveno. Fobiją parodydavau tokiu būdu: eini prie kokios nors vietos ir imi drebinti sieną. Kai grindys dreba, atsiranda baimė, kad gali sugriūti viskas. Jis žirglioja, saugios vietos ieškodamas. Kuo ilgesniais žingsniais – tada ne taip pavojinga. Iš to spektaklio prisimenu tik kupolą – lyg kalva, lyg Žemės rutulys, kur laipiojo Arlickas – Algis Latėnas. O aš vis iš vieno kampo į kitą, ieškodamas žemėje stabilios vietos.

Nekrošiaus „Kvadrate"[36] nevaidinai, bet šitas spektaklis – irgi tavo biografijos dalis. Kodėl?

„Kvadrate" turėjau būti Kosto Smorigino dubleris. Pradėjom nuo to, kad ėmėm vieni kitiems rašyti laiškus. Aš, kaip personažas, sėdintis kalėjime, – Matekonytės, Overaitės personažams. Taip Eimis sugalvojo. Mokykloje turėjau gana neblogą literatūros pažymį ir mėgdavau parašinėti. Vieną dieną sako, kad netikęs mano laiškas, o visų kitų – tikę. Eimis perskaitydavo. Kitą dieną vėl atmeta mano laišką. Trečią dieną atmeta. Ketvirtą dieną laiškas

36 Spektaklis pagal V. Jelisejevos apysaką „O buvo taip", premjera 1980 12 30.

Teatro diena. Dana Rutkutė, pelniusi padėkos „Kristoforą“ ir ceremoniją vedęs Vladas Bagdonas. 1995

netikęs. Penktą. Sakau, ne – atsiprašau, daugiau laiškų nerašysiu, jeigu aš netinku. Trenkiau durim ir išėjau. Eimis ant laiptų mane pasivijo... Atstok, sakau. Nenoriu žiūrėt tau į akis. Pasikeikiau. Pasakiau, kad nieko jums iš to neišeis. Rašykit ir rašykit vienas kitam visokius š... laiškus.

Per peržiūrą – buvau Meno tarybos narys – teko prisipažinti klydus, pasakyti, kad Kostas labai gerai vaidina, kad spektaklis labai geras ir kad aš truputį pavydžiu. Ne laiškai ten esmė. Spektaklio struktūra viena iš idealiausių. Tas „kvėpuokit“, radijo aparato darymas, Kosto šokis su cukrumi, Vilkaičio personažas, ir abi mergaitės gerai vaidino, skirtingai, bet gerai. Kostas ypač puikus.

Kai prisipažinau klydęs, Eimis tikriausiai atleido man už ožiavimąsi, trenkimą durimis. Ir davė Pirosmanio vaidmenį. Nuo to laiko pas Eimį aš niekada neturėjau dublerių.

O trenkęs durimis į „Kvadratą“, kur aš nusitrenkiau?

Į dėdę Kolią Tamulevičiūtės spektaklyje „O vis dėlto ji sukasi?!“.

Kažkokį prizą ar premiją esu už jį gavęs. Tada vykdavo respublikiniai festivaliai. Kiekvienais metais vis po kažkokią premijėlę nuskindavau.

Neprisimenu dėdės Kolios vaidmens. Vienas iš charakterinių vaidmenų. Santechnikas, ne santechnikas – kas jis toks? Kaip

per miglą... Žinau, kad buvo klasė ir klasės auklėtoja, žinau, kad aš kažkokiu būdu įsitraukiau į šitą veiksmą. Ne, ne, nieko neprisimenu. Išmeskim.

Jeigu nebūčiau radusi Sauliaus Macaičio recenzijos, gal ir išmestume. Bet man atrodo svarbus pats reiškinys, kurį vaidinai: „...juoko bangas, kuriomis salė palydi pirmojo veiksmo linksmus nesusipratimus, keičia įtempta (ir laukta) tyla, kai dėdė Kolia – V. Bagdonas, tarsi išeidamas iš sąlyginio žaidimo rėmų, visai natūraliai ir žiauriai sumuša tiesos ieškotoją Vasią (A. Latėnas). Suaugusiųjų kalba tai vadinasi „pamokyti gyventi..." Ir toliau: „Charakterine maniera V. Bagdono kuriamas dėdė Kolia iš pradžių atrodo nekenksmingas „tipas iš liaudies", kol minėtoje drastiškoje scenoje nepamatai chamo ir prisitaikėlio, jėga peršančio kitiems savo šleikščią gyvenimo filosofiją."[37] Tavo „piktokai užmaišytas" juokingas dėdė Kolia padarė įspūdį ir Danai Rutkutei. Štai kodėl: „Bet trankus juoko griaudėjimas nenutraukia asociatyvinių ryšių – tarp dėdės Kolios ir Dž. Bruno bei Galilėjaus egzekutorių; tarp dėdės Kolios ir tų, kurie trypė Niko Pirosmanašvilio trešnę... Ar ne laimingas aktorius, sugebąs iškilti iki genijaus, o kitą vakarą – pasiversti niekšu ir savo menu „sutrinti" jį į dulkes?"

O tu sakai – išmeskim. Pirosmanis atėjo po to, kai suvaidinai šitą tipą.

Nežinau, kas atkasė Vadimo Korostyliovo pjesę apie Pirosmanį. Perskaitėm ir ėmėm dirbti etiudiniu principu. Kai pradedam naujo spektaklio repeticijas, mes visi ateinam į nežinomybę. Rusų teatro mokykla reikalauja būtinai trims savaitėms susodinti visus prie stalo, analizuoti santykius, ieškoti pateisinančių ar nepateisinančių dalykų. Tokia analize Eimis neužsiima. Jis pradeda nuo vaikščiojimų, nuo teminių improvizacijų. Kokiam tingesniam aktoriui arba nepratusiam prie tokio braižo tai gana netikėta – vaidmens iškart pradėt ieškoti kojomis, o ne galva. Taip būdavo, man atrodo, nuo pat pradžių. „Pirosmanyje..." – tikrai.

37 Saulius Macaitis, „Ne tik apie UFO", *Literatūra ir menas*, 1981 04 04.

„O vis dėlto ji sukasi?!“. Dėdė Kolia – Vladas Bagdonas ir Vasia – Algirdas Latėnas. 1981

Turėjom prieš akis pjesės tekstą ir nežinojom, ką su juo veikt. Mums jis buvo visiškas svetimkūnis. Nebuvo taip, kad atmestume visą tekstą iškart. Darom epizodą – kažkas netinka. Atmetam. Kitur netinka. Apsieikim. Kiekvieną dieną po pusę puslapio vis numetam. Nors savo etiuduose iš pradžių bandydavom pjesės žodžius vartoti. Paprastai taip dirba studentai. Aš, kaip dėstytojas, labai gerai žinau: studentas gali puikiausiai pradėti etiudą, bet kai tik prasižioja, būna šakės. Lygiai taip pat ir mums. Tik prasižiodavom kalbėti, ir Eimis sakydavo: „Kažkas ne taip.“

O etiudinis principas mums labai patiko. Atmetinėjimo procesas irgi. Tiesiog narkotizavomės, kiekvieną dieną vis atmesdami. Tiek atmetėm, kad vieną dieną paaiškėjo – nieko neturim, tik pantomimą ir Vido Petkevičiaus Sargą.

Šeštoj ar septintoj repeticijoj Eimis sako: „Ateik, Vladai, pasižiūrėk.“ Ir parodė finalinę Vido Petkevičiaus sceną. Su miltais, su rauda. Supratau, kad Vidui jau nieko nebereikia daryti, jis jau

Pirosmanio – Vlado Bagdono monologai Niko Pirosmanašvilio parodos atidaryme Vilniaus paveikslų galerijoje. 2009 išvakarės

turi vaidmenį, o Eimis jau turi finalą. Atsispirdami nuo to finalo, pradėjom veikti į tą pusę. Jeigu žinai, į ką eini, motyvacija padidėja dvigubai.

Vidas Petkevičius vienintelis ir buvo šitame spektaklyje stabilus nuo pradžios iki galo, turėjęs tikslą ir užtikrintas. Nestabiliausiai ten jautėsi Pirosmanis. Visaip bandžiau. Būdavo arba sentimentalu, arba neorganiška, o man kažkodėl labai norėjosi organikos šitame vaidinime. Eimio ten buvo gerų momentų pasiūlyta: paveikslo rėmas po pažastimi – ir kaip įrankis, ir kaip ramentas, ir kaip būsimasis kūrinys, už kurį galbūt galės nusipirkti kokį degtinės gurkšnelį.

Likus kokioms penkioms dienoms iki premjeros, pradėjome jausti teksto troškulį. Jautėme, kad einame lyg ir teisingu keliu, bet... Šaltenio tekstas atsirado trys dienos iki premjeros. Gėrėjausi Šalteniu. Liejasi, liejasi jam pusiau ironiškas tekstas. Dar visa tai reikėjo išmokti, įkūnyti, sutvarkyti scenoje. Premjera nebuvo paruošta iki galo. Dauguma premjerų tokių.

Daug dalykų spektaklyje atsirado kartu su vitrina, su svarstyklėmis. Stalas, virvė su laikraščiu. Eimis siūlydavo dalykus, kurie emociškai žadina artistą. Meistras jis tuo požiūriu. Bet

„Pirosmani, Pirosmani…“ 1981

mano vaidinimas tame spektaklyje man pačiam atrodė varganas. Audronė Girdzijauskaitė man padovanojo savo straipsnelį žurnalėlyje „Teatras“, ten buvo parašyta, kad jau toks nesimpatiškas tas Bagdono Pirosmanis, atrodo, nuo jo net dvokia. Parašė šitaip ir padovanojo. Aš perskaičiau ir įsižeidžiau.

Nepamenu, ar sukėlė kokį ypatingą furorą toji premjera. Tuo metu jau vaidinome Basanavičiaus gatvėje. Bet man atrodo, kad spektaklis buvo gana gražiai priimtas. Ne triukšmingai, bet... Nors vaidinimas buvo akivaizdžiai žalias. Reikėjo jį visaip veržti. Truputėlį ištęsta – tie visi atodūsiai, pavaikščiojimai, ritmas pernelyg neskubrus, migdantis, emocija spaudžiama, varganumas pabrėžiamas. Ypač tas ėjo iš manęs.

Prisimenu vieną istoriją, dar prieš stojamuosius, kai per konsultaciją Juozas Rudzinskas visų klausinėjo: „Ką tu nori daryti? O tu? O tu ko nori?“ Ir vienas berniokas atsakė: „Aš noriu vaidinti visus nelaimingus, vargšus, nepritapėlius...“ Rudzinskas jam: „Tai ir eik pro duris.“ Po „Pirosmani, Pirosmani...“ premjeros man buvo toks įspūdis, kad aš užsimaniau to paties.

Maždaug, kuo vargšesnis, tuo labiau menininkas? Kaip nuosprendis: tik tas gali kurti, kas skursta, alksta, kenčia, yra niekam nežinomas, mušamas ir turi tik savo talentą. Sakai – ritmas neskubrus, migdantis. Kaip tik per tą lėtumą ir jautei, kad Pirosmanis ir Sargas yra savi savame skurdžiame apleistame būste. Ir kartu vieniši visoje visatoje. Labai brangios atrodo pauzės, per kurias Pirosmanis pasižiūri į Sargą, lyg dar kartą norėtų įsitikinti, kad Sargas tikrai čia pat, kad prireikus galima bus paprašyti pagalbos ar užtarimo. O juk iš tiesų Sargas – Pirosmanio vizija. Vienintelis paveikslo herojus, kurio Pirosmanis nevengia, nuo jo nesislepia, kaip nuo kitų nupaišytų ir ateinančių keršyti už negražumą.

Išgyventi tai, ką sako spektaklis, buvo nelengva. Nelaksčiau ten ir nesigėrėjau. Gavau ir turiu. Ir negaliu parašyti kaip Egmontas Jansonas, kad esu mačiusi „porą dešimčių skirtingų V. Bagdono Pirosmanių, Žarėnų, Kolių, Merkucijų“, kurie atsiranda tada, kai regi „absoliutų aktoriaus susiliejimą su vaidmeniu ir dar liekančią

Užmiršti kalnuose. Vladas Bagdonas ir Vidas Petkevičius „Pirosmani, Pirosmani...“ gastrolėse Gruzijoje. Apie 1982

didžiulę erdvę pačiam artistui, jo ryškiam „aš“, kai matai jo herojų, ne surepetuotą, ne padarytą iš anksto, o kiekvienąsyk iš naujo išgyvenantį kančią ar džiaugsmą...“[38]

Manau, keitėsi tas vaidmuo. Pirmiausia jis keitėsi dėl sulaukto pripažinimo. Kai nuvažiavom į Tbilisį, mus gruzinai žiauriai nugirdė. Žiauriai. Juodai. Savo vynais ir tostais visokiuose restoranuose, ir tam pačiam „Pirosmani“ restorane. Dar visi ganėtinai jauni buvom, apie trisdešimties. Bet iš ryto buvome leisgyviai, o spektaklis – rytinis. Mūsų emocijos buvo tokios atviros, kad ašaros liejosi upeliais. Verkėm visur, kur tik galėjom. Gruzinai ėjo iš proto, kad lietuviai šitaip išgyvena dėl jų menininko, nors nelabai daug tų žiūrovų buvo susirinkę. Po rytinio spektaklio – kas mums atsitiko? – vakarinį vaidinti atsisakėme. Negalėjome. Aš pasakiau, kad neturiu jėgų, Vidas irgi neturėjo, abu išsekę po pirmo vaidinimo. Labai sekinantis buvo.

38 Egmontas Jansonas, „Meistro žymė“, *Komjaunimo tiesa*, 1984 03 02.

Su Vidu Petkevičiumi prie spektaklio afišos. BITEF, 1984

Bet atgarsis apie „Pirosmani, Pirosmani...“ jau ėjo. Maskvoj vaidinom gana tvarkingai. BITEF'e[39] vaidinom. Ten aš vaidinau labai blogai. Vėl grįžau prie varganumo, vaidinau lėtai, neskubriai. Po pirmo veiksmo atėjo Šaltenis su Nekrošium, ir Šaltenis rėkė: „Ką tu čia darai? Niekas nieko negirdi! Nieko neveiki! Stovi vos ne apsimyžęs scenoje. Veikti reikia, o ne kentėti.“ Antrame veiksme truputį paveikiau. O kitą dieną sugriautame Mostaro miestelyje mes labai gražiai vaidinome. Jugoslavijos televizija įrašė ir labai džiaugėsi, kad puikus vaidinimas.

Žodžiu, stabilumo trūko vien tik per mane. Aš vaidinu stabiliai ir teisingai, bet staiga man užeina kažkoks bzikas vaidinti vargšą nedakeptą menininką. Mes buvome visiški naujokai toje srity – teatras iš nieko. Bet su „Pirosmani, Pirosmani...“ Nekrošiaus autoritetas ir Jaunimo teatro autoritetas staiga įgijo svorį. Nuo „Pirosmanio...“ prasidėjo rimtesnis mano bendravimas su Eimiu.

Vaidinimas buvo lankomas, nors nelengvas ir nelinksmas. Tai gal ir lietuviško Pirosmanio istorija. Nepripažįstamo, niekinamo.

39 BITEF (*Belgrade International Theatre Festival*) – Belgrado tarptautinis teatro festivalis (*angl.*).

Nežinau, kaip į spektaklį žiūrėjo valdžiai įtinkantys menininkai, gyvenę po jos sparnais. Bet jau gal ir laikas buvo toks, kad ne menininkai siekė įtikti valdžiai, o valdžia – menininkams. Kad kaip nors oriau laikytųsi. Kad pasaulio akyse galėtų pasigirti nors menu, jei jau Lazdynų namai, prekės ar kolūkiai pagarbos nesulaukia.

Ir vaidinome „Pirosmani, Pirosmani...“ iki pat mano išėjimo iš teatro.

Ar nepradėjo valdžia remtis tavimi, kaip žymiu menininku, turinčiu autoritetą, kurį įgijai vaidindamas Pirosmanį? Kitaip tariant, ar nebuvo kilęs noras viešuose prosovietiniuose renginiuose išversti tavo Pirosmanį į kitą pusę, neva teatro scenoje garsiame spektaklyje tu vaidini varganą nepripažintą genijų, o iš tiesų esi respektabilus, visuomenės ir valdžios vertinamas nusipelnęs artistas?

Vienoj oratorijoj Operos ir baleto teatre per lapkričio šventes buvau pakviestas sušukti vieną žodį: „Revoliucija.“ Ne, valdžiai

Jaunimo teatro trupė Belgrade, festivalyje BITEF. 1984

manęs nereikėjo. Neatsimenu, kad būtų prašę nuveikti ką nors tokio valdiško. Bet Jaunimo teatras ir jo artistai niekada nebuvo vėliavnešiai, nei vienokių, nei kitokių spalvų.

Nekrošius Ramunei Marcinkevičiūtei yra sakęs, kad Dalios Tamulevičiūtės dėka Jaunimo teatre buvo tokia atmosfera, jog nereikėjo net vieniems prieš kitus vaizduoti „vėliavnešių", kaip pavadinai.

Galbūt... Galbūt. Taip ir buvo.

2010 M. VASARIO 4 D., KETVIRTADIENIS

Žiūriu „Pirosmani, Pirosmani..." įrašą. Per visą scenos plotį sodininkas Grigolas (Antanas Šurna) ištempia virvę, ant jos padžiauna nosinę ir juokiasi: „Niko, Niko, penkiasdešimt šešerių sulaukei, o žmogum ir netapai." Pirosmanio atsakymas: iš seno palto užančio ištraukia laikraščio skiautę ir prisega ant tos pačios virvės. „Skaityk, – sako, – jeigu moki: „Niko Pirosmanašvilis ir jo paveikslas." Laikraštis parašė." Pirosmanio skiautė tokio dydžio kaip dalelė Grigolo nosinės, bet vien dėl tos skiautės Pirosmanis yra „žmogus, apie kurį laikraštis parašė". Kaip rimtai ir pakiliai Bagdonas rodė į tą popierėlį savo išraiškinga ilgapiršte plaštaka, įrėminta seno ir dėmėto palto rankovės.

Ramunė Marcinkevičiūtė knygoje apie Eimuntą Nekrošių dosniai išanalizavo spektaklio ženklus. Ar gali su ja ginčytis, kad toje scenoje režisierius „tarsi įžemindavo patoso sklidiną Pirosmanio intonaciją, pašiepdamas jo žmogiškąją silpnybę – norą būti įvertintam"[40]. Bet ten – dar ir gera ironijos dozė euforijai, nes „laikraštis parašė". Tarytum klausiama, ar tos kelios eilutės popiergalyje turi tiek reikšmės ir jėgos, kad menininkas pasijustų žmogumi? Nejaugi? O gal? Juk iki

40 Ramunė Marcinkevičiūtė, *Eimuntas Nekrošius: erdvė už žodžių*, Vilnius: Scena, Kultūros barai, 2002, p. 54–55.

Teatrologė Ramunė Marcinkevičiūtė ir režisierius Eimuntas Nekrošius Sankt Peterburgo festivalyje „Baltijskij dom“. 2007

šiol rausiausi po senus laikraščius, kad išknaibyčiau bent sakinį ar pastraipą apie pirmuosius Vlado Bagdono vaidmenis ir įrodyčiau, patvirtinčiau – pastebėtas, palankiai sutiktas, laukiamas. Apie Nekrošiaus „Pirosmani, Pirosmani...“ ir apie Bagdono Pirosmanį, apie Pirosmanio – Bagdono duetą su Sargu – Petkevičium parašė tiek laikraščių ir žurnalų įvairiose šalyse, kad reikėtų ilgos virvės, norint eksponuoti didesnes ar mažesnes skiautes.

Galbūt popremjerinėse laikraščių eilutėse „Pirosmani, Pirosmani...“ buvo sutiktas su nuostaba ir noru ginčytis dėl požiūrio į menininką (spektaklio autoriai neva mėgaujasi skurdu ir kančia) ar dėl vaizdų kalbos, prie kurios ėmė pratinti Nekrošiaus teatras. Priekaištauta ir dėl spektaklio herojų šnekos, tada pernelyg įprastos po Šaltenio ir Tamulevičiūtės „Škac...“ ir „Jasono“. Juk Pirosmanis iškilmingai tardavo šalteniškus priežodžius: „Mes dar pagyvensim, mes dar parodysim.“ Taip, mes dar pagyvensim! Publika ir gyveno tuo spektakiu, poreikis jį matyti buvo didžiulis. Bagdonas su Petkevičium tuo laiku buvo neginčijamai įdomiausi, talentingiausi Lietuvos teatro aktoriai, jų partnerystė – etaloninė.

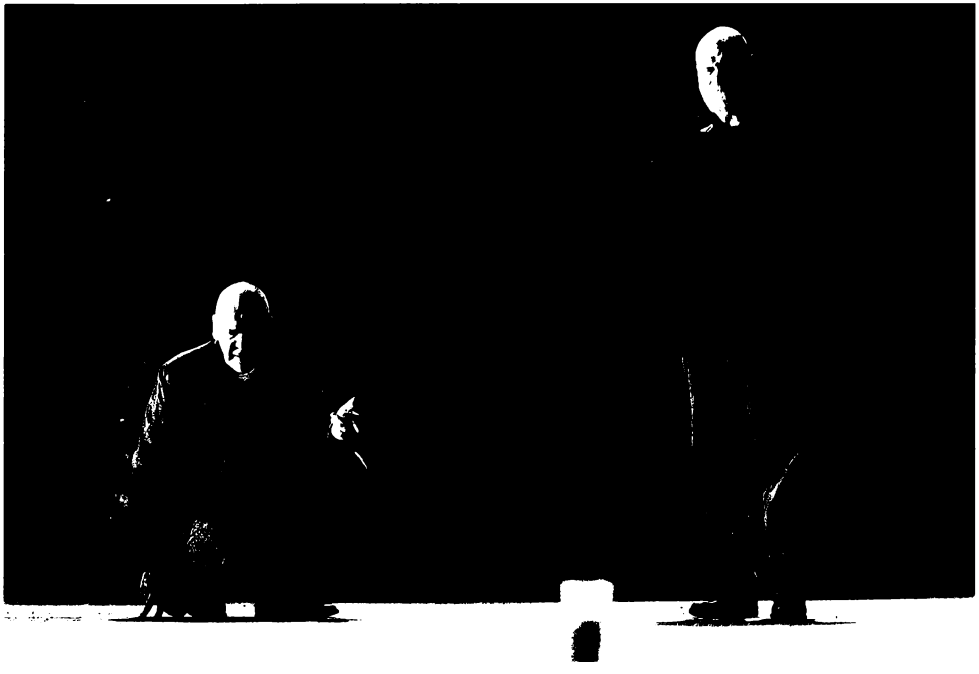

Su Eimuntu Nekrošiumi per „Fausto“ repeticiją. 2006

O Bagdonas tada kalbėjo apie labai trapias, netvirtas savo ir Petkevičiaus būsenas prieš vaidinimą: „Bijomės ne publikos, o veikiau viens kito. Prieš prasidedant spektakliui, pakanka tik žvilgtelėti vienas kitam į akis, kad suprastum – pavyks ar ne mums šį vakarą „Pirosmanis“. (...) Juk galėjo tą dieną kas nors nemalonaus mums atsitikti – ir vidinė pusiausvyra jau sutrikdyta. Aktorių tokiais atvejais dažniausiai gelbsti amatas, tačiau šiame spektaklyje amatas tik kenkia.“[41]

Šiandien tarėmės susitikti. Reikės paklausti, kaip dabar jo amatas ir vidinė pusiausvyra.

41 Lietuvos TSR Jaunimo teatro reklaminis prospektas, „Nemirtingasis Pirosmanis ir... profesoriaus Serebriakovo mumija“, Vladą Bagdoną kalbina Alvida Rolska, 1986, nr. 1.

12 skirsnis, kuriame Bagdonas, paklusdamas neįtikėtinam pareigos jausmui, nepaiso varvančios nosies ir sugrįžta į rugius prie bedugnės

2010 M. VASARIO 5 D., PENKTADIENIS

Vakar negalėjom susitikti. Bagdonas peršalęs. Sekmadienį, vasario 7 dieną, vaidins „Zorbą“ Kaune. Bet šiandien yra pažadėjęs nuskristi į Suomiją ir Turku miesto teatre pažiūrėti Žoldako „Anos Kareninos“ premjerą. „Neskrisk, – vakar rašiau žinutę, – turi pasveikti iki sekmadienio „Zorbos“, nes kaipgi dainuosi ir šoksi? Jokiu būdu neskrisk!“ Bagdono atsakymas: „Reikia. Bilietai man nupirkti.“ Skambinau ir mokiau: „Bilietus galima grąžinti. Tavo sveikata svarbiau už kažkokias suomiškas premjeras.“ Žadėjo pagalvoti. Gal neišskrido.

2010 M. VASARIO 7 D., SEKMADIENIS

Skambino. Buvo nuskridęs! Skrydis su persėdimu. Pasakoja, kad po premjeros ilgai kalbėjosi su Žoldaku, lydėjusiu jį atgal į oro uostą. Spektaklis gražus, yra lyrinių jaudinančių scenų, bet kodėl artistai taip rėkia? Ir kodėl rėkdami daužosi į sieną? Ar būtina? Žoldakui – taip. Tai negi ir Bagdonui teks šitaip vaidinti Peterburge? Rėkti ir daužytis?

Vis dar peršalęs jau sėda į mašiną, važiuoja į Kauną dainuoti ir šokti „Zorbos“. Kadangi kitas „Zorba“ numatytas balandžio mėnesį, nėra ko laukti, – apsisprendžiu važiuoti iš paskos žiūrėti „Zorbos“, t. y. peršalusio Bagdono. Nors jis sakė „pasenau, apsunkau“, to nesijaučia. Smagus tas jo Zorba, lengvai

Po scenos kalbos egzamino su kursu, tampančiu teatro laboratorija „Atviras ratas“. Antra iš dešinės – dėstytoja Judita Ušinskaitė. Apie 2004

bendrauja, lengvai geria ir lengvai kabina moteriškes. Tempas greitas. Tas pats „Zorba“ režisieriaus pastatytas jau ne pirmame teatre. Prabanga, žinoma, tokiame spektaklyje, kuriame svarbiausia amatas, turėti Bagdoną.

Kad jis peršalęs, pasimatė tik vienoje paskutinių scenų. Nieko, nubraukė varvančią nosį ir toliau dainavo bei šoko. Šimtas devintas spektaklis nuo 1999 metų premjeros.

2010 M. VASARIO 8 D., PIRMADIENIS

14 valandą repeticija „Atviro rato“ patalpose Ašmenos gatvėje. Bagdonas repetuoja epizodą savo mokinių spektaklyje, kurio pagrindas – romanas „Rugiuose prie bedugnės“. Praėjus keturiems dešimtmečiams po diplominio spektaklio, Bagdonas vėl susidūrė scenoje su tuo romanu, bet vaidina, aišku, ne Houldeną, o Mokytoją. Režisuojamas Aido Giniočio, spektaklis vadinasi „Sudie, idiotai“, o Salingerio likę tik motyvai, nes tai, kam Bagdonas su savo buvusiais mokiniais ruošiasi, iš tiesų yra

aktorių sukurta per „Atviro rato“ repeticijas, o užrašyta aktoriaus Justo Tertelio. Šįkart Houldenas pavadintas Martynu, jo vaidmeniui pakviestas Ainis Storpirštis, Gintaro Varno studentas.

„Atviro rato“ spektaklyje komisija klausinėja Martyno, kur dingo jo mergaitė Miglė, kodėl dingo. Tiria, kas per tipas tas Martynas, ką tik pašalintas iš universiteto. Galbūt įtaria jį. Spektaklio metu komisijos nariai virsta Martyno gyvenimo personažais, apie kuriuos jis pasakoja. Bagdonas repetuoja ir vieną iš komisijos narių, ir tą Mokytoją, kurį Martynas, kaip ir Houldenas, laikė savu. Atrodė, tai vienintelis draugiškas ir suprantantis suaugęs žmogus, pas kurį galima pernakvoti, pabėgus iš namų. Bet kai užsnūdęs Martynas pajunta, kad Mokytojas glosto jam galvą, iš karto sprunka atgal į naktį. Miglė, irgi pripratusi tuose namuose pabūti, sušilti, nuo Mokytojo apkabinimo ir guodimo pabėga dar anksčiau. Pagal siužetą Miglė dingo kaip tik po susitikimo su Mokytoju. Nusižudė?

„Sudie, idiotai“ eskizas lapkričio pradžioje rodytas nacionalinės dramaturgijos festivalyje „Versmės“. Jaunų žiūrovų Nacionalinio dramos teatro Mažojoje salėje prisigrūdo tiek, kad žmonės net scenoje sėdėjo. Aktoriai vaidino su tekstais rankose, kaip įprasta per eskizus. Artėjant premjerai, visų vaidmenys konkretėja, apauga detalėmis.

Per šios dienos repeticiją – taktiškas Bagdono siūlymas pagalvoti visiems, kurie vaidina Martyną tardančią komisiją: „Ar mes jį ištyrinėjam ir pastatom į vietą? Tik ištyrinėjam? Ar tik pastatom į vietą?“ Kalbėdamas apie Mokytojo vaidmenį sako: „Esu truputį sutrikęs dėl savo kaltės.“ Aidas Giniotis: „Kaltas, ir labai kaltas.“ Ieva Stundžytė: „Juk jį galima kaltinti, kad pastūmėjo nusižudyti.“ Benita Vasauskaitė: „Įrodymų niekas neturės, bet viduje jis labai kaltas.“ Aidas Giniotis: „Kai žinau veiksmą, galiu stebėti Mokytoją: kaltas? Nekaltas? Kaip jis reaguoja?“

Bagdonas stipriai peršalęs. Kai trupė eina pietauti, jis – į vaistinę. Paskui prisideda. Sakau, kad vakar buvau Kaune. „Ką?! Sloguodamas dainavau...“ Bet kaip grakščiai, sakau, tu tą slogos lašą nugręžei!

„Sudie, idiotai“ eskizas. Mokytojas – Vladas Bagdonas ir Martynas – Ainis Storpirštis. 2009

Pietaujantiems aktoriams, buvusiems mokiniams, Bagdonas pasakoja, kad kartą Kaune buvo be mašinos, o dainavo tą vakarą Šulcą „Kabarete“. Stotį pasiekė kaip tik tą akimirką, kai nuvažiavo paskutinis autobusas. Beliko taksi. Už kelionę į Vilnių sumokėjo tiek, kiek už spektaklį uždirbo.

„Bet vakar buvai su mašina?“ – paklausiau. „Su.“

Nieko sau. Jeigu aš būčiau atvažiavusi žiūrėti spektaklio su mašina, o sergantis Bagdonas, suvaidinęs Zorbą, būtų bėgęs paskui autobusą...

2010 M. VASARIO 10 D., TREČIADIENIS

„Sudie, idiotai“ repeticija „Menų spaustuvės“ scenoje. Savaitė iki premjeros. Mokytojo epizodas per porą dienų labai pasikeitęs. Bagdonas atsistoja vaidinti, ir supranti, kad Mokytojas visiškai girtas, o pas jį atėjo sutrikusi Miglė, kuri ieško užuovėjos.

Mokytojas slepia savo girtumą, bet vos laikosi ant kojų. Toks apdujęs jis ir apkabina Miglę, kad ją paguostų, o ji traukiasi ir pabėga. Atrodo, net alkoholio tvaiką junti.

Bagdono skambutis po repeticijos: „Ar aš tavęs nešokiravau?“ Ką tu, sakiau, pirmą kartą mačiau, kad scenoje per girtumą prasimuša likimas. Kada sugalvojai taip vaidinti? „Vakar pabandžiau.“

Keistas klausimas: ar nešokiravo? Parašiau elektroninį laišką, vos ne recenziją to epizodo: „Mačiau ne girtą tipą, o jo dramą. Mokytojo girtumas buvo netikėtas ir jo laipsnis ryškėjo pamažu. Galbūt labiausiai pasimatė iš netvirtų žingsnių, kai pakilai nuo stalo ir vilkaisi paltą. Slepiama ir nepaslepiama būklė. Nori būti orus, o žemė slysta iš po kojų. Aiškiai jaučiama keliaguba neviltis: ir dėl savęs, kurį paliko žmona, ir dėl Miglės, kuri neturi kur eiti, ir dėl to, kad šią akimirką negali jai padėti, nors ir pačiam tos pagalbos reikėtų, ir šilumos. Tai, kas su Mokytoju darosi toje scenoje, yra lyg stichinė nelaimė. Lyg riedi nuo kalno, negali sustoti, o nori būti geras ir – niekaip. Tik esi baisus.“

2010 M. VASARIO 17 D., TREČIADIENIS

„Sudie, idiotai“ premjera „Menų spaustuvėje“. Žiūrovų pilna. Atėjo Vanagaitė su Juozapu Bagdonu.

2010 M. VASARIO 18 D., KETVIRTADIENIS

Antra premjera. Nemačiau.

2010 M. VASARIO 25 D., KETVIRTADIENIS

„Menų spaustuvėje“ Bagdono studentai vaidina spektaklyje „Trintukas“ (dramaturgas ir režisierius Mindaugas Valiukas). Bagdonas ateina su Juozapu. Sūnus tėvo mokinių vaidybą įvertino trejetu.

2010 M. VASARIO 26 D., PENKTADIENIS

Bagdonas dalyvauja kino bandymuose. „Kam mane kviečia? Vaidinti seną jūreivį. Arba rusą. Daugiau niekam netinku."

Jo buvę studentai turi aktorių agentūrą, ten ir vyko bandymai. Fotografavo, filmavo. Tą pačią sceną – įvairiais temperamento lygiais: nuo abejingumo iki įtūžio. Pabaigoje paprašė pakelti plaštakas ir nufilmavo vien jas. Atsiprašinėjo, kad visų artistų to prašo, nes būsimiems prodiuseriams ir režisieriams reikia įsitikinti, ar aktorius turi visus pirštus. Sako, būna, kad tik per filmavimą paaiškėja, jog rankos sužalotos.

2010 M. VASARIO 27 D., ŠEŠTADIENIS

Pagaliau susitinkam. Pasakojo, kad savaitės pradžioje buvo apsinuodijęs. Sėdėjo prieš televizorių ir virė koldūnus, užsnūdo. Koldūnai išvirė, sudegė, puodo dangtis išsilydė, gartraukio detalė įkrito į puodą ir lydėsi kartu, virtuvės sienos juodai aprūko. Atsibudo nuo baisios smarvės. Paryčiais ėmė pykinti. Dvi dienos su lašelinėmis.

Kalbamės apie „Sudie, idiotai". Kaip Bagdono studentai rado Salingerio knygą „Rugiuose prie bedugnės" ir kaip romanas antrąkart tapo spektakliu?

Man buvo įdomu, kaip Houldenas jaučiasi scenoje šiais laikais, prieš keletą metų tą išbandžiau su studentais, dabartine teatro laboratorija „Atviras ratas". Truputį jiems pasakojau apie „Rugiuose prie bedugnės" siužetinius vingius, vaizdinius, kokius 1970 metais kūrėme su Bučiene. Tada pabandėme repetuoti.

Spektaklis, kurį rengėme kaip kursinį darbą antram ar trečiam kurse, buvo gal daugiau ne veiksmu, o judesiu paremtas. Mes gal tik trečdalį knygos užkabinom, vieną veiksmą padarėm, keturiasdešimt ar penkiasdešimt minučių. Su jaunatviška įžanga,

su šokiais, prisistatymais, su personažų pasirodymais. Toliau dialogai tarp Houldeno ir Stredleiterio, Houldeno ir Eklio, buvo ir su mergaite scena. Houldeną vaidino Jonas Šurkus, o Justas Tertelis tame spektaklyje vaidino Stredleiterį. Padarėm ir palikom. Gal ne mes palikom, o aš palikau. Turėjau labai daug išvykų su „Faustu“. Žodžiu, pamečiau šitą reikalą. Bet jie nepaliko. Aidas Giniotis, su kuriuo kartu dėstėme tam kursui, vis sakydavo, kad mes prie to grįšim. Gerai, grįžtam, sakydavau aš.

Staiga per vieną pusiau egzaminą, pusiau įskaitą matau, kaip jie, pasikvietę Ainį Storpirštį, rodo gabalėlį lyg pokalbio, lyg posėdžio – nelabai dar supratau, nebuvo iki galo apibrėžti tie santykiai. Ainis vidury gana karštligiškai atsakinėja į tuos klausimus, kuriuos komisija užduoda. Tada – tik iš keturių, dar ne iš šešių kampų. Visai nieko, pamaniau. Bet atrodė, kad tuo ir baigsis. Ne, sako, mes norėtumėm, kad ir jūs dalyvautumėt. Gerai, sakau. O pats galvoju: kiek aš jiems galiu padėt? Galiu tiktai sugadinti per begalinį savo užimtumą. Jie dabar paskelbė, kad vaidinsim kovo 31-ąją. O Jonas Vaitkus man tuo metu siūlė važiuoti į Peterburgą ir tartis dėl „Žuvėdros“, jis pakviestas režisuoti teatre „Baltijskij dom“, ir man ten bus vaidmuo. Rusų dramos teatras tuo metu Peterburge vaidins Vaitkaus „Vargą dėl proto“, ir Vaitkus prašė, kad paruoščiau vaidmenį vietoj Volodios Jefremovo. Teko dėl „Sudie, idiotai“ atsisakyti šitos kelionės.

Buvo du premjeriniai vaidinimai. Po pirmo gavau kritikos iš Rūtos Vanagaitės. Sako: „Visi vaidina groteską, o tu vienas vaidini nuo savęs. Pažiūrėk, koks fainas Apsauginis (Giedrius Kiela). Nieko nedaro: atsistoja, pašneka šiaulietiškai, o taip įdomu žiūrėti.“ Susirūpinau: gal iš tikrųjų per daug mano Mokytojo girtumo. Per antrą premjerą atsisakiau girtumo. Benita Vasauskaitė, kuri pirmą dieną vaidino Miglę, o antrą žiūrėjo, sakė man: „Ne, prašau, nevaidinkit taip. Kai susiduri su girtu artimu žmogum, tik baisiau. Kai jūs nuėmėt girtumą, tai taip ir neaišku, ar čia baisu, ar nebaisu. O Miglei turi būti baisu.“ Sakau: „Gerai, Benita, kitą kartą būsiu girtas, būsiu baisus.“

O režisierius ką sako?

„Sudie, idiotai“. Su Migle – Benita Vasauskaite. 2010

Giniotis su manim elgiasi gana minkštai. Esu jam sakęs, kad toks Mokytojas, koks buvo per skaitymą, man visiškai neįdomus. Jis buvo joks. Autoriaus parašyta: „Mokytojo ranka švelniai slysta mergaitės nugara...“ Remarka tokia. Sakau, aš tokių slydimų nedarysiu, nes tada jau viskas aišku. Įdomiau, kai taip lengvai negali suprasti, kas sukelia Mokytojo liūdesį ar dėmesį Miglei. Gal degtinė, kai kartais apninka neviltis nuo išgerto alkoholio. Gal paveikė didelis krytis gyvenime – žmonos išėjimas. Sudėjus visas aplinkybes, tas žmogus turėjo nusigerti.

Kad suprasčiau, koks yra spektaklis, man jį reikėtų pasižiūrėti iš salės. Nuo scenos žiūrint viskas ten tarsi ir teisinga. Ainio Martynas – toks maištaujantis jaunikaitis, kuris visą laiką priešinasi. Man kartais atrodydavo, kad reikėtų paįvairinti vadinamąją statusų politiką. Kad būtų aišku, kur Martynas laimi prieš komisiją

su savo akibrokštais ir kur staiga jam ima nesisekti, jis jaučia pralaimėjimo skonį ir baimę, mėgina vėl grįžti į prieštaraujančio vaikino statusą. Tą, manyčiau, reikia panaudoti dažniau. Bet gal taip ir padarys. Giniotis, sakau, labai minkštai dirba. Aš nežinau, gal jis kiekvienam pasako ką nors labai konkretaus.

Man patinka „Atviras ratas" – jie vienas kito klauso. Žiūri, vertina ir pataria. Ir tie patarimai, kad ir kokie būtų, konkretūs ar nelabai, jie truputėlį sujudina kažką žmogaus viduj, jis ima ieškoti naujų dalykų savo vaidmeniui skleistis. Čia jų išskirtinis bruožas. Kitur, kiek esu susidūręs, būna režisieriaus diktatas, o Aidas Giniotis labai daug leidžia jiems patiems reikštis.

Tai kovo 31-ąją vėl vaidinsim.

2010 M. VASARIO 28 D., SEKMADIENIS

Tiek daug kalbame apie vieną epizodą, nes po premjeros viskas dar nepaprastai jautru. Ir tas epizodas – kol kas vienintelis naujas lietuviškas Bagdono vaidmuo. Rusų dramos teatras siūlo du vaidmenis – ne tik Jono Vaitkaus „Varge dėl proto" (Aleksandro Gribojedovo pjesė), bet ir Sigito Račkio režisuotame „Dviejų pasaulių viešbutyje". Abiejuose reikėtų pakeisti Vladimirą Jefremovą, mirusį 2009 metų rugsėjo mėnesį. Tokie išėjusių aktorių pakeitimai turi makabriškos simbolikos. „Vargas dėl proto" Peterburge atkrenta be svarstymų, nes tą pačią dieną – „Sudie, idiotai" Vilniuje. O kaip dėl „Dviejų pasaulių viešbučio", kuriame siūlomas pagrindinis vaidmuo?

Bagdonas skaito Érico-Emmanuelio Schmitto pjesę, truputį melodramišką, truputį fantastinę: tasai viešbutis – tariama erdvė tarp gyvybės ir mirties, o jo gyventojai – komos būsenos ligoniai. Kol realybėje trunka jų koma, viešbutyje jie bendrauja, pasakojasi išgyvenimus, juokauja, pykstasi, guodžia vieni kitus, nekantraudami, kada kurį iškvies į mistinį liftą. Pakviestieji įžengia į kabiną, bet nežino, kas jų laukia. Jei liftas

leidžiasi – žmogus grįžta į gyvenimą. Jei kyla... Kas lemta Magui? Jefremovo vaidintas Magas Radžapuras jau pusę metų gyvena tame viešbutyje – ligoninėje, jo kūnas šitiek laiko prijungtas prie aparatų. Kiti personažai čia užtrunka vos kelias dienas ar valandas. Iš ligoninės net gautas signalas, kad Mago gyvybę palaikančius prietaisus norima išjungti, bet tam reikia šito vienišo žmogaus giminių sutikimo. Magas pats apsisprendžia paaukoti savo širdį, kad ją persodintų jaunai moteriai, kuri jau ne pirmą kartą patenka į tą viešbutį. Tegu gyvena ji. Vadinasi, Magas sąmoningai pasirinko lifto kryptį nebūtin.

Nesužavėtas Bagdonas Schmitto pjesės. Netiki ja. Ir atsisako. O makabriškų prietarų jis neturi. Be to, daug darbų sukrenta į tą patį laiką. Vaidinti su „Atviru ratu“. Dirbti su studentais. Ruoštis artėjančiam „Fausto“ vaidinimui. Ruoštis Žoldako repeticijoms. Ir svarbiausia – atsigauti po apsinuodijimo.

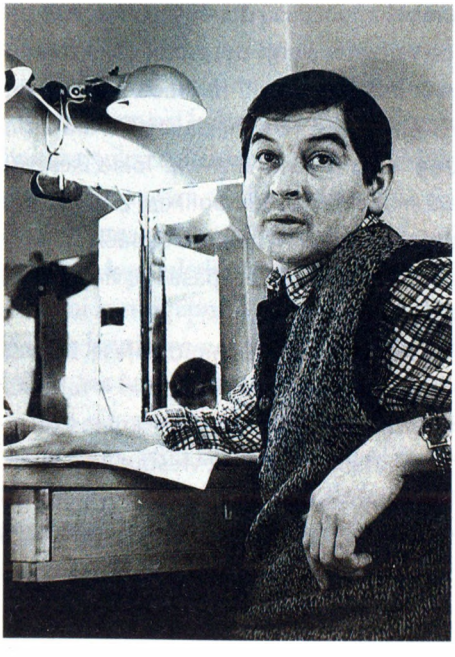

Vladimiras Jefremovas grimo kambaryje. 1979

13 skirsnis, kuriame Bagdonas elgiasi ne kaip pasaulinio lygio tragikas ir atvirai paaiškina tokio elgesio priežastis, todėl skaitytojui, nesusidūrusiam su pasaulinio lygio tragikais, gali būti baisu

2010 M. KOVO 1 D., PIRMADIENIS

Sekmadienį slidinėjo su Vanagaite „Snaigės" trasoje. Aštuoni kilometrai. Paskui žaidė tenisą su draugu – pagaliau sekmadienis laisvas. Pavargo, bet jaučiasi žvalus, linksmas. Sportuodamas ruošiasi „Faustui", kuris numatytas kovo 30 dieną. „Mėginu judėti, įgyti šiokios tokios sveikatos. Sustiprinti organizmą. Teksto dabar nesimokysiu. Man nėr ko jį mokytis, reikia tiesiog pasikartoti." Vaidins po ilgos pertraukos. Kada buvo paskutinis spektaklis? Pernai pavasarį Paryžiuje, kai prie teatro budėjo greitoji?

2010 M. KOVO 3 D., TREČIADIENIS

Vakar žiūrėjo Rusijos TV laidą apie chemiją maiste. „Ką mes valgom?" – baisėjosi. Nutarė, kad iš viso nebereikia valgyti, nes visur nuodai. Tau po langais, sakau, ūkininkai pardavinėja savo ekologišką maistą, jo nebijok. Bet televizija taip „apšvietė", jis taip įsijautė, kad visur regi vien grėsmę.

Tokia mūsų pokalbio apie „Faustą" ir jo baimes įžanga.

Mane kartais apima pašėlęs nervas, spaudimą pakelia iki 200, ir gali atsitikti taip, kaip Prancūzijoj. Iš siaubo. Yra kelios priežastys: gausybė teksto, fizinis pasirengimas, seniai vaidinta. Pats nežinai,

„Faustas“. Dvasia – Vaidas Vilius ir Faustas – Vladas Bagdonas. 2006

kaip tu atgaminsi visas emocijas. Net neįsivaizduoji. Gali skaityt tekstą ir matyti kitokius, gal visiškai nebūtinus vaizdinius. Kai ką iš mizansceninių dalykų pametu. Kai kas išgriūna iš atminties – kaip akmuo nurieda, plumpt į vandenį. Ir kur jį rasti?

Įvairios problemos susijusios su „Faustu“. Aš jo bijau, nes aš jo nemėgstu. Nežinau, kodėl esu nusiteikęs prieš šitą vaidmenį. Nemėgstu taip ilgai būti scenoje vienas. Pradedu jausti vis didesnį kompleksą. Nors kokia katė prabėgtų. Nors kokia mergička galvą iškištų. Lieku vienas su deklaratyviom tiesom. Aš kalbu tas tiesas ir, atvirai pasakius, ne viskuo tikiu. Viskas, ką Faustas sako – ir apie tuos popierius, ir ką aš čia veikiu tarp tų popierių... Nematau aš tų popierių. Stovi keturios statinės, – tai sąlygiška. Įsijausti mėginu, bet negaliu atsipalaiduot visiškai.

Per „Fausto“ repeticijas ginčijausi su Eimiu dėl teksto vertimo, ir labai aštriai. Jis užsispyręs kartojo, kad Leono Švedo 1944 metų vertimas geriausias. Man tas vertimas sunkus, griozdiškas, nelietuviškas. Versta pažodžiui, nėra jokių sąskambių, sukibimų, palyginimai nezgrabni. Citavau Eimiui ironišką Brodskio eilėraštį ir apie „Faustą“,

ir apie Goethe'ę, kad Eimis į protą ateitų. Per šiurkščiai čia šneku, bet turbūt pirmą sykį išties nesutapo mudviejų nuomonės.

O be to, kai Faustas ima šauktis žemės dvasių, jaučiuos suglumęs – nežinau, kas tos dvasios. Gal man reikia naktim pradėt vaikščioti, aš suprasiu? Ir ateina dvasios su raudona vėliava. Aš nežinau, kas čia per vaizdinys. Režisieriaus? Ar Fausto? Kaip pats Goethe įsivaizdavo tas dvasias? O ten daug šnekų apie dvasias. Pagaliau, aš esu realistas. Kad ir kiek šauksi, kad esi jaunas, vis tiek pasensi ir numirsi. Nekeliu sau pačių didžiausių uždavinių, kokius kelia Faustas – pailginti gyvenimą iki „sustok, akimirksni žavingas". Todėl tos problemos man truputėlį neaiškios.

Nesakau, kad išeinu vaidinti ir visą laiką priešinuosi. Bet prieš spektaklį ar po spektaklio jaučiuosi ne savam kaily, nes neatpažįstu savęs personažo aplinkybėmis. Kelis kartus skaičiau „Faustą" ir galvojau, kad Goethe turbūt pats neatsiminė, ką parašė. Tūkstančiai linijų. Pavydėjau tokiam plačiam Goethe's mąstymui. Ir aš tikrai nepasakysiu, kad tai mėgstamiausias mano vaidinimas. Goethe man išvis atrodo sausas, racionalus, nepaisant jo romantiško įvaizdžio.

Turiu dar kitą bėdą. Su amžium pradėjau privengti arba bijoti teksto. Bijau jį užmiršti. Žinau, kad čia ne muzikinis spektaklis ir nesu pririštas, bet Maskvoj per vieną vaidinimą iš mano atminties iškrito visas lapas teksto. Ir tai buvo taip akivaizdu, kad nuo to momento pradėjau labai smarkiai kartoti tekstą. Nenoriu nusivažiuoti iki beprotybės ir kartoti visą tekstą, likus vienai minutei iki išėjimo. Nes man užeina baimė, kad galiu kažką užmiršt. Maskvoje viskas akivaizdžiai matėsi. Dolžanskis rašė apie du spektaklius. Rašė: vieną dieną mačiau, kad Bagdonas nesusitvarko, o kitą dieną pasimatė, kad Bagdonas visai neblogas artistas. O aš noriu, kad Bagdonas būtų stabilus artistas, nes jis turi šiokios tokios patirties. Galiu būti nestabilus tenisininkas, nes taip iki galo ir neišmokau privalomų judesių ir neperpratau stiliaus. O apie dramos teatrą, manau, jau šį bei tą nutuokiu. Bet ilgainiui atsiranda tokių fobijų.

Nesu iš tų artistų, kurie atsikelia spektaklio dieną ir mąsto tik apie tai. Ne, ne, ne. Aš tik permetu tekstą, bet jokiais būdais

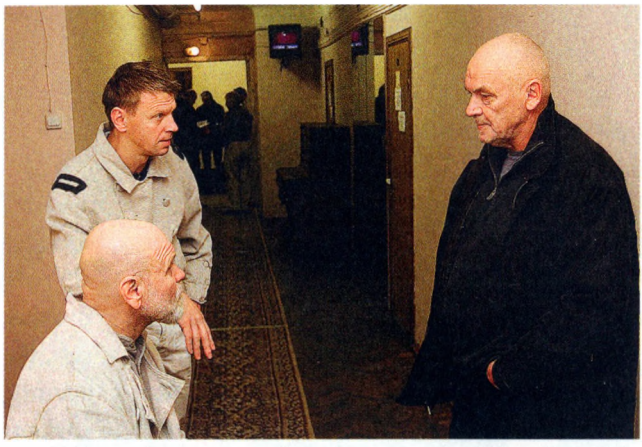

Vladas Bagdonas, Rolandas Kazlas ir Eimuntas Nekrošius prieš „Otelo" vaidinimą teatro „Baltijskij dom" užkulisiuose. 2007

nevaikštau gatve kaip Faustas, nekartoju mizanscenų. Žodžiu, tą dieną mane galima kalbinti gatvėj. Dieve, atvažiuoji į kokį Peterburgą ar Maskvą, tai būtinai likus dešimčiai minučių iki spektaklio ateina su televizijos kamerom: „Galima patrukdyti?" Sakau, galima. Nieko čia baisaus. Viskas yra teatras.

Buvo tokia istorija. 2004 metais du mėnesius dirbau Lenkijoj, kai Torunės teatre mes su Elmo Nüganenu repetavom Gombrowicziaus „Sutuoktuves". Premjera Liublino festivalyje. Kitą rytą turėjau skrist į Peterburgą vaidinti Otelo. Atskridęs prisėdau perkąsti, bet neramu širdyje. Trečią valandą „Otelo" repeticija, šeštą spektaklis. Pradedam repetuoti, ir aš staiga suprantu, kad visiškai nemoku Otelo teksto. Nė vieno sakinio. Paprašau priminti pirmą repliką. Ten didelis mano monologas prieš valtelę. Eilutę pasakau, kurią primena, ir prašau kitos. Paskui prašau trečios. Nieko neprisimenu! Likus dešimčiai minučių iki spektaklio nusprendžiau pabėgti. Eikit visi sau... Vis tiek nepasakysiu nieko. Tos dešimt minučių taip ilgai truko. Galvoju: kada aš pradėsiu bėgti? Esu jau apsirengęs. Nusivilkt reikia Otelo kostiumą. Visi vaikšto, šurmuliuoja – pirmyn atgal. Kaip dabar bėgti? Pasislėpt gal čia pat netoliese?

Išėjau vis dėlto į sceną. Įsijungė pasąmonės varikliukas ir viską jis man tvarkingai atkalbėjo. Pasakiau po spektaklio Eimiui, kad norėjau pabėgt, tai jis ištarė tokią man ne visai patikusią frazę:

„Na, ir būtum pabėgęs – ir kas būtum? Niekas.“ Žvilgtelėjau į jį ir toliau nebenorėjau ta tema šnekėt.

O kas atsitiko? Buvau pripratęs prie lenkų kalbos ir turėjau staigiai persiorientuoti į lietuvių kalbą. Jau buvau pradėjęs galvoti lenkiškai. Lietuviški Otelo žodžiai buvo prispausti lenkiško teksto. Visiška nežinomybė: kur aš esu, ką aš veikiu ir ką sakau? „Otelo“ repeticijoje jaučiausi svetimas, iš kito pasaulio. Siaubo filmas mano galvoj sukosi. Dingsiu, į Sibirą išvažiuosiu, turiu kortelėj pinigų... Vos ne iki nuosprendžio sau prisigalvojau.

Tai buvo pamoka, kad reikia pertraukos.

2010 M. KOVO 9 D., ANTRADIENIS

Sekmadienį, kovo septintąją, negalėjo žaisti teniso, nes su „Atviru ratu“ vaidino „Sudie, idiotai“ Rokiškio festivalyje „Vaidiname žemdirbiams“. Rūmai puikūs, ką tik po rekonstrukcijos, bet tarsi nešildomi. Per spektaklį scenoje jis visą laiką sėdi (kaip visi šeši komisijos nariai), tik finale atsistoja vaidinti. Sušalo taip, kad kitą dieną neprakalbėjo. Kažkuriai televizijai buvo pažadėjęs filmuotis ir pakalbėti apie Kovo 11-ąją, bet teko atsisakyti – esąs be balso. Dabar bijo, kad tas, kuriam atsisakė, galėjo pagalvoti: Bagdonas festivalyje prisigėrė ir nebeprašneka.

Vakar slidinėjo Verkių trasoje. „Geros trasos, geri kalneliai. Jeigu saulutė pasirodys, tai dar ir šiandien eisiu.“

2010 M. KOVO 12 D., PENKTADIENIS

Slidinėdamas krito. Nebepaeina, nebepasėdi, nebepaguli.

2010 M. KOVO 15 D., PIRMADIENIS

Vis dar skauda. Iki „Fausto“ – dvi savaitės.

2010 M. KOVO 17 D., TREČIADIENIS

Vaidino „Juodvarnį“ Rokiškio festivalyje. Skaudantis ir svaigstančia galva nuo pakilusio spaudimo.

2010 M. KOVO 22 D., PIRMADIENIS

Artėjant „Faustui“ panikuoja, viskas krinta iš rankų – „kaip vaikui arba kaip seniui“. Pasiryžo kreiptis į gydytoją, nes spaudimas gąsdina, nebenori „užsiimti saviveikla“. Susitarė dėl vizito rytoj rytą, nors troško konsultuotis iškart.

Ne, iškart negalėjo, nes tą vakarą jam rūpėjo pamatyti savo mokinių darbą. Svaigdamas nuėjo į Rašytojų sąjungą, kur Justino Marcinkevičiaus 80-mečio minėjime deklamavo ir dainavo jo studentai – grupė „Liūdni slibinai“. Maža salė pilna poeto ir „slibinų“ gerbėjų, karšta. Bagdonas išėjo kur vėsiau – į koridorių. Manė, kad jam bus per sunku likti svaigstančia galva. Tačiau visą vakarą išstovėjo prie laiptų, išdidus dėl savo studentų. Iš pradžių nusigando, kad jie nebūtų ko nors supainioję, nes tai, ką deklamavo ir dainavo, nebuvo panašu į Justino Marcinkevičiaus poeziją. Bet ne, pasirodo, jie taip savotiškai interpretuoja. Bagdonas sako, kad publika ir jubiliatas studentų meną „priėmė gerai“.

Rašytojų sąjungai programa irgi patiko, todėl „Liūdni slibinai“ gavo pasiūlymą birželį dalyvauti ir Henriko Radausko šimtmečio minėjime – su sava programa, kurią jau gali pradėti kurti. Bagdonas kvietėjams priminė, kad tai laikas, kai reikia ruoštis diplominiams spektakliams, bet studentai sutiko parengti Radausko programą.

2010 M. KOVO 23 D., ANTRADIENIS

Savaitė iki „Fausto“. Prisimena gydytojos išvadą po tyrimų: Bagdonas visiškai sveikas, tik jaudulys sukelia ligų iliuzijas, o spaudimo šokinėjimą galima sutvarkyti viena maža tablete.

„Faustas“. Margarita – Elžbieta Latėnaitė ir Faustas – Vladas Bagdonas. 2006

Sakė, vaistininkė, pardavusi tas tabletes, pažiūrėjusi tokiu žvilgsniu, lyg sakydama, kad šioji maža tabletėlė tokiam vyrui – „kaip drambliui bonbonkė“. Bet padeda!

Skaitau senus atsiliepimus apie „Faustą“ įvairiausiuose interneto puslapiuose.

„Vladas Bagdonas, atrodo, pranoksta ne tiek pats save, kiek mūsų lūkesčius, apskritai chrestomatinį Fausto įsivaizdavimą. Faustas mąstytojas, Faustas kūrėjas ir dogmų kvestionuotojas, Faustas – mergininkas. Nuo intelektualaus aktoriaus iki komiko, nuo akrobato iki psichologo, nuo marionetės režisieriaus vaizduotės čiuptuvuose iki savarankiško monologų, „pačio sau“ režisieriaus – toks šiandien „Fauste“ Vlado Bagdono diapazonas.“

„...po šito vaidmens galima nesidrovint tvirtinti, kad tai didis šiuolaikinis lietuvių aktorius. O Faustu jis suvaidina tai, kas neįmanoma – žmogų, pajutusį žudančią tuštumą, suvokiantį pavojų ir neatsisakantį pastangų atspėti bei įveikti ją.“

„Nuolatinis Nekrošiaus aktorius Vladas Bagdonas, vaidinantis Faustą, turi tokį tragiko temperamentą, kad jo ir lyginti pas mus nėra su kuo. Bet štai, kas įdomu, jis vaidina galingą ir kartu be galo silpną žmogų. Jo Faustas norėjo būti lygus Dievui, o pasijuto supančiotas, valdomas lyg marionetė patyrusio lėlininko rankose. Tai ir yra tragedija, paprasta iki ašarų.“

„...vienas ryškiausių pasaulio tragikų Vladas Bagdonas. Nejaunas ir netgi liūdnesnis už Dievą...“

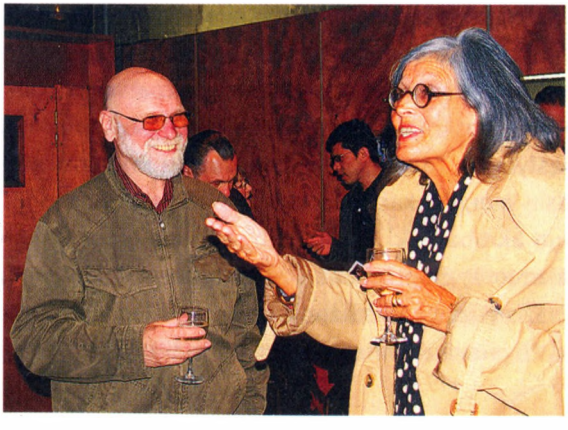

Paryžiuje po „Fausto“ su gerbėja, atskubėjusia į spektaklį iš Šveicarijos. 2009

14 skirsnis, kuriame Bagdonas ieško kaltės jausmo ir Faustą supranta kaip vyrą, bet nesupranta kaip filosofo

2010 M. KOVO 27 D., ŠEŠTADIENIS

Teatro diena. 14 valandą Kultūros ministerijoje – kukli Auksinių scenos kryžių teikimo ceremonija. Bagdonas – garbės svečias, nominantų ir žurnalistų publikos papuošalas. Lyg jau nebedalyvaujantis procese.

Vėlai vakare, 21 valandą, „Menų spaustuvėje“ – alternatyvi Teatro diena. Programą režisavo Aidas Giniotis. Koncertavo „Atviras ratas“ (buvę Bagdono ir Giniočio mokiniai), „No theatre“ (Gintaro Varno mokiniai), „Trupė liūdi“ (dabartiniai Bagdono ir Sauliaus Bareikio mokiniai). Jokių kėdžių, publika sėdėjo tiesiai ant grindų. Bagdonas šitame kontekste – proceso dalyvis, dabarties bendraautoris, nes koncertuojančiųjų mokytojas. Scenos šėlsme ir jo nemaža dalis. Jis linksminosi klūpėdamas ir juokingai kyšodamas virš jaunos minios. Vyną pradėjo gerti dar ministerijoje. Jautėsi labai sveikas, narsus ir žaismingas. Jau nebebijo „Fausto“. Daviau pasiskaityti, ką šnekėjo apie „Fausto“ baimę kovo pradžioje.

2010 M. KOVO 28 D., SEKMADIENIS

Paskaitė, ką kalbėjęs prieš tris savaites. Tekstas jam „rėžia ausį“. Svarsto: „Ar neatrodo, kad Bagdonas flirtuoja su savim pačiu? Tada ko ėmeisi vaidinti, jeigu tau taip nepatinka?“ Atsakau: „Tai viso labo būsena prieš seniai vaidintą spektaklį.

Tos dienos rakštis. Ką pats galvotum apie aktorių, perskaitęs tokį tekstą?“ – „Savo nuotaikas pažinau. Ką galvočiau, jei tai būtų kito aktoriaus mintys? Priklauso nuo to, koks aktorius. Jeigu jis tą deklaruoja dažnai, gal tikrai manyčiau, kad vaidina. O pats save taip nuteikiau: kaip bus, taip bus.“

2010 M. KOVO 30 D., ANTRADIENIS

„Faustas“ Nacionaliniame dramos teatre. Žiūrovai rinkosi gausiai, susibūrę gatvėje atrodė lyg demonstracija. Salėje daug jaunų žmonių. Daug stovinčių, nors „Meno forto“ direktorius Audrius Jankauskas sakė, kad keliasdešimt bilietų liko neparduota. Atvažiavo, kaip žadėjęs, Žoldakas su ponia. Žiūrėjo Bagdono sūnus Juozapas, vėliau sakė, kad jam patiko.

Po „Fausto“ Bagdonas su Žoldako kompanija ilgai vakarojo Teatro gatvėje, Vanagaitės namuose. Žoldakas pakvietė Bagdoną balandžio aštuonioliktąją savaitės kelionei į šiaurę. Miegos jurtose, valgys elnieną, filmuos vaizdus spektakliui.

2010 M. KOVO 31 D., TREČIADIENIS

Šį vakarą „Menų spaustuvėje“ – „Sudie, idiotai“.

2010 M. BALANDŽIO 1 D., KETVIRTADIENIS

Tariasi su pažįstamais iš Miego sutrikimų centro – tegu ištiria ir pasako, ko jis nemiega. O kaip „Fausto“ vaidinimas po šitiek baimių ir jaudulio?

Juk nusiteikiau – kaip bus, taip bus. Vis dėlto dviejų valandų repeticijų, kurias turėjome prieš spektaklį, buvo per maža. Reikia nors dieną turėti. Bet jeigu teatro nuomos sąlygos tokios... Repetuoti per brangu.

„Meilė ir mirtis Veronoje“. Merkucijus. 1982

Iš ryto tekstą buvau pasikartojęs. Ir neturiu tokių kvailų norų dar paskutinę akimirką žvilgtelėti, pasitikrinti. Tas paskutinis pasižiūrėjimas į tekstą prieš pat išeinant į sceną duoda atvirkščią rezultatą.

Klupinėjo liežuvis pirmame veiksme. Žoldakas man pasakė, kad turiu sveikatos problemų. Jau nebegaliu iš vietos pašokti neatsirėmęs. Ne kaip cirkininkas, bet taip, kad nebūtų pastebima, jog jėgų trūksta. Gal dėl to, kad spektaklį retai vaidiname. Bet prisimenu, kokius dariau posūkius per „Meilę ir mirtį Veronoje“, krisdamas ant kelių kaip gruzinas. Dabar jaučiu jaunystės kvailystės pasekmes. Jokio baleto artisto nepriversi šokti neapšilus, o dramos aktorius apšilimų nedaro. Aš žaidžiu tenisą. Ateinu į treniruotę ir matau, kaip mano partneris bėga aplink aikštę – tursu

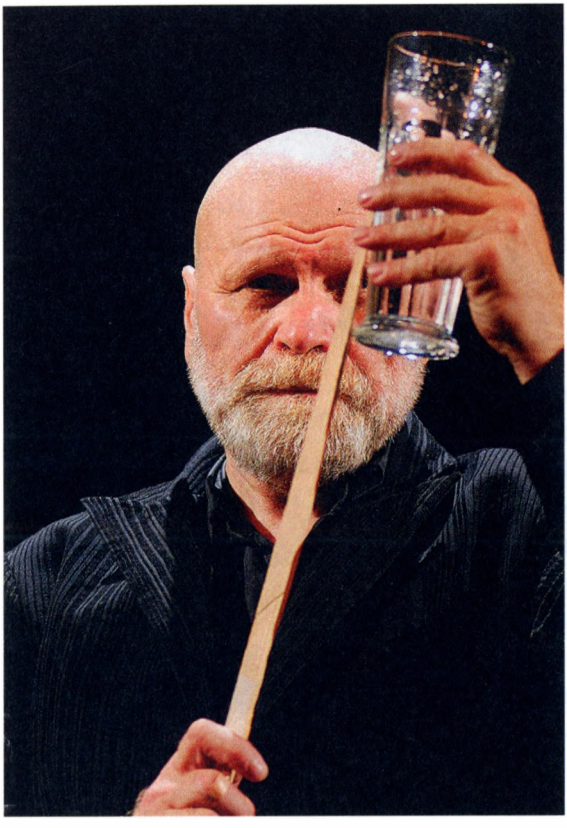

Moksliniai Fausto žaidimai su lazdele. 2006

tursu tursu. Pasitampo prie sienelės. Žiūriu į jį šnairai ir galvoju: greičiau eik į aikštelę.

Taigi tam tikrų nuodėmių esu pridirbęs savo kūnui.

Bet Žoldakas sakė: „Labai geras žiūrovas buvo. Kiek jaunų žmonių...“ Gerokai nustebo. Atvažiuos dar kartą pažiūrėti trečio veiksmo.

Pirmuose dviejuose veiksmuose sprendžiamos aukštosios pasaulio sukūrimo problemos. Kokioj mokslinėj konferencijoj jos gal ir būtų įdomios, o eiliniam žmogui, man rodos, tai miego piliulė. Bet aš jau nieko negaliu sutvarkyti. Galiu tiktai tyčia ar netyčia pamiršt porą lapų teksto. Tie du veiksmai buvo labai ilgai repetuojami, o trečias, man atrodo, greičiau.

Gal spektakliui artėjant tavo pasipriešinimas dingo?

Aš priešinuosi tik „Fausto“ deklaratyvumui. Ne viską suprantu, ne viską galiu perleisti per save. Galbūt todėl, kad esu gana logiškas, žiūriu paprasta akim, neturiu fantazijos. Kur žmogus su žmogum nesueina, ten man ir neįdomu. Kur jis sueina su kažkokia dvasia – irgi neįdomu. Faustui blogai tarp keturių sienų su knygomis? Tai eik į lauką ir ieškok prasmės, eik į mišką, pakvėpuok grynu oru. Kurių velnių dabar čia pezi? Bet ne, reikia įrodyt, koks prieštaringas jausmas apėmęs, kad reikia tarp šitų knygų dar pabūti.

O kai gavai Faustą vaidinti – tai buvo džiaugsmas ar košmaras?

Jei būčiau bijojęs ar galvojęs, kad tai bus košmaras, nebūčiau sutikęs. Sutikau galvodamas, kad mes kaip nors išspręsime šitą rebusą. Aš, atvirai pasakius, nesugebėjau perskaityti „Fausto“. Kai Eimis pasakė, kad imsim abi dalis, truputį nusigandau, bet pagalvojau, kad galbūt bus koks naujas žvilgsnis – toks strykt pastrykt per tekstus. Ir per veiksmus išrasim kokią idėją. Bet kai mes ėmėm tupinėti prie kiekvieno žodžio pirmoj daly ir kai pirmas veiksmas baigėsi vienuoliktam ar penkioliktam puslapyje, mane buvo apėmus baimė: pala, dar liko maždaug trys šimtai puslapių. Žinoma, aš supratau – viso to personažų parado, kuris yra „Fauste“, ypač antroje dalyje, mes fiziškai nepajėgsim padaryti. Kas nors turi būt sumažinta, kai kas apibendrinta, tie personažai sujungti į vieną vardiklį. Vien dėl ekonominių priežasčių, nes „Meno fortui“ neapsimoka statyti spektaklio daugiau nei su dvylika aktorių. Tokia realybė.

Paskui žiūriu, kad lygiai taip pat einam į antrą veiksmą, remdamiesi tekstu. Ten yra gražių dalykų sugalvota. Ir su knygom, ir Fausto starto–finišo pozicija, kuri man buvo netikėta ir kuri reikalauja vis daugiau fizinių pastangų. Bet aiškinimosi tarp Fausto ir Mefistofelio, man atrodo, yra per daug. Arba tas mokslinis matavimas su lazdele... Aš klausiau Eimio, kas čia yra? Kur Faustas su stikline: išgeriu, pamatuoju ir baksnoju pirmyn atgal. Kadangi Faustas yra magas, gal jis atlieka magišką veiksmą, tik jam pačiam suvokiamą? Na, galbūt. Aš sau tą veiksmą sukonkretinu: atskaičiuoju ir lazdele smaigstau tiesiai ir zigzagais, ir man visada išeina šešiolika. Ar tiesiai smaigstyta, ar zigzagais. Maždaug taip

tada galvoju: kodėl taip atsitinka, kodėl vis šešiolika, nors įstriži atstumai yra didesni nei tiesūs? Daugiau sugalvoti nieko negaliu.

Kai repetavom su Elmo Nüganenu „Sutuoktuves" Lenkijoje, vos tik užkliūdavom už ko nors Gombrowicziaus tekste, Nüganenas sakydavo: *Vladas, eto son. Vsio možet byt*[42]. Čia irgi. Faustas – magas, jo galvoje gali atsirasti visko...

Sakei, ilgai neturi su kuo bendrauti. Bet su Povilu Budriu – Vagneriu ir Salvijum Trepuliu – Mefistu vyksta ilgiausios scenos pirmuose dviejuose veiksmuose. Ir nieko neatsitinka Fausto gyvenime? Tiktai tada, kai atsiranda Elžbieta Latėnaitė – Margarita?

Kai įeina Elžbieta, gal jums atsitinka. Man atsitinka tik tiek, kad tai moteris, ir prasideda istorija, kurios aš – Faustas – nesuvokiu ar nepatyriau. Tai istorija, kuri sujaudina, sakykim, širdį ar jausmus. O su Mefistu... Salvijus gerai vaidina, bet kad ir kiek stengčiausi sau pasakyti, kad jis Mefistas – neišeina. Dievo ir Velnio santykius labai patogu megzti scenoje, nes ir vienas, ir kitas gali padaryti bet ką, bet kokį stebuklą. Gal nepadarys, kad atsistočiau ant rankų ar ant galvos, – tektų treniruotis. Visas kitas galias jie turi: vandenį paverst vynu ar krauju... Ar dar ką. Bet man, kaip žmogui, daug artimesni vyro ir moters santykiai.

Sakau, čia pernelyg didelį filosofinį krūvį turintis kūrinys, kad jį suvoktum iki galo. Kai ką darau kaip atlikėjas, ne kaip kūrėjas. Kad ir su ta stikline ir su tuo pagaliuku, kur baksnoju. Eimis pasakė: labai gražiai atrodo, kai tu atbulas tolsti nuo avanscenos į gilumą. Klusniai vykdau.

Ar buvo dar nors vienas šitoks vaidmuo, kuriam taip priešintumeis? Otelas, Pirosmanis, Serebriakovas?

Otelas man buvo visiškai aiškus. Serebriakovas buvo įdomus. Gal dėl Pirosmanio buvo truputėlį daugiau problemų. Blaškiausi. Maniau, kad tam tikras vidinis pasyvas scenoje gali būti įdomus. Ne konfliktas, ne riksmas – pats buvimas scenoje. Bet paaiškėjo, kad kartais pakliūni į apsimetinėjimo būvį. Neva esi. Taip atsitinka, jeigu vidus neveikia ir nekonfliktuoji nei su aplinka, nei

42 Vladai, tai sapnas. Visko gali būti (*rus.*).

„Faustas“. Su Mefistofeliu – Salvijumi Trepuliu. 2006

su aplinkiniais. Supratau, kad negali būti nieko nekonfliktiško. Net ir benamis, stovėdamas prie šiukšlių dėžės, konfliktuoja su pasauliu. O aš iš pradžių galvojau, kad reikia susitaikymo. Bet tai niekur neveda.

Į visus savo vaidmenis žiūriu per emocijas. Svarbu rasti teisingą emociją, ir vaidmuo ims riedėti. Mano išeities pozicija, nusistovėjusi patirtis, – visada ieškau kaltės jausmo. Ne bagdoniškos, o vaidmens. Jau seniai. Manau, kad nuo Saljerio, Tuzenbacho laikų. Iš kaltės jausmo kyla truputėlį kitokie santykiai su partneriais, su pačiu personažu, kuris yra arba artimas, arba nekenčiamas, priešingas. Stengiuosi arba išteisinti, arba pabėgti nuo tos kaltės. Arba nugramzdinti dar labiau.

Kaip tą atradai?

Nežinau. Ne dramaturgijoj. Rasdavau poezijoje. Mykolaičio-Putino, Marcinkevičiaus, Gedos poezijoj. Gal net Baltušio „Sakmėj apie Juzą“. Nesakau, kad tai puoliau vykdyti iš karto. Bet ta pozicija man padėjo ir kalbantis su Nüganenu, kai statėm „Sutuoktuves“. Truputį nustėro Žoldakas, kai jam apie tai sakiau. Žiūrėsim, kaip bus su tuo Venička. Ten irgi yra momentų, kur galima šitą požiūrį taikyti.

Su Eimiu apie tai nesu kalbėjęs.

Kaltės savo vaidmenyse ieškai pats?

Taip.

O „Fauste“ kaip tai veikia?

Trečioje dalyje. Iki tol jis bando išsikapstyti iš žlugdančių ir niekur nevedančių klausimų, ieško mistinio susidūrimo... Bet, kiek suprantu, jam tas nelabai sekasi. Matyt, čia tokia idėja Eimio. Ji gal nelabai aiški, gal šiek tiek nuodėminga: nepaisant visko, siekti pažinimo. Margarita nukentėjo, žuvo ir vis tiek ji siunčia Faustą toliau pažinti pasaulio. Taip yra finale.

Lyg sakytų: aš tau atleidžiu.

Taip, atleidžiu. Jis eina. Nenuleidžia rankų, eina toliau. Nors Goethe turbūt turėjo omeny visiškai ką kita – kad per žmonių kančias neįmanoma siekti savų merkantiliškų tikslų, tegu jie būtų ir labai kilnūs: pažinti, sužinoti, išsiaiškinti.

Nekrošiaus „Fausto“ finale visi ima klaidžioti kaip Faustas. Rankas ištiesę ir užsimerkę. Atrodo, kad jie užsivedę ir akli.

Bet nenuleidžia rankų. Jie siekia.

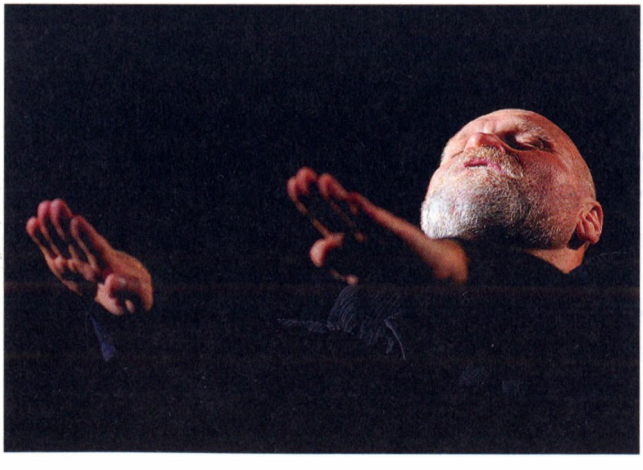

Faustas, trokštantis pažinimo. 2006

15 skirsnis, kuriame Daukantas – Bagdonas nusiskuta Pirosmanio barzdą ir suranda tinkamiausią artistui poilsio būdą

2010 M. BALANDŽIO 2 D., PENKTADIENIS

Kiekviename vaidmenyje ieško kaltės jausmo, kurį rado poezijoje ir prozoje?

„Aš taip galvoju: kuo daugiau tau gamtos duota, kuo aukščiau tu pakilai, tuo riekė, kurią tu kitiems tiesi, privalo storesnė būti. (...) Ir neatimk, dangau, iš manęs šito supratimo. Tikėjimo šito."[43] Citata iš Justino Marcinkevičiaus „Daukanto". Premjeros laikas – 1985-ieji. Praeis metai, Jaunimo teatras suvaidins „Daukantą" Taline „Pabaltijo teatrų festivalyje", spektaklis gaus prizą „už istorinės atminties plėtotę", Bagdonas už Daukantą bus pripažintas geriausiu vyro vaidmens atlikėju, o latvių teatro kritikė Silvija Radzobe parašys festivalio apžvalgoje: „Žiūrėdama, kaip V. Bagdonas vaidina Daukantą, aišku, prisiminiau jo puikų darbą E. Nekrošiaus pastatytame „Pirosmanyje". Bet kartu mane buvo apėmęs jausmas, kuris teatre aplanko labai retai. Tarytum stovėčiau prieš pasaulinio garso paveikslo originalą. Kad niekur kitur pasaulyje nieko panašaus į šio aktoriaus meno kūrinį nėra. Kad jis unikalus. Lietuvių valstietis Kristaus bruožais."[44]

Vladui Bagdonui Daukanto vaidmenį paskyrė, galima sakyti, pats autorius, o pjesę jis įteikė Daliai Tamulevičiūtei. Ne Henrikui Vancevičiui, Akademinio vadovui, ir ne Povilui Gaidžiui, Klaipėdos

43 Justinas Marcinkevičius, „Daukantas", *Trilogija ir epilogas*, Vilnius: Lietuvos rašytojų sąjungos leidykla, 2005, p. 427.

44 Silvija Radzobe, „Talinas. Balandis. Šešios teatro dienos", *Padomju Jaunatne*, 1986 05 22.

Po „Daukanto“ premjeros Justiną Marcinkevičių sveikina Juozas Baltušis. 1985

dramos teatro vyriausiajam, kurie jau buvo pastatę visą Justino Marcinkevičiaus draminę trilogiją ir, atrodė, į poeto dramaturgiją turi išskirtinę teisę. Privilegiją statyti „Daukantą“ gavo Jaunimo teatras, nes būtent jo trupėje dirbo Bagdonas. Ir gamtos jam daug duota, ir riekė, kurią jis kitiems dosniai tiesia, atitinka Daukanto tikėjimą. Turbūt reikėjo ir asociacijų su Pirosmaniu. Juk ir Daukantas turi „sargą“. Peterburge – senas rusų kareivis Vasilijus, Lietuvoje – vienas kitas nepasiduodantis lietuvybės nepakantumo klimatui. Juk Lietuva tada nė vardo neturėjo, tai buvo ne vientisa valstybė, o Rusijos vakarinės gubernijos, kaip Peterburgo Senate Daukantui primena jo viršininkas obersekretorius.

Dramos pradžioje Daukantas, kaip ir Pirosmanis, grįžta sumuštas – už savo raštus. Mušė lietuviai. Svarbus motyvas: valdžia ir minia atsidavėlius baudžia, bet kiekvienoje visuomenėje rasi ir ištikimą „sargą“. Tamulevičiūtė kiek perkomponavo dramą, spektaklis prasidėdavo nuo scenų Peterburge, o epizodai Lietuvoje – ir tas, kur Daukantas pareina savų sumuštas – buvo rodomi kaip prisiminimas.

Bagdonas tada ne tik vaidino teatre, jis turėjo parengęs ir literatūrinių programų. Poeziją skaitė ne vienas to meto dramos aktorius. Bet yra programos chaltūroms ir programos – „riekės, kurias tu kitiems tiesi“. Bagdono riekė sudėta iš eilėraščių ir poemų, novelių ir romanų, jis skaitė Mykolo Karčiausko, Albino Žukausko poeziją, Juozo Baltušio, Vytauto Petkevičiaus, Romo

„Daukantas“. 1985

Sadausko prozą. Buvo nuolatinis „Poezijos pavasario" skaitovas, įvairiausių rašytojų paminėjimų ir apdovanojimų dalyvis. Iš Justino Marcinkevičiaus kūrybos labiausiai buvo pamėgęs „Pažinimo medį" ir pradėjo jį skaityti gerokai anksčiau nei gavo vaidinti Daukantą.

Daukanto vaidmuo man buvo labai netikėtas. Aš, žinoma, tuo sprendimu labai apsidžiaugiau ir tuoj pat nusiskutau barzdą, nes Daukantas buvo be barzdos. Tada ir mano Pirosmanis kurį laiką buvo be barzdos.

Marcinkevičius nesikišo į mūsų darbą, o Tamulevičiūtė dirbo užsidegusi. Yra keli Daukanto monologai, kuriuos reikėjo sceniškai atlikti. Pamenu mūsų su Saulium Bareikiu sceną, kai dainavome. Bareikis ir Gediminas Storpirštis vaidino Daukanto brolį Aleksandrą. Finalas prietemoje – apie Daukanto likimą be vilties.

Daukanto finalo tekstas: „Iš kapo šauksiu, jeigu atmintį savo apleisit. Kaip koks savižudis vaidensiuos. (...) Gyvybei tolygi atmintis, gerbiamieji, gyvybei!"[45]

Po „Daukanto" vaidinimų vykdavo susitikimai su žiūrovais, labai rimti pokalbiai. Studentai, inteligentija. Tai jau buvo Sąjūdžio išvakarės. Bėda ta, kad spektaklis buvo pastatytas, po truputėlį sėlinant Jaunimo teatro mirties nuojautai. Kažkas pradėjo gesti. Dalis trupės gastroliavo po užsienį su Nekrošiaus spektakliais ir uždirbo daugiau nei kiti. Prasidėjo kažkokie tąsymaisi, tampymaisi, kuždėjimai.

Ir tame fone Daukanto: „Juk žmogui dirbau. Atrodo: į tuštumą viskas. Lyg į tamsą šaukiau, kur niekas neatsiliepia. Ar išgirdo kas mano balsą, ar mano rūpestį kas pajuto, ar pastangas mano suprato? Aš nesakau: ar įvertino? Ar suprato, klausiu?"[46] Valdas Vasiliauskas rašė, kad Bagdonui vaidinant, „bemaž negirdi tų įvardžių „aš", „mano" (...) Mat šis Daukantas mažiausiai pretenduoja į

45 Justinas Marcinkevičius, ten pat, p. 472.

46 Ten pat, p. 464.

Su Mykolu Karčiausku atvyko į kūrybos vakarą Pasvalio rajone. 1988

pranašo išskirtinumą ar liaudies tribūno pakylą, jis pasirengęs net išsižadėti savos asmenybės, prisidengdamas slapyvardžiais"[47].

Vėliau man teko keliose išvykose su Justinu Marcinkevičium skaityti nedidelį Daukanto monologą apie miškus. Jis prašydavo, kad paskaityčiau ištraukėlę, kuri jo įpinta į pjesę. Ne taip dažnai mes bendraudavom, ne taip dažnai mus veždavo kartu. Marcinkevičius man atrodė labai drovus, tas irgi stabdė bendravimą. Kaip aš ljsiu? Kaip klausiu ar teigsiu? Nežinau, kas galėjo su Justinu Marcinkevičium pabendrauti kaip lygus su lygiu. Su Mykolu Karčiausku aš galėdavau pasijust lygus prie alaus. Gal ir su Baltušiu kartais, nes jis buvo toks... atlapaširdis. Bent jau taip vaizduodavo. O Justinas Marcinkevičius tyliai ateidavo, tyliai išeidavo.

Bet važinėdavai ne tik su Justinu Marcinkevičium?

Važinėjau su Mykolu Karčiausku, su Juozu Baltušiu, su Vytautu Petkevičium. Dažniausiai su tais trim autoriais. Man patiko keliauti su rašytojais. Albino Žukausko poeziją labai mėgau.

47 Valdas Vasiliauskas, „Pasaulis be arba", *Literatūra ir menas*, 1986 03 08.

Baltušis surinkdavo minias gerbėjų. Per duris veržđavosi žmonės, kaišiojo galvas, kad galėtų išgirsti. O Baltušis visada pradėdavo: „Jeigu norit pamatyti laimingą žmogų, tai pasižiūrėkit į mane." Visi būdavo labai patenkinti. Dažnai su juo važiuodavau.

Su Karčiausku, ko gero, dažniausiai važinėdavom. Ypač su jo „Žvirgždės poema", ji labai man patiko. Daug tų elegijų buvau išmokęs ir skaičiau jas kaip gyvenimo atsiminimus.

Rinkaisi šiurkštoką, konkrečių vaizdų poeziją su aiškiais siužetais? Kad skaitymas būtų lyg spektaklis?

Galbūt. Siužetai – taip. Visą Karčiausko poeziją buvau skaitęs, bet kažkodėl labiausiai man įkrito „Žvirgždės poema", jos metaforos mane labai veikė. Tai, ką Karčiauskas rašo, yra atpažįstama, o žmogui, man rodos, nieko daugiau ir nereikia – atpažinti ir prisiminti. Bent jau sykį per savaitę mes važiuodavom į Pasvalio kraštą. Karčiauskas ir visuomenine veikla užsiimdavo – apie brolius Vileišius nenustodamas kalbėjo. Ir šį tą pasiekė: Pasvaly mokykla pavadinta Petro Vileišio vardu, paminklas visiems trims Vileišiams Vilniuje kuriamas.

Su Karčiausku irgi sulaukdavom gausios publikos. Bet čia jau labiau aš surinkdavau. Kai ateidavo laikas „gal norit ko paklausti rašytojo", visi klausimai būdavo tik man. Mykolas gauna raštelius, perskaito ir: „Čia tau, čia tau..." Klausimai visada tie patys: ką toliau sukursit, o kokios jums mergaitės patinka, ką jūs veiksite ateity, kokie jūsų kūrybiniai planai, ką jūs mėgstate valgyti, kokius filmus žiūrite. Vis parveždavau mamai tuos klausimus, jai labai patikdavo skaityti.

Važinėjimas su poetais buvo vienas iš geriausių būdų atsipalaiduoti. Dažniausiai – po „Poezijos pavasario" sparnu. Vienintelė mano užduotis – garbingai perskaityti. Įtaigiai. Kažkodėl įsivaizdavau, kad aš tai moku. Daug skaičiau, turėdavau paruošęs keletą valandų programos. Kokias keturias penkias valandas gryno skaitymo. Ir rašytojų pagarbą nuolatos jaučiau. Man įdomu būdavo su rašytojais, ir žmonėms patikdavo jų klausytis. Aštriai kalbėdavo. Tai buvo dar iki Sąjūdžio.

Sakei, labai patiko Albino Žukausko eilės. Bet nieko apie jį nepasakoji...

„Poezijos pavasario“ skaitovas laureatas. Vilniaus universiteto Sarbievijaus kieme. 1986

Niekada nebuvome susitikę. Jis jau nebegyveno, kai atradau jo eilėraščius. Skaičiau juos ir supratau, kad Vilnių jis pažino geriau už mane, vilnietį.

Nors vadino save „dzūkišku kelmu“. Ir jo poezija – epiška, rupi, siužetinė, kaip tik tavo skonio.

Epiška? Jo poezija linksma. Graudžiai linksma, seniokiškai. Man buvo smagu jį skaityt, labai. Tą dariau niekieno nespaudžiamas, nes, žinai, artistas dažnai eina pagal užsakymą, kai kviečia, siūlo. Žukauską pats suradau, nors prieš akis buvo kitų poetų. Rinktinių. Žukauskas žodžius dėliojo kitaip. Jo eilėraščiuose lietuvių kalba kiek pakreipta. Retų žodžių iš jo išmokau.

Dabar man tiktų Žukauską skaityti. Bet kažin ar jau paruoščiau programą.

Bagdono skaitoviška veikla – seni laikai, kai Lietuva buvo SSRS dalis, o į meno renginius žmonės rinkdavosi kaip į retas nemelo salas – tikėdamiesi iš žinomų menininkų gauti „ir šviesos, ir tiesos“, parodyti jiems savo meilę. Artistui tai yra didžiausias honoraras – nuolatinė publikos dėmesio dozė. Be to, čia niekas nestabdo ir nerežisuoja, niekas nesako „nu“ ir nereikalauja sudėtingų mizanscenų. Tad ko stebėtis, kad šią savo veiklą Bagdonas apibūdina kaip „būdą atsipalaiduoti“.

Lietuvai pradėjus nepriklausomos valstybės gyvenimą, tautos nemalonę pajuto du Bagdono skaityti rašytojai Juozas Baltušis ir Vytautas Petkevičius. Ne už kūrybą, o už praeities riktus ir už žingsnius ar pareiškimus, nesutapusius su laisvėjančios šalies nuotaika. Tauta svarstė ir tūžo: negi jos numylėtiniai – prisitaikėliai? Priešai su teisuolių kaukėmis? Kerštas atrodė ir taip: prie „laimingo žmogaus“ Juozo Baltušio buto durų būdavo paliekamos išmatų krūvos. Degė jo knygos.

O skaitovų vaizdo ir garso įrašai kaip tik Nepriklausomybės pradžioje plito itin laisvai. Bagdonas nepamiršta: kai 1992 metais su Jaunimo teatru jis buvo nuvykęs į gastroles Australijoje, ten gyvenantys lietuviai pasigyrė, jog žino ir mėgsta jo skaitomą pasaką apie lazdą. „Kokią pasaką?“ – nesuprato Bagdonas. Įjungus vaizdo grotuvą, pamatė save, skaitantį ištrauką iš Vytauto Petkevičiaus apysakos „Molio Motiejus – žmonių karalius“. Ar tai buvo slaptas priekaištas? „Bijau suklysti. Manyčiau, jiems svarbu Petkevičiaus kūryba“, – kalbėjo Bagdonas viename to meto interviu, grįžęs iš gastrolių.

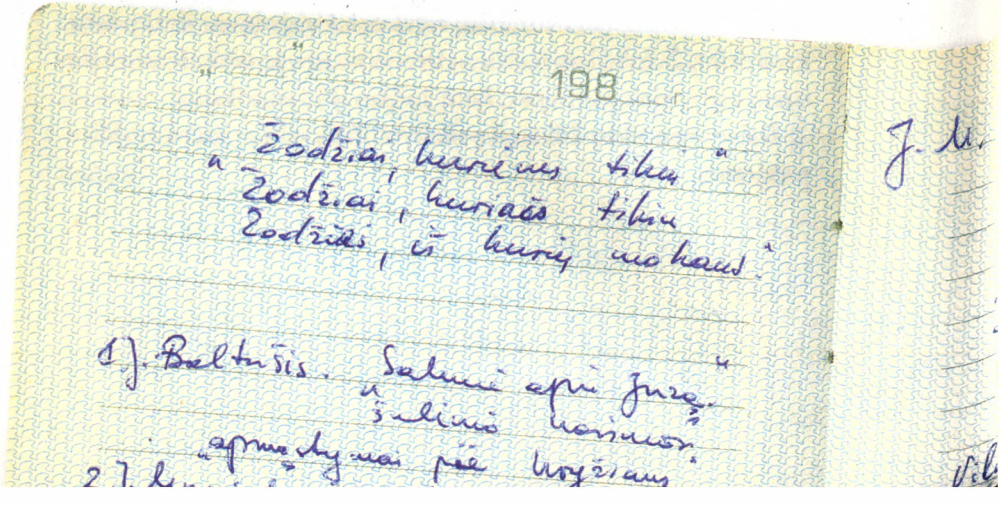

Užrašų knygelėje – autorinio vakaro pavadinimo variantai. 1985

1992 metais artisto buto durų niekas nedergė, bet priekaištų dėl skaitytų autorių Lietuvoje sulaukė. Tik, kaip prisimena, nepiktų: „Su kuo, girdi, tu tada... Su kuo! Su rašytojais. Šiandien, matai, visko gali išgirsti. Koks jaunas poetas prisipažįsta, kad iš Justino Marcinkevičiaus mokėsi, kaip nereikia rašyti. Žinai, tokie dalykai stumia į šalikelę. Buvo iš ko pasimokyti, kaip nereikia rašyti. Bet ne, ištraukiama šita pavardė visuomenės svarstymui. Suprantu, kad nieko nėra amžina... Išskyrus ubago subinę, kaip pridurdavo mano močiutė."

Labiausiai iš Justino Marcinkevičiaus „Pažinimo medžio" mėgai skaityti „Paskutinį Sirvydo pamokslą". Kodėl?

Gal jis artimiausias mano prigimčiai. Jame per nedidelę gyvenimo atkarpą – paskutines dienas – sudėliotas ir visas žmogaus gyvenimas, ir labai daug gražių literatūrinių detalių, pastebėjimų, palyginimų. Yra, kas labai retai pasitaiko, ir humoro. Iš viso „Paskutinis Sirvydo pamokslas" labai parankus skaityti, vaizdingas, kinematografiškas.

Taip ir maniau. O kad finale Sirvydo kraujas įteka į žodyną – jo viso gyvenimo darbą?

Taip, taip, taip. Praktiškai dėl tos scenos ir skaičiau „Paskutinį Sirvydo pamokslą". Dėl jos išmokau. Nepaprastai stiprus finalas. Visas kūrinio išdėstymas labai paveikus. Kylančia kreive parašytas. Ir matosi, kad tai sąmoningai daroma, labai giliai pajautus, lyg pats Marcinkevičius stovėtų Sirvydo vietoje.

Ir tu.

(*Bagdonas atsidūsta.*)

PS Apie 1979 metus į Bagdonų namus Karoliniškėse užsuko nepažįstama jauna kompanija. Keturi žmonės, vienas jų – Rimas Burokas, poetas, hipis, laisvūnas. Ieškojo Bagdono, o jis tuo

metu vaidino gastrolėse Klaipėdoje. Su Rimu Buroku niekada nebuvo susidūręs. Kodėl pareigūnų persekiotas poetas ar jo draugai ieškojo nepažįstamo aktoriaus? Rimas Burokas neilgai trukus buvo suimtas „už veltėdystę“ ir mirė kalėjime. Apie tą vizitą Bagdonui pasakojo žmona Dalia.

Dalia išvirė kavos, pasėdėjo su jais. Kalbėtis jai buvo įdomu. Tada jie paprašė pinigų kelionei į Kauną. Dalia sukrapštė gal 10 rublių, nes nebuvom aptekę tais rubliais. Rimas Burokas paliko savo eilėraščius su dedikacija man. Po kurio laiko pas mus užėjo saugumietis ir klausinėjo Dalios, ar buvo čia Burokas, kodėl buvo ir kaip mes, padori šeima, įsileidom valkatas. Dar vėliau Dalia prie buto durų rado du ryšulėlius knygų – gerų, ne makulatūros. Suprato, kad Buroko kompanija padėkojo.

Su Rimu Buroku niekada ir nebuvome susitikę. Jo eilėraščius išsaugojau, dabar jie paskelbti. Pasilikau tik dedikaciją.

Rimas Burokas, poetas, hipis, laisvūnas. 1977

16 skirsnis, kuriame Bagdonas dainuoja kaip niekas kitas, o jo gitarą palengva nusėda dulkės

2010 M. BALANDŽIO 4 D., SEKMADIENIS

Bagdono vaidinamas Rokas 1972 metais „Lenktynių aitvare" dainavo Mindaugo Urbaičio parašytus zongus. 1976 metais Giedriaus Kuprevičiaus miuzikle „Ugnies medžioklė su varovais" jo Rolandas kartojo Vytauto Kernagio įdainavimus. Bagdono Merkucijaus gęstančią gyvybę Kęstučio Antanėlio miuziklo „Meilė ir mirtis Veronoje" įraše galima jausti iki šiol.

1982-ieji. Eimunto Nekrošiaus „Meilė ir mirtis Veronoje" Jaunimo teatre. Merkucijus įeina ir nusišypso ne personažams, o publikai. Ne, netikslu. Įeina Bagdonas, nusišypso, tada tampa Romeo draugu Merkucijumi. Tik vėliau, galvodamas apie spektaklį, supranti, ką ta Bagdono šypsena reiškia: jis, aktorius, žino, kas laukia jo vaidinamo Merkucijaus. Dvikova dėl Romeo, atsitiktinė žūtis, atsisveikinimo arija. Ir kai ateina laikas, Bagdonas dainuoja taip, kad tiki – Merkucijus visa esybe kabinasi į sprūstantį gyvenimą, nors kiekvienu žodžiu šaukia, kad galimybės išeiti jis „laukė ilgai". Jis išeina iš pasaulio be meilės ir vilties. Dovydas Judelevičius: „Kitados užsimiršimo ieškojęs gyvenimo malonumuose, jis dabar galutinai suvokė savo ir kitų veroniečių situaciją... Devalvuotos visos vertybės. Romeo dar gyvena savo meilės viltimis, o Merkucijus šios atramos neturi. Praeis nedaug laiko, ir Romeo įsitikins tuo pačiu."[48]

48 Dovydas Judelevičius, „Meilė ir mirtis Veronoje", *Literatūra ir menas*, 1982 10 09.

Egmontas Jansonas: „Man net regis, kad V. Bagdono suvaidintas Merkucijus yra žymiai tragiškesnis ir kilnesnis nei Šekspyro aprašytas personažas.“[49]

„Meilę ir mirtį Veronoje“ Jaunimo teatras vaidino jau Arklių gatvėje. Kad teatras turi savo publiką, po kelis kartus žiūrinčią tuos pačius spektaklius, aiškėjo dar Profsąjungų rūmuose. Vis didėjantis ištikimųjų būrys buvo apgulęs ir Basanavičiaus gatvės pastatą, kai Jaunimo teatras vaidino ten. O „Meilė ir mirtis...“ – pirmoji premjera savuose namuose. Vis sunkiau nusipirkti bilietų, sąmokslas su teatru vis tvirtesnis. Todėl Bagdono šypsena galėjo reikšti ir štai ką: aktorius žino, kad spektaklį žiūri tie, kurie irgi žino... Jie – žmonės salėje ir scenoje – jau kelintą sezoną yra vieni kitų gyvenimo dalis.

Kol prisiekę teatralai negalėjo atsižiūrėti į Bagdono Pirosmanį ir Merkucijų, radijo ir televizijos pageidavimų koncertų gerbėjai negalėjo atsiklausyti, kaip gražiai ir įtaigiai Bagdonas dainuoja Vygando Telksnio, Alvydo Jegelevičiaus, Anatolijaus Lapinsko ir kitų autorių dainas. Ir šitoje lengvąja vadinamoje srityje Bagdonas dirbo rimtai, aistringai, dainą išgyvendamas kaip dramos aktorius. Dirbo taip daug, kad, sako, nė pats nebeatsimena, kiek yra įdainavęs, o kai netyčia gauna paklausyti, nustemba: kada? Kaip? Tikrai?

Teatras man nebuvo svarbiausia, kad ir kaip tai būtų keista ar paradoksalu. Aktyviai veikiau visais būdais: vaidinau, deklamavau, dainavau. Nesakau, kad ignoravau teatrą. Daug vaidinau. Bet spėdavau koncertuoti. Kai važiuodavau su Mykolu Karčiausku, imdavau ir gitarą.

Ką dainuodavai literatūros vakaruose?

Visokias daineles, kurios tuo metu buvo populiarios. Ir vienas koncertuodavau. Ir važinėjau, ir per radiją dainavau, gal iš to

49 Egmontas Jansonas, „Meilė, mirtis ir... juokas“, *Komjaunimo tiesa*, 1984 03 16.

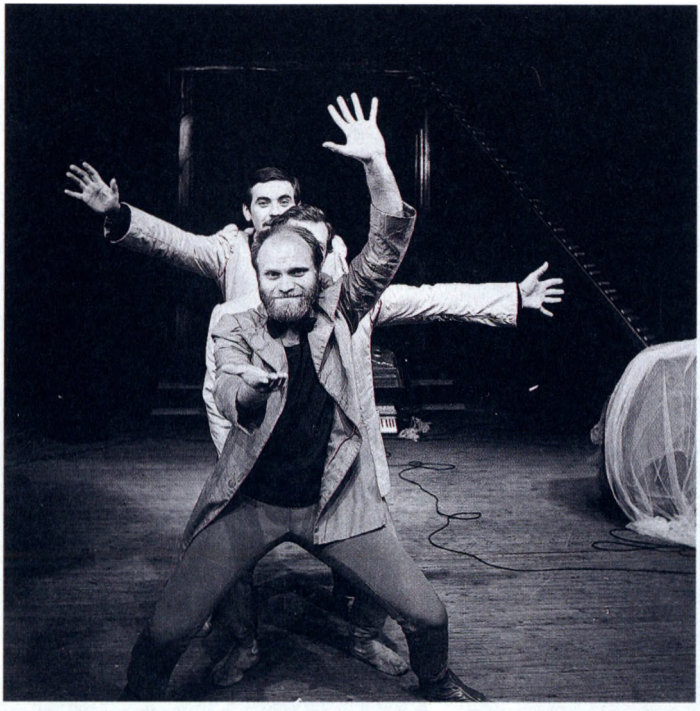

„Meilė ir mirtis Veronoje“. Merkucijus – Vladas Bagdonas, Romeo – Kostas Smoriginas. 1982

mane pažinojo. Kaimas iš viso nežinojo manęs kaip aktoriaus, tik kaip dainininką. Televizijos spektakliui „Palanga“ buvau įdainavęs keletą Vygando Telksnio dainelių, viena iš jų – „Išbučiuosiu tave mirtinai“. Be to, mano įdainuota lopšinė „Debesėlio baltas luotas“ buvo „Labanakt, vaikučiai“ laidos dalis. Kiekvieną vakarą transliavo. Trejus metus. Televizija buvo viena, radijas vienas. Buvo nesunku su keliom dainelėm įgyti populiarumo.

Mano koncertus – jie vadinosi kūrybiniais arba autoriniais vakarais – organizuodavo Vidas Ramoška, Jaunimo teatro administratorius. Kai pradėjau važinėti, nebeužteko dainelių. Man tiesiog nuobodu buvo vien tik dainuoti. Ėmiau derinti dainavimą, skaitymą su žiūrovų klausimais. Toks žanrų mišinys, ne grynas koncertas. Aš ir nenorėjau būti laikomas aktorium atlikėju, dainuojančiu tiktai estradines dainas. Tokiuose vakaruose skaitydavau kokias nors juokingas Albino Žukausko paraboles arba vieną kitą Mykolo Karčiausko posmą. Nemažas sales surinkdavau.

Kūrybos vakaras „Žodžiai, kuriais tikiu“.
Kauno Profsąjungų rūmai, 1986

Dainą „Mano senai mokyklai“ Telksnys parašė apie 1980 metus, man atrodo. Kada Pirosmanis? 1981-aisiais? Paskui „Verona“. Matyt, tada jau buvau šio to pasiekęs, nes kai įeidavau vaidinti Merkucijaus, savo ausimis girdėdavau, kaip mergaitės salėje viena kitai šnabžda: „Bagdonas ateina, Bagdonas ateina.“ Daugiausia „Veronoje“ ir pajutau, kad esu atpažįstamas, laukiamas. Tas spektaklis buvo tikrai labai mėgstamas jaunimo, žiūrėdavo po daug kartų. O Merkucijaus vaidmuo buvo teisingai parašytas ir aš stengiausi tvarkingai jį vaidinti. Lengvai šokinėjau ant kelių, vaikščiojau su kojūkais. Toks grakštus veltėdis. Įeini į sceną – ir iškart į pirmą planą. Eimis gi nemėgsta, kad vaidintume vienas į kitą – profiliais.

Argi nebuvo taip, kad įeini kaip Bagdonas, o tada pradedi vaidinti Merkucijų? Nes visi jūs – Maestro Juokdario trupės artistai, vaidinantys Romeo ir Džuljetos istoriją.

Ne, ne. Atrodo, ne. Nors – gal. Tą užmiršau.

Klausau tavo įrašą – Merkucijaus atsisveikinimo ariją. Ten taip stipriai justi ribinė situacija – žmogus ant gyvenimo ir negyvenimo slenksčio, net klausyti ramiai neįmanoma. Krūpčioti verčia kiekviena frazė, nes jos kaip smūgiai. Kol smūgiuoji – dar esi čia. Nutyli – gęsti. Vėl smūgis...

Tai gerai. Taip turėjo būt. Kitaip būtų blogai.

Kitų dainas atlieki ir pats rašai, esi bardas. Kuklus, per daug viešai nesirodantis, bet į bardų koncertus kviečiamas. Ar ano meto kūrybiniuose vakaruose savo dainas dainuodavai?

Tik per penkiasdešimtmečio vakarą jas pirmą kartą dainavau. Kai galvojau, ką darysiu scenoje per jubiliejų ir kas bus mano partneriai, Rūta Vanagaitė sakė: parodyk, ką gali vienas.

Tyliai rašei dainas ir niekas jų scenoje negirdėjo iki pat 1999-ųjų?

Kai kurios parašytos anksčiau, kai kurios paskubintos. Paskui surengėm keletą koncertėlių su Andrium Kulikausku, kuris padėjo aranžuoti mano dainas. Reikėjo ir jų kasetę pareklamuoti. Pavadinau „Dainos sau“. Jokio pristatymo nerengiau. Tik tos kelios išvykos, kai pagrindinius miestus apvažiavome. Bet nelabai sekėsi sukviesti publiką. Ateidavo kažkiek. Minorinės mano dainos, gal tik viena kita mažorinio skambesio, o šiaip...

Tos „Dainos sau“, kaip vėliau paaiškėjo, ir liko dainos sau. Aš jas tiesiog užmiršau, nedainuodavau niekada. Kaltint galiu tiktai save. Mano dainos gana vangaus ritmo. Tekstai gal įdomūs, bet muzikinė kalba nuobodi. Andrius Kulikauskas pasistengė, kad kelios taptų gyvesnės.

Kulikauskas išpuošė tavo dainas, lyg blizgančias kaukes joms uždėjo. Kodėl neužteko vien tavo gitaros?

Kartais imdavau gitarą, bet aš prastas grojikas – tik brązginti galiu.

Baisus nepasitikėjimas savimi!

Ne ne. Dabar jau nebepasitikėčiau, tuo ir nebeužsiimu. Dabar išeitum su gitara prieš jaunimą ir galvotum: nei tu grot moki, nei tau reikia. Ir ko lįsti į tą dainuojančių ir grojančių terpę?

2010 M. BALANDŽIO 5 D., PIRMADIENIS

Ką jis kalba! Gerai, Bagdono skambinimas – tai paprastas pritarimas sau, nupūtus dulkes nuo gitaros, kaip jis prisipažino publikai 2008-aisiais „Bardų žygyje per Lietuvą“. Bet kai dainuoja savo ar kompozitorių dainas, pritardamas gitara, klausaisi visumos, ir veikia būtent ji.

Bagdonas vis mėgsta kartoti, kad su pora populiarių dainelių kadaise susikrovė kapitalą keturių kambarių kooperatiniam butui Fabijoniškėse. Tačiau kai atlieka jas vienas, su gitara, kai joks įgudęs muzikantas ar orkestras dainavimo nepasaldina, nebeatpažįsti tų šlagerių. Net jei tai Vygando Telksnio „Mano senai mokyklai“ ar Edvardo E. Armoškos „Sapnas apie motiną“ – anų laikų topai. Pirmuoju atveju girdi novelę apie gyvenimą su „vis ta pačia gramatine klaida“. Antruoju – suvoki nuolat besikartojančią tėvų lemtį, natūralią, bet ne mažiau slegiančią atskirtį. O seniai filmuotame sentimentaliame klipe „Sapnas apie motiną“ kalbama apie moralinę sūnaus skolą nelankomai motinai, kuri gyveno kaime

„Dainos sau“.
50-mečio vakaras
Vilniaus Rotušėje.
1999

(jis vis dar randamas interneto svetainėje *YouTube*). Graudu, bet tik tiek.

Šiais laikais paklausyti dainuojančio Bagdono, kuriam pritaria įvairūs muzikantų kolektyvai, galima kompaktinėje plokštelėje „Žingsniai dainoje“, išleistoje 2009 metais. Tai retro. Surinkta dvidešimt seniai įrašytų dainų, aštuoniolika jų sukūrė profesionalūs kompozitoriai, dvi – pats artistas. Ir daina apie seną mokyklą, ir „Sapnas apie motiną“ skamba taip, lyg būtų skirtos šokiams, nors dramatizmas verčia suklusti. Vienur kitur toje plokštelėje pasigirsta beveik Merkucijaus neviltis ir įniršis. Kaip rašė neprilygstamoji Dana Rutkutė, Bagdonui dainuojant „kažkaip skaudžiai suvoki žodžius“.

Pamatyti gyvai dainuojantį Bagdoną? Nors jis tebekuria dainas ir, kaip sako, grojinėja gitara, bet tik sau. Dainose lyg dienoraštyje atpažįsti autoriaus gyvenimo realijas. Jis grįžta „gatve Vokiečių, gatve Trakų, gatve Pylimo“ po spektaklio,

kuriame „pusę dešimtos aš numirt turiu, / o paskui stačiom akim laukti keturių“. Kitoje dainoje jam „atrodo, kad iki vakaro taip toli, / atrodo, dar ilgai ilgai ištvert gali“, bet iliuzija trunka tik tol, kol jis užeina į „vaikystės sodą, / kur, rodos, vakar į nešienautą pievą /nugriuvo nesuradęs namų išgėręs mano tėvas, / kur iki šiol girdžiu iš kvapnių aviečių / mane mama lyg vis dar mažą vaiką uogauti kviečia“. Arba dainuoja, kaip skaito „kingytę“ savo penkerių metų sūnui, susiruošusiam miego. Bedainuodamas užmiega ir... užknarkia! Visą dainos posmą suknarkia išraiškingai, su intonacijom, lyg toliau dėstytų „kingytės“ išmintį.

Ir dar viena itin bagdoniška daina „apie meilę“ (autoriaus anonsas), čia lyrika pinasi su sąmojum, faktas su fantazija: neva dainuoja „poniai Reginai“, dar atsimenančiai „senąjį Chadaravičių“ ir norinčiai kažko saldaus, ir „visą valandą“ jis tikina, „kad to saldaus ji gaus“.

Kasdieniškos, su daugybe konkrečių detalių dainos sau. Autoportretai su gitara.

Tai mažai pažįstama Bagdono kūrybos kertė, o įdomi. Sukritikavo žmogus savo muzikavimą ir dainų nebėra kaip išgirsti, nes Bagdonas jas norėtų pridengti profesionalių muzikantų drapanom. Taip gražiau ir drąsiau? Jeigu dažniau ryžtųsi dainuoti, kad ir visai kamerinėje aplinkoje, gal nebekamuotų tas tariamas, susigalvotas muzikinės kalbos nuobodumas. Bagdono – bardo aktorinė kalba turtinga, ir bendrauja jis meistriškai. Šiais laikais dainuodamas, žinoma, neuždirbtų nė pusės kambario butui, tik savo dovaną dalintų, užtat publika būtų tikra, „kad to saldaus ji gaus“. Juk įmanoma?

Ar jis vėl kraunasi lagaminą į Peterburgą?

17 skirsnis, kuriame Bagdonas patiria, kad gyvenimą tvarko stichijos, vadinas, jos ir kaltos, kad jis neskrajoja kaip laisvas menininkas, o blaškosi ir liūdi it studentas

2010 M. BALANDŽIO 6 D., ANTRADIENIS

Praėjo Velykos. Aną savaitę Bagdonas buvo rimtai nutaręs atsikratyti nemigos, kuri „stabdo gyvenimo džiaugsmą“. Vėl žadėjo eiti pas savo draugus į Miego sutrikimų centrą ir vėl nenuėjo. „Reikėtų, – sako, – įtaisyt mane į kokią akmens skaldyklą nuo aštuonių ryto iki vakaro...“

Jam neramu, kaip seksis šiaurėje, kur kviečia Žoldakas. „Žoldakas labai romantiškai į tai žiūri, yra užsidegęs. Na, gerai, lašiša, elniena, gyvenimas jurtose, miegmaišiai – viskas labai gražu, bet aplink trisdešimt laipsnių šalčio. Su mano nemiga... Neatsimenu, ar kada esu miegmaišy miegojęs. Vaikystėje buvau iš šakų pašiūrę pasidaręs su draugais, kai žvejojom. Rūta Vanagaitė Žoldako kompanijai sakė: „Turėkit omeny, kad Bagdonas gyvena tik scenoje, todėl galit labai juo nusivilti – pradės niurgzti, kad viskas blogai, aš jį pažįstu.“ Žoldakas šypsojosi. Galvoju, ar ji sako tiesą, ar iš tikrųjų esu toks burbeklis ir man viskas nepatinka?“

Per Velykas su šeima buvo sodyboje, dirbo kelias valandas, jaučia tai visu kūnu. Ir vis tiek neužmigo.

Pasižiūri į kalendorių: visą balandį užimtas kaip studentas. „Juodasis strazdas“, „Sudie, idiotai“ Vilniuje, vėl „Idiotai...“ Kaune, „Zorba“ Kaune, „Juodasis strazdas“, paskui „Idiotai...“ Ir „Faustas“. Vėl sekmadieniais nežais teniso! Jį kalbina atvažiuoti į lietuvių gimnaziją Vokietijoj, bet sako tikrai nevažiuosiąs.

2010 M. BALANDŽIO 7 D., TREČIADIENIS

Žoldako repeticijos dar neprasidėjo, o būsimas spektaklis Rusijoje jau reklamuojamas. Tam skirtas ir vakarykštis „paties garsiausio Nekrošiaus aktoriaus“ interviu interneto tinklalapyje *OpenSpace.ru*.

„Poemos herojui, Veničkai, trisdešimt metų. Jūs trisdešimčia metų vyresnis...“ – pradeda žurnalistė Katerina Pavliučenko.

„Taip... Problema... Nežinau, ką daryti. Pajauninti manęs jau niekaip nepavyks. Iš Žoldako tikrai jokio stebuklingo eliksyro negausiu, – atsako Nekrošiaus artistas. – (...) Bet vis dėlto man Veničkos amžius nėra labai svarbus. Ten kas kita brangu. Ta knyga apie totalią vienatvę. Apie tai, kad žmogų turi supti meilė.“

„Ko jums dabar trūksta, kad jaustumėtės kaip trisdešimtmetis?“

„Sąmojo. Labai jaučiu jo stoką. Visi pastarųjų dešimtmečių mano vaidmenys turėjo rimtą dramatinį arba tragedinį pamatą. Trūksta nors kokio pokšto...“

„O koks buvo trisdešimtmetis Bagdonas?“

„Trisdešimtmetis Vladas Bagdonas buvo mergišius. Kai buvau trisdešimties, turėjau daug veiklos, viską spėdavau. Tiesa, niekada nebuvau ypač bohemiškas. Kompanijos manęs niekada netraukdavo. Nuobodžiaudavau ten. Visada buvau truputį vienišius. Mergišius vienišius. Juokingai skamba.“[50]

Štai ir pokštas.

2010 M. BALANDŽIO 10 D., ŠEŠTADIENIS

„Juodasis strazdas“ Rusų dramos teatre. Dėl to Bagdonas nematys savo studentų koncerto „Menų spaustuvėje“.

O ten per „Liūdnų slibinų“ koncertą sausakimša. Įdomu. Sąmojinga. Bagdonas jau seniai pastebėjo, kad „jie kitokie nei mes – nesuvaržyti, nebijantys, žodžiu – laisvesni“.

50 Катерина Павлюченко, „Владас Багдонас: „Я не собираюсь заново перечитывать Толстого и Достоевского, чтобы почувствовать русскую душу“, *OpenSpace.ru*, 2010 04 06.

2010 M. BALANDŽIO 13 D., ANTRADIENIS

Bagdonas rūpestingai ruošiasi kelionei į šiaurę, todėl nesusitinkam. Rašo elektroninį laišką: „Reikia drabužių, kepurių prisipirkti, akinių nuo saulės, alkoholio. Sako, ten, šiaurėje, pinigai neegzistuoja – atsiskaitymas buteliais. Miegas nuėjo į ateitį. Kiek supratau, tokie durniai kaip aš – nepagydomi, menininkai. Bet gegužį mėginsiu atsigult po tais jų aparatais. Nors 99 procentų pastangų nueis veltui. Būčiau jaunesnis – būt įdomu, o dabar – nesuprantu, ko siekiu, kam man viso to reikia. V. B.“

Vakare – „Sudie, idiotai“ „Menų spaustuvėje“.

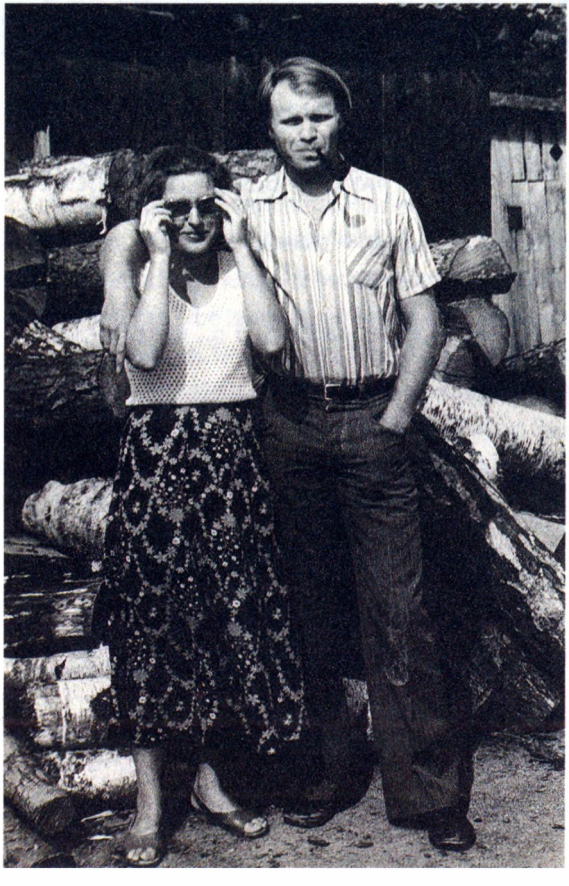

Trisdešimtmečiai Dalia ir Vladas Bagdonai. Apie 1980

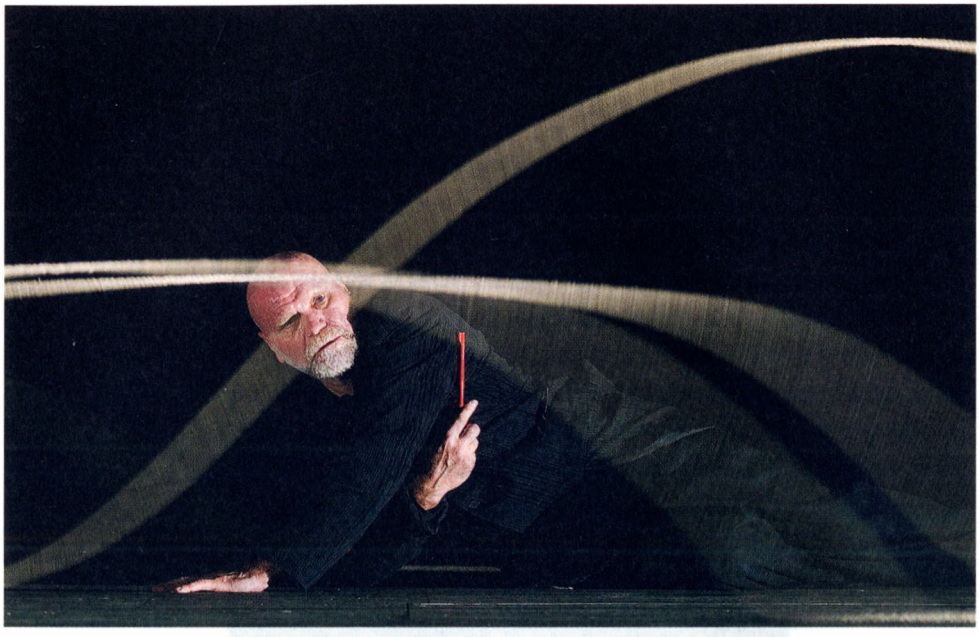

Faustas ryžtasi sutarčiai su šėtonu. 2006

2010 M. BALANDŽIO 14 D., TREČIADIENIS

„Sudie, idiotai“ Kaune.

2010 M. BALANDŽIO 17 D., ŠEŠTADIENIS

Vėl Kaunas. Muzikiniame teatre – „Zorba“.

„Ir kažkokiu būdu man reikia ruoštis „Žanai D'Ark“, gegužės mėnesį rodys, teksto daug reikia išmokti.“ Tai apie vakarą gegužės pradžioje, Gintaro Rinkevičiaus vadovaujamas simfoninis orkestras atliks Arthuro Honeggerio oratoriją. Bagdonas – brolis Dominykas, o Žana D'Ark – Ingeborga Dapkūnaitė.

2010 M. BALANDŽIO 19 D., PIRMADIENIS

Islandijoje visą savaitę rūksta Ejafjadlajokudlio ugnikalnis, pelenų debesis paralyžiavo aviaciją, bent jau Europos. Tai gal Bagdonas neišskrido į šiaurę? Bendraujam elektroniniais laiškais:

„Vladai, ar ugnikalnis sutrukdė išskristi?“

„Taip, Rūta – esu Vilniuje.“

„Ir gerai, pailsėk, su studentais padirbk. Gamta žino, ką daro.“

2010 M. BALANDŽIO 21 D., TREČIADIENIS

„Ruošiesi „Faustui“?“

„Dar nesiruošiu, nes ryt važiuoju į Piterį vaidinti „Strazdo“, dieną prieš „Faustą“ dar turiu „Sudie, idiotai“, ir apskritai pavasarį daug visokio nesveiko lakstymo.“

2010 M. BALANDŽIO 27 D., ANTRADIENIS

„Sudie, idiotai“ „Menų spaustuvėje“.

2010 M. BALANDŽIO 28 D., TREČIADIENIS

„Faustas“ Nacionaliniame teatre. Bilietų išpirkta tik trečdalis, bet žmonių daug – atėjo su kvietimais. Publika puiki. Bagdonas neprilygstamas. Trečiame veiksme – ypač. Vis dėlto įspūdingai jis vaidina meilužį. Juokingai ir be galo rimtai. Ir visiškai nesvarbu, kad jo Faustas – be jaunystės ir be plaukų. Bagdonui tiesiog tinka mylėti moterį. Ta jo replika Mefistofeliui: „Kokia graži mergaitė!“ Tarsi karo šūkis. Nusistebėjimas, kodėl istorija su tokia mergaite dar neprasidėjo. Barzda žila, o emocijos kaip vaiko. Kartu tai vyras, kurio dėmesys jaudina.

2010 M. BALANDŽIO 29 D., KETVIRTADIENIS

Elektroninis Bagdono laiškas: „Prieš tris valandas buvau Juozapo klasėj – vaikai sveikino mamas, aš buvau staigmena su gitara... Taip, nepaisant to, kad „Fauste“ žiūrovų buvo tik parteryje, žiūrėjo gražiai. Mano studentės gyrė. Ir Rinkevičius sveikinimo žinutę atsiuntė. Su Žoldaku vakar susitikom – jis perka man bilietą į Diuseldorfą, kad pamatyčiau, kaip jo

spektaklyje vaidina žymus vokiečių aktorius. Po to 27 gegužės pjesės skaitymas ir susitikimas su būsimais scenos kolegomis. Tai tiek. V. B.“

Kai susitinkam, Bagdonas paskaičiuoja, kiek darbų turi jis ir kiek Žoldakas. Ima svarstyti: „Žinoma, gyventi taip, kaip gyvena Žoldakas... Jis užsiima vien tik kūryba ir neturi jokių pašalinių dalykų, tarsi ir susietų, bet vis tiek nepadedančių viens kitam... Jis turi daug mažiau problemų. O aš turiu įsipareigojimų ir ten, ir ten, ir ten, ir ten. Ir kai paskaičiuoju, kiek jų turiu, galvoju: kam man to reikia? Kam to? O kam to? O kam visko? Vis prašomas atsakau: gerai, padarysiu; gerai, pamėginsiu; gerai... Paskui skaičiuoji ir galvoji: jeigu atsisakytum to, ano, trečio, ketvirto – kas atsitiktų? Nieko. Pasaulis nesugriūtų. Bet jeigu atsisakytum to, trečio, ketvirto, penkto, tai neturėtum to, ano, trečio, ketvirto, penkto. Na, žodžiu...“

Guliveris.

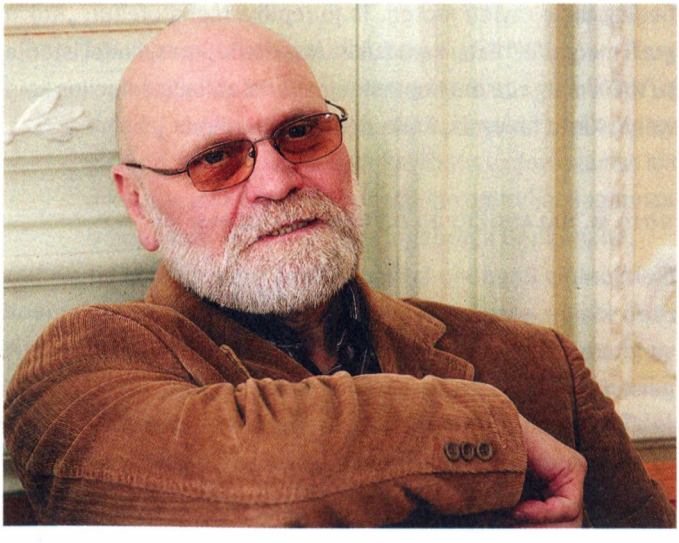

Jeigu turėtų mažiau darbų... 2010

18 skirsnis, kuriame Bagdonas bene pirmasis Lietuvos teatre parodo vyrišką striptizą, gundo Dapkūnaitę savo literatūriniais gabumais ir griūva kaip Pizos bokštas

2010 M. BALANDŽIO 30 D., PENKTADIENIS

Į šitą knygą būtinai reikia įsileisti Bagdono išdaigas, kurias Jaunimo teatro spektakliuose jis krėtė dar nesulaukęs trisdešimties. Ir vėliau. Juk rūstus ar sutrikęs „Juodvarnyje", grėsmingai niūrus spektaklyje „Sudie, idiotai" – tai tik kukli Bagdono aktorystės briaunelė. Atšvaitai. Užtat Faustas ir Otelas atrodys tarsi bažnyčios. Vaidmenys, kuriems tik melskis it kokiam pilnatvės scenoje stebuklui.

Bet ką išdarinėja tas susikaupęs, visatos pažinimui atsidavęs Faustas, kai jį aplanko jo mokinys Vagneris, trokštąs „kilnių minčių pasiklausyt". Įkyruoliui reikia minčių apie dramos meną? Vidurnaktį? Faustas demonstratyviai stojasi pamokslininko poza, čia svarbiausia – ištiesta ranka, vienas pirštas, nukreiptas žemyn, kartais reikšmingai suvirpa. Eisena – tarytum tauraus ristūno žinginė. Vagneris – Povilas Budrys mėgdžioja kiekvieną judesį. Faustas, sukdamas ratus po sceną, ima kalbėti. Intonacijose – pagieža visokiems skaitalams („pergamentams") ir juose sukištoms žinioms. Faustas trankosi it perkūnais, tyčiojasi iš tų, kurie laiką aukoja tariamai tikrovei, o ne gyvenimui. Vadinasi – šaiposi ir iš savęs. Taip, jis be gailesčio parodijuoja savo paties būdą, uždarą ratą, iš kurio nežino, kaip ištrūkti. Ką gi jis dar turi be troškimo pažinti? „Kam reikia vilktis paskui žodį?" – barasi Faustas, o iš paskos pamaldžiai slankioja Vagneris degančiomis akimis – jo paties

Šelmis Otelas. 2001

karikatūra, jo iškreiptas atspindys, kurį šios nakties sarkazmai turi sutriuškinti.

Bandau pagauti ir užrašyti artisto judesius, įvairiausias, nenuspėjamas jo intonacijas, reakcijas, tragizmą ir komizmą tą pat akimirką, bet jo Faustas šaiposi ir iš tos pastangos. Ir dar kaip tūžmingai! Maždaug – atsipeikėk, kvėpuok, klausykis „lapų menueto“, neskendėk tarp popierių ir dulkių, ieškodamas „būtojo laiko dvasios“, nes niekas iš tų rašymų nieko nepažins, nebent tik „raštininko dvasią“.

Taip, Pirosmani, ir tavo dvasios niekas nepažins iš anos pageltusios laikraščio skiautės. Nebent iš tavo paties darbų. Ir, žinoma, iš aktoriaus vaidybos – bet tam reikia sėdėti teatro salėje, kai Pirosmanis porai spektaklio valandų grįžta į savo

būstą. O kai tos valandos su aktoriumi virsta būtuoju laiku, kai jas užkloja dešimtmečiai – lieka žiūrovo atmintis ir rašančio „pergamentai“. Šiais laikais – dar ir skaitmeninis spektaklio vaizdas, suspaustas į plokštelę. Kartais padeda.

Matau trumputę Otelo išdaigą pirmame veiksme, kai Dezdemona dar prie tėvo namų durų. Savo žmona Otelas gėrisi ir didžiuojasi. Ir to jausmo tiek daug, kad net su publika pasidalina: išdidžiai parodo į Dezdemoną, suprask: koks turtas šitokia moteris, kokia laimė, koks grožis, ar ne? Apeina iš kitos pusės – gražu, dievaži! Štai koks jis šią akimirką santūriai laimingas ir šelmiškas.

Nuo šitų epizodų, kol su Faustu ir Otelu dar linksma, kol Otelas dar nekūkčioja, nusisukęs į kitas – verkiančias – duris, driekime gijas į Bagdono jaunystę, į tuos retus spektaklius, kur jis žaidė, stačiai dūko. Galbūt teatro istorijoje tai trumpučiai epizodai, kaip tas laimingo Otelo žvilgsnis, – bet tebūnie. Juk, tarkime, 1977-aisiais Natalijos Ogaj „Pelenėje“ Bagdonas vaidino mikroskopinius epizodus – žiūrovų akivaizdoje persikūnydavo į vežėją Žiurkę, į Kavalierių karaliaus puotoje ar rūmų Sargybinį. Ano žaidimo tęsinys – Vandalinas Lope de Vegos „Šokių mokytojuje“, kurį taip pat režisavo Natalija Ogaj, o choreografiją kūrė Borisas Moisejevas, tuo laiku – ekscentriškas dvidešimt ketverių metų šokėjas ir „Trimito“ baletmeisteris. Jis yra mokęs Bagdoną šokti, kai Viktiukas režisavo atminti̇ną veikalą „Mes, džiazas ir vaiduokliai“.

Įspūdžiai apie Bagdono Vandaliną buvo paveikiausia „Šokių mokytojo“ reklama. O pats Vandalinas – „geriausias vaidmuo spektaklyje“[51], kaip skelbė Valdas Vasiliauskas. Užtat Danos Rutkutės sakiniai – it vaizdo įrašas, transliacija iš ano laiko: „Išradingasis Bagdonas grakščiai parodijuoja apsiausto ir špagos aristokratų luomą, kurdamas nesusitupėjusio išlepėlio portretą. Kaip kokią karštyje nugeibusią gėlę Vandalinas įdomiai „nešioja“ sulenktą rankutę, vaikšto atpalaiduotais klubais,

51 Valdas Vasiliauskas, „Iš Renesanso jaunystės“, *Literatūra ir menas*, 1978 10 21.

mėgaudamasis savimi ir panėšėdamas į panelę. (...) Ar tik ne paties aktoriaus iniciatyva atklydo į „Šokių mokytoją“ nuostabi besimaudančio Vandalino improvizacija? Artistiškumas, elegancija, humoro bei saiko jausmas šią „striptizo“ sceną paverčia žavingu koncertiniu numeriu ir viso spektaklio centru.“

O, Vandalinas! Taip, čia jau supratau, kas tai yra.

Metai turėjo praeiti po „Medaus skonio“ Džefrio, kad suprastum?

Matai, į užkulisius ateidavo berniukų pasižiūrėti, ar iš tikrųjų aš nuogas, kai lipu į vonią. Iš priekio būdavau prisidengęs rankšluosčiu. Bet kaip iš šono? Tuos vaikinukus, laukiančius užkulisiuose, gerai įsidėmėjau. Ir ateidavo jų ne vienas. Beveik per kiekvieną spektaklį.

Vandalinas – pirmas mano vaidmuo komedijoje. Man patiko tame spektaklyje vaidinti. Dar turėjau ką ir parodyt, dar buvau jaunas ir liaunas. Ir išėjo gana žaismingas vaidmuo. Prisimenu, kad labai laukdavau „Šokių mokytojo“. Ogaj turbūt leido man pačiam reikštis. Kartais aš išdrįsdavau parodyti iniciatyvą, ir Nataša man simpatizuodavo, nežinau, dėl kokių priežasčių. Ar „Pelenė“ buvo prieš tai?

Pusantrų metų anksčiau.

Nežinau, kas man atsitiko, kai repetavome „Pelenę“. Nataša – graži moteris, mažutė, bet man buvo užėjęs kažkoks... Aš ją vis traukdavau per dantį. Nesakau, kad chamiškai, bet vis traukdavau ir traukdavau. Kažkuo tas jos mažumas, moteriškumas ir korėjiškumas man buvo per gražus. Tokia porcelianinė lėlytė bėgiojo, klykavo, ir aš vis laidydavau jai nuo scenos kažkokias replikas iš po pažasties. Ji atkreipdavo į tai dėmesį. Atrodo, buvau ją net pravirkdęs per „Pelenės“ repeticijas. Matyt, per tas replikas ji įsižiūrėjo į Bagdoną ir leido jam per kitą spektaklį išsidūkti. Maždaug, jeigu jau duodies, tai duokis scenoje – še tau vaidmenį ir daryk, ką nori.

Kai Nataša išvažiavo, mes susirašinėjome. Ji laišką atsiųsdavo, aš nusiųsdavau. Kurį laiką. Mūsų santykiai buvo geri. Taip gyvenime nutinka: kažką trauki per dantį, po to atšyli. Aš ją mėgau.

Dailininkės Elenos Nonos Zavadskienės dirbtuvėje. Stovi choreografas Borisas Moisejevas, sėdi (iš kairės) Elena Zavadskienė, režisierė Natalija Ogaj, aktorė Eugenija Pleškytė. Apie 1978

„Šokių mokytojas" – smagus, šviesus spektaklis. Ažūrinė dekoracija, kostiumai gana gražūs. Vandalino kelios scenos būdavo. Man, žinoma, patikdavo, kad žiūrovai alpsta nuo mano durno įlipimo į vonią. Ateidavau apsirišęs rankšluosčiu. Nusimesdavau jį ir visiems atrodydavo, kad aš visai plikas. O aš taip sutraukdavau kelnytes, kad jų beveik nesimatydavo. Tai jau ne tik erotika, bet tais laikais – ir pornografija. Ir moterims, ir vyrams buvo smalsu, o jau tiems, kurie lindo į užkulisius, – ypač įdomu. Vis pagalvodavau, eidamas vaidinti, kiek šiandien jų bus: vienas, du?

Ką nors konkretų parodijavai ar sugalvojai tokį vaidmenį?

Sugalvojau. Nors gal... Prisirinkau, prisigalvojau Vandalinui visokių manierų. Manieringas būdavau.

Matyt, kildavo klausimų, ką Bagdonas parodijuoja, vaidindamas Vandaliną. Galbūt todėl Sauliaus Macaičio recenzijoje randu: „Eisena, plaštakų – „letenėlių" – judesiai, verksmingos lepūnėlio intonacijos – visa tai primintų piktą kažkokio konkretaus asmens šaržą, jeigu talentingas aktorius nesiektų giliau. Padaręs tikru vaidmens raktu frazę „O ką kitaip man pasakytų bočiai?",

„Šokių mokytojas“.
Vandalinas. 1978

V. Bagdonas šaiposi ne tiek iš pačios herojaus prigimties, kiek iš jo pastangų laužyti tą prigimtį, konformistinio noro būti „kaip visi“. Epocha romantiška, ir Bagdono Vandalinas krenkšdamas stengiasi būti romantišku herojum. Jis išmoko dūsauti po balkonais (nors gal norėtųsi namo, į vonią), išmoko, kai reikia, stūgauti: „O, angele dausų!“, išmoko čiupti rapyrą (o norėtųsi – „pasiimti lyrą“). Komiškas neatitikimas tarp Vandalino siekių ir jo tikrosios prigimties aktoriaus išgrynintas iki grotesko. Kitas dalykas, kad, taip susikeitus akcentams, spektaklį teisingiau būtų pavadinti „Kavalierius per prievartą“.“[52]

Kai gauni tokį vaidmenuką, norisi jį daryti kuo ryškiau. Labai nedaug charakteringų vaidmenų esu vaidinęs ir tarsi pasigendu jų.

52 Saulius Macaitis, „Žaismingos variacijos“, *Kultūros barai*, 1979, nr. 2, p. 72.

Vienas tokių, sakykim, „Nosyje“. Ten daugiau ne charakteris, o forma buvo, kokios dabar jokiais būdais nepasirinkčiau, neturėčiau tiek sveikatos. Arba Serebriakovas.

Serebriakovą repetuoti pradėjai iškart po „Daukanto“ premjeros.

Serebriakovas buvo po Daukanto? Ne atvirkščiai?

Ne. Kol ruošeisi Daukantui, Eimuntas Nekrošius pradėjo „Dėdės Vanios“ repeticijas. „Daukanto“ premjera įvyko 1985 metų pabaigoje, po trijų mėnesių – „Dėdė Vania“.

Nepasakyčiau, kad buvau sužavėtas skirtu vaidmeniu. Tikėjausi kažko daugiau. Bet ir gavau visai nemažai. Buvo spektaklyje erdvės ir man pasireikšti.

Serebriakovas man kažkodėl atrodė nuo tų visų podagrų jau bekrentantis, kaip Pizos bokštas – jau tuoj tuoj grius. Ir sugalvojau, kad jis turi lazdelę, tik lazdelė jį ir gelbsti nuo visiško sugriuvimo. Ilgai repetavau, kiek aš galiu išlaikyti pasvirusio žmogaus poziciją. Pasviręs, bet su išdidžia galva, su mokslininko ir rašeivos povyza. Vis dar mokslininko!

Tą formą aš pasiūliau, ir Eimiui ji atrodė priimtina, o kadangi personažo laikysena, sakykim, nestabili, tai ir jo psichika nėra labai stabili. Noras įrodinėti, kad dar esi gyvas, bet ir noras gauti tai gyvybei kažkokio kraujo, kitų žmonių pagalbos. Tos pretenzijos – aš dar noriu gyventi, man dar daug liko, aš turiu dar daug ką padaryti – jos buvo reiškiamos akivaizdžiai. Be to, iš Serebriakovo pozicijos žiūrėjau į visą tą aplinką kaip į veltėdžius, kurie nieko neveikia, tik geria. Man atrodė, kad aš čia vienintelis veiklos žmogus.

Ypač drastiškų mizanscenų mes nebuvom sugalvoję. Vienintelė mizanscena – kur Serebriakovas užsidėjęs kojas ant Jelenos Andrejevnos kojų. Jis skundžiasi, kaip jam nelengva ir kaip jo čia niekas nemyli, koks jis senas. Už to skundo slypi ne tik žmogaus drama, bet ir tam tikra gyvenimo pozicija: aš dar sugebu, aš dar turiu idėjų, kaip mums toliau verstis ir gyventi. Matyt, noras parduoti Voinickių sodybą ir persikelt kitur yra mėginimas pradėti naują gyvenimą. Idėja puiki. Kodėl ne? Esu pagalvojęs: jeigu Serebriakovas pasiūlytų jiems keltis į Krymą, tai gal ir nebūtų ten to susišaudymo? Bet kai jis pasiūlė Suomiją, visiems pasirodė šalta...

Teatrologė Ramunė Marcinkevičiūtė. 1983

„Literatūroje ir mene" būdavo rubrika „Spektaklis iš arčiau", skirta išsamioms recenzijoms. Ramunės Marcinkevičiūtės recenzijos apie „Dėdę Vanią" vaizdas iki šiol prieš akis: du laikraščio puslapiai, viršuje iliustruoti ne didelėmis nuotraukomis, o teatro fotografo Stanislovo Kairio fotobandymais – skilties pločio kvadračiukais su visais personažais. Pavadinimas – „Jaunimo teatro kelionė į „Dėdę Vanią". Spektaklio artumo jausmas. Finalinės Marcinkevičiūtės išvados apie aktorius: jie „nepavargę ir artistiški. Išaugę. Išlaikę ant jų pečių uždėtą atsakomybę. Ir einantys toliau". Ir klausimas „Kada toji kelionė priartins tikslą?" su paskatinimais kiekvienam aktoriui. Žinoma, ieškau, kas parašyta apie Bagdono Serebriakovą: „Pseudoreikšmingas. Pseudosvarbus. Gyvenime, mene, kultūroje – visur būnantis šalia"[53].

Per televiziją Ramunė tada kalbėjo dar rūsčiau: kad, šaudamas į Serebriakovą, dėdė Vania iš tikrųjų šovė „į baisią, realią, slopinančią jėgą – į tą konvencijomis paremtą, sutartinių normų saugomą, dirbtinę, spekuliatyvią gyvenimiškąją poziciją"[54]. Jauti, kokia neapykanta tavo vaidintam reiškiniui? O recenzijoje randu palinkėjimą tau susitaikyti „su mintimi, jog Serebriakovas anaiptol ne nuopuolis po Pirosmanio ir Daukanto".

53 Ramunė Marcinkevičiūtė, „Jaunimo teatro kelionė į „Dėdę Vanią", *Literatūra ir menas*, 1986 06 14, nr. 24, p. 13.

54 Ramunė Marcinkevičiūtė, *Eimuntas Nekrošius: erdvė už žodžių*, Vilnius: Scena, Kultūros barai, 2002, p. 320.

„Dėdė Vania“. Profesorius Serebriakovas. 1986

Ne, ne, aš negalvojau, kad tai yra nuopuolis. Negalvojau, tikrai. Nė kiek nesivaržiau būti ketvirta kupranugario koja „Ilgoj kaip šimtmečiai dienoj“. Nieko baisaus, viskas įdomu.

O „Nosies“ majoras Kovaliovas, nuolat šokantis gyvenimo džiaugsmų ieškotojas? Kodėl jis toks judrus lyg žiogas?

Kadangi neabejojau, kad mes nežinosim, apie ką Eimis statys spektaklį – jis niekada nesako, – tai vėl nusprendžiau pats ieškoti formos. Tada labai smarkiai žaidžiau tenisą, fiziškai jaučiausi gerai ir nutariau tą spektaklį šokti, bent jau dalį spektaklio – iki majoro Kovaliovo įkalinimo. Šokio esmė – žydiška dainelė apie žingsnį pirmyn ir du atgal. Taip ir vaikščiojau nerimastingai,

lazdele pasiramsčiuodamas, kiaušinių prisikrovęs į visus galus. Čia irgi mano idėja.

„Nosies“ scenoje su Ingeborga Dapkūnaite visą tekstą improvizuodavau. Kiekvieną kartą rašiau. Kiek „Nosį“ vaidinom, visą laiką mano buvo naujai parašytas tekstas epizodui su Dapkūnaite. Surašau ir žinau, kad būtent taip aš bendrausiu ir tokius žodžius kalbėsiu. Esmė? Neprisimenu. Gal ir yra kokiuose senuose užrašuose. Man tokie rašytiniai eksperimentai buvo įdomūs.

Mes ten bandėm meilės istoriją užmegzti. Ne tarp Bagdono ir Dapkūnaitės, bet tarp Kovaliovo ir Artistės. Kiaušiniai iš visų majoro Kovaliovo galų išbyrėdavo, vargšelė Ingeborga Dapkūnaitė kažkaip reaguodavo. Nežinau, kodėl kiaušiniai ten buvo, bet kažkokią reikšmę jie turėjo.

„Nosis“. Kostas Smoriginas, Ingeborga Dapkūnaitė, Juozas Jaruševičius ir Vladas Bagdonas. 1991

„Nosis“. Nosis – Kostas Smoriginas ir majoras Kovaliovas – Vladas Bagdonas. 1991

Taigi vaidinai erotišką poną be jokių stabdžių. Majoras Kovaliovas puldinėjo nuo moters prie moters, kartodamas: „Jūsų daug – aš vienas.“ Byrantys kiaušiniai turbūt ir išduodavo majoro Kovaliovo prigimtį, materializuodavo ją? O scenoje su Dapkūnaite – Artiste sakei: „Vyras taip jau sutvertas, kad iš jo nuolat kas nors byra – tai pinigai, tai pleiskanos.“ Ji rinko kiaušinius, tu kartojai: „Fu, kokia gėda, kas čia iš manęs dabar byra, kokios stambios smiltys.“ Bareisi, kad „ne viską, kas nukrenta, reikia pakelti, kartais reikia ir paspirti“. Yra nufilmuota.

Galbūt, galbūt... Bet į pabaigą man ir kvapo pritrūko. Pabaigoj, man atrodo, ten ir Eimiui pritrūko smarvės arba minčių. Spektaklio pradžia man buvo įdomesnė, paskui – ko gero, nuolydis.

Nuolydis, sakai? Prisiminkim Nosies kilmę. Juk majorą Kovaliovą grakštusis Gedimino Girdvainio Barzdaskutys kastruoja. Neva nuo savo kliento atskiria tamsiausius instinktus ir sumeta juos į šiukšlių konteinerį. Tai, kas išmesta, netrukus išauga ir išlenda, ima veikti. Chamiškai. Nosį vaidino Kostas Smoriginas. Nosis nusinešė Artistę tiesiai nuo scenos, Nosis ir majorą Kovaliovą įkišo už grotų. Tokia Nekrošiaus spektaklio pranašystė: instinktai, kurių vieta šiukšliadėžėse, ima viršų. Taigi netrūko tam spektakliui smarvės.

Kostas su ta savo Nosim viršininkavo kaip reikiant. Tam anarchistiškam dalykui buvo duota neribota valdžia. Tokia režisūrinė mintis buvo labai aiškiai perskaitoma. Atrodo, turėjom su „Nosim“

važiuoti į Maskvą. Nelabai jie buvo patenkinti. Mes juk truputėlį juokėmės iš jų tvarkos.

Buvo scena, kur Bagdonas su Smoriginu – Kovaliovas su Nosimi – vienas kitam šypsenėlėmis rodo savo požiūrius: kaip tas niekina kitą, o kitas – tą. Tokia personažų ir artistų dvikova. Ginklų nereikėjo. Užteko žvilgsnių, mimikos, pozos. Antausius ir špagas „įgarsino" visi kiti „Nosies" aktoriai.

Man atrodo, Kostas visada mane nugalėdavo savo požiūriu.

O koks tavo paties požiūris? Esi sakęs, kad Jaunimo teatre turėjai tik du rimtus vaidmenis – Pirosmanį ir Daukantą, o Kovaliovas ir Serebriakovas – funkcijos, ne gyvi žmonės.

?..

Sakei, sakei. Tada dar buvai Jaunimo teatro aktorius ir vaidinai juos visus.

Man regis, į Serebriakovą ar Kovaliovą iš šalies gal buvo įdomu žiūrėti. Vaizdinga vis dėlto. Bet iš mano draminių personažų – tikrai tik Pirosmanis ir Daukantas. Kol dirbau Jaunimo teatre. Nors vaidinta nemažai.

Pasakysiu tokį dalyką. Atrodo, 1989 metais nusipirkau mašiną. „Žigulius", devintuką. Vaidindamas Serebriakovą, vidury spektaklio sėsdavau į mašiną ir važiuodavau namo į Fabijoniškes vakarienės pavalgyti. Turėdavau apie 40 minučių. Va, kokiais niekais užsiimdavau užuot ruošęsis spektakliui. Mandrumas: spėsiu, atliksiu aš tą vaidmenį. Bene nepašūkausiu?

Serebriakovas devintu „Žiguliuku" – į Fabijoniškes? O kai dar neturėjai mašinos? Suvaidini, pavyzdžiui, Merkucijų, padainuoji sukrečiančią atsisveikinimo ariją, – spektaklio vidurys. Ir ką veiki? Persirengi, sėdi į troleibusą ir važiuoji namo?

Aš gi ten vaidinau ne tik Merkucijų, bet ir Džovanį. Taigi daug laisvo laiko neturėjau.

O kur gyvenai, kol įsikūrei Fabijoniškėse? Juk Eglių gatvė liko tolimoje praeityje?

Išėjau iš ten dvidešimties metų, baigęs Konservatoriją. Mes su Dalia nuomojomės kokių 8 kvadratinių metrų kambarėlį Antakalnyje, netoli mokyklos, kampiniame name prie pat kelio, pirmame

aukšte. Kartais pravažiuodamas matau tą langelį. Paskui persikėlėme į kambarį Vytenio gatvėje pas tokią šeimininkę, irgi prie gatvės. Ten pagyvenom gal metus, tada man leido nusipirkti kooperatinį dviejų kambarių butą. Po kokių ketverių metų darbo teatre.

Čia tas butas, dėl kurio dokumentų grįžai iš gastrolių Šiauliuose ir vėlavai į vaidinimą Aukštelkėje?

Taip. Mūsų butas buvo Karoliniškėse, aštuntame aukšte. Namas blokinis, toliau nuo gatvės. Netoliese gyveno mano kurso draugas Bronius Bušma. Daugiau artistų aplink nebuvo. Bet ten miškas, upė, kur galėjai pažvejoti vasarą. Kai įsikėlėme, šalia dar buvo didelis senas apleistas sodas su antaninėm obelim. Kažkokia statybininkų valgyklėlė. Viršuliškės dar nepradėtos statyti. Susisiekimas su Jaunimo teatru geras, važinėjom troleibusais.

Vadinasi, Pranas Žarėnas, Vandalinas, Ramelis, dėdė Kolia, Niko Pirosmanašvilis, Merkucijus, Simonas Daukantas, kurį laiką ir Serebriakovas gyveno Karoliniškėse?

„Devintukas“ ir jo Bagdonas Vilniaus senamiestyje. 1988

Nuo 1988 metų jau buvau liaudies artistas. Bet turbūt Lietuvoje buvau vienintelis liaudies artistas, kuris neturėjo valdiško buto, tik dviejų kambarių kooperatinį. Paprašiau valdžios, kad mano šeimai leistų pagerinti sąlygas ir pretenduoti į didesnį butą. Pretenduoti leido, bet pasiūlė tas geresnes sąlygas nusipirkti. Ir nusipirkau. Ir mašiną panašiu laiku. Tada per kiekvieną „Dėdę Vanią" – namo į Fabijoniškes.

Nei man tos vakarienės reikėjo, nei ką. Man patikdavo važiuoti. Ir neatsitiko nieko baisaus. Visada grįždavau į sceną. Tai kaip aš galiu rimtai žiūrėt į save, vaidinantį Serebriakovą?

Artisto žvilgsnis iš aštuntojo Karoliniškių aukšto. 1979

19 skirsnis, kuriame Bagdonas keliauja po tikrą užsienį ir šiurpina kultūringus tautiečius, bet išlieka taurus

2010 M. GEGUŽĖS 5 D., TREČIADIENIS

Su dainomis Bagdonas keliavo po kaimus, o su Eimunto Nekrošiaus spektakliais – į vis tolimesnes gastroles. Po „Pirosmani, Pirosmani...“ Nekrošių ir jo aktorius atrado Maskva. Cituota ir percituota Nataljos Kazminos recenzija iš rusų žurnalo „Teatr“, kurioje rašoma, kad Pirosmanio likimu apibendrinami daugelio dailininkų likimai, nes čia pamatysi ir Vincento van Gogho žvilgsnį, ir Paulio Cézanne'o profilį, o per santykį su kūriniais – ir Henri de Toulouse'ą-Lautrecą ir jo „Moulin Rouge“.

Su „Pirosmani...“ ir „Dėde Vania“ Jaunimo teatras nuolat keliavo. Po 1984 metų BITEF festivalio Belgrade juos ėmė kviestis vis kitos šalys: 1986-ųjų turas per Lenkijos miestus, gastrolės Amerikoje 1988-aisiais... Nekrošiaus spektakliai keliauja vis toliau, vis dažniau vaidinama plačiajame pasaulyje ir vis rečiau Lietuvoje. Labai gerai žinomas lietuvių teatro istorijos puslapis.

Keliaudamas per kelių žemynų scenas, Bagdonas patyrė tai, ką patiria didieji teatro menininkai – ir santūrų pripažinimą, ir patetišką dievinimą, ir minios šėlsmą, kai teatrą nuo įsiaudrinusių gerbėjų tenka ginti policijai. Jauna publika Peterburge nukėlė nuo vyrių milžiniškas teatro duris, kad patektų į festivalį „Visas Nekrošius“. Tame festivalyje plojimai pasigirsdavo vos Bagdonui įėjus į sceną – už ankstesnius vaidmenis. Patyrė Bagdonas ir artisto neviltį, kai per „Otelo“ vaidinimą Meksikoje nuo pirmų minučių publika būriais ėjo iš salės.

Nebevaidinkim, sakė, jeigu šitaip mūsų nereikia. Bet jau per pertrauką organizatoriai nuolankiai atsiprašinėjo dėl savo klaidos: sumanė edukacinę programą indėnų vaikams. Nekrošiaus „Otelą"! Varšuvoje į teatrą suvaryti kareiviai ne spektaklį žiūrėjo, o laikraščius skaitė. Užtat lenkų paaugliai Nüganeno režisuotas „Sutuoktuves" Torunėje žiūrėdavo kuo dėmesingiausiai, nors, kaip pastebėjo Bagdonas, „Gombrowicziaus pjesė – tai ne Biliūno „Kliudžiau".

Bet yra kelionių istorijų, kurias žino tik Bagdonas.

Į užsienį pirmąkart išvažiavau, kai gavau nusipelniusio artisto vardą, vadinas, 1983-iaisiais. Kultūrininkų delegaciją vežė į Ispaniją. Justinas Marcinkevičius, ministro žmona, dailininkai Antanas Gudaitis, Antanas Kmieliauskas... Kmieliauskas vežėsi lagaminą fotojuostų, tai nieko kito nedarė, tik pleškino fotoaparatu. Į bažnyčią nueina – ir ten kiekvieną kampą, kiekvieną vitražą. O aš tampiau ministro žmonos lagaminus. Maniau, kad taip reikia. Jaunas buvau, savo mantos daug neturėjau.

Nuvežė mus į muziejų, o ten – Picasso „Gernika". Gudaitis dėl Picasso kliedėjo ir taip jaudinosi, kai ėjom į tą parodą. Pagaliau priėjom prie „Gernikos" – kokių trijų metrų aukščio drobė. Virvelė priešais. Gudaitis stovi kaip apkerėtas. Žiūri į „Gerniką". Paskui į mus. Kažką norėtų pasakyti... Ir mes, paprasčiausiai apžiūrinėjantys Picasso figūras, jam pasirodėme tokie stuobriai, absoliučiai neišmanantys. Iš mūsų žvilgsnio jis suprato, kad ta „Gernika" mums nieko nereiškia. Smarkiai buvo nusiminęs. Su kuo jis čia atvažiavo! Čia kultūros žmonės? Jiems net akys nesublizga pasižiūrėjus į „Gerniką". Gudaitis gal parą tylėjo. Nieko nesakė. Jis buvo šokiruotas.

Kadangi galėjome vežtis labai mažai pinigų, keisdavo ar dešimt, ar šešiolika rublių visai kelionei, – man kažkas buvo sakęs, kad reikia plokšteles vežti. Nupirkau porą Čiurlionio plokštelių. Ir dar sakė, kad metaliniai rubliai Ispanijoje gerai „eina". Nusivežiau

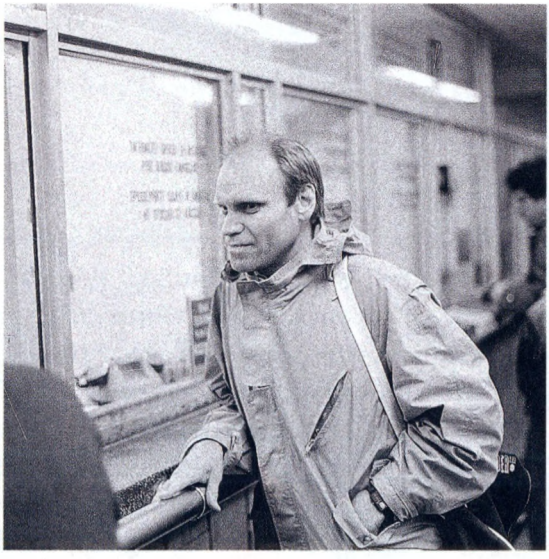

Prie geležinkelio bilietų kasų Vilniuje. 1986

gal trisdešimt metalinių rublių. Prie vienos iš Ispanijos bažnyčių pasiūliau. Nepamenu, kokia kalba, gal vokiškai. Parodyk, sako. Kyštelėjau saują rublių. Jis man šmukšt – savų pinigų. Paskui paskaičiavau, kad ten net dolerio nebuvo.

Su tuo Čiurlioniu vaikščiojau po pažasčia, buvau užėjęs į kelias krautuves. Reikia Čiurlionio? Ne, nereikia. Kitoj irgi nereikia. Nusipelnęs artistas vaikšto su Čiurlioniu... Ėmė lyti, tos plokštelės kiaurai permirko. Aš jas padžiovinau ant lango, vokai pasiklaipė nuo drėgmės. Bet ir toliau jas siūliau. Ir parsivežiau. Ko gero, iki šiol kažkur Fabijoniškėse jos guli.

Biznis nenusisekė. Bet kelionė buvo smagi. Nebadavome. Tik sušalom. Buvo pavasaris, kai atvykom, trumpom rankovėlėm vaikščiojom. Ir netrukus temperatūra nukrito. Ėmėm stipti. Garbė Algimantui Čekuoliui – jis tuo metu dirbo Madride – visiems parūpino kailinius. Visa grupė buvom kailiniuoti. Čekuolis suorganizavo koridą. Ir nemažai mums pasakojo, globojo mus. Matėme varjetė programą – tokių stebuklų, kokių nė sapnuoti negalėjai. Vaizdai keitėsi kas minutę: ruduo, žiema, krioklys... Man rodos, per tą pusantros valandos programą nė nemirktelėjau. Buvau priblokštas techninių galimybių, kurias pamačiau.

Tokia mano pirmoji užsienio kelionė. Net Lenkijoje nebuvau buvęs. Ką iki Madrido mačiau? Minską nebent.

Bet į Ameriką skridai 1986-aisiais – anksčiau nei Jaunimo teatras su spektakliais?

Po „Daukanto" lietuviai mane pakvietė su programa į „Santaros – Šviesos" suvažiavimą Tabor Farmoje. Prie manęs ėjo amerikonai ir klausė: „Kam tau tiek daug teksto reikia atmintinai mokėti? Ar negali paskaityti iš lapo?" Kad negražu iš lapo. Pamenu, Baltušis sakydavo (čia viena sparnuotų jo frazių): „Aš rašytojas, atmintinai neturiu mokėti, bet artistas tai privalo."

Čikagoje gyvenau pas Vytą Zalatorių. Kai atskridau, Zalatorius nuvežė mane į didelį prekybos centrą ir klausia: „Ko labiausiai norėtum?" Lietuvoje tuo metu negalėjai nusipirkti geltono sūrio. Kai mes su Karčiausku kartą pakoncertavome sūrių gamykloj, direktorius padovanojo mums po pusę sūrio, bet liepė iškart paslėpti, kad nesimatytų. Parvežiau į namus pusę kepalo sūrio, tai buvo stebuklas. Mes jį valgėm, ko gero, penkis mėnesius. Todėl pasakiau Zalatoriui: „Labiausiai norėčiau sūrio." – „Sūrio? Ne ko nors išgert?" – „Sūrio." Jis nuo lentynų paukšt, paukšt, paukšt – prikrovė vežimą visokių rūšių sūrių po gabaliuką. Grįžom namo, jis atkimšo vyną, o aš iš karto prie sūrių. Kaifuoju. Vieno, kito paragavau. Kiek to sūrio gali valgyt – daiktas riebus. Suvalgiau tris gabalėlius. Kitą rytą – dar sūrio. O vakare jau kažkaip ir nelabai norisi. „Ko sūrio nevalgai? – klausia Zalatorius. – Taigi norėjai sūrio." – „Norėjau, – sakau, – bet kaip ir atsivalgiau." Tie sūriai taip ir liko pelyti.

Per „Santaros – Šviesos" savaitgalį Tabor Farmoje obuoliavau. Po pusryčių nelabai turėjau ką veikti iki vakaro, iki savo programos. Ėmiau bastytis. Perėjau per kelią – diiidelis golfo laukas. Daug daug obelų, o po jomis tiek daug obuolių. Raudoni, gražūs, didžiuliai. Netvarka, reikia pradėt rinkti. Pririnkau gerą maišą. Partįsiau tuos obuolius į Čikagą. Vytautas Zalatorius sako: „Tu suvalgysi tiek obuolių?" Nežinau, sakau, mėginsiu. Tiek gražių obuolių prikritę po medžiais – ir surinkau. Lietuvoje tada kiekvienas obuolys buvo suvartojamas: sultis spausdavom, nė mažiausias obuoliukas

„Otelo“ gastrolės Milano teatre „Piccolo“. 2001 kovas

nelikdavo ant žemės, visi būdavo sutvarkyti. O čia – pilna obuolių aplink medį, tai net sarmata už tuos begėdžius amerikonus.

Suvalgiau du obuolius. Atsikandau pirmą – labai neskanus, absoliučiai. Kokią trečią dieną Zalatorius sako: „Ko nevalgai obuolių?" Kad kažkaip nesivalgo. „Kur dabar juos dėsi?" Nežinau. „Gal neveši į Lietuvą?"

Tada į Tabor Farmą važiavo istorikas daktaras Vytautas Merkys, rašytojas Juozas Aputis... Turėjo būti ir koks prielipa, bet jo neatsimenu. Matau šalia savęs Aputį, Merkį, bet niekaip – ketvirto, nors jis turėjo būti. Ir tas ketvirtas būtinai turėjo mus nuvesti į prosovietinės spaudos redakciją – į „Vilnį". Moteriškė mus pasitiko ir vedžiojo palei laikraščių ir žurnalų prištabeliuotas sienas. Kažkuo mums skundėsi, mes linkčiojom. Kažkas su jais konkuruoja... Paskui nuvažiavome į Šv. Kazimiero kapines Čikagoje, o ten – dipukai. Iš kur mes? Iš Lietuvos? „E, tie, komunistai." Aukšti vyrai su kastuvais. Jau norėjome bėgti, kad negautume per galvas. Neapykanta iš jų sklido rimta.

O „Santaros–Šviesos" kokie požiūriai?

O santariečiai norėjo taikos pypkę rūkyti, gyvus ryšius atgaivinti, todėl ir kviesdavo kasmet iš Lietuvos. Nepasišiukšlinau, viskas buvo gerai, išskyrus tuos obuolius ir sūrį. Daugelį žmonių atsimenu, gerus veidus, žvilgsnius. Liūtą Mockūną... Jis raiškiausiai emocijas man rodė, jo prašymu ir buvau atvykęs. Paskui susitikdavome Lietuvoje. Vytautą Zalatorių vėliau matydavau Vilniuje, Jakšto gatvėje buvo nusipirkęs butą.

Keletą dienų gyvenau Niujorko pakrašty pas Bronių Bieliuką, buvusį Amerikos lietuvių šalpos fondo direktorių, jau labai garbaus amžiaus. Nuvežė jis mane į Manhataną. Einam, jis žiūri ir aikčioja: ir čia naujas namas, ir čia, kaip viskas pasikeitę! Man ne tiek Niujorkas darė įspūdį, kiek to žmogaus reakcijos.

Vilniuje, dar prieš kelionę, buvau iškviestas pokalbio į Karoliniškių mišką. Su manimi kalbėjosi majoras Gulbinas, kuris tada kuravo kultūrą, teatre jam nuolat būdavo paliekama vieta. Ir dar kažkoks jaunas tipas. Jie man ant suoliuko atvertė žurnalą su „liaudies priešų" nuotraukom. Ten buvo Vytas Zalatorius, Bernardas

Jaunimo teatro gastrolės JAV, Hjustone. Jonas Vaitiekaitis, Vytautas Taukinaitis, Vladas Bagdonas ir Saulius Sipaitis. 1989

Brazdžionis, kiti iškilūs rašytojai, kuriems nepatinka sovietų valdžia. Rodė nuotraukas ir sakė: būk atsargus su tuo, tuo, anuo... Gerai, sakiau, būsiu. Dar sykį buvau nuvežtas į tą patį mišką.

Išsigandai?

Man nebuvo baisu. Bet antrąkart nusivežę pasakė: „Kai grįši, reikės truputį parašyti, kas buvo, su kuo susitikai, ką darei." Sakiau, pažiūrėsim. Ir jau neramu: o gal nevažiuoti į tą Ameriką? Gal aš jau įkliuvau saugumiečiams taip, kad niekada neatsikratysiu?

Amerikoje buvau susitikęs beveik su visais, kuriuos man miške parodė. Tik spėjau išsimiegoti po kelionės – drrrr, telefono skambutis. „Reikia susitikti." Susitarėme susitikti jau nebe miške, o netoli namų, galinėje autobusų stotelėje ant suoliuko. Atėjo kažkoks pacanas nematytas: „Vadovybė nori ataskaitos." Sakau, mane siuntė ne jūsų vadovybė, o kultūros ministras, jeigu jam reikės ataskaitos, jam ir parašysiu. Ne, sako, ministras čia niekuo dėtas, jūs parašykit mums, su kuo susitikot, ką kalbėjot... Ne, sakau, aš ne už jūsų pinigus važiavau ir ne jums atsiskaitysiu. Pagalvok, sako, mes dar susisieksime.

Po dviejų mano galvojimo dienų – vėl skambutis. Dabar jau susitinkame prie stotelės, kuri yra Lazdynų apačioje – Eigulių, atrodo. Ateina vėl tas pacanas. Tada suvaidinau įsižeidusį: šitiek metų dirbu

ir jokių ataskaitų nereikėdavo, be to – ne jūs siuntėt... Pagalvok, sako. Nieko negalvosiu, nerašysiu, ir viskas. Pažadėjo dar paskambinti. Ir daugiau nebepaskambino. Kokius metus laukiau skambučio.

Tai ar aš turiu apie tai Liustracijos komisijai ką nors sakyti? Ar dirbau su saugumu?

Po poros metų vėl skridau į Ameriką – jau su Nekrošiaus spektakliais. Amerikos lietuvius labai veikė Jaunimo teatro atvykimas į Ameriką ne lietuvių, o pačių amerikiečių kvietimu. Kaip? Amerikonai pakvietė? Ir apgyvendino viešbutyje? Ir dienpinigių davė? Lietuviai labai stengėsi, kad mes taupytume tuos dienpinigius, nešdavo vaisių, apkraudavo. Palaikė mūsų dvasią ir patys buvo labai orūs, džiaugėsi mūsų pasiekimais. Neįtikėtina – pirmąsyk istorijoje amerikonai pakvietė lietuvių teatrą, ir kur – į Niujorką, Čikagą, Hjustoną.

Man atrodo, kad mus iš Vilniaus su orkestru išlydėjo ir grįžusius gal su orkestru sutiko. Paskui, kai ėmėme dažniau gastroliuoti užsienyj, nei artimieji, nei orkestrai nebeišlydėdavo. Išvažiuoji vienas ir grįžti vienas. Eilinė išvyka. Kolumbija, Italija, Korėja... Žmogus prie visko pripranta labai greitai. Kas buvo neįtikėtina, pasidaro akivaizdu. Nekrošiaus spektakliai važiuoja į Italiją – ir kas čia tokio? Tegu važiuoja. Bet nevažiuoja juk kitas režisierius į Italiją su savo „Meile pagal grafiką". Irgi normalu.

Jaunimo teatro gastrolės Paryžiuje. Vladas Bagdonas, Vidas Petkevičius, Ferdinandas Jakšys, Vytautas Taukinaitis. 1992

20 skirsnis, kuriame Bagdonas plūkiasi su skirtingais režisieriais ir nerimastingai žvelgia pro uždangos plyšį: gal pamatys bent trisdešimt žmonių, pasirinkusių teatrą, o ne mitingą

2010 M. GEGUŽĖS 7 D., PENKTADIENIS

Tarp šešių dešimčių vaidmenų, Vlado Bagdono sukurtų scenoje, buvo tokių, kurie ramiai ir tvarkingai gyvavo Jaunimo teatro repertuare, netapo pasauliniais įvykiais. Jie išliko recenzijose ar tik paminėti parašuose po premjeros nuotrauka. Išgriebti juos iš praeities skatina paties aktoriaus pasakojimai – bagdoniškos teatro istorijos eskizai.

Jaunimo teatro trupė dirbo ne vien su savo etatiniais meistrais Dalia Tamulevičiūte ir Eimuntu Nekrošiumi. Buvo ir besisvečiuojančių režisierių. Bagdonas gaudavo vaidmenų ir įdomių menininkų, ir atsitiktinių užklydėlių spektakliuose. Net pats bandė režisuoti, tačiau tik vieną kartą.

Kama Ginkas – žinomas Rusijos režisierius, teatro pedagogas, žydų kilmės kaunietis, dar nepamiršęs lietuvių kalbos. Jaunimo teatre 1987 metais jis statė savo paties inscenizuotą Fiodoro Dostojevskio apysaką „Užrašai iš pogrindžio“, ir Vladas Bagdonas čia buvo pagrindinis aktorius, vaidinęs Paradoksalistą.

Britas Hamishas Glennas į Jaunimo teatrą atvažiavo 1990 metais, kai vyko visuomenę intrigavęs jaunimiečių moratoriumas. Buvo paskelbta, kad nuo lapkričio 21-osios lygiai šimtui dienų teatras uždaromas ir vyks tik repeticijos, o 1991 metų kovą iš karto pristatys kelias premjeras. Teatrui tuo metu vadovavo Rūta Vanagaitė, sugrįžusi iš Suomijos, o moratoriumo idėją pasiūlė

amerikietis Bernardas Sahlinsas, teatrų ir festivalių steigėjas. Hamishas Glennas iš Didžiosios Britanijos ėmėsi Nikolajaus Gogolio komedijos „Lošėjai“. Bagdonas vaidino Utešitelną, vieną iš ketverto lošėjų. Nekrošius tuo pat metu repetavo „Nosį“. Jaunimo teatro ir Bagdono biografijoje vos ne kaktomuša susidūrė dvi skirtingo lygio premjeros pagal Gogolį.

1993 metais Bagdonas pirmą kartą dirbo su Irena Bučiene, kuri tuo metu buvo palikusi Akademinį teatrą ir tapusi etatine Jaunimo teatro režisiere. Gavo vaidinti Tartiufą. Tai buvo vienas paskutinių jo vaidmenų šiame teatre.

Dostojevskio „Užrašai iš pogrindžio“ – labai gera medžiaga, ir mes su Kama Ginku kruopščiai dirbom. Kama – nepaprastai didelis krapštukas. Jis man sakydavo: „Kodėl Lietuvoj visi aktoriai scenoje dainuoja? Kad ir kokį žodį tartų, vis dainuoja, ūbauja.“ Sakau, gal čia toks aktoriaus stilius. „Negali būti, čia ne stilius, čia visi

„Užrašai iš pogrindžio“. Paradoksalistas. 1987

„Užrašų iš pogrindžio“ repeticija su režisieriumi Kama Ginku. 1987

dainuoja.“ Jis man sukonkretindavo kiekvieno sakinio reikšmę, veiksmą, kiekvieną raidę prižiūrėjo. Kaip Stanislavskis sakydavo: „Netikiu. Netikiu – dainuoji.“ Klausą jis turėjo. Kiekvienam sakinukui – kitas veiksmo uždavinys. Nepoetizuotas teatras. Be giesmininkų.

Arūnas Storpirštis dar vaidino. Prisikrapštėme iki pirmo veiksmo galo. Gana linksmai dirbom, man patiko: pirmą sykį tokį energingą idiotą vaidinau. Apsirengęs purvinu chalatu, apsikrovęs knygomis, vis pasikalbu su žiūrovais. Stumdau sieną, Arūnas ją laiko. Tokia buvo judanti įstriža siena, kurią aš puldavau.

Atėjo laikas antram veiksmui, ir atsidūrėm spąstuose. Kama Ginkas buvo gavęs kvietimą dirbti Suomijoje. Vieną dieną mes laukiam repeticijos – pusvalandį, valandą... Kur Kama? Nėra. Kada bus? Nebus jo, išvažiavo. Ką daryti? Tada atėjo toks berniokas Gediminas Sederevičius, tiesiai po režisūros studijų. Bendrom jėgom šiaip taip išstenėjom tą spektaklį. Vienas veiksmas linksmas, kitas – nieko panašaus.

Po daug metų susitikom su Kama festivalyje Lenkijoje. „O jeigu, – sako jis, – aš tave pakviesčiau vaidinti?“ Su malonumu, atsakiau, man taip tada patiko, gaila, kad pabėgai.

Viskо dar gali būti. Tada važinėtum vaidinti į Maskvą, ne į Peterburgą. Kaip viskas pasikeitė: dabar pats nuolat vyksti vaidinti į kitos šalies teatrus, o tais laikais visi atrodė amžiams pritvirtinti prie

vieno teatro. Iš kitos šalies atvykęs režisierius buvo retenybė ir egzotika. Pavyzdžiui, britas Hamishas Glennas. Koks jis? Kaip dirbo?

Atvažiavo apyjaunis vyras. Pirmas britas Lietuvos teatre. Surinko grupę neva rimčiausių aktorių: Smoriginą, Petkevičių, Pocių, Bagdoną... Paskaitėm „Lošėjus". Dar paskaitėm. Ir dar paskaitėm. Tai gal repetuojam? Smoriginui skaitymams kantrybės neužtekdavo, jis norėdavo judėti. Ką gi, judam visi. Į kurią pusę judam, niekas nežino, svarbu judėt. Kaip Eimis sako, judinti orą.

„Labai gerai!" – giria britas po repeticijos. Puiku, pataikėm. Kitą dieną vėl tą patį darom arba kažką kita, vėl britas: „Labai gerai! Nuostabiai!" Taip repetavom savaitę, o gal dešimt dienų. Paskui mes pradėjom tirti, kas tai per režisierius, kuriam nuolat viskas „labai gerai". Paaiškėjo, kad jis nelabai režisierius, o lyg ir teisininkas, vaidinęs kažkokioj saviveikloj.

Kaip išsiaiškinote?

Aplinkiniais keliais. Kadangi „Labai gerai!" tęsėsi ir toliau, mes be didelio pykčio repetavom savaip. Ką čia pyksi – žmogus atvažiavo į nepriklausomą Lietuvą padėti menui vystytis, kultūrai augti... Ir per premjerą jis pasakė: „Labai gerai!" Taip mes „labai gerai" ir vaidinom kas sau. Tai, manau, buvo viena iš pirmųjų lietuviško pramoginio teatro apraiškų: vaidina kas sau, kam – neaišku, bet kad būtų linksma. Jokių draminių įtampų, jokių ryškių tarpusavio santykių. Žiūrovai ateidavo, pakikendavo.

Britas dingo kaip į vandenį ir jokių žinių apie jį neturėjom. Simpatiškas vyras, labai džiaugėsi, galėdamas padirbėti. Taip man ir liko paslaptis, kokiu būdu jis čia atsidūrė, kas jį atsigabeno ir kur jis dingo.

1992 metais ir pats pastatei pjesę apie vyrą ir moterį, kurie turi savas šeimas, bet kartą per metus susitinka tame pačiame viešbutyje ir tuo pačiu laiku – daugiau nei dvidešimt metų. Kodėl staiga ėmeis režisūros?

Laima Štrimaitytė atnešė Bernardo Slade'o pjesę „Kitais metais, tuo pačiu laiku", prašė, kad pasiskaityčiau. Žinai, sakiau, aš turbūt nevaidinsiu, bet repeticijų eigą truputį prižiūrėti galiu. Gera, normali kanadietiška pjesė. Šiandien sakytum – tobulai tinkanti pramoginiam teatrui.

„Lošėjai“. Utešitelnas – Vladas Bagdonas, Krugelis – Juozas Pocius, Švochniovas – Vidas Petkevičius ir Ichariovas – Kostas Smoriginas. 1991

Anuo metu Lietuvoje dar neturėjome nei pramoginio teatro, nei tokio meno pavadinimo. Užtat Egmontas Jansonas, rašydamas apie tą spektaklį, prisipažino, kad sukasi aplink jį „kaip šuva apie sintetinį kaulą“. Net juokinga skaityti, kaip kritikas ieško pavadinimo tam, ką matė, ir priežasties, dėl kurios jis užmiršo premjerą, vos pasibaigus vaidinimui: „Tai kita, kitokia meno kategorija (gal – meno liaudžiai, a?), kuri nėra prasta ar trečiarūšė – tiesiog ji skirta greitam suvokimui, reakcijai. Greito reagavimo menas, kurį vartoji tol, kol matai. Paskui užmiršti.“[55]

Kiek žinau, tas spektaklis komerciškai buvo sėkmingiausias Jaunimo teatro projektas (vadinkim šiuolaikiškai), nes jis atnešė

55 Egmontas Jansonas, „Kramtomosios gumos principu“, *Respublika*, 1992 06 04.

daugiausiai pelno ir mažiausiai nuostolių. Vaidino du aktoriai, dar režisieriaus asistentė Birutė Didžgalvytė ateidavo į sceną ko nors paduoti ar kėdės perstatyti. Su tuo spektakliu jie išmaišė visą Lietuvą – iš pradžių Laima Štrimaitytė su Gerardu Žalėnu, paskui Romas Ramanauskas įsiliejo.

Kai talentingas aktorius pradeda režisuoti, kritikai paprastai skelbia gedulą. Netekti Bagdono – aktoriaus atrodė labai baisu. Negi viskas, negi Bagdonas nebevaidins, o persimes į „meno liaudžiai" režisūrą, a?

Mano indėlis ten nėra didelis, vietinės reikšmės. Kažką siūliau, ritmą žiūrėjau, kažkokią muziką gal radau. Kaip režisierius dirbau minimaliai. Daugiau ir nesikėsinau į šitą amatą.

Kai pasižiūrėjau kokį šimtąjį vaidinimą, labai išbariau artistus, nes spektaklis buvo gerokai nusivažiavęs. Matėsi, kad kaime vaidinta ne sykį. Būna tokių vietelių, kur per pirmuosius spektaklius žiūrovas kikteli, tada artistas spausteli. Kai žiūrovas kikteli smarkiau, artistas dar spausteli. Atseit kontaktas su žiūrovu. Per tą kontaktą ir esmė prarandama. Artistas silpnas, jam svarbu, kad prajuokino – tada, atrodo, esi kalno viršūnėje. Ir jau kitas kalnas tavęs laukia. Žiūrovas pavojingas, jeigu juo tikėsi iki galo. Jei žiūrovui duosi tik tą, ko jis laukia, ir iš vaidmens išeisi, ir spektaklis gali išsiderinti.

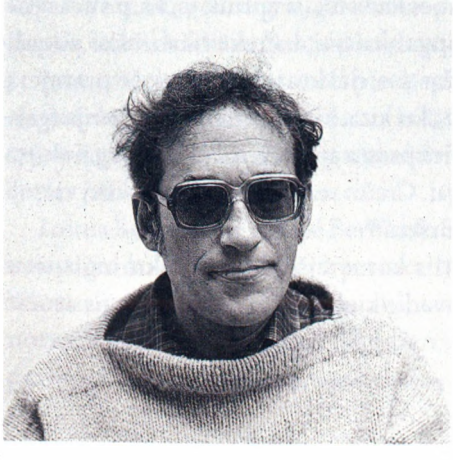

Teatro kritikas Egmontas Jansonas. 1983

„Kitais metais, tuo pačiu laiku". Dorisė – Laima Štrimaitytė ir Džeimsas – Gerardas Žalėnas. 1992

Man ir „Tartiufas" atrodė toks spektaklis – duodantis žiūrovui tai, ko tas laukia. Bet gal ir laikas toks – 1993-ieji, teatras turėjo lengvėti ir linksmėti. Pramogų dauginimosi metas. Scenoje daugėjo erotikos, vis blizgesni darėsi kostiumai. Dar atsimenu, kad per visą spektaklį tavo Tartiufas nesišypsojo, nors juokėsi – grėsmingai. Kalbėjo pasidygėdamas, lyg viskas jam būtų bjauru. O kaip tau pačiam atrodė darbas su Bučiene, praėjus daugiau nei dvidešimt metų nuo studijų? Ar buvo koks naujos būsenos atradimas?

Mes su Bučiene matydavomės teatruose. O per „Tartiufo" repeticijas pirmąkart susitikome profesionalioje scenoje. Bučienė nepasikeitė. Bet tada, kai Konservatorijoje mokiausi, ji man kažkokį dalyką įdiegė. Aš nesupratau ką, bet toks įspūdis, kad ji paskiepijo. O čia jau skiepo negavau. Mes stengėmės, kad spektaklis išeitų, kad jis būtų įdomus.

Buvo sunku matyti, kaip nepasitikima tavim, tavo sugebėjimu keistis be išorinių priemonių. „Tartiufe" tave išdarkė ilgų plaukų peruku su kažkokiu kuodu. Gal taip iliustravo Dorinos įspūdį, kad Tartiufas – „tikras pabaisa"?

Taip, mano išvaizdą pakeitė – pagaliau sulaukiau antro peruko. Pirmas buvo spektaklyje „Mes, džiazas ir vaiduokliai". Tartiufą iš manęs bandė daryti labai „seksovą".

Ir kulminacija pirmo veiksmo pabaigoje: ant besisukančio ilgo stalo, po kuriuo tupi namų šeimininkas Orgonas – Antanas Šurna, Tartiufas prievartauja jo žmoną Elmyrą – Dalią Storyk. Tartiufas jau raitas ant ponios, bet viena koja pasispirdamas suka stalą. Ir atrodo, kad kartais atsispiria į paslaugųjį Orgoną. Kad publikai būtų dar smagiau, Tartiufas, jodantis Elmyrą, yra prisisegęs diržą su daikčiuku, kuris ima dūgzti ir plasnoti papilvėje. Publika, aišku, negyva iš juoko. Nejaugi tau reikėjo tokių režisūrinių ramstelių?

Kažkas man buvo užėję, ėmiausi visokios iniciatyvos. Savo kailį gelbėjau. Vaidindamas pradėjau ieškoti išorinių detalių. Ir vaidinau, prisirišęs prie pilvo tokį gaidžiuką...

Tu pats sugalvojai?

Kas gi daugiau sugalvos?

Ne režisierė?

Ne! Kiek čia truko tie „Tartiufo" spektakliai. Gal net metų nepavaidinau. Pusmetį kokį. Žiūrovai ėjo, bet tada jau buvo prasidėjęs tasai, vadinkim, sunkus laikas teatrui. Ne tik teatrui. Premjerinio entuziazmo dar buvo – vienam kitam vaidinimui. Paskui menko, menko, ir su kiekviena diena vis galvoji, kad... ai, jau užtenka to

„Tartiufas". Tartiufas – Vladas Bagdonas ir Orgonas – Antanas Šurna. 1993

teatro, tos vaidybos, niekam tas nerūpi, niekam neįdomu. Žiūrėdavom pro uždangą, kiek žiūrovų susirinkę. Norma buvo nustatyta: jeigu trisdešimt žiūrovų yra – reikia vaidinti, jeigu mažiau – nereikia. Atvirai pasakius, labai dažnai norėdavosi, kad būtų mažiau. Labai slogios nuotaikos buvo teatre. Šalta, publika su paltais sėdi, nosys mėlynos. Ir patiems norisi su paltais vaidinti, o ne su kokiais šilkiniais drabužiais. Artėjanti pabaiga. Labai nusivyliau teatru. Vis tiek nemažai buvau nudirbęs ir galvojau: ką aš čia daugiau benuveiksiu. Ir to nesuvaidinau, ir ano nesuvaidinau, tai jau ir nebesuvaidinsiu.

Ir kokios laukė perspektyvos?

Tuo metu buvau pradėjęs dirbti radijo „Mažojoj studijoj", mane ten gerbė. Su Dalia Tamulevičiūte dirbau Akademijoje. Ten tuo laiku studijavo Dainius Gavenonis, Darius Gumauskas, Inga Norkutė, Jūratė Budriūnaitė, Danguolė Petraitytė, Dalius Jančiauskas, Deivis Sarapinas... Jie baigė 1996 metais. Negi jau keliolika metų praėjo? Dauguma įsitvirtino Šiaulių teatre.

Vis dėlto 1993 metų nuosprendis išeiti iš teatro labai daug ką nukirto. Iki pašaknių. Skaudu taip nukirsti ir pradėti gyvenimą iš naujo, bet aš taip padariau.

Nesigaili?

Dabar tikrai galiu pasakyt: gailiuosi. Tada teatre buvo nepakeliama, nes nebuvome reikalingi. Niekam tie spektakliai nerūpėjo. Visi ėjo į mitingus. Visi ieškojo, kur nusipirkti vėliavą ir mojuoti ja. Kam tie spektakliai? Už ką jie kovoja? Už nieką. Spektakliu nepamojuosi. Tik, atrodo, prieš porą metų stovėjo didžiulės eilės prie Jaunimo teatro, o praėjo kiek laiko – ir tu žiūri pro plyšį, ar yra žiūrovų. Tai pakerta. Nenori taikstytis su tokia padėtim. Jauties kaltas dėl to, kad pradedi senti, kad kažkas atsitiko. Ir įsipina truputėlį mazochistinis svarstymas: ai, ir nereikia. Jums manęs nereikia, ir man jūsų nereikia. Todėl išėjimas iš teatro didžia dalimi pagrįstas emocija. Tai nebuvo labai smarkiai apgalvotas ir kryptingas žingsnis. Jeigu būčiau kiek šaltesnio proto, iki šiol sėdėčiau Jaunimo teatre. Bet nugalėjo emocijos, ir ačiū Dievui.

Jo išėjimas iš Jaunimo teatro nebuvo staigus. Bagdonas pirmas iš Lietuvos teatro aktorių atsisakė etato ir pasisiūlė dirbti pagal sutartį. Tokį savo norą aktorius pareiškė per teatro susirinkimą 1991 metų pavasarį. Kito sezono pradžioje, rugpjūčio mėnesį, Jaunimo teatras su Vladu Bagdonu sudarė sutartį.

Atsisakydamas aktoriaus etato, Bagdonas rodė pavyzdį, norėdamas „atverti kelią kitiems artistams". Jis kartojo nemanąs, kad aktorius – tai profesija ar amatas visam gyvenimui, todėl teatrui reikia sudaryti sąlygas neturėti balasto – neaktyvių, nepajėgių žmonių, prisirišusių etatais. Bagdonui tada buvo keturiasdešimt dveji ir spaudai jis tvirtino: „Aplinkybėms susiklosčius, artistas gali tapti nedarbingas ne dėl kokio invalidumo, o tiesiog pametęs profesinę orientaciją ar praradęs prestižą ir žiūrovų dėmesį. Dėl to šitas darbas daug kam yra laikinas. Dažnai viskas baigiasi anksčiau, nei tikėtasi, todėl kontraktas sudaromas neilgam. Galimas dalykas, ateis silpnumo momentas, ir mano pažiūros keisis. Galiu kada nors ir kaltinti save. Man pačiam įdomu, ar laikysiuos tos pozicijos, kurią pasirinkau. Gali būti, kad suvokęs esąs nereikalingas Jaunimo teatrui pasitrauksiu iš tos veiklos visiškai. Kad teatras gyvuotų, negali nebūti ir tam tikro žiaurumo."[56]

Du sezonus jis taip ir dirbo, o 1993 metų rugsėjį visai pasitraukė iš teatro. Kartu su Bagdonu išnyko ir spektakliai, kuriuose jis vaidino. Pagal sutartis tuo metu dirbo jau keturiolika Jaunimo teatro aktorių – senbuviai, vaidinantys pagrindinius vaidmenis, ir trupės naujokai.

56 „Vladas Bagdonas: išeina ir sugrįžta", kalbina Loreta Mačianskaitė, *Lietuvos rytas*, 1991 11 05.

21 skirsnis, kuriame Bagdonas įsitaiso profesoriaus kėdėje, bet nujaučia, kad ši labiau skirta vienuoliui ar kamikadzei, ir gal dėl to jo studentų trupė liūdi

2010 M. GEGUŽĖS 11 D., ANTRADIENIS

Bagdonas sako, kad jo studijų laikais studentai atrodę kaip avelės, laukiančios, kol jas kas nors iškvies į sceną. Užtat diplominiai spektakliai būdavę tarsi turgūs: suvažiuoja visos Lietuvos teatrų vyriausieji režisieriai ir renkasi aktorius, siūlo jiems ne tik kūrybinį darbą, bet ir etatus, kartais net butus. O dabar? Jokių avelių ir jokio turgaus. Studentai dar neturi aktorių diplomų, bet jau buriasi į trupes, nelaukdami jokių kvietimų, nes dažniausiai jų ir nebūna.

1991 metais kalbėdamas apie sutarčių privalumus ir aktoriaus darbo laikinumą, keturiasdešimtmetis Bagdonas net nenujautė, kad jo žodžiai bus lyg pranašystė, o gal palaiminimas ar net prakeikimas jo būsimiems mokiniams. Dauguma jų kurs teatrą be etatų, be socialinių garantijų, ir aktorystė dažnai atrodys iš tiesų labiau pomėgis, o ne amatas visam gyvenimui. Vos metus gyvavusi „Terra bella“, studentų įkurtas ir iki šiol vaidinantis, įvairias scenos profesijas derinantis „Atviras ratas“, atkakli ir savo pasirinkimui ištikima „cezario grupė“, bravūriška „Trupė liūdi“ – juk tai idėjos ir talentai, užsispyrimas ir sėkmė. Arba neviltis ir skirtingai besiklostantys Bagdono mokinių likimai. Taip, dėstytojau, „kad teatras gyvuotų, negali nebūti ir tam tikro žiaurumo“.

Dėstyti Muzikos akademijoje (nuo 2004 metų – Muzikos ir teatro akademija) Bagdonas pradėjo 1993-iaisiais kaip Dalios

Du teatro pedagogai: Dalia Tamulevičiūtė ir Vladas Bagdonas. Apie 1995

Tamulevičiūtės asistentas. 1997 metais, kai po studentų maišto Tamulevičiūtė pasitraukė iš Vaidybos ir režisūros katedros vedėjų, vadovauti buvo pasiūlyta Bagdonui. Sutiko. Ir vadovavo iki pat 2009-ųjų, tada šias pareigas perdavė Aidui Giniočiui. Profesorius Bagdonas yra droviai prisipažinęs, jog iš pradžių jį gerokai gniuždė ankstesnių lyderių – Dalios Tamulevičiūtės ir Irenos Vaišytės – autoritetas, nes Lietuvos scenose karaliauja būtent jų išugdyti meistrai.

Pasitraukęs iš teatro, Bagdonas nepasitraukė iš aktorystės. Jau dėstydamas jis vaidino Saljerį, Tuzenbachą, Hamleto tėvo šmėklą Eimunto Nekrošiaus spektakliuose, pastatytuose su festivaliu LIFE. Tapęs katedros vedėju, pradėjo dirbti su Jonu Vaitkumi jo kameriniuose spektakliuose, o „Meno forte“ su Nekrošiumi sukūrė Otelą ir Faustą. Kai reikia išvykti gastrolių ar ilgiau repetuoti, profesorius Bagdonas išeina nemokamų kūrybinių atostogų.

Naujausias Bagdono kursas turėjo tapti ne aktoriais, o renginių vedėjais. Buvo gražiai suplanuota, kad nuo trečio kurso jiems ateis dėstyti Vytautas Kernagis, padėjęs atsirinkti studentus per stojamuosius. Nebuvo lemta. Renginių vedimo patirtis liko neperduota, kito profesionalo neatsirado. Bet kaip tik

šitame kurse ir susibūrė „Liūdni slibinai“, jie ne tik dainuoja, bet ir vaidina, groja, šoka, komentuoja. Visas žaismei nusiteikęs kursas susijungė į darinį, pavadintą „Trupė liūdi“. Bagdonas tuose pavadinimuose įžvelgia savo mokinių autoironiją, supratimą, kad gyvenimas gal ir nelengvas, bet į jį galima žiūrėti smagiai.

Dalios Tamulevičiūtės pakviestas dėstyti, mėginau iš naujo vartyt Stanislavskio „Aktoriaus saviruošą“, bet nieko neįsidėmėdavau. Atėjau dirbti turbūt į antrą ar net trečią kursą – jame mokėsi Dainius Gavenonis, Inga Norkutė, Rolandas Boravskis... Daliai buvau užsiminęs: „Norėčiau pabūt šalia, pasižiūrėti, kaip jūs dirbate, pasimokyti.“ Daliai sakydavau „jūs“.

Kursas buvo darbštus, kūrybingas, o aš turėjau tik labai menkų užduočių. Jeigu Dalia negalėdavo ateiti, repetuodavau su jais tas būsimo diplominio spektaklio vietas, kurios man atrodė sujungiančios, iš scenos į sceną pereinančios. Muziką kokią pasiūlydavau, baldų perstumdymą organizuodavau. Tik tiek padėdavau.

Kitas kursas buvo šiek tiek sudėtingesnis. Ten mokėsi Sandra Bernotaitė, Monika Šaltytė, Rasa Marazaitė, Aistis Mickevičius, Povilas Laurinkus, į antrą kursą Tamulevičiūtė pakvietė Salvijų Trepulį iš Klaipėdos universiteto. Tas kursas tarsi kokį kryžių nešė. Dalia mėgdavo griežtai pakalbėti. Pirmais metais studentai nuleidę galvas sutikdavo su ja, o paskui, kai prasidėjo diplominiai pastatymai, kilo tylus maištas, kuris vėliau virto tiesiog skandalu. Skandalas buvo grynai studentiškas, su baldų laužymais. Dalia norėjo atsisakyti jų, bet mums pavyko susitarti. Paskui magistrantūroje su jais dirbo Oskaras Koršunovas, pastatė britų dramaturgės Sarah Kane „Geismą“.

Studentai Dalios bijodavo. Ir man būdavo gana sudėtinga su Dalia, nes ji dirbo labai griežtai.

O Bagdonas – gerasis dėstytojas?

Aš nemoku pakelti balso. Mano balso pakėlimas virsta ironija, netgi autoironija: „Nieko man nerodot, ką surepetavot. Žinoma,

Daliai Tamulevičiūtei rodot etiudus, nes jums reikia, o čia...“ Pamenu, per vieną paskaitą klausiu: „Vaikai, ar turit ką parodyti?“ Studentė: „Jūs juokaujat, dėstytojau?“ Na... reikia suprast – juokauju? Toks aš ir buvau pedagogas, nors atsisėdau į profesoriaus kėdę. Nelengva buvo toje kėdėje. Kai pasako taip studentė, nėra kaip reaguoti. Lieka tik atsikelt ir išeiti.

Jie suprasdavo, kad blogai pasielgė?

Ech... Nesiaiškindavau. Supranta ar ne – ar čia mano reikalas? Nėra ko klausinėti. Blogai pasielgė.

Ko pasieki, jeigu išeini ir nieko neaiškini?

Manau, jie suprato: išėjau dėl to, kad studentės sakinys buvo nekorektiškas. Kitą dieną, žiūrėk, jau ką nors parodo. Žinojo, kad manęs atsiprašinėti nereikia. Tai, kad jie ima rodyti, ką surepetavę, yra atsiprašymas. Jeigu dvi dienas iš eilės būtų atsakyta: „Dėstytojau, jūs juokaujat...“

Salvijus Trepulis mėgo su manim dirbti, kažką iš Dostojevskio repetavo. Ir Dalia ilgai su juo dirbdavo, mėgindavo nukreipti tinkama emocine linkme. Nežinau, kaip tai daroma. Aš tikrai esu intuicijos artistas, neturiu metodų, kuriuos galėčiau surašyti. Metodologinis straipsnis „Kaip reikia dirbti, kad aktorius pasiektų emocinę iškrovą“ man nepavyktų. Artistas gali būti atvestas iki tam tikros šilumos širdyje ar sieloje, kai pašneki su juo. Kartais prieš spektaklį manęs studentai prašydavo: „Pakalbėkit su manim.“ Mėgindavau pakalbėti.

Pedagogika – tau artimas darbas? Jauti malonumą?

Nežinau. Aš moku dirbti su pirmu, antru kursu. Varšuvos teatro akademija pavadinta Aleksanderio Zelwerowicziaus vardu, o pats Zelwerowiczius dirbdavo tiktai su pirmu kursu. Niekada jokio kito neturėdavo, tiktai pirmą.

Pirmas kursas – tai pradmenys. Etiniai dalykai. Būrimas vienon erdvėn. Mėginimas pateikti ir esamo, ir būsimo gyvenimo sąlygas. Iš šalies tie dalykai galbūt atrodo neįdomūs ir nesvarbūs, bet man pačiam tai svarbu: teigti pozityvą, skatinti pozityvo paieškas. Nuo pat pirmų dienų prašau, kad jie net ir blogiausiuose dalykuose, prastuose spektakliuose neieškotų nieko bloga, kritikuotina. Tegu ieško vien tik to, kas yra gerai. Net jei spektaklis nepatinka, vis tiek

raskite gerų, įdomių dalykų, kurie verčia ko nors išmokti. Visą laiką norėjau perduoti moralinius prioritetus.

Koks buvai katedros vadovas?

Viršininkystė visiškai neišėjo man į naudą. Absoliučiai. Nei mano gyvenimui, nei mano pedagoginei karjerai. Pasikeitė nebent tai, kad tapęs viršininku, anot mūsų moteriškių, turėjau pats rinktis kursą, o ne padėti ugdyti. Turbūt Dalia Tamulevičiūtė pasiūlė mano pavardę, kai reikėjo skirti naują vedėją. Aš, atvirai pasakysiu, neatlikau jokių viršininko pareigų. Tik susirinkimus sušaukdavau, jų dvasią palaikydavau, kad būtų tvarkingi.

Pasaulio ar bent katedros tvarkos nemėginai keisti?

O kaip keisti? Aš, pavyzdžiui, iki šiol galvoju (žinoma, čia erezija), kad reikia visiškai atskiro teatro instituto. Teatro ir kino fakultetas ir taip atskiras, kažkur toli nuo pagrindinės vadavietės. Be to, kai atėjau dėstyti, dar dirbome Pirmuosiuose rūmuose – prospekte, o kai baigėsi diplominiai spektakliai, pamatėm, kokie yra mūsų fakultetui numatyti Sluškų rūmai, į ką jie panašūs. Ten nėra jokių galimybių dirbti. Apleista, šalta, nyku. Kalėjimas...

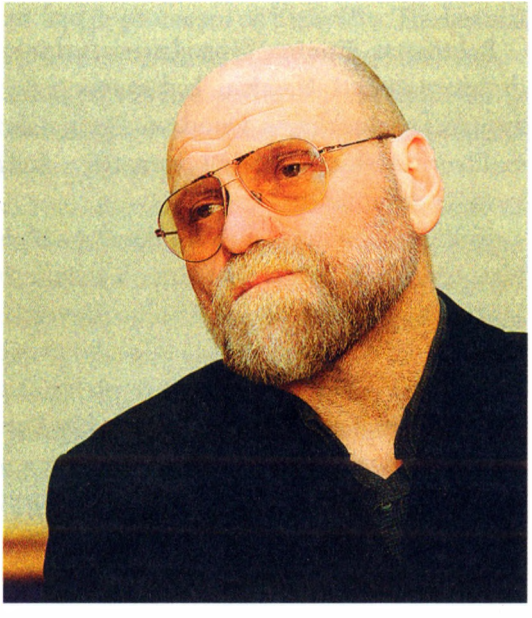

Nėra aktorystės mokymo metodų, kuriuos galėtų surašyti. 2001

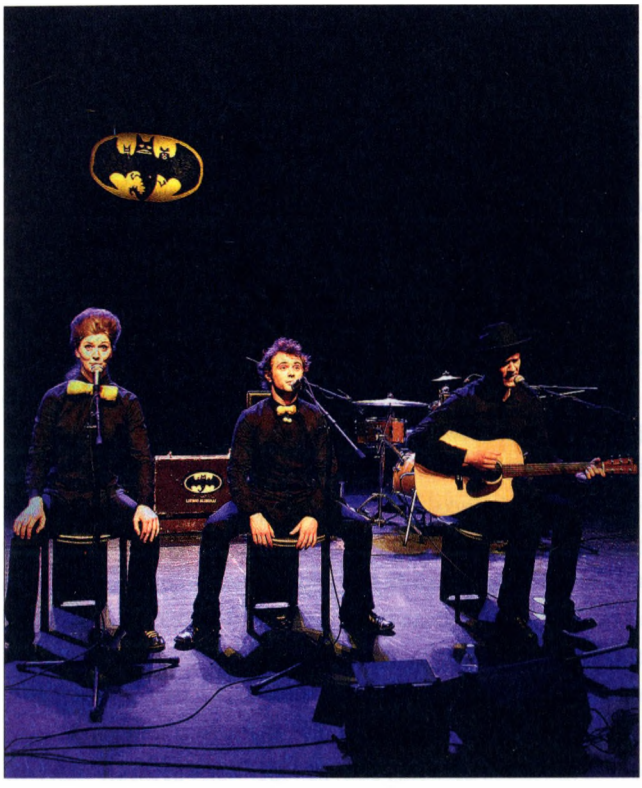

„Liūdni slibinai“. Aistė Lasytė, Dominykas Vaitiekūnas ir Vaidas Kublinskas. 2010

Rektoratas, žinoma, šypsodavosi, kad ir kambaryj galima vaidinimą pastatyti. Nesakau, kad mums neduodavo pinigų diplominiams spektakliams. Duodavo. Bet jų reikdavo prašyti, tiesiog maldauti. Atskiros istorijos, sąmatos – žodžiu, visi tie dalykai, kurių aš nesuprantu.

Anksčiau dėstytojai, dirbę su kursu, nors po etatą turėjo – Dalia Tamulevičiūtė, Cezaris Graužinis. Galėjo dirbti kurso vadovas ir asistentas. O dabar kas liko? Kokie dėstytojai gali dirbti, kai yra viso labo 0,8 etato? Vienuoliai. Jeigu su kursu dirbtų du dėstytojai, kaip iki šiol, jiems tektų po kokius 300 litų atlyginimo. Neuždirbi, laiką eikvoji, o atsakomybės – per akis. Labai prasti vėjai neša naujienas mums į Akademiją. Bet yra dar kamikadzių dėstytojų ir pakanka kamikadzių studentų, kurie nori tapti artistais. Nors viskas skendi nežinioje – kur po to eis?

Tikrai keista, kad esant tokioms dėstymo sąlygoms atsiranda studentų, kurie moka didžiulius pinigus už studijas Akademijoje. Tada privalai viską mesti, jokia kūryba neužsiimti, tik pedagoginiu darbu, kad pateisintum tų studentų tėvų pinigus ir viltis.

Dėstai, repetuoji savo vaidmenis Lietuvoje, išvažiuoji į gastroles, į filmavimus, laukia repeticijos Peterburge. O tavo dabartinis kursas „Trupė liūdi" stato diplominius spektaklius. Spėji pas juos?

Studentiški dalykai mane labiausiai slegia. Aš per retai pas studentus lankausi. Šiandien nueisiu, ką nors nuveiksim per penkias valandas. Jie turi ne tik mane, bet ir Saulių Bareikį, tik Bareikis irgi užsiėmęs, repetuoja Šiaulių teatre.

Vargšai studentai. Ar režisierių jie turi?

Tokie mes ir režisieriai... Saulius man labai padeda, ypač pernai jis buvo aktyvus. Didžioji dalis spektaklio pagal Aleksejaus Slapovskio pjesę „Išvažiuoju" jo padaryta. Truputėlį antram veiksme kyštelėjau pirštą ir aš. Turėsim porą diplominių spektaklių. Ir „Trintuką" įtrinsim – kaip bendrą su kitais kursais junginį. Dar bus poetinė kompozicija, parengta su Judita Ušinskaite.

Per Justino Marcinkevičiaus vakarą pamačiau, kad „Liūdnų slibinų" muzikavimas visiškai savitas, jie laužo muzikavimo tradicijas. Pats juokais sakau, kad jie įdomesni už Kutavičių. Tie deriniai, ritmo kaita... Mano požiūris į eilėraštį nusistovėjęs, labai konservatyvus – kaip reikia skaityti Marcinkevičių. O jiems tas neįdomu, jie turi savo požiūrį. Iškasė tokius eilėraščius, kurie vos ne palaidoti buvo. Kažkur knygelėse guli, bet niekas jų nevarto.

Vienas kitas mūsų kurse tikrai tuščiai leidžia laiką. Ne visai tuščiai, bet yra pasyvūs. O aš toks netikęs pedagogas: jeigu jau ryžausi priimti, tai leidžiu ir mokytis toliau. Jei paaiškėja, kad negabus, užsimenu, kad ir vadyba gal neblogas dalykas. Jeigu užuominos nesupranta, dekoracijas padės kraustyti.

Gal gerai, kad studentai savarankiški, paleisti ir kapanojasi patys?

Jie nėra visiškai paleisti. Kai kada ateinam ir pažiūrėti, ką jie pasileidę padaro. Kai ką pataisom. Jie klauso savo vadybininkės, kurią turi kaip „Trupė liūdi". Kartą blogai sekėsi spektaklis „Išvažiuoju", tai ji prieš antrą veiksmą nutaisiusi piktą miną nuėjo

su jais kalbėtis. Jie nėra tokie paskiri, kad būtų kiekvienas sau, jie žino, kad teatras – bendraminčių susibūrimas. Reikia bendrai jausti ritmą, spektaklio temą, klausytis vienam kito. Tai chrestomatiniai dalykai.

Dėl per didelio savarankiškumo nepyksta. Seniai būčiau išsveistas iš Akademijos, jei būtų kitas laikas ir jeigu studentai čia būtų atėję išmokti, o ne mokytis. Čia ne sykį yra kilę visokių revoliucijų, ne vienam dėstytojui, neatlaikiusiam studentų spaudimo, teko palikti Akademiją. Šiuo atveju studentai gana smagiai žiūri į savo laisvę. Be to, ir dirba. Jeigu pasakai, kad negalėsi ateiti, bet paskui netyčia užeini, pamatai dirbančius žmones. Gerai, kad vienas kitas linkęs į režisūrą, linkęs matyti iš šalies ir patyrinėti. Žodžiu, malonių dalykų visada randi.

Tai va, dabar važiuosiu pas studentus, pasižiūrėsiu, ko jie man prikūrė.

Su Ingeborga Dapkūnaite per „Žanos D'Ark ant laužo" generalinę repeticiją Kongresų rūmuose. 2010

22 skirsnis, kuriame Bagdonas filmuojasi, kai jo studentai vaidina diplominius spektaklius, o juos vertina griežta komisija

2010 M. GEGUŽĖS 20 D., KETVIRTADIENIS

Generalinė Arthuro Honeggerio oratorijos „Žana D'Ark ant laužo" repeticija Kongresų rūmuose. Gintaro Rinkevičiaus diriguojamas Valstybinis simfoninis orkestras ir solistai. Žana D'Ark – Ingeborga Dapkūnaitė, dėl to specialiai atskridusi iš Londono, brolis Dominykas – Vladas Bagdonas, dar neišvažiavęs į Peterburgą.

Reklamos sumetimais repeticijos pradžią leista žiūrėti žurnalistams, fotografams, televizijos operatoriams. Jų daug. Aišku, kad jiems rūpi Ingeborga. Surepetavus vieną epizodą su Žana, visi rašantys, fotografuojantys ir filmuojantys paprašomi išeiti. Lieka „giminės ir artimieji", t. y. – orkestro žmonės, artistų draugai, kurie netilps į rytojaus koncertą.

Įdomus kūrinys. Žaną D'Ark nuteisė ne žmonės, o gyvuliai: paršas, asilas ir ožkos. Turint omeny, kiek paršų, asilų ir ožkų yra smerkę Ingeborgą Dapkūnaitę už tai, kad vaidina Rusijoje... Bagdono brolis Dominykas – vienintelis Žaną suprantantis ir guodžiantis personažas. Ir sėdi jie dabar greta. Ingeborga, prieš porą dešimtmečių išvažiavusi iš Lietuvos vaidinti Amerikoje, Anglijoje ir Rusijoje, ir Bagdonas, neseniai pradėjęs važinėti vaidint į Rusiją.

2010 M. GEGUŽĖS 27 D., KETVIRTADIENIS

Sankt Peterburgas, teatras „Baltijskij dom". Pirmoji Andrejaus Žoldako repeticija – aktorių atranka spektakliui „Maskva–Petuškai".

Bagdonas dirba kaip atrankoje dalyvaujančių aktorių partneris, turi „vaidinti skaitydamas arba skaityti vaidindamas“.

Nuo repeticijos pradžios pasibaisėjo, kad režisierius agresyvus ir rėksmingai spaudžia dirbti „dviem šimtais procentų“.

2010 M. BIRŽELIO 1 D., ANTRADIENIS

Vakar šventė Juozapo Bagdono penkioliktąjį gimtadienį. Vlado Bagdono elektroninis laiškas: „Ryt prasideda diplominiai, tiksliau, šiandien, o aš šeštą ryto važiuoju filmuotis rusų filme. Filminame Minske, vadinasi „Krakow“. Grįšiu 4 birželio. V. B.“

2010 M. BIRŽELIO 4 D., PENKTADIENIS

Grįžo ir vėl išvažiuoja filmuotis.

Studentai vaidina diplominius spektaklius. Šiemet bakalauro studijas baigia du aktorių kursai. Bagdono ir Bareikio „Trupė liūdi“ vaidina „Menų spaustuvėje“, Algirdo Latėno ir Gedimino Storpirščio „lėliukai“ – „Lėlės“ teatre. Juos vertina skirtingos komisijos.

2010 M. BIRŽELIO 6 D., SEKMADIENIS

„Lėliukai“ už egzaminų spektaklius gauna daug dešimtukų. Jau seniai žinoma, kad dauguma kurso studentų eis dirbti į „Lėlę“, pora – į Jaunimo teatrą, vienas – į Kauno lėlių teatrą.

Kad kokie nors teatrai lauktų Bagdono ir Bareikio mokinių, nė negirdėti. Jų diplomantus vertinusi komisija: teatro kritikas Vaidas Jauniškis, režisierius Gintaras Varnas, katedros vedėjas Aidas Giniotis, abu kurso pedagogai. Pažymiai prastoki. Pagrindinis priekaištas: kiekviename spektaklyje „Trupės liūdi“ aktoriai vaidina tuos pačius tipažus. Kaip išmoko vieną tipažą, taip ir eina su juo per skirtingas epochas ir žanrus. Apie Justino Marcinkevičiaus ir Henriko Radausko poezijos skaitymus spektaklyje „Kokia čia teisybė?“: poeziją sugriovė, tradiciją paneigė,

o kas vietoj to? Visi priekaištai badyte bado, kad kurso darbams trūksta režisūros.

Bagdonas liūdi, gedulingai praneša savo mokiniams, kad nesugebėjo jų apginti. Lyg jis vienas būtų kaltas dėl tų pažymių.

2010 M. BIRŽELIO 11 D., PENKTADIENIS

Muzikos ir teatro akademijos diplomantai „Menų spaustuvės" salėje surengė forumą apie prastą studijų kokybę ir kompetentingų dėstytojų stoką. „Lėliukai", „bagdoniukai" ir būsimi režisieriai išsakė, ką galvoja apie nepakenčiamą Akademijos kasdienybę, jų išklausė Vaidybos ir režisūros katedros vedėjas Aidas Giniotis, fakulteto dekanas Algis Mažeika.

Režisūros magistrantai norėtų, kad dėstytų meistrai, pas kuriuos jie stojo mokytis, o tų meistrų vis nemato. „Lėliukai", pasirodo, įpusėję studijas pajuto, kad nebeturi specialybės dėstytojo, todėl susirinkę į auditoriją žaisdavo krepšinį. Tik repetuodami diplominius spektaklius pirmą kartą gavo teatro lėles, nemokėjo su jomis elgtis. „Bagdoniukai", nors neturėjo nė vienos renginių vedimo paskaitos, buvo už šią discipliną vertinami, ir net labai įvairiais pažymiais. Ir taip toliau. Visi pasigenda dėstytojų, kurių pavardės suviliojo studijuoti.

Skandalas? Perversmas, kaip 1997-aisiais?

Katedros vedėjas ir fakulteto dekanas sakė, kad studentams ir dėstytojams reikia dažniau kalbėtis, ir padėtis gerės.

2010 M. BIRŽELIO 17 D., KETVIRTADIENIS

Nors „bagdoniukai" kurso vadovu nesiskundė, laikraštyje parašyta, kad studijų vaizdas apgailėtinas. Ir apie Bagdoną: dėstytojas, „pasak studentų", daugiau laiko būdavo išvykęs, nei dirbo su jais. Kaip ir kiti garsūs Akademijos pedagogai. Ir kad tokį mokymo būdą, „pasak to ir ano", tiksliau būtų vadinti „konsultacija" ir „vorkšopu", o ne dėstymu.

Bagdonas filmavosi, todėl forumo skundų negalėjo nei girdėti, nei komentuoti. Kai grįžo, „bagdoniukai“, t. y. „Trupė liūdi“, paaiškino, kad jie visai neliūdi, jie gerbia ir vertina jį, o jeigu koks žurnalistas negražiai parašė ar net pacitavo, tai gal blogai išgirdo. Viskas gerai. Jokių skandalų ir perversmų. Tiems, kurie įstos į magistrantūrą, Bagdonas yra pažadėjęs surasti rimtą režisierių.

Pažymių istorija dar nesibaigė. Pedagogai palygino matytus „lėliukų“ ir „bagdoniukų“ diplominius spektaklius, komisijų parašytus pažymius ir susikrimto. Padarė išvadą, kad įdomesnius darbus rodžiusius diplomantus vertino griežtesnė komisija, todėl ir pažymiai prastesni. Aidas Giniotis net buvo sumanęs, kad tolerantiškoji „lėliukų“ komisija, kuriai vadovavo lėlininkas Rimas Driežis, ir griežtoji Vaido Jauniškio komisija peržiūrėtų savo kriterijus ir pažymius.

Ne, niekas nepasikeitė.

„Kokia čia teisybė?“ Aistė Lasytė, Šarūnas Banevičius, Vaidas Kublinskas, Dominykas Vaitiekūnas, Marcelė Zikaraitė. 2010

23 skirsnis, kuriame Bagdonas vėl užsimoja kirsti Nekrošiaus šaką, ant kurios sėdi, nes jaučiasi reikalingas ir laukiamas ant kitų šakų

2010 M. BIRŽELIO 23 D., TREČIADIENIS

Kažkoks neryžtingas pedagogas Bagdonas Akademijoje. Lyg būtų ne tas pats artistas, kuris moka užtrenkti duris. Nors kam lyginti keturiasdešimtmetį publikos numylėtinį su šešiadešimtmečiu profesorium. Ar ne? Jis negirdi. Jis kažkur toli.

O kas buvo paskui, kai jis, talentingas, publikos mylimas aktorius, užtrenkė Jaunimo teatro duris ir paliko ne tik Tartiufą, bet ir Pirosmanį, Serebriakovą, majorą Kovaliovą?

1993 metai. Lietuvoje atsirado LIFE – *Lithuanian International Theatre Festival*, pirmas tarptautinis teatro festivalis. Jaunimo teatrą palikusiems Eimuntui Nekrošiui, Vladui Bagdonui, vėliau ir kitiems aktoriams LIFE tapo alternatyva. Spektaklius, pasirodo, galima kurti ne tik sustyguotame valstybiniame teatre, kur viskas aišku iš anksto (finansavimas, scena, etatai), bet ir šitaip – sumanius, ką, kaip ir su kuo darysi. LIFE realybę tvėrė Rūta Vanagaitė, įsukusi į tą veiklą ir menininkus, ir verslininkus. „LIFE tada turėjo būstinę Jovaro gatvėje, ten visą laiką būdavo pilna žmonių, ten buvo smagu. Ten aš dažnai lankydavaus“, – prisimena tą laiką Bagdonas ir nutyla. Žinom, apie ką ta pauzė. Kūrėsi jo šeima su Rūta Vanagaite, gimė Juozapas.

Tai Bagdono Saljerio, Tuzenbacho, Hamleto tėvo šmėklos laikas. Šiandien gali atrodyti, kad viskas paprasta: Nekrošius paliko Jaunimo teatrą, kuriame pertraukos be darbo darėsi vis ilgesnės, tada atėjo į LIFE ir, Vanagaitės prodiusuojamas, kūrė

spektaklį po spektaklio su savo nuolatiniais aktoriais, irgi visai ar laikinai palikusiais Jaunimo teatrą. Galbūt. Bet Bagdono iš pradžių ten nebuvo. Jis iškviestas kaip greitoji pagalba – tada atsirado tūžmingas Saljeris, kuris rašo muziką, vietoj partitūros pasidėjęs medinius buhalterio skaitytuvus ir priklaupęs taip, kad jo koja tampa viena fortepijono atramų. Saljeris – instrumento dalis ir kalinys. Įsiutęs kūrėjas, labiau primenantis kokį nors valdininką. Jis kūrė muziką lyg fizinį darbą dirbtų! O šalia išdykavo lengvas ir linksmas Algirdo Latėno Mocartas. Jis ir atitraukė Saljerį nuo fortepijono. Lyg baldą nuo baldo atskyrė. Paskui – mirtina jų šachmatų partija su alaus bokalais, kurių vienas užnuodytas. Ar Saljeris kaltas, kad nuodai teko Mocartui? Štai su kokiu vaidmeniu Bagdonas pradėjo laisvo aktoriaus gyvenimą. Tai buvo Nekrošiaus spektaklis pagal Aleksandro Puškino mažąsias tragedijas ilgu pavadinimu „Mocartas ir Saljeris. Don Chuanas. Maras".

Antono Čechovo „Trijose seseryse" Bagdonas vėl scenoje su Latėnu. Čia, pagal Nekrošiaus spektaklio idėją, jie ne konkurentai, o labai brandūs vyrai, tekę labai jaunoms moterims. Latėnas – Veršininas ir Bagdonas – Tuzenbachas vaidino su Aldona Bendoriūte – Maša ir Viktorija Kuodyte – Irina. Partnerės buvo dar studentės. Dvidešimtmetės krykštavo ir vartėsi kūliais. Keturiasdešimtmečiai jas svaigino karininkų uniformomis, o patys apsvaigę „žvelgė" į ateitį: nusisuka nuo žiūrovų salės, pasilenkia ir pro kojų tarpą komentuoja... Net ant galvų atsistoja. Ir Latėnas, ir Bagdonas atlikdavo tą triuką. Tarp „Trijų seserų" baldų – „ožiai" iš sporto salės. Po ateities vizijų ant jų seserys suguldydavo girtus kavalierius. Toks neva pavargusių raitelių poilsis balnuose.

Veršininas ilgais Latėno plaukais ir ilga tamsia miline karaliavo, švietė, buvo romantiškasis ir erotiškasis „Trijų seserų" centras. Tuzenbachas visą laiką scenoje, kone pusę spektaklio su ilga balta miline, bet tartum antraplanis, pašalinis, šalia žaidimo... Kol prasideda paskutinė Tuzenbacho scena – atsisveikinimas su Irina prieš dvikovą.

„Mocartas ir Saljeris. Don Chuanas.
Maras“. Saljeris – Vladas Bagdonas ir
Mocartas – Algirdas Latėnas. 1994

Chrestomatinis Nekrošiaus teatro reginys: Tuzenbachas vienas prie didžiulio apskrito stalo godžiai valgo, dėdamas į savo lėkštę viską, kas patiekta ir kitose. Suvalgo, net išlaižo ir vėl įsideda. Beveik kaip Merkucijaus arija – kol dainuoju, dar esu. Irina įsitempusi stovi šalia, klausinėja, o Tuzenbachas vienas, valgo, atsako. Nepakeldamas akių, be intonacijos. Lyg tai būtų ne vienintelis ir paskutinis jų kuriamos šeimos pokalbis, lyg ištisą gyvenimą vyktų nuobodus kasdienis ritualas: nusiplūkusi moteris kantriai maitina savo nemylimą ir jos nebematantį vyrą. Nors Irina tik dedasi rami, o Tuzenbachas jai kalba apie meilę. Viskas čia taip nuženminta, kad jauti dėkingumą režisieriui ir aktoriui už tą kontrastą: teksto lyrika – apie medžius, kurie siūbuos, kai Tuzenbacho nebebus, apie nesulaukiamą Irinos

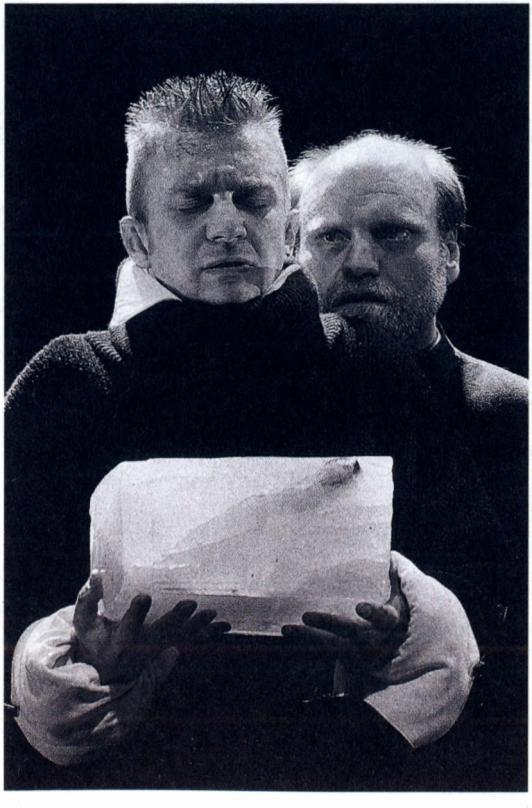

„Hamletas“. Hamletas – Andrius Mamontovas ir Tėvo šmėkla – Vladas Bagdonas. 1997

meilę, kuri kaip pamestas raktas – ir duslus aktoriaus balsas, ir visapusiško alkio jausmas, ir konkreti buitis, kuri jiems abiem nelemta. Tik tada, kai jis išeina, gana atsainiai, lyg tarp kitko paprašęs kavos, kurios šiandien dar negėrė, supranti, kad visą spektaklį – visą gyvenimą – nepastebėjai žmogaus.

Šitokia jausmų bedugnė po vienos scenos. O jis suvaidina ir išeina!

„Hamlete" turbūt labiausiai pasimatė, kiek daug Nekrošius pasako per Bagdoną, vaidinantį Hamleto tėvo šmėklą. Nekrošiaus „Hamlete" tai nebuvo vieno epizodo vaidmuo. Tai, ką vaidino Bagdonas, net netikslu vadinti šmėkla. Jis vaidino Tėvą, kuris parodė savo sūnui kelią keršto link. Pareikalavo ir įdavė žudymo įrankį – peilį, kuris iki tol buvo užšaldytas, paslėptas ledo luite. Tėvas pasirodydavo ir abejojančiam, svarstančiam sūnui – įvažiuodavo stovėdamas ant pakylos, apsigobęs spindinčiu baltu kailiu, grėsmingai tylus, neleidžiantis atsitraukti. Tada finalas. Taip, finalas, kai Tėvas – miręs Tėvas! – rauda kaukdamas prie žuvusio sūnaus. Kaina už postūmį keršyti. Tai neiškaukiama, tai truks visada. Kaip ir mačiusiųjų atsiminimas apie tą sceną – Bagdono Tėvo kauksmą, vieną stipriausių teatre patirtų išgyvenimų.

Trumpai tokia Hamleto tėvo šmėkla gyvavo. Bagdoną pakeitė Vidas Petkevičius, puikus aktorius, bet ne su juo Nekrošius kūrė šitą personažą.

Šifruoju balandžio mėnesio pokalbį apie LIFE laikus. Tegu Bagdonas pats aiškina, kaip viskas buvo. Po „Hamleto" jis antrą kartą užtrenkė duris prieš savo režisierių. Nepasimokė iš „Kvadrato".

Tiesa, prieš tai jau buvo užtrenkęs Jaunimo teatro duris.

Man buvo gana smagu, kai išėjau. Laiko turėjau. Atvirai pasakius, nelabai ilgėjausi teatro. Nežinau kodėl. Per tą pusmetį, ko gero, nė sykio nebuvau ten užsukęs. Matyt, toks bjaurus mano charakteris.

O paskui netikėtai paskambino Rūta Vanagaitė ir pasakė: „Vladai, mes turim problemų. Norim, kad padėtum jas išspręsti." Eimis Saljerio vaidmenį buvo paskyręs kitam aktoriui. Ar žmogui netiko tas vaidmuo, ar fiziškai jis atrodė per liaunas, kad galėtų pasipriešinti Algio Latėno – Mocarto aistrai ir siautėjimui po sceną... Gal reikėjo tvirtesnio artisto, kuris dar ir kumščiais pamojuotų. Paprašė manęs. Paklūpojau ant scenos, pašūkavau. Pasakė: „Gerai, einam repetuoti." Repeticijos vyko Rusdramy, Basanavičiaus gatvėje.

Po Nekrošiaus spektaklių lieka visokių pasekmių. Pavyzdžiui, dešinės rankos krumpliai numušti, atrodo, kad pirštų sąnariai nesveiki. O jie padidėjo nuo to, kad Saljeris krumpliais daužė fortepijono dangtį. Kas nežino, sako, kad esu karatistas. Štai čia, prašom, turiu pakaušį nelygų, šiek tiek pakeltą – nuo Tuzenbacho stovėjimo ant galvos. Yra ką prisiminti ir fiziškai.

Sunkiausia būdavo daryti pomirtinę kaukę Mocartui – kad nesubyrėtų, kad išdžiūtų laiku. Daugiausia laiko prie tos kaukės ir praleidom. Jau tiek Algio kaukių buvo pridaryta ir pridaužyta... Fortepijoną laikyti koja nebuvo sunku. Įdomus tas vaizdas, jis iš karto kažką turėjo reikšti žiūrovui. Ir tas Saljerio įsitikinimas, kad jis gabus ir talentingas, ne mažiau – tol, kol Mocartas sugrojo „Requiem" su styga. Va, tada Saljeris suprato, kad jo talentas per menkas. Maskvoje, Piteryje Nekrošiaus „Mocartas ir Saljeris. Don Chuanas. Maras" iki šiol laikomas geriausiu spektakliu. Ir aiškiausias, ir neperkrautas detalių, ir šviesus.

„Don Chuane" gražus buvo Algio ir Rimantės Valiukaitės šokis su įsmeigtu peiliu vienas kitam į krūtinę. Daug gražių, romantizuotų dalykų. Man labai gražus buvo Dalios Michelevičiūtės įvaizdis su ratu „Don Chuane". Iškart prisiminiau vaikystę, kai pats su tokiu ratu lakstydavau po Raudonosios armijos prospektą, ir į Vingio parką nuveždavom tą ratelį, ir atgal parveždavom, net cirko numerius bandėm išdarinėti su posūkiais. Paprastai tie rateliai gulėdavo pas tėvus ant plytos – ketaus ratilėliai. Išlankstai pusės centimetro storio vielą ir stumi ratilėlį. Va tau ir žaislas.

Puškino mažąsias tragedijas ir kelias „Trijų seserų" scenas 1994 metų gruodį LIFE vaidino Taorminoje, kai Nekrošiui buvo teikiama

Rūta Vanagaitė – festivalio LIFE direktorė. 1995

„Naujosios teatro realybės" premija. Tokia tradicija: laureato spektaklis ir būsimo darbo fragmentai. Rodėte Tuzenbacho atsisveikinimo sceną, kai Irina tave maitina prieš dvikovą.

Aš iš karto supratau, kaip vaidinti tą sceną. Eimis duoda sąlygas, ir tu supranti, kad tau patogu. Veikia.

Ar atsimeni, kaip skamba ta sąlyga?

Puikiai skamba: sėdi ir valgai. Kalbiesi ir godžiai valgai. Paskutinį kartą gavai pavalgyti. Viskas aišku. *No comment.*

Ir jokios poezijos. Ji atsiranda žiūrint.

Valgymas yra vienas keisčiausių, labiausiai nesceniškų veiksmų. Kadaise Broniaus Talačkos telefilme „Raudonmedžio rojus" vaidinau daktarą Robertą Haborlendą. Buvo nemaža scena, kurią pats sugalvojau. Daktaras prie stalo smarkiai valgo. Labai smarkiai. Daugeliui tas įstrigo. O toliau epizodo pabaiga. Mano vokietis daktaras sako Masalskio personažui: „Jeigu rasi mane negyvą... ar... jeigu reikės – padėsi man?.." Juokais prašo pagalbos. Tokia paralelė. Čia pavalgai, o čia prašai atleidimo. „Trijose seseryse" lygiai tas pats: per valgymą – atsisveikinimas. Visiškai nesuderinami dalykai, bet jie emociškai veikia artistą.

Nekrošius po Jaunimo teatro atsigavo dirbdamas LIFE. Visai kitas mums pasirodė. Jie, kiek žinau, daug kalbėdavosi su Rūta Vanagaite, ieškojo teisingiausio varianto. Tuose pokalbiuose aš nedalyvaudavau.

Kas atsitiko, kad išėjai iš „Hamleto"?

Su Eimiu susipykom, kai jis pasitraukė iš LIFE, įkūrė „Meno fortą" ir paliko Rūtą Vanagaitę ant ledo. Ji buvo jo būsimų projektų iniciatorė, jie dažnai tardavosi, kas tinka, kas ne, kaip atrodo, kokia idėja. Rūta su juo siejo viltis. Kai Eimis išėjo, ji kaip prodiuserė jautėsi pamesta. Eimio pasiryžimas sukurti „Meno fortą" tikriausiai buvo motyvuotas, nežinau. Kiekvienas žmogus turbūt nori būti savarankiškas. Gal Rūta pernelyg, šiurkščiai tariant, kišosi į jo kūrybą. O gal tas abipusis karas vyko ne tarp Nekrošiaus ir Vanagaitės. Nekrošius turbūt laikėsi nuošaliai, kariavo kiti. Visa stovykla.

Eimio išėjimas buvo netikėtas. Aš kokią pusę valandos telefonu gana nemandagiai pašnekėjau su juo ir tada išėjau iš „Hamleto". Juk buvo ir teismais gąsdinama. Gąsdinimo priemonės paprastai turi poveikį, žeidžia, nuteikia priešiškai. Greičiausiai todėl man ir neberūpėjo pasižiūrėti, kaip atrodo „Hamletas" be manęs. Nemačiau iki šiol.

O gal pats spektaklis netiko? Girdėjau tave aiškinantį, kad savo vaidmens negalėjai suprasti?

Mano vaidmuo nebuvo paprastas. Gana nelengvas. Spektaklis man patiko, įdomiai pastatytas. Ir Andriaus Mamontovo kūryba nuostabi, puiki. Tik paskutinė mano scena sunki. Ją pradėti tekdavo gana nuvargus, nusitampius. Nužudytą Hamletą reikėdavo tąsyti po visus scenos kampus, paskui visą tą vilko kauksmą išrėkti... Girdzijauskaitė sakė, kad čia geriausias mano vaidmuo. Na, tegul būna taip.

Ar nebuvo gaila, kai išėjai?

Išėjau iš idėjos. Čia principo dalykas. Aš gyniau moterį ir sakiau: esi, Eimi, neteisus. O ar jis buvo neteisus?

Ne, man nebuvo gaila.

„Trys seserys“. Tuzenbachas – Vladas Bagdonas ir Irina – Viktorija Kuodytė. 1995

2011 M. BIRŽELIO 25 D., ŠEŠTADIENIS

Reikėtų paaiškinti, kad Nekrošiaus išėjimas iš LIFE ir Bagdono išėjimas iš „Hamleto“ buvo ne tik jų dviejų reikalas. Emocijų ir diskusijų pakako, laimei, ne viešų. Kažkas tyliai už Nekrošių, kažkas tyliai už Bagdoną. Visiems gaila. Įvykių kalendorius toks: „Hamleto“ premjera 1997 metų gegužę, „Meno fortas“ įkurtas po pusmečio – 1998 metų sausį, o dar po metų, 1999 metų sausio 16-ąją – Bagdono penkiasdešimtmetis. Jokio spektaklio? Tada ir nuskambėjo Vanagaitės frazė: „Parodyk, ką tu gali vienas.“ Bagdonas parodė „Dainas sau“.

Tuo metu likau tarsi bedarbis, nes tik su Nekrošium dirbau. Ir dar radijo „Mažojoj studijoj“ šiek tiek, bet šiaip jau buvau išėjęs iš jos. Labai mėgdavau dirbti radijuj, skaityti visokius romanus,

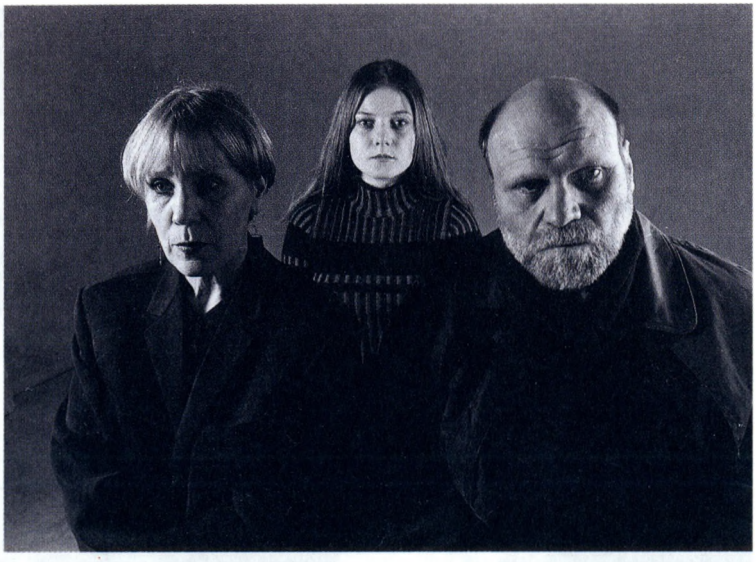

„Anna Weiss“. Anna Weiss – Dalia Overaitė, Lynn – Rasa Samuolytė, Davidas – Vladas Bagdonas. 1999

eilėraščius, apsakymus, apysakas. Mėgau įsiskaityti, paanalizuoti. Darbas nebuvo sudėtingas, bet malonus. Žinojau, kad radijuje nieko nesugadinsiu. Teatre galiu sugadinti – blogai suvaidint, pavėluot į sceną ar dar ką. O čia sėdi moteris prie pulto, aš klupt – ji sustabdo, vienas kitą suprantam. Aš taip pasigendu dabar to, tik radijas manęs nepasigenda. Paskutiniąkart ten buvau prieš kiek metų?.. Viskas pasikeitė. Be to, gal ir nebėra tų laidų, žmonės vien politikuoja, aiškina, kaip čia viskas gerai, tik reikia palaukti.

Dar tuo metu turėjau parengęs koncertinę programą, važinėjau su savo dainelėm. Po kiek laiko Jonas Vaitkus pasiūlė vaidmenį Mike'o Culleno pjesėje „Anna Weiss“.

Pasiūlė tais metais, kai nevaidinai jokiuose spektakliuose ir kai tau sukako penkiasdešimt. 1999-ųjų balandžio pabaigoje jau rodėte premjerą.

„Anna Weiss“ buvo mano pirmas susidūrimas su Jonu Vaitkumi. Mes dirbome Akademijoje. Jie labai daug repetavo pirmą veiksmą. Ten dvi moteriškės – psichoterapeutė Anna Weiss – Dalia Overaitė ir Lynn – Rasa Samuolytė. Aš, Lynn tėvas, pasirodau antrame veiksme. Psichoterapeutės dėka dukra ima kaltinti tėvą ištvirkavimu, o tėvas apstulbęs nesuvokia, apie ką kalbama.

Jau trečias tavo vaidinamas personažas, kurį tuo kaltina. „Annoje Weiss“ – tėvas ir dukra, „Juodvarnyje“ – Rėjus su dvylikamete, „Sudie, idiotai“ – Mokytojas su mokiniais. Tokia panašių šiuolaikinės dramaturgijos siužetų griūtis. Ir kaip tu su jais elgiesi?

„Annos Weiss“ istorijoje nėra aišku, ar teisus tėvas, ar psichologė, kuri stengiasi įtikinti dukrą būti jos pusėje. Bent aš vaidindamas buvau tikras, jog psichologė apskritai viską savanaudiškai išsigalvojo, kad galėtų pateisinti savo agresyvų puolimą.

Man labai patinka narplioti tų personažų psichologiją. Atsimeni, kalbėjom, kaip neįdomu, jei Mokytojo ranka slysta mokinio nugara. Jeigu tai tik iškrypimai ar nukrypimai, jeigu viskas savaime suprantama iš pirmo žvilgsnio ir už to nėra nieko žmogiško, nėra ką ir vaidinti. Tiksliau – tada lieka vaidinti būsimą kalinį. Kas iš to? Ir stengiesi pateisinti charakterį, kurį vaidini. Kad žmonės nežiūrėtų su pasidygėjimu.

Užtat Vaitkaus 2002-aisiais pastatytoje Gregory Burke'o „Gagarino gatvėje“ būdavo vienos linksmybės. Girdėjau jaunimą sakant, kad tai jų kultinis spektaklis. Kultinis, įsivaizduoji? Ten ir baisu, ir linksma. Aivaras Mockus kiekvieno personažo kalbą išvertė taip smagiai, net gaila, kad nebevaidinam. O aš vis sau sakydavau, kad „Gagarino gatvėje“ yra vienas mėgstamiausių mano vaidmenų – vaidmuo maiše.

Netikėta buvo: du tarmiškai šnekantys teroristai – vakarykščiai Vaitkaus studentai režisieriai Albertas Vidžiūnas ir Agnius Jankevičius – atvelka į sceną maišą su kapitalistu globalistu, kurį pagrobė, kad nužudytų. O iš atsegto maišo pasirodo klasikas Bagdonas. Tiksliau – buržujus Frankas. Ir sako: „Žudykit, aš seniai nebenoriu gyventi.“

Prieš tai jis kelis kartus skaniai nusikeikia ir papasakoja savo istoriją – kad su žmona blogai sutaria, kad su vaikais nebesimato... Gyvenimas maiše! Tas juokas, kuris visą laiką sklido nuo scenos, slepia labai rimtą temą: iš tiesų, ką žmonėms daryti, jeigu jiems nepatinka gyventi taip, kaip gyvena?

Ką daryti? Kirsti šaką, ant kurios sėdi! Kaip Bagdonas: nebedirbti su Nekrošium, dirbti su Vaitkum. Laisvė.

„Gagarino gatvės“ eskizas neremontuotoje „Menų spaustuvėje“. Edis – Albertas Vidžiūnas, Frankas – Vladas Bagdonas ir Garis – Agnius Jankevičius. 2002

Su manim Vaitkus gana mažai dirbo. Gal dėl to, kad būdavo labai aišku, ką turiu vaidinti. Perskaitau ir suprantu.

Tik dėl traktavimo susitardavot?

Ką ten traktuoti? Viskas ištraktuota autoriaus, reikia tiktai suvaidinti, kas parašyta. Pasikliauju dramaturgo pozicija. Kokius menus čia galima padaryt? Perskaitai pjesę, ir tiek.

Prisimink, kaip jauteisi, kai su „Anna Weiss“ prasidėjo naujas etapas tavo gyvenime. Po didelių spektaklių su stipriais vaidmenimis – staiga kamerinis vaidinimas. Ir ne klasika, o šiuolaikinė britų pjesė, kur, kaip sakai, net nėra ką traktuoti. Ir ne kokioje nors garsioje įstaigoje, o ką tik atsiradusiame „Skrajojančiame teatre“, vaidinančiame ne Europos festivaliuose, o Lietuvos miesteliuose.

Patirtis gera – vaidmuo, kuris man buvo įdomus, kurį aš supratau. Vaidindavom visur. Vilniuje – atrodo, Jaunimo teatro Salėje 99, ten žiūrovų dar susirinkdavo. Kažkur į kultūrnamius važiuodavom. Molėtuose, Kretingoj... Kažkokiuose rajonų festivaliuose... Vaidinom su keliom dėžėm knygų. Ypač didelių sėkmių nesulaukėm, žiūrovų nesusirinkdavo. Po pirmo veiksmo niekas

nesuprasdavo, kas vyksta: dvi moteriškės įkyriai ir garsiai aiškinasi kažkokius visiškai nesuprantamus santykius. Baigiasi pirmas veiksmas, ir ką žmogui galvoti? Tik kai antrame veiksme pasirodo tėvas, paaiškėja... Šito sulaukti būdavo didelė kančia. Todėl „Anna Weiss" buvo tyliai užgesinta.

Bet tada jau turėjai Zorbą.

Per mano penkiasdešimtmetį – lygiai sausio 16-ąją – Gintas Žilys paskambino: „Vladai, ar nenorėtum suvaidinti pagrindinį vaidmenį miuzikle – Zorbą?" Sakau, Gintai, tokią man dovaną dabar pasiūlei.

Važiavimas į Kauną, susitikimas su režisierium Janu Szurmiejum... Mes gyvenome Kauno muzikinio teatro viešbutyj, daug kalbėdavomės. Jis statė „Zorbą" gal jau ketvirtą kartą, bet labai reikliai, žinojo, ką nori padaryti. Scenografė Janina Malinauskaitė irgi buvo smagiai nusiteikusi dėl būsimo vaidinimo. Nors teatras, senieji jo artistai, ypač dainininkės, kalbėjo: „Mes gi Muzikinis teatras, mes turim savo publiką, o čia – trys mirtys, visi juodais kostiumais... Nieko nebus." Buvo tokių nuomonių. Juk publika pripratusi prie gražių arijų, puošnumo – tokia ir turi būti operetė. O „Zorboje" – dramatinės istorijos. Paskui, po premjeros, taip kalbėjusieji prisipažino: tikrai netikėjo, kad „Zorba" laikysis ilgiau nei mėnesį. Ir prašau – rodo vienuoliktą sezoną, daugiau nei šimtas spektaklių suvaidinta. Žinau, kad Lenkijoje Szurmiejaus

Režisierius Jonas Vaitkus. Apie 2005

pastatyto „Zorbos“ jau seniai neberodo. Kauniečių – vienintelis, kuris taip ilgai vaidinamas.

Repeticijų procesas buvo smagus. Režisierius kartu ir baletmeisteris, ir muziką išmano, ir su artistu bendrauti moka. Vis dėlto daug priklauso nuo pagrindinio asmens, kuris nurodo kryptį ir liepia jos laikytis. Ir tu turi plaukti. Kapitonas – jau pusė pergalės tokioje nežinomybės jūroje.

Artėjo 2000-ieji. Eimis man paskambino ir pasakė: „Kas buvo – pamirškim, turiu tau Otelą.“ Gerai, sakiau Eimiui, bet vis tiek „Hamlete“ nevaidinsiu. Pats nežinau kodėl. Tiesiog.

„Otelas“. Su Dezdemona – Egle Špokaite. 2001

24 skirsnis, kuriame Bagdonas nuo Otelo vienatvės bėga iki pat Venecijos, o autorė nebegali į šitą tragediją žiūrėti iš šalies, todėl pasigirsta skundai ir pagalbos šauksmai

2010 M. BIRŽELIO 28 D., PIRMADIENIS

Restauruoju „Otelo" istoriją.

1999 metų liepą „Meno fortas" Venecijoje jau rodė pirmą „Otelo" dalį. Uždara peržiūra vien teatralams, Venecijos bienalės komandai. Venecijos bienalės vadovai tada ir apsisprendė tapti Nekrošiaus spektaklio prodiuseriais – rodyti „Otelo" premjerą per 2001 metų Venecijos bienalės atidarymą.

Kada Nekrošius apsisprendė, kad Otelą vaidins Bagdonas? Jeigu 1999 metų liepą jau rodė pirmąją dalį, tai anas nelemtas susikirtimas po „Hamleto" galėjo trukti visai neilgai, gal kokius metus. Iš esmės tai net vadinti reikėtų kitaip: aktoriaus pasipriešinimas, noras parodyti poziciją ir sulaukti atgarsio. Kaip tyrimas: jis apsieis be scenos, o scena be jo? Gal tokie pasipriešinimai leidžia ramiam, nekaprizingam artistui – „istoriniam Nekrošiaus aktoriui", kaip bus rašoma prancūzų spaudoje po „Otelo" – kartais pajusti savo unikalumą ir reikalingumą? Pajusti, kad kiti tą supranta.

Bet kokiu atveju, po „Makbeto" premjeros 1999 metų sausio pabaigoje Nekrošius ėmėsi „Otelo" su Bagdonu ir sakė: prie bendro darbo „natūraliai sugrįžome. Ateina laikas, kai reikia pamiršti visus smulkius dalykus, kurie trukdė. Nuo jaunystės kartu dirbome, tiek vaidmenų kartu padaryta"[57]. Išmintinga – pamiršti smulkmenas, kurios trukdė.

57 „Eimunto Nekrošiaus „Meno fortas" parodys „Otelą" Lietuvos žiūrovams", Eimuntą Nekrošių kalbina Rūta Oginskaitė, *Lietuvos rytas*: *Mūzų malūnas*, 2000 11 21.

„Otelas". Su Jagu – Rolandu Kazlu. 2001

O gal Otelui kaip tik nereikia pamiršti? Smulkius dalykus išauginti iki tragedijos?

2010 M. BIRŽELIO 29 D., ANTRADIENIS

Penkiasdešimtmetis Bagdonas – vyriausias iš „Otelo" aktorių, jaunų ir judrių. Bagdono mauras ne juodas, o tiesiog kitoks – vienišas ir nepritampantis, taip po 2000-ųjų premjeros jis sakė Ramunei Marcinkevičiūtei. Gražus jų pokalbis „Kultūros baruose", viena iš temų – ir režisieriui, ir aktoriui pažįstama vienatvė, kai žmogaus atskirumas išgrynina jausmus, paverčia juos galinga sprogdinančia energija. „Nuolatinis bėgimas nuo vienatvės scenoje vyksta ir tikrąja to žodžio prasme."[58]

Per mūsų susitikimus žiemą esame kalbėję apie „Otelo" repeticijų pradžią. Kad repetavę „Meno forte", svarstę, nuo ko pradėti, o Bagdonas pasiūlęs: gal pradėkim bėgti? Kur?

58 „...Ten, kur daug beprasmybės, ir įvyksta tragedijos", Vladą Bagdoną kalbina Ramunė Marcinkevičiūtė, *Kultūros barai*, 2000, nr. 12, p. 37.

Tiesiog imkim bėgioti. Taip prasidėjo „Otelo“ etiudai. Paskui nuvažiavo dirbti į Veneciją – savaitei, po jos rodė viešą pirmos dalies repeticiją. Dezdemona – dvidešimt aštuonerių metų primabalerina Eglė Špokaitė, Jagas – trisdešimtmetis Rolandas Kazlas, tuo metu be galo populiarus televizijos laidų komikas. Ir nuolatiniai Nekrošiaus aktoriai – Margarita Žiemelytė, Kęstutis Jakštas, Povilas Budrys. Pirmą kartą „Meno forte“ vaidino Salvijus Trepulis ir Edita Zizaitė, grojo aktorius ir pianistas Tomas Kizelis. Repetavo ir daugiau aktorių, bet Nekrošiaus repeticijose taip būna – ne visada žinai, kas liks premjeroje. Liko broliai Jonas ir Viktoras Baubliai – menu gyvenantys kultūringi vilniečiai, režisieriaus pakviesti dalyvauti spektaklyje.

Venecijoj davė mums teatrėlį prie pat jūros – išeini iš teatro ir gali merkt kojas į vandenį. Modernus teatrėlis betoninėm grindim. Apklijavo izoliacine juosta keletą scenos vietelių – bus balutės. Pripylė vandens po pusę kibiro. Etiudai – šokinėjam per balas. Bet iš pradžių pradėjom bėgioti, vienas kitą vaikytis. Per kėdes, per balas prisišokinėjom. Visi kartu kūrėm atmosferą.

Mes gyvenome armėnų vienuolyne. Gavom po celę. Tikros celės, gal penkių kvadratinių metrų. Lova, stalelis. Vienuolynas turėjo nemažą ir labai gražų rožyną. Man atrodo, ten dirbo vienas vienintelis prižiūrėtojas armėnas, jis retkarčiais pasirodydavo. Penktadieniais, šeštadieniais ten vykdavo arba vestuvės, arba kažkas panašaus. Mes žiūrėdavom, kaip šampaną laka kibirais, begėdiškai bučiuojasi prie kiekvienos rožės. Buvo smagu. Labai smagu.

Graži atrakcija – repeticijos Venecijoje. Kas galėjo apie tai pasvajoti? O dar broliai Baubliai, jie taip džiaugėsi Venecija. O dar saulėtos dienos. Dar gali nuplaukti prie Brodskio kapo į tą salelę. Gali pavaikščioti per pietus po Veneciją.

Po savaitės repeticijų atėjo komisija, pamatė, ką vaidinam, ir pasakė, kad tai labai gerai. Grįžom į Vilnių ir toliau dirbom. Ne iškart pavyko. Kai scenoje atsirado laiveliai, supratau, kad spektaklis

bus, ir mes jį greitai padarysim. Po metų vėl nuvažiavom į Veneciją. Tada savaitę repetavom kitoj erdvėj, ten vyksta Venecijos bienalės – tuose sandėliuose, kur virvių rišyklos buvo. Ir, kiek prisimenu, ten kūrėme šokį su Dezdemona. Ta scena truko ilgai. Gal dešimt minučių. Kritikui Franco Quadri taip patiko...

Tai jau 2000-ųjų liepa. Tada viešai parodėte antrąjį ir trečiąjį veiksmus. Jūsų „Otelas" buvo Venecijos bienalės programos dalis – būsimos premjeros *work in progress*, į kurį net bilietus pardavinėjo ir recenzavo. Kaip tik Quadri tada parašė, kad Nekrošiaus repetuojamas „Otelas" – šedevras.

Per premjerą Venecijos bienalės atidaryme Otelo ir Dezdemonos šokis buvo sutrumpintas iki kokių trijų minučių. Tada Quadri sakė: „Kaip jūs galėjot, ten buvo taip gerai, taip gerai..." Išbarė mus.

Pasaulinė premjera – 2001 metų kovo 2-ąją, lietingą dieną. Bet stiprus lietus, rašiusiųjų pastebėjimu, neatbaidė žiūrovų. Venecijos bienalės atidarymas.

Savaitę iki premjeros mes labai intensyviai repetavom. Nusigalavom visai. Pasižiūrėk į Romualdo Požerskio nuotrauką po spektaklio, kuris įvyko Venecijoj, – visi atrodom liūdni ir iškankinti. Toks įspūdis, lyg ką tik iš Osvencimo. Privargom kaip reikiant, bet pavyko tas spektaklis. Žinai, tai buvo atrakcija ne tik Baubliams. Čia ir Lietuvos teatrui įvykis. Premjera ne kur nors artimo užsienio scenytėje. Venecijoj!

2010 M. BIRŽELIO 30 D., TREČIADIENIS

Kai grįžo tada iš Venecijos, įsidėmėjau vieną Bagdono frazę. Skambėjo taip: „Jūs nepykit, bet po tokios sėkmingos premjeros aš dar keletą dienų *paįsivaizdinsiu*." Žodis iš vaikystės, paauglystės! Ištartas Kultūros ministerijoje, per žurnalistų susitikimą su „Meno forto" trupe po Venecijos bienalės atidarymo.

Keista, 2001 metais žodžiai „Venecijos bienalė" Lietuvoje dar skambėjo kaip „kita planeta", nors vyko ji 49-ą kartą, o Lietuva

jau visą dešimtmetį buvo atvira pasauliui. Bet Venecijos bienalė Lietuvoje labiau domino ne teatro, o vaizduojamojo meno žmones. Jie ten ir įžengė pirmi, dar 1999-aisiais buvo eksponuojami Eglės Rakauskaitės ir Mindaugo Navako darbai. Tuomet dailininkų ir dailėtyrininkų kelionę į Veneciją parėmė Soroso šiuolaikinio meno centras. Lietuvių teatro pasirodymas įspūdžio tėvynėje nepadarė. Sukviesti į ministeriją žurnalistai tyliai žiūrėjo į sugrįžėlius ir nesugalvojo, ko galėtų jų paklausti. Iš tiesų, apie ką teirautis po gastrolių: kaip aktoriai jautėsi, kaip žiūrovai žiūrėjo, ar suprato, ar daug plojo? Nekrošiaus trupė jau antrą dešimtį metų atsakinėja į tuos pačius klausimus. Aktoriai keičiasi, klausinėtojai irgi, pačių gastrolių lygis ir reikšmė nevienoda, o klausimai nuklausinėti negyvai ir nebeišsitaria, tik kabo ore – lyg nebyli gėda. Tai apie ką kalbėtis?

Po Venecijos Eimuntas Nekrošius pagyrė valstybę, kad pirmą kartą jo trupė pajuto dėmesį, nes buvo „palydėti kaip

Po „Otelo“ premjeros Venecijoje, teatre „Goldoni“. 2001 kovas

Repeticija prieš „Otelo“ premjerą: scenografė Nadežda Gultiajeva, režisierius Eimuntas Nekrošius, rašytojas Rolandas Rastauskas ir aktorius Vladas Bagdonas. 2001

kokia sporto rinktinė“, o iki tol... „Būdavo, mes – sau, Lietuva – sau.“[59] Palyda: kultūros ministras Gintautas Kėvišas, fotomenininkas Romualdas Požerskis, rašytojas Rolandas Rastauskas ir režisieriaus svečias Algirdas Kumža. „Lietuvos ryte“ Pauliaus Jurkevičiaus jau aprašyta: „Lietuvių sukurtas „Otelas“ užbūrė italus“[60], uždanga kilo šešiskart – plojanti publika nepaleido aktorių po premjeros, trukusios penkias valandas ir pasibaigusios pirmą valandą nakties.

Po tokio triumfo pačioje Venecijoje Bagdonas gana droviai, beveik atsiprašinėdamas (o iš tiesų gal slėpdamas apmaudą), tylintiems lietuvių žurnalistams aiškino, kad Lietuvoje į didelę menininkų sėkmę reaguojama abejingai, kaip į savaime suprantamą dalyką. „O juk mene nebūna savaime suprantamų dalykų. Būti nugalėtoju tokiame forume, koks yra per šimtą metų trunkanti Venecijos bienalė, – didelė garbė. Todėl, manau, jog trečiajame tūkstantmetyje mes padarėme neblogą žingsnį, kad teatro menas klestėtų. Ir, nepykite, dėl to aš porą trejetą dienų pasipuikuosiu.“[61] Laikraščio suredaguota! Juk žadėjo *paįsivaizdinti*.

59 Rūta Oginskaitė, „Įkvėptas „Otelo“ režisierius imsis „Metų“, *Lietuvos rytas*, 2001 03 08.
60 Paulius Jurkevičius, „Lietuvių sukurtas „Otelas“ užbūrė italus“, *Lietuvos rytas*, 2001 03 05.
61 Rūta Oginskaitė, „Įkvėptas „Otelo“ režisierius imsis „Metų“, *Lietuvos rytas*, 2001 03 08.

Lietuvoje „Otelas“ parodytas anksčiau nei Venecijoje, – 2000 metų lapkričio 25 dieną Nacionaliniame teatre, bet tai buvo vadinama ne premjera, o vieša peržiūra, nes premjeros teisė priklausė Venecijos bienalei. Iš to vakaro atsimenu jausmą, širdies skaudėjimą ir kančią kartu su Otelu. Generolas apsiginklavo kardu, o jausmai visiškai beginkliai, o vienatvė tiesiog fiziškai sekina. Nors iš pažiūros Otelas – kolosas, tvirtas žmogus. Patyrusio galingo kario stotas, besiplaikstantis apsiaustas. Pagaliau – išmintingo žmogaus amžius. Bet šito beveik nepastebi, nes visą laiką jauti jo kančią, net kvėpuoti sunku. Va, antrame veiksme jau įtarinėja Dezdemoną, paspjaudęs delnus jau šluosto jos „nuodėmę“, jau smaugia, grasina mesti į jūrą – ir sustoja atsidusti. Nuolat kartojamas „Šalin!“ iš tikrųjų reiškia visai ką kita. Greičiausiai – neištartą „ne-ga-liu“. Apsikabinęs Dezdemoną, stumia ją ir bučiuoja, ir staiga skėsteli rankomis: „Ne-ga-liu!“ Nei patikėti, nei užmušti, nei taip toliau gyventi. Tas nevilties mostas – skirtas publikai, kaip pirmame veiksme – pasididžiavimo Dezdemona žvilgsnis.

Praėjus gal mėnesiui po premjeros, ėmiau interviu spaudai, kalbėjomės su Bagdonu, jau Nacionalinės premijos laureatu. Otelas negali, o jis, aktorius, – gali? Kaip jį veikia ta neviltis, kurią vaidina? Ar tokie vaidmenys nedaro įtakos artisto gyvenimui?

Anuomet išgirdau: „Yra kažkas pavojinga, net nežinau kam. Gal perdedu, gal pavojinga – ne tas žodis. Vaidindamas Otelą pirmą sykį suvokiau, kad galima gana nemaloniai išsidraskyti. Gerokai anksčiau per pasisėdėjimus po kūrybinių vakarų gerbėjai ar rengėjai manęs vis klausdavo, kaip po spektaklio sugrįžtu į normalų gyvenimą. Stengdavausi neironizuoti, rimtai ir švelniai atsakyti, neparodyti, kad man tas klausimas juokingas, kad jo nesuprantu. (...) Vaidindamas Otelą, pirmą sykį supratau, kad tai nėra juokingas klausimas. Būna atvejų, kai jis turi prasmę. Norėtųsi, kad „Otele“ tai išliktų kuo ilgiau. O kokia to

„Otelas“. Artėja finalas. 2001

kaina, pamatysime vėliau, kada nors. Dabar vidinis ir emocinis subyrėjimas po spektaklio turi dvejopą prasmę: ir malonumą, ir kartu fizinį skausmą. Norėčiau, kad abu tie pojūčiai tęstųsi, o ne išliktų kuris nors vienas. Vargu ar įmanoma išpešti iš Otelo vaidmens vien malonumą. Ne, dar nesu pasiekęs tokio lygio."[62]

Praėjo dešimt metų, o man rūpi tas pats: ką su aktoriumi daro Otelas, kaip jis tai išgyvena. Bet kažkodėl buvo sunku suformuluoti klausimą, o jis pasakojo apie repeticijų laikus – linksmas istorijas apie aršius uodus armėnų vienuolyne. Arba apie tai, kad jam iškart buvo aišku, kaip turi vaidinti pasmaugęs Dezdemoną, nes gavo iš režisieriaus „veiksmų partitūrą": Otelas ramiai, kone abejingai dėlioja gėlių vazonus aplink Dezdemonos kūną. Maždaug dešimties minučių tyla, kurią trupė vadina šermenimis, o kritikai aprašo kaip vieną labiausiai sukrečiančių scenų. Kaip jis tą sukrėtimą pasiekia? Paprastai: „Veiksmo partitūra yra, ir tas labai paveiku. Supratau, kad Eimis ir pats tą viską išgyveno savy ir sušnekėjo, ką Bagdonas turės daryti veiksmo metu. Kas jam ten galvojosi ar kas sieloj virpėjo, čia jau jo reikalas. Šitą sceną iškart supratau ir man nebuvo sunku ją atlikti."

Dar šis tas apie Otelą, ką skaičiau ar girdėjau per Bagdono interviu: kad išraiškingieji spektaklio daiktai, tarkime, „verkiančios durys", skirti žiūrovams paveikti, o aktoriams svarbiau partnerystė, kad Eglė Špokaitė yra tikrai gera partnerė, jie girdi vienas kitą ir nebijo vienas kitam pažiūrėti į akis. Dar žinau, kad prieš Dezdemonos žudymo sceną jis persiauna batus, nors tai nenumatyta ir su režisierium nesutarta, bet aktoriui to reikia: „Ne todėl, kad noriu palengvinti savo šokį su Egle, bet todėl, kad man svarbu tai akcijai, tai mirčiai pasiruošti. Nesakau, kad batai puošnūs, bet jie yra kiti."[63] Kad tai fiziškai sunkiausias spektaklis: po itališkojo turo 2001-aisiais, kai per dvidešimt penkias dienas suvaidino dvidešimt „Otelų", jis nebepaėjo,

62 „Aktorius su nerimu žvelgia pro uždangos plyšį", Vladą Bagdoną kalbina Rūta Oginskaitė, *Lietuvos rytas: Mūzų malūnas*, 2001 01 09.

63 „...Ten, kur daug beprasmybės, ir įvyksta tragedijos", Vladą Bagdoną kalbina Ramunė Marcinkevičiūtė, *Kultūros barai*, 2000, nr. 12, p. 39.

bet, kaip sakė vienam rusų laikraščiui, kalbėti apie tai „nuobodu ir banalu“, nes jeigu skaustų širdis ar galva, skambėtų nepalyginti poetiškiau.[64]

2010 M. LIEPOS 2 D., PENKTADIENIS

Negaliu rašyti apie Bagdono Otelą. Lyg savo paslaptis turėčiau atskleisti. Gal padėtų koks vadovėlis, mokantis rašymo apie aktorystę metodų?

Susiradau. Nepadeda. Jaučiuosi kaip Puškino Saljeris, sumanęs išskrosti muziką.

O tarp rusiškų „Otelo“ recenzijų randu Jevgenijos Tropp tekstą, kuris tokią būklę pagrindžia. Ji rašo, kad jaučia tikrą pavydą ir pagarbą tiems, kurie ryžtasi rašyti apie „Otelą“. Ji sąžiningai pasakė sau, kad kalbėti apie šitą spektaklį sunku: „Kaip kritikė aš nepajėgiu. Man nepavyks parinkti reikalingų žodžių, rasti teisingą toną, aš sugniuždyta to spektaklio ir negaliu nuo jo atsiriboti.“ Dukart mačiusi Nekrošiaus „Otelą“, ji vadina tą laiką „dešimčia valandų teatrinės laimės“ ir vis dėlto sugeba apibūdinti: „Vladas Bagdonas, nepaisant jo ištobulintos aktorinės technikos, veikia mane tikros scenoje išgyvenamos kančios jėga.“[65] Jevgenija Tropp pastebėjo: Špokaitės Dezdemona – judri, tiesiog skriejanti būtybė, Otelas – atvirkščiai – jei ne lėtas, tai tvirtas lyg medis, net sunkokas. Tačiau judrioji Dezdemona nesikeičia, o Otelas patiria virsmą, keičiasi, tampa kažkuo kitu, suyra.

Tiesiog įdomu, kokių žodžių Bagdono Otelui randa kiti. Man gražu, kaip parašė Vlada Kalpokaitė: kad Otelas „ne tik akivaizdžiai senas, bet tiesiog senovinis žmogus, atėjęs iš „kadaise“, iš Buračo albumo, iš laikų, kai viskas buvo tariama didžiosiomis raidėmis ir taip gyvenama, kai galiojo sąvokos

64 „Владас Багдонас: „Мы подходим к опасной черте“, беседовала Анна Шалашова, *Екран и сцена*, 2002, nr. 2.

65 Евгения Тропп, „О спектакле Э. Някрошюса „Отелло“, *Петербургский театральный журнал*, 2001, nr. 26.

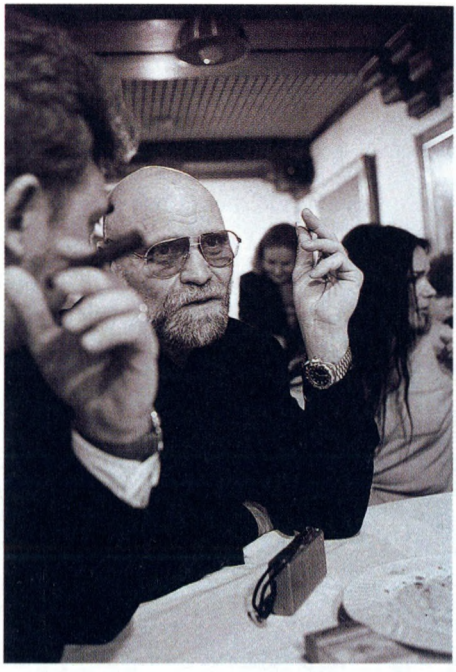

Premjerinis interviu Venecijoje. 2001

„heroizmas“, „pareiga“ ir aibės kitų, kai viskas buvo taip rimta ir skausminga...“ Toje pačioje recenzijoje randu ir lietuvišką paaiškinimą, kodėl Otelas suyra: nes Bagdono „genialiai rastas monumentalios, lyg keistai deklaratyvios, skulptūriškos plastikos piešinys“, todėl jo Otelas – kaip „atgijusi herojaus statula“, ir dėl meilės „kitokios prigimties būtybei jis jau pasmerktas tam, kad subyrės į gabalus, o nuolaužas užžels žolė“.[66]

Rasa Vasinauskaitė neįžiūri jokių kamienų ar skulptūrų, bet vertina aktoriaus meistrystę: „Turbūt tik vienas Bagdonas tegali šitaip tramdyti kvėpavimą tardamas nuoskaudos žodžius, nugaros virpčiojimą kaupiantis verksmui. Tik jis, šis aktorius, taip moka uždėti galvą ant Dezdemonos peties, glostyti ir mušti jos drėgną delną. Santūrus, griežtas, bet ir nepaprastai švelnus, nė viena nesumeluota intonacija – toks Otelas tik su savim dalysis jį apėmusia kančia.“[67]

66 Vlada Kalpokaitė, „Tarp verkiančių durų“, *Literatūra ir menas*, 2000 12 08.

67 Rasa Vasinauskaitė, „Dvi gulinčios figūros“, *7 meno dienos*, 2000 12 01.

Ramunė Marcinkevičiūtė klausia: „Iš ko susideda Bagdono ir Nekrošiaus Otelo vienatvė? Iš pripažinimo ir amžiaus.“ Ir pratęsia: „Bagdono ir Nekrošiaus Otelo vienatvė susideda ir iš maksimalaus garbės jausmo – tikro karo vyro išskirtinumas, taikos metu virstąs kliūtimi ar net tragedijos varikliu.“[68]

O Rusijos spauda? Ten randu, pavyzdžiui, kad Bagdono Otelas – baltaodis, baltabarzdis mauras, primenantis hemingvėjišką seną žvejį[69]. Svetlanai Chochriakovai iš laikraščio „Kultura“ tai „urvinis žmogus, nuo gamtos“. Ir dar tos pačios autorės pasvarstymas: „Na koks atrodytų V. Bagdonas – meilužis? Išvaizda netgi nelabai tinkama. Bet jo vyriškumą jauti scenoje matydamas vien tik Otelo nugarą. Kas dabar sugeba šitaip suvaidinti meilę? Nežinau, ką ir atsakyti.“[70] Otelas ir Dezdemona jos tekste apibūdinami kaip „miško žvėrys rujos metu“. O aš čia plūkiuosi, ieškodama žodžių jų valsui.

Jevgenija Tropp rašo: „Nekrošius triskart priverčia juos šokti, tada jis ją kankina, drasko, laiko už galvos, o jos kūnas skraido ir sukasi aplink jį virš bedugnės.“[71] Ir Marina Timaševa sugebėjo apibūdinti „nesutramdomą barbarišką Otelo ir Dezdemonos šokį. Geidulingumu alsuojantį valsą, kuriame partneris ne vedžioja partnerę, o tiesiogine žodžio prasme laiko ją už gerklės. Jos kūnas paklūsta valingiems gniaužtams. Finale gniaužtai taps mirtini: pats to nepastebėdamas, Otelas jau ne šoka, o tampo lavoną“[72]. Ne, gal nereikia taip baisiai. Labiau sutikčiau su Sergejaus Šubo, „Baltijskij dom“ direktoriaus, įspūdžiu: tas šokis parodo, jog meilė nenužudoma, ji vis prisikelia.

Dauguma rusiškų recenzijų parašytos po pirmojo vaidinimo Vilniuje 2000-ųjų lapkritį. Maskvietė kritikė Marina Davydova tada priminė, kad šiais laikais teatre nebepavyksta suvaidinti

68 Ramunė Marcinkevičiūtė, „Kodėl „Otelo“ negalima vaidinti Nacionalinio teatro scenoje“, *Kultūros barai*, 2001, nr. 2, p. 25–26.

69 NastyaPhoenix, „Спектакль „Отелло“, *Афиша*, 2010 10 18.

70 Светлана Хохрякова, „Зло – что вино. Бодрит“, *Культура*, 2000, nr. 45.

71 Евгения Тропп, „О спектакле Э. Някрошюса „Отелло“, *Петербургский театральный журнал*, 2001, nr. 26.

72 Марина Тимашева, „Чудо свершилось“, *Русский Журнал*, 2001 05 29.

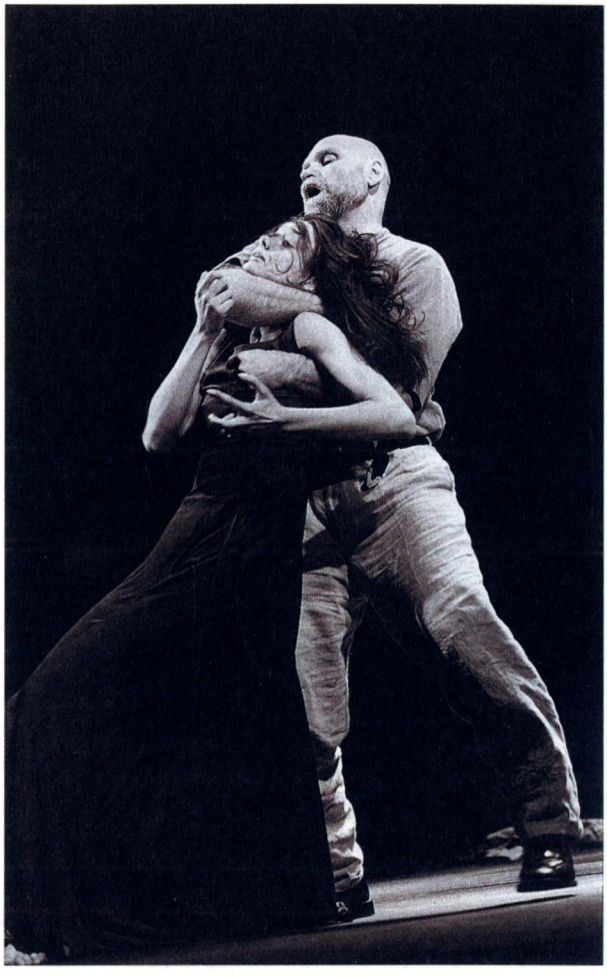

Barbariškas Otelo ir Dezdemonos šokis. 2001

tragedijų, nes tragiški siužetai, ypač klasikiniai, visiems žinomi, kelia publikai juoką. Viename Maskvos teatrų kaip tik panašiu laiku taip pat buvo pastatytas „Otelas“, žiūrovai per spektaklius visą laiką prunkštė, o kai finale mauras ištardavo: „Ar tu meldeisi šį vakarą, Dezdemona?“ – salėje pasigirsdavo atviras kvatojimas. Kodėl Davydova tą pasakojo recenzijoje apie Nekrošiaus spektaklį? Todėl, kad „Nekrošius sugrąžina kritikos ir publikos beveik jau palaidotą žanrą į šiuolaikinę sceną, o Vladas Bagdonas, siautulingo temperamento ir fantastinės

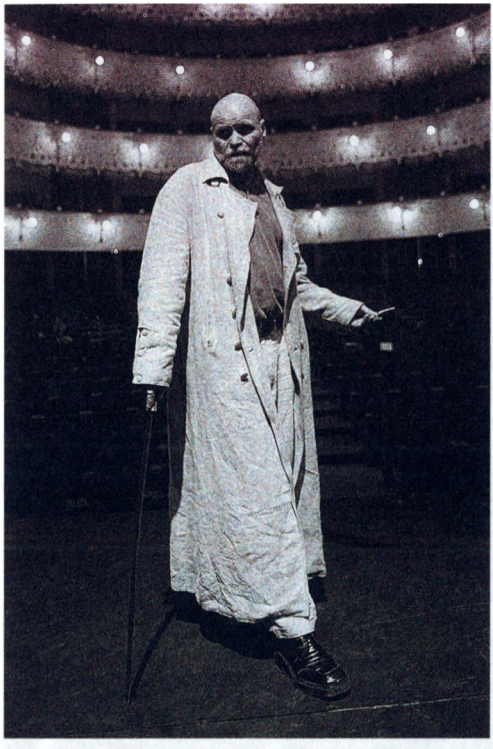

Teatro „Goldoni“ scenoje. Venecija, 2001 kovas

vyriškos energetikos artistas, įrodo, kad ir aistrą, ir pamišėlišką pavydą galima suvaidinti įtikinamai“[73].

Šitas stebuklas 44 kartų vežtas į užsienio gastroles. Iš viso parodyta apie 100 spektaklių. Iš jų Lietuvoje suvaidinta tik 12.

PS Po „Otelo“ premjeros Venecijos bienalėje Lietuvos vyriausybė paskyrė Eimuntui Nekrošiui premiją. „Lietuvos žinios“ pranešė: „Vyriausybę sužavėjo R. Vanagaitės vyro vaidmuo.“[74]

Vanagaitė tuo metu dirbo ministro pirmininko patarėja.

73 Марина Давыдова, „Смерть в Венеции“, *Время новостей*, 2000 12 01.
74 *Lietuvos žinios*, 2001 05 05.

25 skirsnis, kuriame Bagdonas patenka į riksmo diktatūrą ir stengiasi elgtis atsargiai

2010 M. RUGSĖJO 2 D., KETVIRTADIENIS

Nuo rugpjūčio pradžios Bagdonas repetuoja Sankt Peterburgo teatre „Baltijskij dom“. Iš pradžių – pirmoji Jono Vaitkaus „Žuvėdros“ repeticija. Vaidinti su rusų aktoriais Vaitkus pakvietė ne tik Bagdoną, bet ir Regimantą Adomaitį, Juozą Budraitį. Dekoracijas kurs Jonas Arčikauskas, muziką – Giedrius Puskunigis. Darbą numatyta pradėti gruodį.

Iki rugpjūčio pabaigos – trys savaitės Andrejaus Žoldako „Maskva–Petuškai“ repeticijų. Bagdonas sugrįžo į Vilnių, nes paskelbta savaitės pertrauka. Poilsis: trys dienos kaime, darbo vizos pratęsimas. Muzikos ir teatro akademijoje jis prašo kūrybinių atostogų, nes po Žoldako premjeros kviečiamas filmuotis.

Vasara Lietuvoje negailestingai karšta. Gal Peterburge kitaip? O gal stalininės architektūros teatro pastate karštis mažiau juntamas?

Repetavom didžiulėje „Baltijskij dom“ fojė, kuri nevėdinama. Dar visą plotą apjuosė juoda polietilenine medžiaga, tai jautėmės kaip pomidorai šiltnamyj. Klaikiai tvanku. Taip dirbom dvidešimt dienų. Paskui į pabaigą kiek atvėso, o gal ir pripratom.

Maniau, kad iš pradžių bus pjesės skaitymai. Ne, nuo pirmos dienos įjungti visi prožektoriai. Repetuojam su šviesom, su

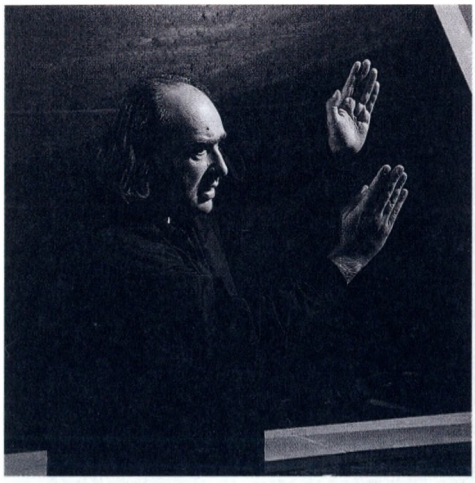

Sankt Peterburgo teatre „Baltijskij dom“ Andrejus Žoldakas repetuoja spektaklį „Maskva–Petuškai“. 2010 rugpjūtis

muzika, su garsais. Nežinau, kas ką iliustruoja, ar muzika veiksmus, ar veiksmai muziką, bet esam susieti su tam tikru ritmu. Žodį perkerta muzika, labai daug dėmesio tam skiriama. O artistų režimas toks: 13 valandą pradedam, 22 valandą baigiam, nuo 17-os iki 18-os pietų pertrauka. Dabar nuo 12-os, kartais ir nuo 11-os dar ir dainuojam. Man spektaklyje reikia šiek tiek solo padainuoti. Mergaitės trim balsais pavirpina orą. Jeigu pavyks, neįveiks jaudulys, gali būti savotiškas vaizdelis – Veničkos gimtadienis.

Spektaklyje yra du Veničkos. Tiksliau, Venediktas – vyresnis, o Venička – jo *alter ego*. Aš esu Venediktas. Turiu daug partnerių. Keturiasdešimt septyni vaidmenys. Visus tuos vaidmenis atlieka maždaug dešimt žmonių. Žoldakas mėgsta artistui padiktuoti intonaciją. Jis reikalauja veiksmingos kalbos. Bet man susidaro įspūdis, kad kuo garsiau, tuo Žoldakui veiksmingiau. Galvą skauda kartais po šitų repeticijų.

Baigėme tris veiksmus, jau turime keturias valandas spektaklio. Labai daug teksto išmėtė, bet yra keli didžiuliai monologai. Ir nežinia, kaip bus su pabaiga, dar net nepradėjome. Gėrimo spektaklyje praktiškai nėra. Bent jau Venediktas negeria. Gal prisigers pabaigoj, nežinau. Žoldakas kuria šiek tiek siurrealistinį vaidinimą, labiau iš sapnų pasaulio. Sakė: „Ką aš sapnuoju, tą ir darau.“ Į repeticiją jis ateina nieko nesugalvojęs. Galvoja repetuodamas. Sakau scenos

prieky vieną didelį monologą ir, kai pamatau Žoldaką, mane juokas ima. Jis visas kruta, juda. Kai išeina į sceną parodyti, kaip reikia vaidint, rodo labai aštriai, garsiai, irgi visas judėdamas. Bet jam užtenka jėgų tik tris sekundes, nes jis didelis, stambus.

Nustebino Žoldako darbingumas ir atmosferos kaitinimas. Jis pavyzdžiu vis rodo vokiečių teatrus, apskritai Vakarus. „Kaip aš Vakaruose dirbu, tai iš viso jūs čia dirbt nemokat...“ Jeigu jam ko reikia, tą pačią akimirką turi būt patiekta. Užsimano vištos. Ir turi višta čia pat būti. Daug visokių dalykų reikalauja, repeticijoje turi dalyvauti visos tarnybos, net ir valytojai, kad nereikėtų ieškoti. Ir absoliuti tyla. Jokio šnaresio, jokio krebždesio, niekas negali žodžiu persimesti. Jis nori būti laisvas, o kiekvienas trukdys iš salės, atseit, gesina gaisrą, kuris jame dega. Jauni aktoriai Žoldako labai bijo. Ant jų jis labiausiai šaukia: „Jūs, artistai, geriat mano kraują, jūs visi demonai!“ Labai mėgsta pamokyti. Ne tiek sceninio darbo, bet: „Nedirbat, neimprovizuojat, neįdomūs esat, nuobodūs, be jokio temperamento...“ Žmogų, ant kurio akis šiandien krito, jis būtinai turi patiesti visiškai. Porą sykių pagrindinė garso režisierė atsisakė su juo dirbti, asistentė irgi pasiryžo eiti pas teatro direktorių Šubą ir paduoti pareiškimą, kad su tokiu režisierium nedirbs. Žoldakas priveda žmones iki depresijos. Paskui mėgina atsiprašyt, aiškina, kad čia vyksta kūrybinis darbas.

Taigi įspūdžiai po darbo su juo nėra vienareikšmiai. Bet aš turiu kantrybės. Pavasarį Vilniuje Žoldakas manęs klausė, ar iškęsiu. Iškęsiu.

Man iš pat pradžių kildavo begalės klausimų dėl to, ką jis daro ir ką ketina daryti. Turbūt reikėjo klausti, bet kadangi norėjau ištirti, koks tas procesas, neklausinėjau. Iš pradžių daug kas atrodė ne tiek absurdiška, kiek durna. Etiudai ne etiudai, nelabai suprasi. O Žoldakas mane visiems kaip artisto pavyzdį rodo... Na, kartais, kai pastebi mano jau persikreipiantį veidą, supranta, kad priėjom ribą. Tada keičiam temą.

Matai, aš iš viso nemėgstu rėkimo. Žoldakas rėkia ne ant manęs. Žinau: esu atvažiavęs, mes bendrą darbą darom. O jie – vietinio teatro aktoriai, jiems privalu. Mes su Žoldaku neva kolegos, esam

pakviesti į tarptautinį projektą. Per pertrauką prisėdęs lyg mėgino išgaut iš manęs to patvirtinimą arba tiesiog siūlė: „Klausyk, mes dirbam bendrą darbą, prašau – nestabdyk manęs, gerai?“ Pirmom dienom stengiausi nestabdyti. Tik kartais kokią špilką paleisdavau. Įsižeisdavo. Jis labai įžeidus.

Nieko pikta nenoriu. Bet jis nepaprastai ambicingas.

Ar esi kada repetavęs su režisieriumi, kuris gniuždo aktorių?

Žoldakui atrodo, kad jis moko. Jis dažnai sako: „Jūs gavot šansą.“ Čia, manyčiau, tipiškas gerai apie save galvojančio režisieriaus bruožas. Teatro direktorius Šubas yra mane perspėjęs: „Jeigu kas – sakyk man arba pasiųsk ant trijų raidžių. Be to, mūsų artistai truputį aptingę, juos judinti reikia.“ Galbūt. „Baltijskij dom“ garsėja festivaliais, bet kaip teatras niekada neblizgėjo. Jo artistai galvoja tik apie kiną ar apie televiziją. Darbas teatre – ir menkai mokamas, ir dažnai nepatogus. Visi svajoja apie vienos dienos filmavimą, kelių dienų filmavimą. Žoldakas griežtai: „Jokių išėjimų, duodu vieną kitą laisvą dieną, o visos kitos absoliučiai užimtos.“ Net manęs neišleidžia į Aleksejaus Učitelio „Krašto“ premjerą Peterburge. „Nėra kada, reikia repetuot.“

Kaip tu ištveri?

Pripranti. Sunku save išjudinti ir pradėti. Sunku nekelti klausimo: „Kodėl aš privalau tai daryti?“ Bet suprantu ir režisierių. Jam duota pora mėnesių, pusantro šimto puslapių medžiagą turi perkelt į sceną. Kol sulauksi atsakymų į savo „kodėl“... O Žoldako atsakymai būna labai ilgi. Jam tik duok akstiną, ir pusę valandos gali atvirom akim miegot, nes kalbos dovaną, tiksliau, norą kalbėti, jis turi. Todėl ir neklausinėji. Tiesiog atlieki tam tikrus judesius.

Kai praėjo trys savaitės, Žoldakas sako: matai, kaip šitas epizodas siejasi su anuo. Jis sukuria paskirus veiksmus, paskui kaip šachmatų lentoje dėlioja ir žiūri, kur čia kas prie ko kabinasi. Žaidžia tokį žaidimą. Ir sako: „Aš visada improvizuoju, improvizuoti man įdomu, improvizuokit ir jūs. Kriskit, kritinėkit, darykit ką nors.“ Merginos visos vaikšto mėlynos – mėlynom kojom, mėlynom rankom. Nuo didelių pastangų įtikti visada persistengi, kraujas pasipila, kelį kas nors prasimuša. Iš noro padaryti įspūdį aktoriai

fiziškai luošinasi. Gal dėl to, kad nepratę prie tokių užduočių. Ir užduotys gana sudėtingos. Daug veiksmo be teksto. Kartais tenka atlikti vos ne cirko elementus.

Iš manęs Žoldakas nori visko – ir kad dainuočiau, ir kad šokčiau. Viena dalis – beveik opera. Fiziškai man nelengva. Psichologiškai irgi gana nelengva. Nesitikėjau lengvo darbo, bet dabar suprantu, kad daug kas priklauso ir nuo manęs paties. Ten yra keletas akcentų, grynai aktorinių, kuriuos reikia suvaidinti, vien techniškai to nepadarysi. Dar turim laiko. Trys savaitės. Po kelių visiškai juodų perbėgų man atrodė, kad kas nors gali išeiti. Bet reikia neturėti per didelių ambicijų, pergalės troškimo.

Dabar turiu mokytis tekstą. Jerofejevo labai turtinga kalba, svetimtaučiui nėra lengva jo tekstus išmokti. Smarkiai išsilavinusio mokslo vyro kalba. Sėdžiu ir... bet kiek galima zubrinti. Peterburgo net nematau. Po repeticijos išeinu, atsisėdu ant suoliuko prie teatro, pasėdžiu pusvalandį ir grįžtu.

Ir miegi.

Makt tabletę ir miegu.

O skausmas? Ar per Žoldako repeticijas jis kankina? Ne!

Ne, ne, skausmo nejaučiu... Sakiau, sportuosiu. Pasiėmiau sportbačius, treningą. Ir visus tuos sportbačius sunešiojau per Žoldako repeticijas. Ir išmečiau. Valanda praeina, jis duoda dešimt minučių pailsėti. Visą laiką esi užvestas ir užvedamas. Man dirbančiam to nesijaučia, bet tie, kurie laukia ir negali nė pajudėti, kenčia – galvą pasuksi, išgirs sprandą trakštelint, iš karto pamatys. Žodžiu, atmosfera dviprasmė. Nors jei gerai nusiteiki... Tada visi tie režisieriaus išpuoliai netrukdo. Taigi pats sau dirbi, ne jam. Nesinori kišti pagalių į ratus, nes sutikai su idėja, esi vienas iš jos įgyvendintojų. Nesakau, kad turi prisitaikyti, bet prisitaikai. Pajungi valią. Su amžiumi žmogus nepasidaro protingesnis, bet pasidaro atsargesnis. Kažkur girdėjau tokią frazę.

Rugsėjo 25-ą bus uždara premjera. Rugsėjo 27-ą – „Otelas“. Nežinau, kaip reikės persiorientuoti. Spalio 7-ą – oficiali „Maskva–Petuškai“ premjera. Spalio 18 ir 19 dienomis Maskvoj vaidinam „Otelą“. Jeigu parodyčiau savo grafikus... Rodau.

Rugsėjis: 25 d. – uždara „Maskva–Petuškai“ premjera Peterburge; 27 d. – „Otelas“.

Spalis: 7 d. – oficiali „Maskva–Petuškai“ premjera; 10 d. – „Žana d'Ark ant laužo“ Kaune; 11–15 d. „Žuvėdros“ repeticijos Peterburge; 15–20 d. – su „Otelu“ Maskvoje; 20, 21 d. – „Maskva–Petuškai“ Peterburge; 24 d. – iš Vilniaus vykstame į Meksiką, ten vaidinam tris „Fausto“ spektaklius.

Lapkritis: 3 d. – filmavimasis Maskvoje. Ir filmuojuosi, filmuojuosi – filmuojuosi iki Naujųjų metų.

Man reikia kaip nors susitvarkyti gyvenimą, kad turėčiau nors kiek laisvo laiko.

Grobia tave rusai.

Grobia. Na ką... Lietuvoje gavau pasiūlymą tiktai iš Oskaro Koršunovo teatro. Lapkričio mėnesį jie pradės repeticijas. Sakau, kad aš jokio tarpo neturiu. Teko atsisakyti. Kauno muzikiniame „Zorbos“ jau nebėra, o su „Atviru ratu“ daug neprivaidinsi – vieną, antrą spektaklį. Akademijoje turiu pusę etato. Taigi – siūlo darbą, ir važiuoju. Žmonės važiuoja ir negavę pasiūlymų. Į Angliją ar Airiją, Ispaniją. O čia kviečia ir siūlo geras sąlygas. Turint omeny meno rinką, tai visai gerai. Aš nesipriešinsiu, jeigu dar siūlys. Paskui pažiūrėsiu.

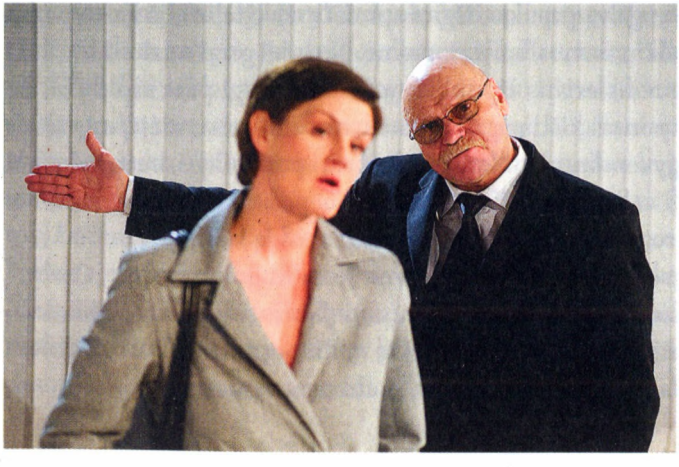

„Juodasis strazdas“ Lietuvos rusų dramos teatre. Su Una – Liuda Gnatenko. 2009

26 skirsnis, kuriame Bagdonas skausmingai grįžta prie Otelo ir pagaliau iškeliauja iš Maskvos į Petuškus, o paskui ir dar toliau

2010 M. RUGSĖJO 3 D., PENKTADIENIS

Pasiilgau Bagdono Otelo. Lietuvoje nevaidintas nuo 2006 metų gruodžio. O ir tada rodė Jonavoje. Vilniuje „Otelo" nebuvo nuo 2005-ųjų balandžio. Paskutinį kartą „Meno fortas" vaidino „Otelą" Tbilisyje prieš porą metų. Nelieka nieko kito, kaip rūpintis Rusijos viza ir rugsėjo pabaigoje važiuoti į Peterburgą. Arba spalio viduryje į Maskvą. Bagdonas labiau pataria Maskvą. Suprantu, tada vaidins ne po tokios didelės pertraukos ir ne po „Maskva–Petuškai" priešpremjerinių repeticijų. Bet pasirenku „Baltijskij dom" su Otelu ir Veničkos premjera, o Audrius Jankauskas, „Meno forto" direktorius ir šviesų dailininkas, imasi tos kelionės rūpesčių.

2010 M. RUGSĖJO 26 D., SEKMADIENIS

Su „Meno fortu" atvažiavom į Peterburgą. Šiandien numatyta repetuoti, o ryt „Otelu" atidaromas 20-asis „Baltijskij dom" festivalis. Linksmas Bagdonas trupę pasitinka teatro koridoriuje. Užkimęs po vakarykštės „Maskva–Petuškai" peržiūros – persirėkė, paklusdamas Žoldakui.

„Otelo" repeticija paskelbta vakare, bet kadangi pietauti visa trupė iš viešbučio atvežta į teatrą, Nekrošius su aktoriais nutaria pradėti iškart. Bagdonui tai netikėta. Nespėjo pasikartoti teksto, manė tuo užsiimti po pietų, iki vakarinės repeticijos.

Teatras milžiniškas, begaliniai koridorių labirintai, bet Nekrošiaus aktoriams aplinka įprasta – jau du festivalio dešimtmečius kone kasmet čia vaidina. Per repeticiją salėje tik „Meno fortas“. Tuščia erdvė atrodo dar didesnė. Centre Audrius Jankauskas su šviesos pultais. Režisierius pirmoje eilėje, aktoriai su personažų kostiumais susėdę priešais ant scenos krašto. Jie kalbasi tyliai. Nei tekstas, nei mizanscenos per dvejus nevaidinimo metus nepasimiršo. Spektaklis, sako aktoriai, jų kraujyje. Bet pasikartoti būtina. Pereiti, kaip sakoma, mizanscenas, tekstus, prisiminti, kaip skamba balsas šitoje vietoje.

Repetuojama scena, kai Jagas – Rolandas Kazlas atsistoja Otelui ant pečių, nes nori būti pastebėtas. Otelas demonstratyviai jo nemato, žiūri į jūrą. Mizanscena: Bagdonas prie vandens lygio matuoklio, už jo pritupia Kizelis, per jį užsiropščia Kazlas. Ir Jagas jau stovi savo generolui ant pečių. Nušoka ir iškart pakartoja veiksmą: nuo Kizelio – ant Bagdono pečių. Kazlas: „Jeigu taip bus per spektaklį – gerai.“ Bagdonas stovi kaip uola.

Pagaliau – nuožmusis Otelo šokis su Dezdemona. Bagdonas sakė, kad jų šokis gana laisvas, tik iš principo susitarta, kad stvers Dezdemoną arba už kaklo, arba už liemens, bet nė vienas iš anksto nežino, kada ir kaip jis ją stvers, į kurią pusę suks, kiek laikys ir kur nusvies. Bagdonas su Špokaite ne šoka, tik prisimena judesius, iš naujo juos bando, o jaudina, lyg iš tikrųjų vyktų spektaklis. Turbūt dešimt metų tai vaidinus nebūna „tik judesių“.

2010 M. RUGSĖJO 27 D., PIRMADIENIS

Per pietus išgirstu artistes pasakojant, kad per finalinį valsą Otelas kas kartą primina ilgus Dezdemonos plaukus. Sviedęs ant grindų užmina sruogas, tada kelia moterį, raudamas plaukus. („Aš gi žlibas!“ – sako Bagdonas.) Per tuos valsus jiems abiem žvėriškai skauda, o kritikai poezijas rašo apie mirtinus meilės glėbius.

„Otelas“. Bagdonas stovi kaip uola. Jagas – Rolandas Kazlas. 2001

18 valanda. „Otelas“. 800 vietų salėje randu vienintelę laisvą vietą ketvirtoje eilėje, tarp festivalio kviestų svečių. Kažkam nereikėjo kvietimo. Matau ne tik tai, kaip „Otelo“ žmonės gyvena scenoje, bet ir kaip spektaklis žiūrimas. Jaučiu, kad ne vienas iš greta sėdinčių kritikų „Otelą“ moka atmintinai, laukia to, ką žino, išgyveno, ir nori dar. Tam ir atvažiavo į Piterį.

Spektaklis vyksta sklandžiai. Beveik suprantu, kodėl taip skauda jį žiūrėti: nes viską žinai iš anksto, kas jiems lemta. Jie pasmerkti, o mes esame liudininkai. Ką tik baigėsi scena, kur Otelas didžiuojasi savo Dezdemona ir pasidalija džiaugsmu

su publika, bet labiau – su pačia Dezdemona, staigiai ir linksmai ją apkabinęs. Ir jau antras veiksmas, kai jis prie jos net prisiartinti nebegali. Kad Otelas verkia ir stengiasi susivaldyti, suvoki tik iš jo krūpčiojančios nugaros, kai pasitraukia ir nusisuka į duris. Kažkodėl šį vakarą man tai buvo ypač matoma ir įsiminė lyg svarbiausias dalykas. Tas tramdymasis prieš neišvengiamybę. Lyg ir jis viską žino iš anksto ir nebesulaiko ašarų dėl to, kad nieko neįmanoma pakeisti. Finalas: „Ar meldėtės šįvakar, Dezdemona?“ Pavargusiu balsu. Lyg klaustų, ar išmokome pamokas. Ne, eilinį kartą neišmokome. Dėl to ir žūsime. Valsas. Šermenys.

Prieš trečią veiksmą šalia atsisėdo moterys su puokštėmis. Gal jos ir anksčiau čia sėdėjo, bet dabar, kai pasiėmė gėles, staiga pasidarė matomos? Gal jos dirba teatre ir tokia jų pareiga – po spektaklio lipti į sceną su gėlėmis aktoriams? Ne, tokios tarnautojos nesėdėtų ketvirtoje eilėje. Ko čia spėlioti, ėmiau ir paklausiau, kam skirtos jų gėlės. Iškart suklego aiškindamos, kuri puokštė Špokaitei, kuri Bagdonui, kuri Kazlui. Ne, jos ne tarnautojos. Pavardes beria kaip poterius. Tai rimta. Sakralu. Sėdžiu greta paslapties.

Audrius Jankauskas po spektaklio paaiškino, kad susidūriau su maskvietėmis gerbėjomis, kurios paskui Nekrošiaus spektaklius keliauja ne tik į Peterburgą, bet ir į Vilnių, net Alytuje

„Otelo“ kostiumai teatro „Baltijskij dom“ užkulisiuose. 2010

buvo. Dievina aktorius, visada atneša gėlių, trokšta pabendrauti ir po spektaklio. Matau jas užkulisiuose, kukliai spiečiasi koridoriuje. Garbaus amžiaus moterys. Pabendrauti prieina tik Bagdonas, jau persirengęs, laikydamas jų dovanotą puokštę. Visada bendrauja tik jis. Kitiems, ypač jaunesniems, toks užsiėmimas juokingas. Bagdono pakviestos, gerbėjos atsiranda ir festivalio atidarymo baliuje teatro fojė. Lygiai taip pat droviai susispietusios pakraštyje. Truputį gailus vaizdas, nes festivalio dalyviai, kurie čia susitinka kasmet, jaučiasi laisvai ir šauniai. Bet laimingesnės turbūt yra tos moterys, svetimos profesionalų aplinkoje. Jos turi svajonę. Jos ruošėsi, keliavo ir pamatė dievinamą spektaklį, apdovanojo mylimus aktorius gėlėmis, o pats mylimiausias su jomis dar ir pasišnekėjo. Prisimins tai visą gyvenimą. Viešpatie, ar įmanoma norėti daugiau?

Mylimiausiam aktoriui skauda nugarą po vaidinimo. Ryt išvažiuoja į Maskvą, į kino bandymus. Paskui – į Vilnių susimokėti komunalinių mokesčių ir parašyti eilinį prašymą nemokamų kūrybinių atostogų. Tada grįš vaidinti premjeros.

Bet šį vakarą jis švyti.

2010 M. SPALIO 2 D., ŠEŠTADIENIS

Baigiasi pirmoji festivalio savaitė. „Meno fortas“ jau seniai grįžo į Vilnių, ruošiasi vaidinti „Hamletą“ Tbilisyje. Bagdonas netrukus turėtų parvažiuoti į Peterburgą repetuoti prieš premjerą. Rašau iš viešbučio elektroninį laišką ir klausiu, ar nebeskauda. Atsakymo nesulaukiu.

2010 M. SPALIO 4 D., PIRMADIENIS

O, Bagdono laiškas. „Nepaeinu. Šiandien traukinys. Nežinau, kaip nueiti. Linkėjimai.“

Siaubas. Noriu padėti žmogui, parašau telefoną žmogaus, į kurį galėtų kreiptis pagalbos. Gerbėjų yra ir Vilniuje. Atsako: „Nėra laiko. Gal Piteryje kas padės, bet, rodos, karjerai kaput.“

Šit kaip? Rašau pamokslą: „Tai gal tu nori, kad taip būtų? Karjerai kaput dėl orios priežasties – nesiliaujantis skausmas? Galima ir be skausmų pabaigti, jei nori. Čia tik tu pats sau gali atsakyti. O gal iš tikrųjų nori vienuolyne gyventi? Arba namelyje prie ežero? Be jokių Otelų, Faustų, Veničkų ir gastrolių Meksikoje? Vaistų turi. Čia kiekviename metro – stuburo gydytojų reklamos. Bet jeigu tyliai nusprendei, kad stuburas tave išgelbės nuo sunkių Žoldako ar Nekrošiaus vaidmenų... *Sorry.*"

Atsakymo nėra. Gal persistengiau.

2010 M. SPALIO 5 D., ANTRADIENIS

Atrašė: „Labas, ačiū už rūpestį. Ko gero, vaidinsiu vežimėlyje. Tfu, tfu."

„Baltijskij dom" teatre jį vadina genialiu aktorium. Ne tik vadina, – supranta, kad tikrai taip yra. Gal ir rūpinasi kaip tokiu? Premjera po poros dienų. Sako, spektaklis truks penkias valandas. Panašiai kaip „Otelas".

2010 M. SPALIO 7 D., KETVIRTADIENIS

„Maskva–Petuškai" premjera skirta festivalio dvidešimtmečiui. Privažiavo svečių. Tokia intriga! Jerofejevas. Žoldakas. Bagdonas. Smalsumas neapsakomas. Fojė tiršta. Atvažiavo ir Jonas Vaitkus – premjerą pamatys ir tarsis dėl „Žuvėdros" repeticijų. Suvažiavę rusų teatro kritikai, kurių straipsnius skaitau ir cituoju, bet iš veidų nepažįstu. Tik Dolžanskį. Jis šnekučiuojasi su Žoldaku. Abu tokie reikšmingi. O gal tik iš šalies taip atrodo. Kai nieko nepažįsti ir su niekuo nesišnekučiuoji.

19 valanda. Spektaklis prasideda žaibais ir perkūnais. Ilgai plaikstomos polietileno bangos. Daug lakstymo. Daug judėjimo be teksto. Daug teksto be prasmės. O triukšmo! Sąmojo jokio. Publika juoku reaguoja į pusgirčio Angelo (Natalja Paraškina) keiksmų tiradas. Bagdonas laksto pirmyn atgal medinių tiltų zigzagais. Rėkia prikimęs, nes taip reikalavo režisierius. Kam

„Maskva–Petuškai“ premjera teatre „Baltijskij dom“. 2010 spalis

čia iš viso reikia Bagdono? Jis klusniai viską atlieka. Jauni aktoriai jam padeda atsistoti (pastebiu, nes žinau). Kitą kartą atsistoja įsitvėręs į dekoraciją. Kas vyksta scenoje – neaišku, bet vyksta energingai ir triukšmingai.

Viena paskutinių scenų: Bagdonas – Venediktas sėdi kažkokioj įduboj, lyg kolboje, lyg medžio šaknyje. Pasidėjęs ant kelių išlanksto baltą skepetą, išsivynioja duoną, valgo, ištiesia riekę ir lesina tariamus paukščius ar angelus. Tyli scena, galima įsižiūrėti į aktorių. Pagalvoti apie beprasmybę, kuri jau penktą valandą vyksta prieš akis. Salė vis patuštėja ir po pirmo, ir ypač po antro veiksmo. Spektaklis baigėsi prieš pat vidurnaktį, o metro Peterburge važinėja tik iki vidurnakčio. Sulaukusieji pabaigos sukėlė ovacijas, staugė.

Balius po premjeros. Vaišina „Riumočnaja“. Degtinė ir sumuštiniai. Fojė pilna atskirų nedidelių stalų. Mūsų stalas tarptautinis, matęs pakankamai lietuvių teatro. Vieni per kitus šaiposi: Žoldakui lietuvių spektakliai irgi žinomi, prisiskolinta apsčiai.

Pasirodo Bagdonas. Sveikinamas, bučiuojamas. Prie jo eilė, prasibrauti neįmanoma. Daug kas žino, kad jam skauda, kad jis be jėgų, su užuojauta klausinėja: „Kak ty?“

Gerbėjos iš Maskvos irgi čia, Bagdonas prieina pabendrauti.

2010 M. SPALIO 8 D., PENKTADIENIS

Su Bagdonu ir Vaitkumi važiuojame namo traukiniu. Susitikę perone, toliau linksminamės, aptarinėdami Žoldaką. Bagdonas: „Jis man pasako mizanscenąą, o aš jam: ne, šito nedarysiu, nes tą jau pas Nekrošių vaidinau. Žoldako užduotys artistams tokios, kad vieną kartą pasakiau: tu pirmiau man parodyk, o tada aš pabandysiu. „Aš režisierius, o ne artistas“, – atsakė Žoldakas. Rėkia ir rėkia. Sakau, jeigu tu rėki ant artistų, aš nutraukiu repeticiją ir pusvalandžiui išeinu. Kurį laiką padeda. Bet kai jis vėl ima rėkti, negi kartosiu? Vaiko ir vaiko kokį nors artistą, jei nepatinka judesys ar tas per lėtai bėga. Dvi valandas tą judesį repetuoja. Mes visi laukiam. Čia kūryba? Lengviau atsidusčiau, jeigu premjera viskas ir pasibaigtų. Bet teatras nori, kad tai būtų repertuarinis spektaklis.“ Mes su Vaitkumi atsakingai prognozuojam, kad ilgai jis nesilaikys, nes per ilgas ir per nuobodus. Nebent patys aktoriai patrumpintų lakstymus ir reikšminguosius judesius. Arba jei padaugėtų Angelo keiksmų. Bet iš esmės žodžiai tokie beprasmiai, kad bet kurį tekstą galima sakyti bet kurioje vietoje. Pribaigėm tą meną ir išsivaikščiojom po savas kupė skirtinguose vagonuose. O gal reikėjo pagailėti Bagdono, nepritarti jam arba vis kartoti, kad jis gelbėja visą spektaklį? Begėdžiai mes.

Susitinkam vagone restorane. Bagdonas linksmas, jau įteikęs bufetininkei kompaktinę plokštelę su filmu „Kraštas“, kuriame vaidina ir kurio pats dar nematė, nes Žoldakas neišleido į premjerą. Plokštelę su šešiolika filmų nusipirko už 100 rublių (mažiau nei 10 litų) turguje šalia teatro. Vagone kabo ekranai, Bagdonas tikisi pamatyti, ką suvaidinęs, bet bufetininkė kol kas neturi laiko spaudyti pultelio mygtukų, nes

klientų daug. Vėliau įjungs. Vakarieniaujam. Bagdonas pasakoja, kad teatro rūpesčiu jį konsultavo Peterburgo gydytojai, tarėsi, kaip padėti jo nugarai. Operuoti rizikinga. Išrašė tablečių ir parodė mankštos judesius. Jie su Vaitkum kalbasi, kaip statys Čechovo „Žuvėdrą", repeticijas numatyta pradėti spalio gale. Bagdonas vaidins rašytoją Trigoriną. Galės būti meninin-kas šamanas. Maždaug tokią koncepciją įkvėpė vaidinimas „Maskva–Petuškai".

Filmo „Kraštas" vis dar nerodo. Bagdonas eina prie bufeto, pats maigo pultelį. Ekrane pasirodo „Kraštas". Pagrindinis vaidmuo Vladimiro Maškovo, o Bagdono pamatėm profilį ir pakaušį. Akimirką. „Negali būti, – sako Bagdonas, – tiek daug dirbom, naktinę sceną visą savaitę filmavom. Naktimis! Nemiegodami! Ir tik tiek..."

Nebeturiu jėgų ilgiau su jais sėdėti, labanakt. Rytą klausiu Vaitkaus, ar tame filme buvo daugiau Bagdono. Ne, nebuvo. Bagdonas svarsto, gal taip pigiai nusipirkęs kokį reklaminį klipą apie Maškovą, nes mačiusieji filmą sakė, kad darbas geras, o jo vaidmuo rimtas.

2010 M. SPALIO 10 D., SEKMADIENIS

Vilnius. „Meno forto" vadybininko Tauro Čižo skambutis: „Kaip Bagdonas? Ar galės vaidinti Otelą?" Klausia, nes Peterburge likau vienintelė „Maskva–Petuškai" premjeros liudininkė („Meno fortas" tuo metu rodė „Hamletą" Gruzijoje). Rūpinkitės, sakau, savo pagrindiniu artistu, jam negerai su stuburu, Piterio daktarai ištyrė. „Rūpinamės, – atsakė Čižas. – Tam ir yra repeticijos, kad padarytume taip, kaip jam patogiau." Rytoj skambins Bagdonui, nuo jo atsakymo priklausys, ar įvyks du numatyti „Otelo" spektakliai Maskvoje.

Žinau, kad šiandien 17 valandą Kaune „Žana D'Ark ant laužo" su Rinkevičiaus orkestru. Apie 20 valandą skambinu – autobusu visi jau vežami namo. Bagdonas pavargęs. Pats supranta, kad yra per daug apsikrovęs darbais. Be pertraukų. Pats save

„Maskva–Petuškai“. Veničkos gimtadienio scena. 2010

kaltina. Ir šiandien – lyg ir nieko sudėtingo, bet vis tiek nervinosi, bijojo, kad neprabiltų rusiškai. Dėl to, kad sutiko vaidinti „Maskva–Petuškai“, jaučiasi esąs paskutinis kvailys ir asilas, kitaip negalįs savęs pavadinti. Būtų koks trisdešimtmetis, sakytų – pamoka, o ko gali pasimokyti šešiasdešimtmetis? Ir toliau apie poilsį nėra ko galvoti, nes po poros dienų 5 valandą ryto išskrenda į Maskvą tartis dėl filmavimo, liks ten iki „Otelo“. Maskvos nekenčia. Tos žmonių, automobilių gausybės. Gal „Otelo“ atsisakyti? Turbūt ir reikėtų taip apsispręsti. Paskui dar „Faustas“ Meksikoje. O, kaip jam nepatinka ilgi skrydžiai! Gal „Fauste“ kas nors jį galėtų pakeisti?

Jis pervargęs. Širdį skauda. Gerklos kraujuoja. Nemiga. Ryja tabletes, jos nepadeda.

2010 M. SPALIO 11 D., PIRMADIENIS

Diena, kai Bagdonas turėtų nuspręsti, ko atsisakys.

Po pokalbio „Meno forte“: „Neatsisakiau nieko. Žinai, tie gastrolių spektakliai – ne mano vieno reikalas. Kodėl turėčiau atimti kitiems artistams džiaugsmą vaidinti, keliauti? Juk kiekvienas artistas – likimas, viltys, norai. Todėl kiek sutarta

spektaklių, tiek pasistengsiu suvaidint, o jau kas bus, tas bus. Skrendu į Maskvą, kalbuosi su filmo režisierium, einu į koncertus, kur diriguoja Fedosejevas – žiūriu, kaip jis laiko rankas, nes vaidinsiu dirigentą ir diriguosiu tam pačiam orkestrui. Kaip nors praleisiu laiką iki „Otelo". Gal paną susirasiu..."

Teatro festivalyje Panevėžyje „Atviras ratas" turi vaidinti „Sudie, idiotai". Bagdonas pamiršo. Tą dieną bus išvažiavęs į gastroles. Vienintelis atsisakymas. Netyčia.

2010 M. SPALIO 13 D., TREČIADIENIS

Jau skaitau rusų kritikų recenzijas apie „Maskva–Petuškai" premjerą. Romanas Dolžanskis žino, kad žymus lietuvių aktorius Vladas Bagdonas vos keletą dienų prieš premjerą vaidino „Otelą" ir „patyrė sunkią traumą. Iki paskutinio momento buvo neaišku, ar spektaklio „Maskva–Petuškai" premjera įvyks. Ir įvyko ji tik dėl lietuvių meistro profesinio ir žmogiško heroizmo. Absoliučiai aišku, kad ponas Bagdonas, ypač pirmoje spektaklio, trunkančio ilgiau nei keturias valandas, dalyje vaidino ne visa jėga, – jau vien dėl to išvados apie spektaklį turėtų būti atsargios. Be to, tokia Andrejaus Žoldako darbo maniera – premjeros vakarą publikai pateikti nebaigtą produktą"[75]. O, kaip naudinga pasišnekėti su režisieriumi. Vis dėlto Dolžanskis pareiškia, kad toks spektaklis, koks buvo per premjerą, rodo ne teatro jėgą, o silpnumą.

Aliona Karas žino apie Žoldako paskaitas „Kaip užmušti blogą artistą" ir rašo, kad šįkart savo spektakliui režisierius pasirinko ypač gerą aktorių ir jį priveikė. Ne užmušė, bet sunaikino jo galimybes: „Jis taip ir lieka vienas, iškritęs iš visų erdvių ir laikų."[76] Bet šitaip galima rašyti apie daugumą Bagdono vaidmenų – vienas, iškritęs, atskiras. Otelas, Faustas, Tuzenbachas, Saljeris, Serebriakovas, Daukantas, Pirosmanis. Tiesa, kritikė

75 Роман Должанский, „Санкт-Петербург между Москвой и Петушками", *Коммерсантъ*, 2010 10 13, nr. 190.

76 Алена Карась, „Венечка и мавр венецианский", *Российская газета*, 2010 11 10, nr. 229.

rašė ne apie vaidmens turinį, o apie aktoriaus atitolimą nuo audringų ir beprasmių režisieriaus fantazijų.

Visi, kas recenzuoja, atkreipia dėmesį į fizinę Bagdono ištvermę, jo aktorystės kruopštumą. Ir režisieriaus lenktynes su Nekrošiumi. Marina Dmitrevskaja: „Inteligento Veničkos sąmonės srautas, jo girtas kultūrinis kliedesys spektaklyje virto paties Žoldako sąmonės srautu. Bet jų kodai skirtingi. Veničkos sraute – Puškinas su Turgenevu, Žoldako – Nekrošius, ir vien tik jis. Tai Bagdonas įeina tarytum Makbetas (nors Makbetas buvo Smoriginas), tai valgo kaip Tuzenbachas prieš dvikovą, tai mergina – Angelas užšoka ant jo kaip Dezdemona ant Otelo. Citatos neturi tikrų šaknų, kaip Veničkos sąmonėje, nors scenoje yra ir medžiai, ir jų šaknys."[77]

Na gerai, yra ir pagarbesnių recenzijų. Jų autoriai tiki, kad spektaklis nusistovės, sutrumpės ir kad Nekrošius praturtina Žoldaką. Iki komizmo – neva Bagdonas pamokęs Žoldaką režisuoti. Gal taip ir buvo? Dmitrijui Renanskiui „režisierius pasakojo, kad per repeticijas aktorius kamavo jį nuolatiniais klausimais, pavyzdžiu rodydamas Nekrošiaus teatrą: jo spektakliuose, girdi, jeigu pirmame veiksme atsiranda lazda, tai ji būtinai sugrįš į sceną finale. Esmė, žinoma, ne tai, kad atėjęs iš kitos teatrinės sistemos Bagdonas privertė Žoldaką išduoti savo principus. Tiesiog Bagdonas – neįtikėtino kryptingumo aktorius ir žmogus, o tai negalėjo neturėti įtakos režisieriui maištininkui"[78].

O jeigu Bagdonas dar kada nors sugalvos keikti save kaip paskutinį kvailį ir asilą, kad sutiko vaidinti Žoldako spektaklyje, tegu pasiskaito Diną Goder: „Vienintelis dalykas, mano požiūriu, vertas dėmesio toje beprotiškoje veikmėje – tai, kaip aktorius Vladas Bagdonas elgiasi scenoje. Patekęs į svetimą pasaulį, tarsi į kitą planetą, jis įsigudrino išsaugoti savo vidinį ritmą ir vertybes, neįsivelti į sumaištį ir didžiareikšmiškumą. Ir tam

77 Марина Дмитревская, *Петербургский театральный журнал*, 2010 11 18.

78 Дмитрий Ренанский, „Москва–Петушки": сатана ушел посрамленный", *Фонтанка.ру*, 2010 10 13.

tikrais momentais Bagdono buvimas spektaklyje suteikdavo prasmę tam, kas be jo būtų visiškai beprasmiška."[79]

2010 M. SPALIO 20 D., TREČIADIENIS

Spalio 18 ir 19 dienomis vaidino Maskvoje. Prieš tai Audrius Jankauskas suorganizavo Bagdonui Maskvos medikų konsultaciją. Nustatė tą patį, ką Vilniuje: kad visi skausmai ir negalavimai – iš didelio nuovargio ir panikos prieš spektaklius. Svarbi išvada: vargšas stuburas neatlaiko, kai Jagas užlipa Otelui ant pečių. Gerai būtų, jeigu Jagas neliptų ant galvos generolui. Pakeitė mizanscenąą: Jagas, prilaikomas iš apačios, tik koją Otelui ant pečių uždeda. „Žinoma, spektaklio prasmė nuo to smarkiai nukenčia", – sako Bagdonas labai rimtu veidu.

2010 M. SPALIO 22 D., PENKTADIENIS

„Maskva–Petuškai" Peterburge.

2010 M. SPALIO 24 D., SEKMADIENIS

„Meno fortas" išskrenda į Meksiką vaidinti „Fausto". Spalio 28, 29, 30 dienomis spektakliai Gvanachuato festivalyje.

2010 M. LAPKRIČIO 2 D., ANTRADIENIS

„Labas, Rūta. Ką tik grįžau iš Meksikos. Nemažai buvo tų, kas matė Nekrošiaus spektaklius anksčiau – „Otelą", „Hamletą". Priėmė gerai, nors antrame spektaklyje vargau su tekstu, pirmame veiksme daug jo išmečiau. „Otelas" Maskvoje – gerai. Be skausmo. Po trijų dienų išvažiuoju filmuotis. Dabar mėginsiu atsigaut. B. V."

79 Дина Годер, „Сеанс саморазоблачений", *Время новостей*, nr. 187, 2010 10 13.

2010 M. LAPKRIČIO 5 D., PENKTADIENIS

Vis galvoju, ką reiškia tas Bagdono skausmas. Jis juk dirba be sustojimo. Reikia labai stiprios sveikatos, kad ištvertum tokius krūvius – ne tik psichinius, bet ir fizinius. Ir staiga užklumpa skausmas. Įdomu, ar taip pat skaudėtų, jeigu jis būtų triukšmadarys, jei rodytų kaprizus, reikalautų dėmesio savo asmeniui ir išskirtinių sąlygų? Bet Bagdonas niekada nerėkia ir nereikalauja. Jam tik skauda. Ir net apie tai kalba tyliai ir droviai.

2010 M. LAPKRIČIO 15 D., PIRMADIENIS

Filmuojasi. Ir filmuosis iki metų galo. Iškart po Naujųjų metų skris į Čilę vaidinti „Otelo“.

Viskas bus, kaip numatyta – neatims džiaugsmo kitiems artistams vaidinti ir keliauti. 2010

27 skirsnis, kuriame Bagdonas pradeda nebesuprasti, iš kur ir į kur jis keliauja, o grįžęs namo gauna stulbinamą gimtadienio dovaną

2010 M. GRUODŽIO 26 D., SEKMADIENIS

Tik vakar grįžo iš filmavimo Jeruzalėje. Rašo: „Padarėm daug ir neblogai." Turi dvylika dienų poilsio.

2010 M. GRUODŽIO 29 D., TREČIADIENIS

Susitikti nepavyks. Baisiai peršalęs. Tai organizmo kerštas už nuolatinę įtampą. Gal nebešoks žemyn galva į ledinį vandenį, kaip šituos metus pasitikdamas.

2011 M. SAUSIO 8 D., ŠEŠTADIENIS

Jau išskrido į Čilę vaidinti Otelo. Paskui filmuosis Maskvoje. Sausio gale – „Žuvėdros" premjera Peterburge. Bagdonas – Trigorinas turės dublerį, o gal pats bus dubleris. Bet kokiu atveju, vaidins pagal kito artisto sukurtą schemą, nes pats neturi kada nuosekliai repetuoti. To dar nebuvo.

Prisiminiau „Žanos D'Ark" repeticiją Kongresų rūmuose, greta sėdinčius Ingeborgą Dapkūnaitę ir Bagdoną. 1992 metų sausį, kai Ingeborga gavo pirmą vaidmenį užsienyje ir apsisprendė išvažiuoti, ji beveik neabejojo, kad kito Nekrošiaus, net nieko panašaus į jį gali ir nebesutikti, todėl išvažiuoja tikėdamasi ne tiek kurti meną, kiek tiesiog dirbti. Lietuvos teatre tuo metu kūrė Nekrošius, bet nelabai turėjom už ką valgyti, teatruose

„Otelas“. 2001

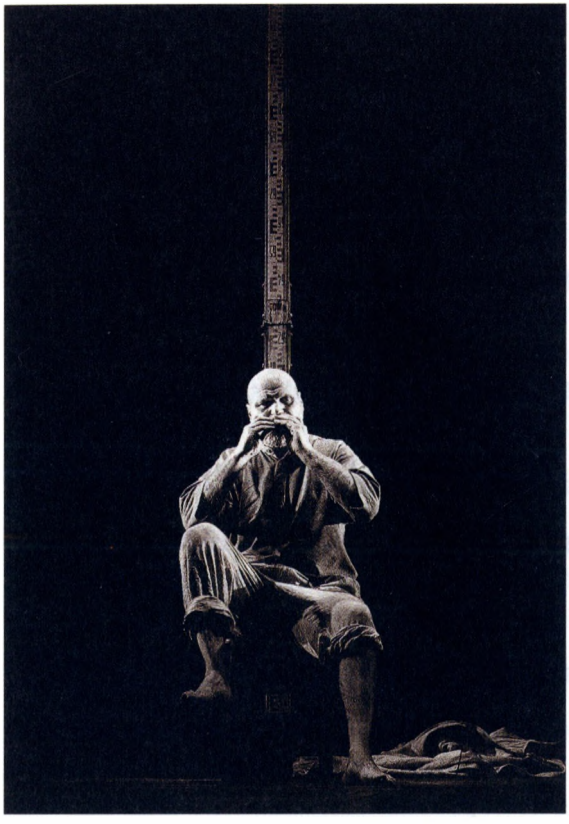

neliko žiūrovų, pats Nekrošius jautėsi nebereikalingas. Praėjus dešimčiai metų, kai Ingeborga, jau tarptautinio masto kino žvaigždė, parvažiavo į Vilnių, į rusų filmo „Karas“ premjerą, vėl kalbėjomės. Priminiau aną jos nuosprendį sau, išvažiuojančiai: galbūt nebus aukštojo meno, bet bus darbo. Klausiau, ar taip ir atsitiko? „Aš taip sakiau? – nusijuokė. – Šventas naivume... Menas – tik Lietuvoje? Mano darbas nėra vien menas. Aš dirbu tai, kas vadinama *entertainment industry* – „pramogų industrija“. Jeigu čia atsiranda meno – puiku! (...) Labai retai supuola trys malonūs dalykai: spektaklio sėkmė, džiaugsmas dėl komandos, su kuria vaidini, ir jausmas, kad tu gerai dirbi.“[80]

80 „Aktorė nebeatsakinėja į hipotetinius klausimus“, Ingeborgą Dapkūnaitę kalbina Rūta Oginskaitė, *Lietuvos rytas*: *Mūzų malūnas*, 2002 04 23.

Į kokią patirtį eina Bagdonas? Ar jis pasijus, kad dirba pramogų industrijoje? Ar dažnai turės džiaugsmo dėl komandos? O dėl savo darbo?

2011 M. SAUSIO 15 D., ŠEŠTADIENIS

Grįžo iš Čilės. Sako, skrydis iš Madrido į Santjagą truko keturiolika valandų, bet šiluma – gerai. Vaidino „Otelą" tris kartus „kažkokioj daržinėj prie miesto stoties" ir žiūrovų buvo nedaug, bet po antro spektaklio Santjago laikraštis išspausdino recenziją. „Spektaklis įvertintas taip, tarsi būtume žaidę svarbų krepšinį su neįveikiamu varžovu ir laimėję."

Išskrenda į Maskvą filmuotis. Mokosi Trigorino tekstą. Klausosi Prokofjevo oratorijos „Ivanas Rūstusis", nes balandžio mėnesį pakviestas dalyvauti koncerte Maskvos Čaikovskio konservatorijos Didžiojoje salėje su Vladimiro Fedosejevo orkestru, choru ir solistais – kaip skaitovas. „Baltijskij dom" jau priplanavo jam spektaklių kovą ir balandį.

„Palauk, – sakau, – Nacionalinis teatras žada, kad balandžio gale rodys visą Nekrošiaus Šekspyro trilogiją, vadinasi – ir „Otelą". Šventė – „Otelas" čia, o ne kažkur už vandenynų."

„Ne, – sako Bagdonas, – nebevaidinsiu Otelo. Niekada nebevaidinsiu. Suvaidinta. Be to, paskutinis „Otelas" Vilniuje rodytas 2005 metais ir po tiek laiko vėl jį sugrąžinti... Kas tai? Vėluojanti premjera? Irimo restauracija? Ne, užteks. Kas norėjo – pamatė."

Man prieš akis kūkčiojančio Otelo nugara. Ir jo sunkus alsavimas, kai tramdo skausmą, kurio žodžiais nepasakys. Šalin! Žino, kad neatsikratys. Nei meilės, nei pavydo, nei bejėgiškumo, nei įniršio. Tie jausmai nenusviedžiami. Numesta ir atstumta Dezdemona atsikels, pribėgs, apsikabins, ir Otelas vėl puls, iš naujo ir iš naujo.

Priminiau, ką po premjeros kalbėjo apie Otelą – kad vaidindamas jį negali jausti vien malonumo, nes ta vaidinama kančia lieka ir ardo. Vis tebeardo?

Aš siekiu to. Jeigu nesieksi... Tiksliau... Kaip čia pasakius? Dabar galvoju, ar čia meluoti, ar ne.

Meluok, meluok.

Į sceną einu ne akmenų ridenti kaip koks Sizifas ir be tikslo prakaituoti. Mano uždavinys – nugalėti save. Laimėti prieš save patį – taip patiriu malonumą vaidindamas. Kartais būna, kad pralaimi. Ir tada galvoji: šūds, koks šiandien spektaklis... Neįveikei savęs. Kai įveiki save, tada įveiki ir žiūrovą.

Ką reiškia „įveikti save"? Kas nepasiduoda?

Tragediniuose vaidmenyse – kaltės jausmo suvokimas ir noras išpirkti tą kaltę. Toks mano emocinis pagrindas.

Tu sau liepi pajusti kaltę?

Taip.

Kaltės kančią?

Aš nesakau, kad kančią...

Nesaugai savęs nuo personažo emocijų?

Stengiuos ypač jų nedemonstruoti. Noriu, kad man pavyktų susidoroti su kaltės jausmu. Esu kaltas, bet man reikia tą kaltę kažkaip išpirkti. Kita vertus, tai yra ir tam tikras savęs pažinimo klausimas. Kiek gali tą pačią situaciją pateikti sau pačiam vis naujai. Juk vaidinti šimtąjį spektaklį – tragediją – nėra taip paprasta. Kaip ir pirmąjį. Todėl ieškai savyje tokių lobių, kurie galėtų padėti atsiverti.

Nuolat jaustis kaltam nėra malonu. Čia truputį kitaip nei katarsis. Tai gal net siejasi su savigrauža.

Ar Nekrošius yra tas režisierius, kuris iš tavęs ištraukia viską, ką tu gali?

Nekrošius niekada iš manęs netraukia. Jis nėra tas, kuris traukia. Jis duoda sąlygas vaidinti patogiai ar nepatogiai. Jeigu tau nepatogu, turi analizuoti, kodėl nepatogu. Bet jeigu artistui reikia pagalbos, Eimis visada tą pagalbą mėgina rasti. Jis mėgina sudaryti tą piešinį, jausmo grafinį vaizdą, kad artistas juo patikėtų, kad taptų jam savas – kaip Dezdemonos šermenų scena.

Jeigu artistas neturi emocinės patirties, jis ir neateina pas Nekrošių. Nepakliūna į jo terpę.

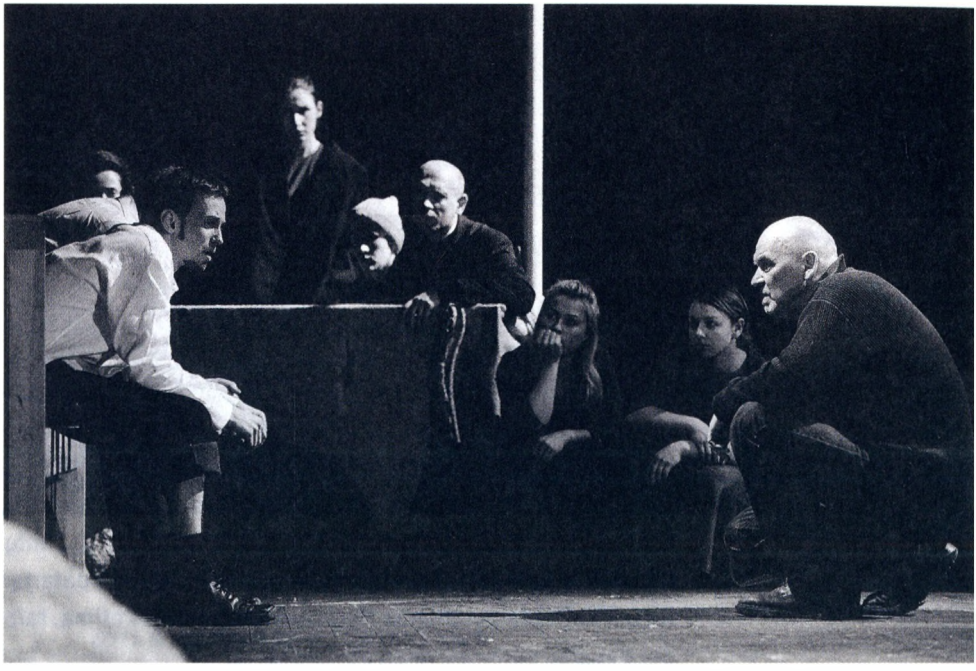

„Fausto“ repeticija su Eimuntu Nekrošiumi. 2006

Žinai, kas įdomu: kai pasakoji apie repeticijas su Nekrošium, tu vis pabrėži – kai ką jis pasiūlė, kai ką tu pasiūlei.

Aš nepabrėžiu. Dažniausiai siūlo Eimis. Aš nesu siūlytojas. Aš mėginu prisitaikyti. Mėginu suprasti, kokiu taku eiti... Esu vienas iš menkiausių siūlytojų. Atvirai pasakius, esu tinginys.

To niekada nepasakyčiau, žiūrėdama, ką tu darai ir kaip skrupulingai darai.

Toj pačioj scenoj vieną dieną lakstyti, kitą dieną vaikščioti, trečią dieną ropoti, ir nežinia kuriam tikslui – tai jau ne. Aš laukiu, iš kokio anturažo vis dėlto reikės išeiti.

Eimis ateina į repeticijas pasirengęs ir turi idėjų. Mums reikia jas tiktai realizuoti. Pagaliau visada būna siūlymų, kuriuos jis vėliau pats atmeta. Išmėgindavom. Tam ir repeticijos. Čia procesas, juodraščiai. Turiu labai daug kantrybės, ypač dirbdamas scenoje. Labai daug. Bet aš turiu žinoti – kodėl ir kam.

Daugiau remiuos nuojauta. Nesu karštakošis, nespirgu. Nemėgstu spirgėti scenoje. Man geriau kepti.

2011 M. SAUSIO 16 D., SEKMADIENIS

Šiandien šešiasdešimt antras Bagdono gimtadienis. Pagaliau namie, ne kelionėje. Sakė, gers arbatą, žais tenisą (juk sekmadienis) ir ruošis paryčiais išskristi.

2011 M. SAUSIO 17 D., PIRMADIENIS

Gimtadienio dovaną rado internete: priimtas įstatymas panaikinti pensijas už nuopelnus, taip valstybė per metus sutaupysianti apie 313 tūkstančių litų. O jis kaip tik renka dokumentus pensijai. Parašė man fantasmagorišką laišką – kad klerkas, kuris sugalvojo to įstatymo projektą, turbūt važinėja tiek šimtų tūkstančių kainuojančiu automobiliu; jis tam klerkui patartų: tegu ir kažkada padalintas Nacionalines premijas atima, taip dar daugiau surinks į valstybės biudžetą.

Toji sutaupyta valstybės pensija už nuopelnus tesiekė 800 litų per mėnesį, kita – mažesnio laipsnio – 600 litų. Ir tų pačių jau porą metų tyliai neskiria, be jokio įstatymo. „Kas čia tokio, – girdžiu Pirosmanį, – kas čia tokio, kai tyčiojasi, kai už paveikslus skatikus moka, bet kai vidury aikštės muša ir saulė šviečia kaip švietus...“ Visi artistai – ir garsūs, nusipelnę, ir negarsūs, bet ne mažiau nusipelnę, nes dirbo savo publikai be atvangos – visi jie vos nužengę nuo scenos eina į skurdžią nežinią, ne į ramią senatvę. Kaip ir mes visi. Bagdonai, Bagdonai...

2011 M. SAUSIO 21 D., PENKTADIENIS

Peterburge Jono Vaitkaus „Žuvėdros“ premjera. Juozą Budraitį išvakarėse paguldė į ligoninę dėl gresiančio stenokardijos priepuolio (priežastis – jaudulys prieš premjerą). Bagdonas tebesifilmuoja Maskvoje, vietoj jo Trigorino vaidmenį paruošė Leonidas Alimovas (Venička iš „Maskva–Petuškai“), jis ir vaidina abi premjeras. Iš trijų lietuvių scenoje tik Adomaitis.

„Žuvėdra“. Arkadina – Natalja Indeikina, Trigorinas – Vladas Bagdonas. „Baltijskij dom“, Sankt Peterburgas. 2011

2011 M. SAUSIO 29 D., ŠEŠTADIENIS

Peterburge – „Maskva–Petuškai“, du vakarus iš eilės. Bagdonas pasakojo, kad įvedė naują aktorę, repeticija baigėsi likus 10 minučių iki spektaklio pradžios. Vaidino pavargęs, sutrikęs, tik antrame veiksme nurimo. O tą vakarą spektaklį žiūrėjo komisija, renkanti nominantus „Auksinių kaukių“ apdovanojimams.

Klausiu, ar nepasinaudojo žvaigždūno padėtimi ir nepakėlė skandalo. Galėjo pareikšti: jeigu nesugebėjote repeticijos surengti anksčiau, tai aš vėluosiu pradėti arba visai nevaidinsiu! Penkių valandų spektaklis iškart po penkių valandų repeticijos? Ne, nieko nesakė, romiai vaidino, neparodė, kad siunta.

Spektaklis jau visa valanda sutrumpėjęs.

Vasario 2 ir 3 dienomis vaidins „Žuvėdrą“.

2011 M. VASARIO 5 D., ŠEŠTADIENIS

Visi trys lietuviai aktoriai (nesakau „pensininkai“) parvažiavo po dviejų „Žuvėdrų“. Bagdono įspūdžiai: trūko repeticijų, nelabai tvirtai mokėjo tekstą (nes mokytis dialogus be partnerio nėra malonu). „Todėl mano Trigorinas buvo nusigandęs.“

Monologą apie rašytojo vargus skaitė iš knygos, pasikėlė ją arčiau akių, nes neįžiūrėjo. Vaitkui toks elgesys nepatiko. Kitą dieną Bagdonas jautėsi tvirtai ir tekstą mokėjo.

O Budraičiui patinka, kaip Bagdonas vaidina susipažinimo su Nina Zarečnaja sceną: ramiausiai dėsto, kaip mėgsta „žvejoti, žiūrėti į vandenį ir... – staigus žvilgsnis į Niną, – ...į plūdę". Alimovas tą Trigorino sceną vaidina be tokių niuansų. Ir tegu Bagdonas neaiškina, kad vaidina pagal svetimą schemą, lyg koks audėjas fabrike. Ne, jis sako kitaip: „Aš norėjau ištirti Niną. Šiek tiek ją paprovokuoti."

Bagdonas! Pauzė ir įdėmus personažo žvilgsnis į partnerį – jo autografas.

„Baltijskij dom" skelbimų lentoje iškabina recenzijas apie Vaitkaus „Žuvėdrą". Naujausia – Dmitrijaus Renanskio straipsnis apie spektaklį su Bagdonu. Kritikas rašo, kad geriausia scena ta, iš kurios režisierius pasitraukia ir palieka aktorius patiems sau – Trigorino monologas Ninai apie tai, kaip sunku būti rašytoju. „Vladas Bagdonas su niekuo nepalyginama sklandžia intonacija skaito – būtent skaito! – savo monologą. Lyg pirmą kartą būtų susidūręs su iki skylių nučiupinėtu tekstu – laikydamas jį per ištiestos rankos atstumą, truputį stebėdamasis, trukteldamas pečiais, gilindamasis į jį su dėmesiu, pagarba – bet ir su įprastu savigarbos jausmu."[81]

Kartais gerai, kai kritikas nepasikalba su režisieriumi.

81 Дмитрий Ренанский, „Чайка в страусовых перьях", *Империя драмы*, 2011, pr. 45.

28 skirsnis, kuriame Bagdonas nustoja bijoti kino kameros, ir ši pagaliau įsižiūri į jo veidą

2011 M. VASARIO 6 D., SEKMADIENIS

Dar vienas niuansas tame Adomaičio, Budraičio ir Bagdono važinėjime vaidinti „Žuvėdros“. Du kino aktoriai, trečias – teatro. Ir kai po spektaklio jie pasirodo prie tarnybinio išėjimo, pro gerbėjus neprasibrausi. Bet tie gerbėjai – dviejų. Trečiasis pasitraukia į šoną ir laukia, kol kelias bus laisvas, kol anie du išdalins autografus, paims gėles, dovanas. Taip pasakoja Bagdonas.

Jis niekada nebuvo kino aktorius, tik pastaruosius keletą metų vis dažniau kviečiamas vaidinti kine, bet ne lietuvių filmuose. Sako, kad kinas yra jo tamsioji mėnulio pusė. Esu neseniai jį mačiusi trumpametražio lietuvių filmo „Gėlės“ epizode. Pora minučių Bagdono. Epizodų lietuvių kine ir daugiau pririnkčiau. Tokių, kur jį įžiūri tik žinodamas, kad ten filmavosi.

Yra ir rimtesnių darbų. 1976 metais Gytis Lukšas Bagdonui pasiūlė pirmą didelį vaidmenį. Antanėlis filme „Virto ąžuolai“ – trečias brolis, pravardžiuojamas Skystimu. Personažas iš nevykėlių serijos – nemylimas ir stumdomas gudruolės Kazytės vyras. Žvilgsnis meldžia pasigailėjimo, lyg atsiprašo dėl to, kad šitas žmogelis painiojasi po kojom ir nori gyventi. Sauliaus Macaičio reakcija: „Nemaloniai, netaktiškai užjaučiamas Antanėlis labai atitinka rusų literatūroje apdainuotus *jurodivyj* tipus.“[82]

82 Saulius Macaitis, „Virto ąžuolai“, *lfc.lt*.

Antanėlis – Vladas Bagdonas ir Laurynas – Jonas Pakulis filme „Virto ąžuolai“. 1976

1985 metais Bagdono filmografijoje atsirado tikras *jurodivyj* – keistuolio ir bepročio derinys – Elemo Klimovo filme „Eik ir žiūrėk“ jis suvaidino karo meto kvailelį, kuris vietoj šautuvo nešioja Hitlerio iškamšą, pamautą ant karties. Islandų režisierius Baltasaras Kormákuras matė „Eik ir žiūrėk“ ir 2005 metais, kurdamas savo filmą „Trumpa kelionė į dangų“, susirado Bagdoną. Dėl poros minučių ekrane – kelionė į Islandiją. Bet gydytojo Koronerio epizodas – pora minučių greta suanglėjusio lavono – tikrai neturi nieko bendra nei su kvaileliais, nei su nevykėliais. Šaltakraujis žmogus. Bagdono partneris – amerikiečių nekomercinio kino šviesulys Forestas Whitakeris, Jimo Jarmuscho aktorius. Pats Kormákuras – teatro aktorius, režisierius. Gal tas vaidmuo – jauno režisieriaus nusilenkimas garsiam teatro aktoriui? Dovana sau, Whitakeriui ir Bagdonui? Pagaliau juk filmo žiūrovai nemato režisieriaus ir aktoriaus bendravimo, trukusio keturias dienas, o kuriantys žmonės paprastai labiau vertina procesą, ne rezultatą.

Bet kokiu atveju į filmą „Trumpa kelionė į dangų“ Bagdonas pateko ne kaip tipažas, o kaip Bagdonas. Panašiai nutiko ir Andrejui Končialovskiui filmuojant „Kvailių namus“ – režisierius pamatė „Otelą“, tada pakvietė filmuotis Bagdoną ir

brolius Baublius. Bagdonui teko vaidinti geraširdį vyriausiąjį beprotnamio gydytoją, o broliams – jo pacientus. Nieko sau metamorfozė.

Ir vis dėlto Bagdono biografijoje yra didelis vaidmuo net dviejų serijų lietuvių filme – Balys Adamonis Marijono Giedrio ir Andriaus Šiušos „Parodų rūmuose" pagal Vytauto Bubnio romaną „Kvietimas". Tragikomiška figūra: provincijos muziejaus direktorius, žmogus, per padlaižystę prasimušęs į rajono nomenklatūrą. Adamonis – iš antipatiškųjų, groteskiškųjų Bagdono vaidmenų. Jeigu ieškotume jo giminių teatre, toks galėtų būti „Jasono" Pruncė Žarėnas ar „Dėdės Vanios" Serebriakovas, bet šie labiau atsiskleidžia asmeniniame gyvenime. Adamonio įkarštis skiriamas karjerai, o asmeniniame gyvenime viskas „kaip turi būti": ir šeima, ir namas, ir privaloma jauna meilužė, o iš tiesų – poza, tuštuma ir beprasmybė.

Bagdonas filmavimąsi „Parodų rūmuose" prisimena kaip improvizaciją, netgi kvailiojimą pagal nuolat keičiamą scenarijų. Sako, kad ta vaidyba didelės garbės jam nedaro. Netikėkime juo. Netikėkime ir savo prisiminimais. 1988-aisiais, griūvančios santvarkos fone, provincijos karjeristo rūpesčiai atrodė

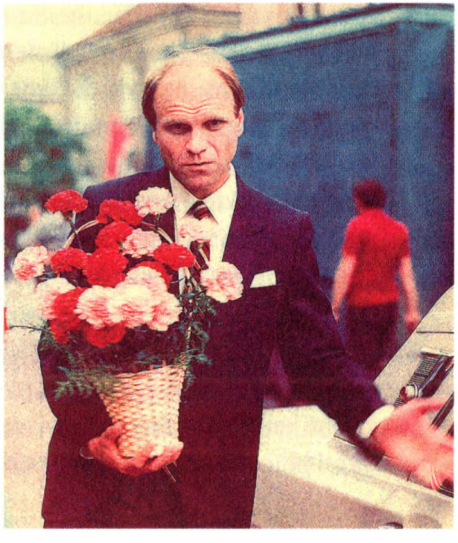

Balys Adamonis filme „Parodų rūmai". 1987

Teodoras televizijos spektaklyje „Daltonikai“. 1973

niekiniai, o pats filmas – smulkmeniškas ir neryžtingas. Praėjus dešimtmečiams, jis įgyja dokumentalumo, epochos liudijimo svorį, o Adamonio vaidmuo – tarsi bendras vardiklis prasisiekėlių, kuriais rėmėsi sistema.

Įdomus faktas: Adamonio sūnų „Parodų rūmuose“ vaidino dvidešimtmetis Andrius Mamontovas, būsimasis Bagdono sūnus Nekrošiaus „Hamlete“.

2011 M. VASARIO 9 D., TREČIADIENIS

Esame kalbėjęsi apie vaidmenis televizijoje, nes vos pradėjęs dirbti Jaunimo teatre Bagdonas būdavo dažnai kviečiamas į

televizijos spektaklius. Jam ten vaidinti patiko. Įdomi dramaturgija, galimybė dirbti su partneriais iš kitų teatrų. Pati specifika, kai filmavimo kamera priartina aktorių prie žiūrovo. Tiesa, aktoriai savo kūrybos iš pradžių nematydavo, nes kurį laiką dar nebuvo galimybės spektaklių įrašyti. Surepetuoti studijoje, jie buvo transliuojami tiesiogiai. Kaip 1973 metų „Daltonikai". Antrus metus teatre dirbančio aktoriaus debiutas televizijoje.

Teodoras Dalios Urnevičiūtės pjesėje „Daltonikai" – vienas pagrindinių vaidmenų. Statė Bronius Talačka. Vaidino Monika Mironaitė, Laimonas Noreika. Monika turėjo įprotį antrą valandą dienos pamiegoti. Vyksta repeticija, o Monika: „Nežadinkit manęs." Pasislepia kokiam pusvalandžiui. Pauzė. Mironaitė miega. Paskui ji atsikelia ir toliau repetuojam.

Turbūt gana gerai pasirodžiau „Daltonikuose", visi gyrė. Mironaitė, pamenu, net pakvietė į namus, padarė baliuką prietemoje prie žvakių. Aš buvau susikaustęs ir neintelektualus, o jie ten žaidimus žaidė – klausimai iš visokių sričių. Atrodo, į vienintelį klausimą atsakiau: kas yra Kinijos vadovas – Mao Dzedongas. O šiaip visur užsikirsdavau. Parausdavau ir drėkdavo delnai. Labai jau jie su Laimonu buvo dideli intelektualai. Bet pajutau... ne pagarbą, o įvertinimą, kad tokie artistai mane pakvietė.

Kitas įdomus vaidinimas – Artiomo Inozemcevo spektaklis pagal Mario Moretti pjesę „Džordano Bruno procesas" 1975-aisiais. Vaidinom su Eduardu Kunavičium. Labai gražiai vaidino Kunavičius. Stipriai, galingai. Puikus artistas. Ir Inozemcevo režisūra buvo įdomi. Realistinė, tiksli. Aš ten vaidinau kardinolą Belarminą. Vienas iš inkvizitorių buvo Stepas Jukna. Daug ten visokių įžymybių iš Akademinio teatro buvo prie to inkvizicijos stalo.

Jukna vaidina, pasidėjęs lapą su tekstu prieš save. Perskaito. Įsimena. Pakelia galvą ir išdėsto tą perskaitytą priekaištą. Oriai, svariai. Kažką Eduardas Kunavičius atsako. Jukna nuleidžia galvą. Perskaito kitą priekaištą. Pakelia galvą... Tas jo raukšlėtas veidas,

orumas, laikysena, rankos mostai... Vėl Kunavičius atsako. Iš užkulisių žiūrint, labai juokinga. Anksčiau nebuvau susidūręs su Jukna. O tada jau įrašinėjo, ne tiesiogiai transliavo. Pažiūrėjau po to įrašą. Jukna išraiškingas! Kas nematė, niekada neatspėtų, kad jis skaito tekstą.

2011 M. VASARIO 11 D., PENKTADIENIS

Bagdono studijų laikais Vilniuje buvo keliolika kino teatrų. Juose rodė „Fanfaną Tulpę" su Gérard'u Philipe'u, „Mano puikiąją ledi" su Audrey Hepburn. Taip, Bagdonas pasižiūrėdavo „visa tai, kas labai čia griaudėdavo", bet jis nesąs nuoseklus kino žiūrėtojas: „Gali pripratint save prie kino žiūrėjimo, gali ir neiti." Labiau veržiavosi į užsienietiškus filmus, porą kartų per metus atvežamus iš Maskvos. Juos rodydavo uždarose peržiūrose vien kino profesionalams, bet įsibraudavo visi, kas turėjo kantrybės ar fantazijos.

Bagdonas norėjo ne žiūrėti, o vaidinti.

Dar studijuodamas labai norėjau filmuotis. Bet Konservatorijoj niekas tavęs neleisdavo į jokius renginius. Net į radiją Vaišytė neleisdavo. Leidimą reikėdavo išsikovoti. O dar mūsų kursas toks apysilpnis, reikėjo mokytis ir mokytis.

Pirmas mano filmas – „Herkus Mantas", porąsyk prabėgau, prie stulpo pastovėjau. Apie 1977 metus ilgai vaikščiojau į atrankas filmo, kurio pavadinimo nebepamenu. Ir jau buvau beveik tikras, kad vaidinsiu. Antanas Šurna tuomet pardavinėjo savo motociklą, o aš taip norėjau jį pirkti. Antanai, sakiau, gal tu neskubėk, aš pasifilmuosiu, uždirbsiu ir nupirksiu iš tavęs. Ir kaip tyčia ne man paskyrė tą vaidmenį, likau be motociklo. Vėliau buvo visokių epizodų.

Aktorius Eduardas Kunavičius. Apie 1975

Retkarčiais pakviesdavo įgarsinti kokį artistą. Nebuvau populiarus mūsų Kino studijoje.

Kažkada pasakojai apie nuskeltą dantį. Sakei, gal dėl to tavęs nekvietė į kiną.

Konservatorijoje kartą tokį etiudą darėme: Eugenijus Paulauskas užšoko man ant sprando, o aš griuvau su juo kartu. Nusirėžiau kaktą, ir dantis nuskilo. Keletą metų su tuo nuskeltu ir gyvenau. Vėliau sutaisiau. Man atrodo, kad ir Antanėlis iš „Virto ąžuolai" su nuskeltu dantim. Gal aš tikau tam durneliui vaidinti. Be to, mano veido struktūra, anot Jono Griciaus, neatitiko „operatorinių reikalavimų". Akys, sakė, giliai, reikia labai įdėmiai šviesti. Gricius manęs apskritai nėra filmavęs, bet paaiškino.

Daugiausia filmavausi ne Lietuvoj. Nesakau, kad pagrindinius vaidmenis gaudavau, bet gana rimtus. Moldavų filme apie tokį admirolą Marinesku, kuris nuskandino Vokietijos laivyno admiralitetą, vaidinau vokiečių admirolą, kuris pakliuvo į Marinesku spąstus. Turėjau šnekėti vokiškai, bet tekstas buvo įteiktas iš vakaro. Su latvių artistu vaidinom. Eidami nuo švyturio, aptarinėjom klausimus, susijusius su karu, su tuo pavojum iš Marinesku pusės. Tekstą ant asfalto surašėm. Kokį šimtą metrų ėjom ir šimtą metrų skaitėm. Mąsliai atrodėm.

Juknos mokykla!

Bet tai seni triukai. Daug artistų kine taip dirba. Vokiečiai iš viso sako: kam tą mėšlą į galvą kišt, jei gali sukaišiot ant sienų.

Ilgame tavo epizodinių kino vaidmenų sąraše – ir darbas tragiškame Elemo Klimovo filme „Eik ir žiūrėk". Ten pagrindinis herojus – karo metų paauglys. Jo likimas žiaurus. O tu – toks klegantis žmogus, lyg nesusivokiantis, kad vyksta karas ir nėra ko linksmintis.

Tai įdomus atvejis. Rūstūs metai, rūstus filmavimas. 1985-ieji. Labai sunkios sąlygos nykiose vietose – pelkėse, miškuose, gal koks šimtas kilometrų už Minsko. Belovežo giria. Didžiulės eglės, nė spindulėlis saulės neprasismelkdavo. Visi stebėjosi to vaikinuko ištverme. Jis tapo visai neblogu artistu – Aleksejus Kravčenka. Ano filmo siužetas klaikus. Mano vaidmuo – toks linksmų plaučių vyrukas. Kiek buvo teksto, tiek baltarusiškai šnekėjau. Turėjau kalbos mokytoją. Po filmo ji man atnešė saldainėlių. Sakė: „Už jūsų idealią *belaruska mova.*"

Kormákuro nuomone, tai geriausias visų laikų filmas apie karą. Jį pažiūrėjęs įsidėmėjo mane. O gal čia Vyto Narbuto[83] nuopelnas?

Vaidmenėlis mažas, o filmuotis reikėjo daug. Kormákuras savęs negailėdavo, dirbdavo po aštuoniolika valandų per parą. Ir visa tai Islandijoje. Tą pačią scenelę filmuodavo įvairiais rakursais. Vienam epizode man reikėjo rūkyti, tai kol nufilmavo, pamenu, surūkiau du pakelius „Marlboro". Šitiek dublių ir visokių pozicijų su kamerom. Tada dar rūkiau. Jei būčiau buvęs nerūkantis, būčiau sublogavęs.

Po filmavimo vakarieniavom. Apie antrą valandą nakties. Visi nuvargę... Pabendravom su Forestu Whitakeriu. Angliškai kalbu prastai, Vytas Narbutas vertėjavo. Whitakeris leidosi kalbinamas, domėjosi, daug laiko skyrė man. Nemažai jam prišnekėjau ir apie Nekrošiaus, ir apie savo darbus.

Buvau atvykęs vienai filmavimo dienai, bet praleidau ten keturias. Pirmą dieną Kormákuras davė džipą ir vežiojo mane po Islandiją, pamačiau geizerius, ledynus.

83 Vytautas Narbutas – scenografas, šiuo metu gyvenantis Islandijoje.

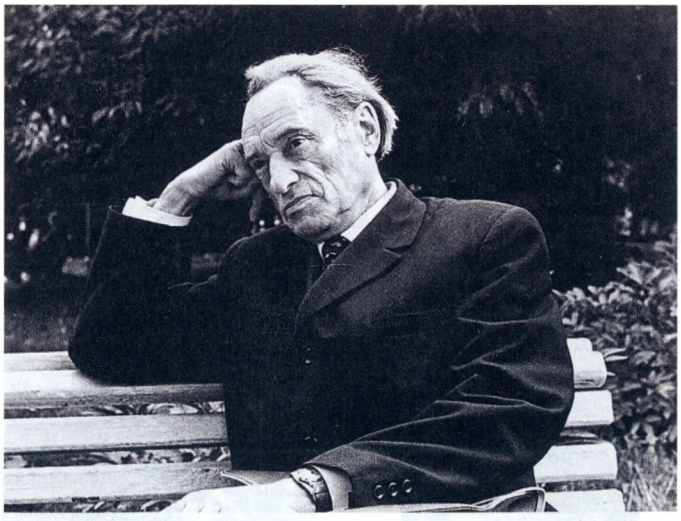

Aktorius Stepas Jukna. 1970

Kormákuro filmui reikėjo būtent tavęs. O kaip būna kituose filmuose? Ar kino bandymai dar vyksta? Ar tenka dalyvauti atrankose?

Atrankos vyksta. Tik paskutiniu metu – jau šešetą metų filmuojuos – mane pakviečia ir važiuoju. Pliaukšteli – dirbu. Dabar filmuojuosi Pavelo Lungino filme „Aistros". Iš karto sakė: „Imam tave", – bet vis tiek teko dalyvauti atrankoj su artistais, pretenduojančiais į kitus vaidmenis. Pas Učitelį, kai ruošėsi filmuoti „Kraštą", irgi vieną scenelę atrankoj reikėjo suvaidinti.

Anksčiau bijodavau kameros. Tiesiog nemėgdavau jos, įtampa sukaustydavo. O pas Lunginą tik pirma diena buvo sunkesnė. Paskui numojau ranka: ko čia bijoti? Pagrindinis vaidmuo, ir niekur nebesidėsi. Buvo ir gana drastiškų scenų Jeruzalėje – reikėjo emocijas demonstruoti, gąsdinau po Šventojo Kapo bažnyčią vaikštančius turistus. Pagrindinės mano dramatinės scenos vyko kaip tik Jeruzalėj, o Maskvoje – šiaip pasikalbėjimai, santykių aiškinimaisi su kolegomis. Kai ką pavyko nufilmuoti netyčia. Sakykim, vieną mano stambų planą filmavo keturias minutes, kai aš kažką galvojau. Jie liko patenkinti tuo galvojimu, nors užduoties aš visai nesupratau.

Vaidinu dirigentą. Man Lunginas liepė diriguoti orkestrui. Tikram – Maskvos didžiajam, kuriam Fedosejevas vadovauja. Choras stovi. Ir nepaleido įrašo – o atliekam vyskupo ir

Koncerto afiša iš filmo „Aistros“ skelbia, kad Viačeslavas Petrovas – Vladas Bagdonas diriguos Jeruzalėje. 2010

kompozitoriaus Ilariono Alfejevo „Mato pasiją“. Dirigavau kokias šešias minutes. Muzikantai pakluso visiems mano judesiams. Paskui Lunginas sustabdė. Orkestras pabarbeno strykais į pultus. Patyriau neįtikėtiną įspūdį. Buvau išmokęs visą kūrinį atmintinai, tik lėtesnį tempą dirigavau. Ir autorius buvo atėjęs pasižiūrėti, kaip diriguoju. Ačiū Dievui, kūrėjai atsisakė užmačios, kad Jeruzalėj diriguočiau visą koncertą. Tiek prieš orkestrą išstovėti nesugebėčiau. Tikrai nesusidoročiau, pasiklysčiau kūrinyje.

Ar buvo filmavimų, po kurių prisimintum ką ypatinga, kas susiję su kūryba? Ar kine taip būna?

Yra toks serialas „Isajevas“ apie Štirlico jaunystę. Vaidinau trijose iš dvylikos pirmosios dalies serijų, mano vaidmuo – kolekcininkas Maršanas. Režisierius Sergejus Ursuliakas nustojo filmuoti mane iš toli, bendrais planais, profiliais. Jis stambiu planu pradėjo rodyti Bagdono fizionomiją, jo reakcijas – ir atsirado gyvybė. O visi kiti, net ir Končialovskis, Bagdoną statydavo bendrame plane. Nieko nesimato, akys giliai, jokios reakcijos neįžvelgsi. Ir Lunginas drąsiai mane filmuoja. Dirba su manim, o tai svarbiausia. Bent man taip atrodo.

2011 M. VASARIO 12 D., ŠEŠTADIENIS

Iš tikrųjų kinas Bagdonui mėtė trupinius. Vartojo jį potėpiams. Trims „Isajevo“ epizodams irgi reikėjo tik potėpio: milijonierius, kurio palankumo siekia ir porevoliucinės Rusijos, ir jos priešininkų pasiuntiniai, nes nuo Maršano sprendimų priklauso, ar badaus Rusija, ar nebadaus. Po kelias minutes trijose serijose. Ir viskas. Toliau jau kitų herojų istorijos lekia pirmyn revoliucijos mėsmalėje.

Yra lietuvių kine vienas nedidelis vaidmuo, kurio Bagdonas visai nesureikšmina. Bet filmas „Aš esu“ kaip tik liudija aktoriaus ypatingumą, jo magnetizmą. Romo Lileikio filme, kurtame 1990 metais, Bagdono personažas vadinamas Fotografu ir Daktaru Faustu. Visi suaugusieji ten yra tokie, kokius vaizduotėje juos mato berniūkštis Jonukas (Giedrius Čaikauskas), pagrindinis filmo herojus. Vaikas gyvena Vilniaus senamiestyje su senele (Rūta Staliliūnaitė), ilgisi dingusios mamos (Nelė Savičenko). Fotografas Jonuko regimas kaip vyras, išsivežantis mamą ištaigingu juodu automobiliu siauromis senamiesčio gatvelėmis. Režisieriaus pasakojime tas skrybėlėtas vyras – elegantiškas senamiestyje, bet vienišas savo būste. Bagdonas šito filmo kadruose tiesiog buvo, taip, kaip jis moka būti, gyventi vaidmeniu – paprasčiausiai sėdi tylioje tuščioje virtuvėje ir geria vandenį iš lašančio čiaupo; paskui rakindamas buto duris atsigręžia ir įdėmiai žvelgia į jį stebintį Jonuką. Kas tu esi, vaike,

kuris braunies į mano gyvenimą? Ar mudviem pakeliui? Ko gero, tylinčio Fotografo scenos yra stipriausios, gerokai paveikesnės nei tos, kur jis Jonukui prisistato kaip Daktaras Faustas ir šiek tiek globėjiškai pabendrauja. Bagdono Fotografą suvoki kaip senamiesčio menininką, ano senamiesčio, dar nerestauruoto ir menininkams jaukaus, įkvepiančio. Iš esmės čia Bagdonas vaidino Bagdoną. Ne tą realųjį, o scenos žmogų, sukurtą jo vaidmenų auros.

Jonukas – Giedrius Čaikauskas ir Fotografas – Vladas Bagdonas filme „Aš esu“. 1990

29 skirsnis, finalinis, kuriame aktorius Vladas Bagdonas po spektaklio šypsosi it laimingiausias žmogus

2011 M. BIRŽELIO 27 D., PIRMADIENIS

„Pasveikink mane su Vladinėmis“, – sako.

Vėl prisimena, kad jo jaunystės Jaunimo teatre vasaros pradžios gastrolės vykdavo su Aldoninėmis, Antaninėmis, Joninėmis, Vladinėmis, Petrinėmis. Tai jau teatro istorija. Kaip ir vaizdo kasetė, kurią atkasė namuose – 1999-aisiais nufilmuotas jo penkiasdešimtmečio vakaras Rotušėje. Bagdonas – bardas, vilkintis juodu kostiumu, be galo mandagus ir dėkingas visiems, kas jį auklėjo, mokė. Keisti deriniai: kostiumuotas vyras – ir dainos su gitara, Vyriausybės sveikinimas žmogui, praturtinusiam šalies teatrinį gyvenimą, – ir to tvarkingo žmogaus daina: „...kai nei kartis, nei skandintis, / nei minioj triukšmingoj trintis, / tik tuomet aš savo šunį suprantu.“

Bagdonas savo jubiliejaus šurmulyje elgėsi taip, kaip privalu. Tarytum pasislėpė po jubiliato kostiumu, pakluso viešų jubiliejų tradicijoms. Ir – ką žinai? – gal buvo laimingesnis už Pirosmanį. Ant Pirosmanio sutemptų kėdžių niekas neprisėdo, nes neatėjo, o Bagdoną sveikino pilna salė: klasės draugai, vorele išsirikiavę kolegos, mokytojai ir kiti jo gyvenimo personažai. Pirmoji skuba jį apkabinti linksma Dalia Tamulevičiūtė, griežtai reikalaudavusi paaiškinti, ką ir kodėl daro. Trapi Irena Bučienė, kuri šitam barzdotam dėdei kadaise pirmoji leido suprasti, kad jis yra aktorius. Santūri Ramunė Marcinkevičiūtė, aprašiusi, kaip šaunuolių vaidintojas virsta nelaimėliu Džefriu,

„Pirosmani, Pirosmani...“ 1982

kaip tame vaidmenyje jau galima nujausti Pirosmanį, Serebriakovą. Kantriai eilės laukia Jonas Vaitkus su šventiška puokšte artistui, repetuojančiam pirmą jų bendrą spektaklį. Nėra tik to, kuris nei draugas, nei kaimynas, nei jubiliejų lankytojas, bet jo skirti vaidmenys šviečia skaisčiausiai.

Otelas ir Faustas dar prieš akis. Dar negreitai – po gero dešimtmečio – ir naktinis traukinys į Sankt Peterburgą, „Juodasis strazdas“, „Maskva–Petuškai“, „Žuvėdra“, kurią ten vaidinantys lietuviai vadina „Čaika“.

Lenkdamasis po kiekvieno spektaklio Bagdonas šypsosi. Visur ir visada. Ar sėkmingai suvaidinta, ar nelabai, ar jam skauda, sunku – jis lyg ant sparnų. Buvo laikas, kai po spektaklio į sceną išeidavo sutrikęs, nes jausdavo prastai vaidinęs. Arba manydavo, kad suvaidinus tragišką istoriją negalima ardyti spektaklio atmosferos. Dabar jis visada šypsosi, nes nusilenkimas – atskiras spektaklis.

Stengiuosi, kad iš žmonių veidų dingtų įtampa, kad jie negailėtų artisto, negalvotų, kaip jis pavargo, ir neplotų jam iš užuojautos. Spektaklis baigėsi – ir baigėsi, viskas.

Manai, žmonės ploja iš gailesčio aktoriui? Ar jo personažui? O gal savęs gailisi?

Manau, ir dėl to, ir dėl kitko. Pasibaigia istorija, ji turi tam tikrą poveikį, vienam menkesnį, kitam didesnį. Ypač Nekrošiaus spektaklių finalai būna jausmingi, paveikūs. O kad dingtų įtampa, reikia tiesiog šypsotis ir šypsotis.

Kam rodyti, kad tebesi įsijautęs ir nusikankinęs? Rodyt, kad grimo kambaryj susmunki pavargęs, išsiskėtęs, vos kvėpuojantis?.. Nė velnio!

Ir į gatvę – į gyvenimą – jis išeina toks. Gera, šelmiška šypsena ir neblėstantis vyriškas žavesys. Talentingas artistas, suvokiantis savo vertę. Vaidmenys scenoje ir vaidmenys gyvenime. Ir ne vieną personažą ramiausiai gali pavadinti Vladu Bagdonu, kol suprasi tai, ką jis pats dainuoja „Septyniose poemose jums“:

Nes vienąkart staiga apniko jausmas keistas,
Kad jūsų niekada ir niekur nemačiau.

PS Kažkodėl nenugvelbiau nei taurės, nei arbatos ar kavos puodelio. Bagdonai, kur ta „Cukrainė“?

Vlado Bagdono biografija

Gimė 1949 m. sausio 16 d. Vilniuje.

1957–1966 Mokėsi Vilniaus 21-ojoje vidurinėje mokykloje.
1966–1970 Studijavo Lietuvos valstybinėje konservatorijoje (dabar Lietuvos muzikos ir teatro akademija), Aktorinio meistriškumo katedroje.
1970–1993 Valstybinio jaunimo teatro (toliau – VJT) aktorius.
1993–2011 Dėstė Lietuvos muzikos ir teatro akademijoje (1997–2008 Vaidybos ir režisūros katedros vedėjas).

ĮVERTINIMAI

1983 Lietuvos SSR nusipelnęs artistas.
1984 Lietuvos SSR komjaunimo premija.
1987 SSRS valstybinė premija (kartu su režisieriumi Eimuntu Nekrošiumi, aktoriais Algirdu Latėnu, Kostu Smoriginu, Vidu Petkevičiumi).
1988 Lietuvos SSR liaudies artistas.
2000 Lietuvos nacionalinė kultūros ir meno premija.
2001 „Kristoforas“ už geriausią vyro vaidmenį – Otelą.
2002 Lietuvos didžiojo kunigaikščio Gedimino 5-ojo laipsnio ordinas.
2006 Konstantino Stanislavskio premija „Už indėlį plėtojant pasaulio teatro meną“.

VAIDMENYS TEATRE

1970 *II anglų kareivis*. Jeano Anouilh'aus „Žana“ („Vyturys“), rež. Igoris Ivanovas (VJT).
1970 *Moksleivis*. Tamaros Jan „Mergaitė ir pavasaris“, rež. Dalia Tamulevičiūtė (VJT).
1971 *Rodė*. Antono Čechovo „Trys seserys“, rež. Gintas Žilys (VJT).
1972 *Katinas Markizas*. Juditos Vaičiūnaitės „Skersgatvio pasaka“, rež. Dalia Tamulevičiūtė (VJT).
Kmynas. Violetos Palčinskaitės „Aš vejuos vasarą“, rež. Aurelija Ragauskaitė (VJT).
Rokas. Rolando Rastausko „Lenktynių aitvaras“, rež. Gintas Žilys (VJT).
Masinės scenos. Valentino Katajevo „Baltuoja burė tolumoj“, rež. Vytautas Čibiras (VJT).

Aldas. Grigorijaus Kanovičiaus „Ugnis užantyje“, rež. Gintas Žilys (VJT).
Kiemo gyventojas, *Karuselės žaislas*. Violetos Palčinskaitės „Geležinės princesės diena“, rež. Vytautas Čibiras (VJT).

1973 *Martas*. Enno Vetemos „Vakarienė penkiems“, rež. Dalia Tamulevičiūtė (VJT).
Andrašas Chomlokas. Sándoro Somogyi Tótho „Vaikiškas veidrodis“, rež. Gintas Žilys (VJT).

1974 *Valerijus*. Edmundo Niziurskio „Mes, džiazas ir vaiduokliai“, rež. Romanas Viktiukas (VJT).
Vaskovas. Boriso Vasiljevo „O aušros čia tykios“, rež. Gintas Žilys (VJT).
Kalvis. Jevgenijaus Švarco „Drakonas“, rež. Vytautas Čibiras (VJT).
Kalvis Bengtas. Astridos Lindgren „Pepė Ilgakojinė“, rež. Vytautas Čibiras (VJT).

1975 *Pelė ir Policijos viršininkas*. Astridos Lindgren „Sveikas, Karlsonai!“, rež. Rimantas Vaitkevičius (VJT).
Vokietis. Rustamo Ibrahimbekovo „Prisilietimas“, rež. Dalia Tamulevičiūtė (VJT).
Chomutovas. Aleksandro Vampilovo „Provincijos anekdotai“, rež. Gintas Žilys (VJT).
Muzikantas. Kosto Kubilinsko „Bebenčiukas“, rež. Dalia Tamulevičiūtė (VJT).

1976 *Rolandas*. Giedriaus Kuprevičiaus, Sauliaus Šaltenio, Leonido Jacinevičiaus „Ugnies medžioklė su varovais“, rež. Dalia Tamulevičiūtė (VJT).
Lokys Lepečkojis. Balio Sruogos „Aitvaras teisėjas“, rež. Gintas Žilys (VJT).
Miesto tarybos pirmininkas, *Profesorius*; masinės scenos. Vladimiro Majakovskio „Blakė“, rež. Dalia Tamulevičiūtė (VJT).

1977 *Džefris*. Shelagh Delaney „Medaus skonis“, rež. Eimuntas Nekrošius (VJT).
Karaliaus asmens sargybinis, *Žiurkė vežėjas*. Jevgenijaus Švarco „Pelenė“, rež. Natalija Ogaj (VJT).
Vokietis spartakietis. Osvaldo Balakausko, Sauliaus Šaltenio, Sigito Gedos „Komunarų gatvė“, rež. Dalia Tamulevičiūtė (VJT).
Krestovnikovo tėvas. Aleksejaus Arbuzovo „Laimingos nelaimingo žmogaus dienos“, rež. Natalija Ogaj (VJT).
Poetas. Jeano Cocteau, Oskaro Milašiaus „Žmogaus balsas“, rež. Gytis Padegimas (VJT).

1978 *Pranas Žarėnas*. Sauliaus Šaltenio „Jasonas“, rež. Dalia Tamulevičiūtė (VJT).
Sargybinis. Jeano Anouilh'aus „Medėja“, rež. Dalia Tamulevičiūtė (VJT).
Masinės scenos. Sauliaus Šaltenio „Škac, mirtie, visados škac“, rež. Dalia Tamulevičiūtė (VJT).
Vandalinas. Lope de Vegos „Šokių mokytojas“, rež. Natalija Ogaj (VJT).

1979 *Tėtė, Avietinis šokėjas*. Violetos Palčinskaitės „Dingęs kalendoriaus lapelis“, rež. Jonas Vaitiekaitis, Ferdinandas Jakšys (VJT).

1980 *Oskaras*. Janio Jurkano „Laikrodis su gegute“, rež. Gytis Padegimas (VJT).

Ramelis. Grigorijaus Kanovičiaus, Sauliaus Šaltenio „Katė už durų“, rež. Eimuntas Nekrošius (VJT).

1981 *Hercogas, Praeivis*. Aivaro Mockaus, Gyčio Padegimo „Nykštukas Nosis“ (pagal Wilhelmo Hauffo pasaką), rež. Gytis Padegimas, Dalia Tamulevičiūtė (VJT).

Dėdė Kolia. Aleksandro Chmeliko „O vis dėlto ji sukasi?!“, rež. Dalia Tamulevičiūtė (VJT).

Niko Pirosmanašvilis. Vadimo Korostyliovo „Pirosmani, Pirosmani...“, rež. Eimuntas Nekrošius (VJT).

1982 *Merkucijus, Džovanis*. Kęstučio Antanėlio, Sigito Gedos „Meilė ir mirtis Veronoje“, rež. Eimuntas Nekrošius (VJT).

1983 Masinės scenos. Čingizo Aitmatovo „Ilga kaip šimtmečiai diena“, rež. Eimuntas Nekrošius (VJT).

1985 *Norbertas*. Romualdo Granausko „Rožės pražydėjimas tamsoj“, rež. Dalia Tamulevičiūtė (VJT).

Simonas. Justino Marcinkevičiaus „Daukantas“, rež. Dalia Tamulevičiūtė (VJT).

1986 *Serebriakovas*. Antono Čechovo „Dėdė Vania“, rež. Eimuntas Nekrošius (VJT).

1987 *Paradoksalistas*. Kamos Ginko „Užrašai iš pogrindžio“ (Fiodoro Dostojevskio apysakos motyvais), rež. Gediminas Sederevičius (VJT).

1989 *La Tremujis*. Jeano Anouilh'aus „Žana“ (Igorio Ivanovo spektaklio atnaujinimas), rež. Ferdinandas Jakšys, Antanas Šurna (VJT).

1991 *Utešitelnas*. Nikolajaus Gogolio „Lošėjai“, rež. Hamish Glenn (VJT).

Majoras Kovaliovas. Nikolajaus Gogolio „Nosis“, rež. Eimuntas Nekrošius (VJT).

1993 *Tartiufas*. Molière'o „Tartiufas“, rež. Irena Bučienė (VJT).

Abraomas Vulfsonas. Rūdolfo Blaumanio „Siuvėjų dienos Silmačiuose“, rež. Povilas Gaidys (VJT).

1994 *Saljeris*. Aleksandro Puškino „Mocartas ir Saljeris. Don Chuanas. Maras“, rež. Eimuntas Nekrošius (LIFE).

1995 *Tuzenbachas*. Antono Čechovo „Trys seserys“, rež. Eimuntas Nekrošius (LIFE).

1996 *Lorencas*. Kęstučio Antanėlio, Sigito Gedos „Meilė ir mirtis Veronoje“, rež. Eimuntas Nekrošius (LIFE).

1997 *Tėvo šmėkla*. Williamo Shakespeare'o „Hamletas“, rež. Eimuntas Nekrošius (LIFE).

1999 *Davidas*. Mike'o Culleno „Anna Weiss", rež. Jonas Vaitkus („Skrajojantis teatras").

Aleksis Zorba. Johno Kandero „Zorba", rež. Jan Szurmej (Kauno muzikinis teatras).

2000 *Otelas*. Williamo Shakespeare'o „Otelas", rež. Eimuntas Nekrošius, („Meno fortas").

2002 *Frankas*. Gregory Burke'o „Gagarino gatvė", rež. Jonas Vaitkus (Lietuvos teatro ir kino informacijos ir edukacijos centras).

2004 *Tėvas*. Witoldo Gombrowicziaus „Sutuoktuvės", rež. Elmo Nüganen (Torunės Wilamo Horzycos teatras, Lenkija).

2006 *Faustas*. Johanno Wolfgango Goethe's „Faustas", rež. Eimuntas Nekrošius („Meno fortas").

2007 *Rėjus*. Davido Harrowerio „Juodvarnis", rež. Jonas Vaitkus („Audronio Liugos produkcija").

2009 *Rėjus*. Davido Harrowerio „Juodasis strazdas", rež. Jonas Vaitkus (Lietuvos rusų dramos teatro, Sankt Peterburgo teatro festivalio „Baltijskij dom" ir „Audronio Liugos produkcijos" projektas).

2010 *Mokytojas, Komisijos narys*. Justo Tertelio „Sudie, idiotai", rež. Aidas Giniotis („Atviras ratas").

Veničkа. „Maskva–Petuškai" (pagal Venedikto Jerofejevo apysaką), rež. Andrejus Žoldakas („Baltijskij dom", Sankt Peterburgas).

Trigorinas. Antono Čechovo „Žuvėdra", rež. Jonas Vaitkus („Baltijskij dom", Sankt Peterburgas).

REŽISŪRINIAI DARBAI

1992 Bernardo Slade'o „Kitais metais, tuo pačiu laiku" (JVT).

1993 „Juodoji tvirtovė prabyla" (pagal vokiečių kareivio Gi Sayerio atsiminimus), atliko ir pagrindinį vaidmenį (scenarijaus autorė ir prodiuserė Rūta Vanagaitė).

VAIDMENYS LIETUVOS TELEVIZIJOJE

1973 *Teodoras*. „Daltonikai", rež. Bronius Talačka.

1974 Anicokas. „Paskenduolė", rež. Kazimiera Kymantaitė.

1975 *Kapitonas Belarminas*. „Džordano Bruno procesas", rež. Artiomas Inozemcevas.

Seržantas. „Atsisveikinimas su Matiora", rež. Artiomas Inozemcevas.

Adomas. „Urtė", rež. Bronius Talačka.

1977 *Juras Tarutis*. „Žemė maitintoja", rež. Bronius Talačka.

Andrejus. „Gyvenk ir neužmiršk“, rež. Michailas Jevdokimovas.

1981 *Robertas Haborlendas*. „Raudonmedžio rojus“, rež. Bronius Talačka.

1982 *Žygimantas Augustas*. „Barbora Radvilaitė“, rež. Vidmantas Bačiulis.

VAIDMENYS KINE

1972 *Vienuolis*. „Herkus Mantas“, rež. Marijonas Giedrys (Lietuvos kino studija, toliau – LKS).

1974 *Vairuotojas*. „Sadūto-tūto“, rež. Almantas Grikevičius (LKS).

1976 *Antanėlis*. „Virto ąžuolai“, rež. Gytis Lukšas (LKS).

1977 *Baltagvardiečių karininkas*. „Dulkės saulėje“, rež. Marijonas Giedrys (LKS).

1978 *Vokiečių karininkas*. „Pasigailėk mūsų“, rež. Algirdas Araminas (LKS).

Malūnininkas Domas. „Markizas ir piemenaitė“, rež. Algirdas Dausa (LKS).

Muzikantas. „Riešutų duona“, rež. Arūnas Žebriūnas (LKS).

1980 *Ministras pirmininkas*. „Žaltvykslės“, rež. Gytis Lukšas (LKS).

1981 *Reporteris*. „Amerikoniškoji tragedija“, rež. Marijonas Giedrys (LKS).

1985 *Rubež*. „Eik ir žiūrėk“, rež. Elemas Klimovas („Belarusfilm“, „Mosfilm“).

1985 *Admirolas Pramas*. „Apie sugrįžimą užmiršk“, rež. Vasile Breskanu („Moldova-film“).

1987 *Bartonas*. „Veldas“, rež. Nazimas Taliachodžajevas („Uzbekfilm“).

1987 *Balys Adamonis*. „Parodų rūmai“, rež. Marijonas Giedrys ir Andrius Šiuša (LKS).

1988 *Laurynas*. „Žolės šaknys“, I serija „Baladė apie Brukšdvario panelę“, rež. Gytis Lukšas (LKS).

1988 *Apaštalas*. „Tryliktasis apaštalas“, rež. Surenas Babajanas („Armenfilm“).

1990 *Fotografas, Daktaras Faustas*. „Aš esu“, rež. Romas Lileikis ir Stasys Motiejūnas (LKS).

1993 *Lukičius*. „Nuomojamas gladiatorius“, rež. Dmitrijus Zaicevas („Belarusfilm“).

2002 *Daktaras*. „Kvailių namai“, rež. Andrejus Končialovskis („Bac Films“, „Hachette Première“, „Personafilm“).

2005 *Koroneris*. „Trumpa kelionė į dangų“, rež. Baltasar Kormákur („Blueeyes Productions“, „Palomar Pictures“, „Pink Productions“).

2007 *Fil Donachju*. „Vaikinai iš Marso“, rež. Sergejus Osipianas („Tvindie“).

2009 *Otto Hammerbol*. „Snaiperis. Atpildo ginklas“, rež. Aleksandras Jefremovas („Belarusfilm“).

Kolekcininkas Maršanas. „Isajevas“, I dalis – „Briliantai proletariato diktatūrai“, rež. Sergejus Ursuliakas („Ded Moroz“).

2010 *Butkus*. „Kraštas“, rež. Aleksejus Učitelis („Rok“).

Profesorius Bergeris. „Pasikėsinimas“, rež. Aleksandras Jefremovas („Belarusfilm“, „Belteleradiokompanija“, „Art Cinema Group“).

Brozavskis. „Be teisės suklysti“, rež. Aleksandras Vysokovskis („Solo Films“).

2011 *Viačeslavas Petrovas*. „Aistros“, rež. Pavelas Lunginas (Pavelo Lungino studija).

KONCERTINIAI PROJEKTAI

1985–1989 Kūrybiniai vakarai „Žodžiai, kuriais tikiu“.

1990 *Brolis Dominykas*. Arthuro Honeggerio „Žana D'Ark ant laužo“. Su Kauno valstybiniu choru ir Lietuvos valstybiniu simfoniniu orkestru (toliau – LVSO), dir. Gintaras Rinkevičius, rež. Jonas Vaitkus.

1999 „Dainos sau“. Autorinių dainų koncertas su muzikantu Andriumi Kulikausku.

2000 *Skaitovas*. W. A. Mozarto „Requiem“. Su chorais „Jauna muzika“, „Vilnius“ ir Lietuvos kameriniu orkestru, dir. Saulius Sondeckis. Koncertas skirtas Sausio 13-osios metinėms.

2006 *Skaitovas*. W. A. Mozarto „Užburtoji fleita“. Su Kauno valstybiniu choru ir LVSO, dir. Gintaras Rinkevičius.

2009 *Pasternakas*. „Laiškai į niekur“, pagal Marinos Cvetajevos, Rainerio Marios Rilke's, Boriso Pasternako 1926 metų laiškus ir poeziją. Dalyvavo Birutė Mar, Gediminas Storpirštis, rež. Birutė Mar.

2010 *Brolis Dominykas*. Arthuro Honeggerio „Žana D'Ark ant laužo“. Su Kauno valstybiniu choru ir LVSO, dir. Gintaras Rinkevičius.

2011 *Skaitovas*. Sergejaus Prokofjevo oratorija „Ivanas Rūstusis“. Su Maskvos kameriniu choru ir Piotro Čaikovskio vardo simfoniniu orkestru, dir. Vladimiras Fedosejevas. Maskva, Piotro Čaikovskio koncertų salė.

Pasakotojas. Pawełło Łukaszewskio oratorija „Via Crucis“ simfoniniam orkestrui, kameriniam chorui, solistams ir skaitovui. Su choru „Jauna muzika“ ir Lietuvos nacionaliniu simfoniniu orkestru, dir. Robertas Šervenikas. Tarptautinis sakralinės muzikos ir labdaros festivalis, Vilnius.

Nuotraukų autoriai: Borisas Angelovičius – p. 119; Vytautas Balčytis – p. 158; Džoja Barysaitė – p. 24, 153; Arnoldas Barysas – p. 18, 180, 185, 200; Juozas Bindokas – p. 50, 60; Vygantas Brajis – p. 115; Jurij Bogatyriov („Baltijskij dom") – p. 246, 257, 260, 271; Tauras Čižas – p. 140; Ramūnas Danisevičius – p. 39; Larisa Dmuchovskaja – p. 206; Visvaldas Dragūnas (Kauno valstybinis muzikinis teatras) – p. 42; Marius Jadkauskas – p. 55; Inga Juodytė (Nacionalinis dramos teatras) – p. 126; Romas Jurgaitis („Lietuvos rytas") – p. 229, 264; Vladimiras Gulevičius (ELTA) – p. 102; Jonas Juknevičius – p. 35; Stanislovas Kairys – p. 10, 151, 181; Viktoras Kapočius – p. 189; Rimgaudas Karvelis – p. 96, 193, 194; Valdas Kopūstas (ELTA) – p. 172; Paulius Lileikis („Lietuvos rytas") – p. 45; Dmitrijus Matvejevas – p. 16, 121, 122, 134, 136, 139, 144, 147, 148, 170, 216, 220, 223, 225, 228, 250, 266, 269; Rūta Oginskaitė – p. 254; Ona Pajedaitė – p. 108; Stasys Paulauskas – p. 281; Romualdas Požerskis – p. 14, 174, 230, 232, 235, 236, 238, 241, 243, 244, 253; Algirdas Sabaliauskas (ELTA) – p. 182; Gediminas Savickis (ELTA) – p. 114; Jonas Staselis („Lietuvos rytas") – p. 209; Gediminas Svitojus (ELTA) – p. 111; 165; Wojtek Szabelski – p. 26; Vladas Ščiavinskas („Lietuvos rytas") – p. 212; Jonas Šemeta – p. 66, 103; Salvinija Tilvikienė – p. 169, 186; Gintautas Trimakas – p. 226; Raimondas Urbakavičius – p. 219; Audrius Zavadskis – p. 64, 72, 77, 78, 80, 88, 95, 98, 99, 109, 143, 161, 177, 183, 286; Kamilė Žičkytė – p. 130; Algimantas Žižiūnas – p. 113

Nuotraukos p. 35, 84, 115, 119, 155, 189, 206, 276 – iš Lietuvos centrinio valstybės archyvo; p. 113 – iš Lietuvos literatūros ir meno archyvo; p. 10, 19, 32, 54, 66, 82, 88, 92, 96, 99, 100, 103, 108, 117, 118, 132, 151, 178, 194, 196, 199, 201, 202, 219, 279, 281, 286 – iš Lietuvos teatro, muzikos ir kino muziejaus archyvo; p. 275 – iš portalo „Lietuvių filmų centras" (LFC) archyvo

Nuotraukos iš asmeninių archyvų: Dalios Bagdonienės – p. 70, 90, 150, 162, 186, 197; Monikos Bagdonaitės – p. 36; Rolando Rastausko – p. 74; Silvijos Kurienės – p. 158; Rimanto Štaro – p. 22, 51, 55

Kitos nuotraukos – iš Vlado Bagdono asmeninio archyvo

Oginskaitė, Rūta
Og-13 Jausmų repeticijos : metai su aktoriumi Vladu Bagdonu / Rūta Oginskaitė. – Vilnius : Tyto alba, 2011. – 294, [1] p. : iliustr.

ISBN 978-9986-16-857-7

Vladas Bagdonas – unikalaus talento aktorius, žinomas ir kaip dainininkas, teatro pedagogas. „Jausmų repeticijos“ – Rūtos Oginskaitės 2010 metų dienoraštis. Knygoje – aktoriaus kasdienybės kaleidoskopas, pokalbiai apie jo šiandieną ir apie tai, kas išgyventa. Bagdonui šešiasdešimt vieni. Lietuvos teatruose jis turi vis mažiau darbo, reti „Fausto“ ir „Otelo“ vaidinimai gastrolėse reikalauja, atrodytų, nebežmogiškų pastangų. Bet Rusijos teatras ir kinas ima siūlyti svarbius vaidmenis, ir studentai vis rečiau sulaukia savo dėstytojo Lietuvos muzikos ir teatro akademijoje. Aktoriaus akimis regime ir jo vaikystės Vilnių, septintojo dešimtmečio Konservatoriją, jos dėstytojus Ireną Vaišytę, Juozą Rudzinską, Ireną Bučienę. Vėliau – Jaunimo teatras, jo užkulisiai, gastrolių po Lietuvą atmosfera, darbas su Dalia Tamulevičiūte, su Eimuntu Nekrošiumi – nuo pirmųjų šio režisieriaus žingsnių iki spektaklių, pelniusių tarptautinę šlovę.

UDK 792+791.44.071](474.5)(092)+821.172-94

Rūta Oginskaitė
Jausmų repeticijos · Metai su aktoriumi Vladu Bagdonu

Dailininkas Tomas Mrazauskas

Šriftai „Augustin“ (© Ludwig Übele / „Ludwig Type“, 2004), „FF Meta“ (© Erik Spiekermann / „FontFont“, 1991–2010) ir „FF Meta Serif“ (© Erik Spiekermann, Christian Schwartz, Kris Sowersby / „FontFont“, 2007)

Tiražas 2 500 egz. SL 1686. 2011 10 13

Išleido „Tyto alba“, J. Jasinskio g. 10, LT-01112 Vilnius,
tel. 249 7598, info@tytoalba.lt

Spausdino BALTO print, Utenos g. 41A, LT-08217 Vilnius

Rūta Oginskaitė (g. 1954) – teatro ir kino kritikė, dienraščio „Lietuvos rytas“ apžvalgininkė, bendradarbiauja su interneto portalais *www.menufaktura.lt*, *www.lfc.lt*. Lietuvos kinematografininkų sąjungos narė. Yra paskelbusi daug straipsnių ir recenzijų apie dramos teatro spektaklius, dokumentinius kino filmus, pokalbių su režisieriais ir aktoriais. Knygų „Aleksandra Staškevičiūtė“ (1991), „Teatras be pasakų“ (2000), „Nes nežinojau, kad tu nežinai: knyga apie Vytautą Kernagį“ (2009), „Nuo pradžios pasaulio: apie dokumentininką Robertą Verbą“ (2010) autorė.

Artistas ir jo biografė. 1973

Kodėl atsirado ši knyga? Ne vien todėl, kad Vladas Bagdonas, kaip ne kartą rašyta ir sakyta įvairiomis kalbomis, „didis šiuolaikinis lietuvių aktorius“, „Rytų Europos teatro simbolis“, „vienas ryškiausių pasaulio tragikų“.

Kitos šalys atrado Bagdoną kartu su Eimunto Nekrošiaus spektakliu „Pirosmani, Pirosmani...“, kuris dar 1984-aisiais iš uždaros Lietuvos išsiveržė į užsienio gastroles. Lietuvių publika kur kas anksčiau įvertino artistą, vaidinusį Jaunimo teatre nuo 1972-ųjų. Bagdono vaidmenų Ginto Žilio, Natalijos Ogaj, Dalios Tamulevičiūtės, Eimunto Nekrošiaus spektakliuose iš karto buvo nemažai, ir visi skirtingi. Svarbiausia – jokio grimo. Tas pats Vladas Bagdonas, niekuo nekeisdamas savo išvaizdos, kuria visiškai kitą sielą ir likimą. Kai 2000 metais Bagdonas pelnė Nacionalinę premiją, teatrologė Ramunė Marcinkevičiūtė rašė, kad šitas artistas jau seniai simbolizuoja aukštos klasės aktorystę. Tai gal pagal Bagdono kūrybą galima rašyti aktorystės vadovėlį?

Bet ši knyga – joks vadovėlis. Ir net ne kūrybinės biografijos studija. Ne kokios nors sukaktys ją paskatino, o nostalgija. Artisto ilgesys. Pavydas Meksikai, Pietų Korėjai, Brazilijai, Italijai, Rusijai, Paryžiui ar Tbilisiui, kurių žiūrovai mato Bagdono Otelą ir Faustą, kai „Meno fortas“ vaidina juos tarptautiniuose festivaliuose. Pasaulis grobsto geriausią Lietuvos teatrą ir Bagdoną – kaip jo brangakmenį.

2010 metų išvakarės. Kai po eilinio spektaklio Sankt Peterburge jis grįžta į Vilnių, prasideda mūsų pašnekesiai. Nejučia lėti memuarai, šelmiška ir subjektyvi teatro istorija virsta karštligišku dienoraščiu.

ISBN 978-9986-16-857-7
9 789986 168577
TYTO ALBA
www.tytoalba.lt